

**Prácheňské muzeum
v Písku v roce 2021**

Prácheňské muzeum v Písku v roce 2021

Zpráva o činnosti

ISBN: 978-80-86193-78-6

Vážení přátelé a příznivci Prácheňského muzea v Písku!

Svůj minulý úvod k muzejní ročence jsem uzavřel takto: „*Tím končím stručné vyličení naprosto neobvyklého roku 2020 a chci vyjádřit přesvědčení, že rok následující bude výrazně příznivější. Žel, měsíc leden, kdy píši tyto řádky, tomu příliš nenasvědčuje.*“

Rok 2021 jsme strávili opětovně s úplným uzavřením (62 dnů — od 1. března do 11. května) expozic pro veřejnost. Pro návštěvníky byly sice od začátku sezony připraveny tři výstavy, ale nebylo možno je navštívit. V Galerii muzea to byl Robert Vano a jeho fotografický soubor Memories, v Chodbě knihovny obrazy Svatopluka Civiše a v Malých výstavních síních prezentace výzkumů společnosti Zoogeos za 30 let jejího trvání. Z různých důvodů se nekonaly ani plánované výstavy Masaryk ve Svaté zemi (přesunuta na rok 2022), fotografie Tona Stano či vánoční perníčky Julie Chadimové. Některé výstavy byly v rámci roku přesunuty na jiný termín. Na minimum byly omezeny vernisáže a zrušeny téměř všechny (až na jedinou) přednášky, opět se nekonala Muzejní noc ani Burza minerálů. Návštěvníci i pracovníci muzea se museli v budově pohybovat v rouškách a dodržovat ostatní hygienická opatření. Tak to trvalo až do konce roku 2021.

Reportáže o nainstalovaných, avšak pro veřejnost nepřístupných výstavách jsme pravidelně uveřejňovali na našich facebookových stránkách. Jako novinku v oblasti propagace muzea jsme využili výlohu drogerie pana Josefa Jouji v Janáčkově ulici. Nainstalovali jsme zde malou výstavku s historickým drogistickým zbožím a zároveň televizní obrazovku, na níž se pravidelně obměňují

Výstava Roberta Vano zůstala uzavřena pro veřejnost.

Zkamenělý pařez, vystavený pod arkádami muzea.

informace o akcích v muzeu. Výloha byla vybrána tak, aby na ni šlo co nejméně slunečního světla, vzhledem k vystaveným exponátům i obrazovce, a zároveň s kalkulem, že Janáčkova ulice je jedna z nejméně frekventovaných pěších komunikací ve městě. Česká televize o tom natočila také reportáž. Dalším zajímavým počinem bylo umístění zkamenělého pařezu, pocházejícího z doby před desítkami milionů let, na speciální podium pod arkády muzea. Umožnili jsme tak jeho prohlídku návštěvníkům, kteří nemohli navštívit expozice, ani výstavy. Pro velký zájem byl pařez pod arkádami ponechán i do následujícího roku. Celkově jsme tedy uspořádali 19 výstav, když budeme počítat i dvě výstavy v Památníku města Protivína, výstavu krystalů na obecním úřadě v Kovářově, přehlídku šesti píseckých fotografií, kterou v rámci Dnů otevřených ateliérů zajistil pod arkádami náš bývalý pracovník Dr. Karel Pecl, instalované výlohy v drogerii a představení fosilního pařezu. Protože jsme přišli o návštěvníky vernisáží, velkých akcí i přednášek, byla celková návštěvnická bilance roku 2021 nízká, i když o něco vyšší, než v roce předchozím, ještě více poznamenaným protipandemickými opatřeními. Muzeum, jeho pobočky a akce navštívilo celkem 19 350 osob, téměř o pět tisíc víc, než v roce 2020, ale zhruba o deset tisíc lidí méně, než byla návštěvnost v posledních letech před omezeními.

V průběhu roku jsme se více věnovali expozicím. Doplněna o nové významné nálezy byla expozice

Budování lávek na Řežabinci.

archeologie. Díky badateli vojenské historie Karlu Klátilovi, který do detailu zpracoval podobu uniformy píseckých ostrostřelců, získala vystavená figurína nově ušitý stejnokroj, který přesně odpovídal sborovým předpisům. Na pavlánu byla nainstalována vitrína s modelem píseckého Kamenného mostu, který respektuje stav současného poznání této nejvýznamnější středověké památky města. Na pavlání se také po restaurování vrátil rozměrný oltářní obraz z kostela sv. Trojice, jehož autorem je Franz Theodor Dallinger z Dallingenu. V minulém roce jsme podle smlouvy museli vrátit orchestrion, který jsme měli zapůjčený od p. Koženého z bývalého hostince U Zeleného stromu ve Zlešicích. Měli jsme ho nainstalovaný v expozici Písecký venkov v 19. století a pravidelně jsme na něm návštěvníkům předváděli hudební produkci. Bohužel se ho nepodařilo pro vysoké finanční nároky od majitele zakoupit. Díky badatelské práci etnografa muzea Mgr. Jana Kouby jsme však téměř okamžitě získali výtečnou náhradu – velmi podobný hrací stroj, který býval v majetku známého režiséra Zdeňka Podskalského, jenž ho měl uložen mezi svými sbírkami starožitností a kuriozit na chalupě v Malenicích. Bohužel nevíme, ve kterém hostinci vyhrával, ale s největší pravděpodobností to bylo na Písecku. Syn Z. Podskalského nám ho velmi vstřícně zapůjčil a další jednání ukáží, zda se v budoucnu neocitne v našich sbírkách. Po renovaci již v expozicích vyhrává své písničky uložené na jednom ze dvou válců. Výstavní prostor Chodba knihovny získal nová světla a v Galerii a Malých výstavních síních jsme do oken nechali nainstalovat nové žaluzie.

Vrstva dlažby odkryté archeology na píseckém Velkém náměstí – z 20., 17. a 13. století.

Pro odborná pracoviště jsme pořídili novou techniku – fotoaparáty, detektory kovů, zařízení k natáčení filmů, pokračuje se v pravidelné obměně počítačů. Město Písek provedlo v létě výměnu krytiny – prejzů nad pavlánem. Dobrovolná mužská skupina z muzea dokázala během několika málo dní vyměnit dubové lávky na rybníku Řežabinec, které se využívají při odchytu ptáků. V naší pobočce Památník města Protivína došlo k zásadní rekonstrukci výstavní síně. Ve spolupráci s českobudějovickou firmou BENT, která se již dříve podílela na řadě výstavních prací přímo v píseckém muzeu, byly opraveny podlahy, nainstalováno nové osvětlení, panely, závěsné zařízení i zastínění oken. Změnilo se i propojení sálu s expozicí Exotické přírody, kterou do té doby odděloval pouze průchozí závěs.

Každoročně se nám rozrůstá sbírkový fond. Bohužel depozitáře nejsou nafukovací a brzy nastane okamžik, kdy sbírky nebude kam ukládat. Náš zřizovatel po mnoho let hovoří o centrálním depozitáři, realizace se již několikrát nezdařila a projekt je v nedohlednu. Bohužel není ani přílišná politická vůle zrealizovat projekt nových depozitářů v půdách bývalé obchodní akademie v Písku, který byl právě v tomto roce zpracován. Muzeum by získalo nové pracoviště archeologie a stovky metrů plochy pro uložení sbírkových předmětů. Navíc by tyto prostory navazovaly na stávající depozitáře. Doufejme, že se tuto záležitost, pro muzeum tak důležitou, podaří dovést do zdárné-

Stěhování nového orchestrionu.

ho konce. Velmi jsme pokročili v prepisech karet II. stupně sbírkové evidence do elektronického programu Museion, a to za vydatné pomoci brigádníků. Je tak zpracováno nejméně 70 procent sbírkového fondu muzea. V roce 2021 bylo do sbírkového fondu muzea zapsáno 19 123 předmětů a jejich částí pod 398 přírůstkovými čísly. Darem získáno 346 ks, koupí 232 ks. Za nákupy se vydalo téměř 250.000 Kč, za restaurování 1.068.000 korun. Ke změně došlo na pozici jednoho člena Poradního sboru pro sbírkotvornou činnost. Ze zdravotních důvodů nahradila Jiřího Kloboučníka, dlouholetého konzervátora píseckého muzea, kurátorka sbírky obrazů Alšovy jihočeské galerie v Českých Budějovicích Mgr. Dita Pfeferová. Mimo ni jsou členy sboru: Mgr. Jan Kouba (předseda), Mgr. Zdeněk Duda (tajemník), Mgr. Jan Adámek, RNDr. Jiří Šebestian, CSc.

V roce 2021 jsme vydali několik publikací. Jednak to byly katalogy k výstavám, jejichž autorkou nebo redaktorkou byla Martina Měřčková: *Dalibor Říhánek – Proměny tvorby* (součástí katalogu byly číslované linoryty), *Jiří Řeřicha – obrazy*, *Jiří Prachař – sochy*, *Milli Janatková – Hluboko v krajině*, *Eva Čapková – Magnetická malba a grafika*, *Oldřich Hamera – Grafika-Koláže a Umění na kolečkách III*. Dále výpravný katalog Dana Hláška k stejnojmenné výstavě *Pevnosti bronzového věku jižních Čech*, drobnou publikaci Jana Adámka *Jan Lucemburský v Písku*, která představuje dalšího panovníka ve vztahu k našemu městu. Samozřejmostí byla i tradiční ročenka *Prácheňské*

Návrat obrazu na pavlán byl poněkud komplikovaný, přesto jej kolektiv pracovníků zvládl na jedničku...

muzeum v roce 2020. Tentokrát ovšem v novém formátu, v nové grafice a celobarevná. Vydali jsme i v arších *Písecký betlém* místního výtvarníka a betlémáře, spolupracovníka našeho muzea Vladimíra Müllera, který je možno vystříhnout a sestavit. A nakonec mezi tyto počiny by mohla patřit i limitovaná ražba (200 ks kopie stříbrné mince) brakteátu Přemysla Otakara II.

V nové grafice se začaly objevovat propagační materiály muzea a pilně se pracovalo na přípravě nových webových stránek, které by se měly spustit na počátku nové sezony 2022. Tradičně jsme spolupracovali s tiskem, rozhlasem i televizí a na obvyklá místa jsme umísťovali reklamu, aby muzeum stále zůstávalo v podvědomí lidí.

Jako každý rok i letos velmi pilně pracovali archeologové, kteří nám do rozpočtu přinášejí vždy výrazné přilepšení. V roce 2021 to bylo něco málo přes milion korun, část z těchto peněz je ovšem využita na prostředky s výzkumy spojené (zaměřování, konzervace, kresebná dokumentace, analýzy, brigádníci atp.). Přehled jejich činnosti bude níže uveden v příslušném oddíle, jen bych rád zdůraznil záchranné výzkumy na Velkém náměstí v Písku při pokládce teplovodu, na náměstí v Mirovicích, poškozených mohyl v píseckých lesích nebo na jihočeské části stavby dálnice D4.

K 1. září opustila na vlastní žádost muzeum pedagožka Mgr. Marcela Drhovská. Zakládala u nás

Výstava ve výloze drogerie v Janáčkově ulici.

muzejní pedagogiku, která nám přivádí stovky a tisíce malých návštěvníků. M. Drhovská se rozhodla učit na Základní škole v Albrechticích nad Vltavou. V průběhu roku ovšem odešli nenávratně někteří naši spolupracovníci. Především to byl Mgr. Ondřej Kolář (2. 2. 1960 — 4. 3. 2021), který s píseckým muzeem spolupracoval především jako expert přes numismatiku již na počátku osmdesátých let. Pravidelně přispíval do naší ročenky. Zemřel také výtvarník a betlémář pan Vladimír Müller (9. 7. 1935 — 6. 6. 2021), který s muzeem spolupracoval přes dvě desetiletí. Vytvořil pro nás Muzejní betlém a také Písecký betlém (který jsme právě v roce 2021 vydali), některé své betlémy nám prodal, jiné daroval, a tak se naše sbírka „jesliček“ výrazně rozrostla. V létě zemřel sochař Jiří Prachař (22. 4. 1936 — 17. 8. 2021). Vernisáže své výstavy se již ze zdravotních důvodů nezúčastnil, shodou smutných okolností měl pohřeb právě v den, kdy výstava skončila. Podobně výtvarník Oldřich Hamera (3. 3. 1944 — 15. 11. 2021) zemřel necelé dva měsíce po skončení své výstavy v našem muzeu – ten se ještě instalace i vernisáže zúčastnil a nic nenasvědčovalo jeho blízkému odchodu. A ve vysokém věku zemřel i výtvarník Václav Bláha (10. 4. 1922 — 25. 11. 2021), jehož výstava je plánována na rok 2022.

Držme si vzájemně palce, aby byl rok 2022 již lepší, než dvě léta poslední.

PhDr. Jiří Prášek – ředitel muzea

Akvizice roku

Písecké muzeum získalo v roce 2021 prostřednictvím aukčního portálu Aukro neúplné fotoalbum důstojníka 11. pěšího pluku z let 1914–1915. Muzeu se podařilo vydražit 22 listů, dalších pět listů má v současnosti jiné majitele. I tak se jedná o mimořádný přírůstek, obrazové materiály k 11. pěšímu pluku jsou velkou vzácností. V našich sbírkách se dosud nacházelo jen několik jednotlivých fotografií. Řádově více fotografií je pak uloženo ve sbírkách a fondech Vojenského historického archivu. Fotoalbum píseckého důstojníka 11. pěšího pluku obsahuje 22 volně vložených listů s nalepenými fotografiemi. Ty jsou uspořádány tematicky a dále také opatřeny popiskami. Na snímcích jsou například zachyceny první dny války v červenci 1914, vojenský výcvik v Motole 1914, pochodové prapory v Gyule před odchodem do pole i osobní snímky důstojníka a jeho rodiny při návštěvě Temešváru v roce 1915. Fotoalbum bylo do muzejních sbírek zapsáno pod přírůstkovým číslem 41/2021.

Dvoustrana alba zachycující spoluhojovníky a výcvik v Praze r. 1915, např. na Bílé Hoře a v Kobylisích.

Akce Prácheňského muzea

GALERIE

Robert Vano / Memories

2. 3. – 5. 4. kurátor J. Kotalík

Pevnosti bronzového věku jižních Čech

14. 4. – 10. 7. kurátor D. Hlášek

Jiří Prachař / Jiří Řeřicha

16. 7. – 29. 8. kurátorka M. Měřičková

Stopy v Písku

3. 9. – 17. 10. kurátorky J. Budíková, M. Měřičková

Umění na kolečkách

21. 10. – 21. 11. kurátorka M. Měřičková

Vánoce z lípy řezané

27. 11. – 31. 12. kurátor J. Kouba

MALÉ VÝSTAVNÍ SÍNĚ

Volání dalek / 30 let výzkumů ZOOGEOS

2. 3. – 25. 4. kurátoři K. Pecl, J. Šebestian

Král českých hradů v obrazech

4. 5. – 13. 6. kurátor J. Kouba

Dalibor Říhánek / Proměny tvorby

19. 6. – 1. 8. kurátorka M. Měřičková

Z tvorby Evy Čapkové a Oldřicha Hamery

6. 8. – 28. 9. kurátorka M. Měřičková

Milli Janatková / Hluboko v krajině

1. 10. – 21. 11. kurátorka M. Měřičková

Mincovní poklady

28. 11. – 31. 12. kurátor J. Jiřík

CHODBA KNIHOVNY

Svatopluk Civiš / Struktura krásy

2. 3. – 2. 5. kurátorka V. Matoušová

Hradiště Prácheň pohledem archeologie

8. 5. – 13. 6. kurátor M. Pták

Dalibor Říhánek / Proměny tvorby

19. 6. – 1. 8. kurátorka M. Měřičková

Z tvorby Evy Čapkové a Oldřicha Hamery

6. 8. — 28. 9. kurátorka M. Měřičková

Šárka Kašparová a Zdeněk Slavík / Minulost, která zůstala vidět

10. 10. — 7. 11. kurátor T. Hiltcher

Zmizelý Písek

10. 11. — 31. 12. kurátorka M. Měřičková

NÁDVOŘÍ MUZEA

Fosilní pařez

celoroční venkovní volně přístupná výstava pod arkádami
kurátor J. Cícha

PAMÁTNÍK MĚSTA PROTIVÍNA

Obory a bažantnice / Opomíjená hodnota kulturního dědictví

1. 5. — 8. 8. kurátoři J. Kouba, B. Bernášek

Vladimír Bouček / Na pár chvil v Jordánsku

12. 8. — 31. 10. kurátor J. Kouba

DALŠÍ AKCE

45. Akce Acrocephalus

25. 7. — 3. 8. J. Šebestian

Dny otevřených ateliérů / Představení šesti píseckých fotografů

8. — 10. 10. kurátor K. Pecl

Světový festival ptactva / Ornitologická pozorovatelná u rybníku Řežabinec

3. 10. J. Šebestian

PŘEDNÁŠKA

Tajemství černé skříňky a kněžny Libuše v Písku

30. 9. přednášející Alois Němec

Návštěvnost Prácheňského muzea

PRÁCHEŇSKÉ MUZEUM

PLACENÉ VSTUPY	osoby
plné vstupné	4 416
snížené vstupné, bonusová karta	3 336
školy (permanentní vstupenky, na fakturu)	1 256
školy, školky s pedagogickým programem (perm. vstupenky, fa)	1 545
přednášky	46
(Mineralogická burza se nekonala)	–
knihovna	4
celkem platících návštěvníků	10 603

VOLNÉ VSTUPY

badatelé (konzultace u odborných pracovníků, knihovna)	161
mateřské školy, držitelé ZTP atp. (Muzejní noc se nekonala)	1 802
průvodci skupin, asistence	347
vernisáže	816
celkem neplatících návštěvníků	3 126

PAMÁTNÍK MĚSTA PROTIVÍNA

PLACENÉ VSTUPY	OSOBY
plné vstupné	251
snížené vstupné	203
snížené vstupné (faktury, perm. školy)	–
celkem platících návštěvníků	454

VOLNÉ VSTUPY

celkem neplatících návštěvníků	265
--------------------------------	-----

PAMÁTNÍK ADOLFA HEYDUKA

PLACENÉ VSTUPY	OSOBY
plné vstupné	131
snížené vstupné	189
snížené vstupné (permanentní vstupenky, na fakturu)	265
celkem platících návštěvníků	585
VOLNÉ VSTUPY	
celkem neplatících návštěvníků	146

POZOROVACÍ VĚŽ ŘEŽABINEC

VOLNÉ VSTUPY	
Festival ptactva, akce Acrocephalus (Vítání ptačího zpěvu se nekonalo)	1 956
exkurze	161
celkem návštěvníků	2 117

OSTATNÍ

Přednášky pracovníků mimo muzeum	2 054
----------------------------------	-------

NÁVŠTĚVNOST CELKEM	19 350
---------------------------	---------------

Centrální evidence sbírek

MGR. JAN ADÁMEK

Úvodní tabulka informuje o stavu sbírek k 31. 12. 2021 tak, jak je veden v evidenci ministerstva kultury. Jedná se o položky, nikoliv počty kusů, kterých je několikanásobně více. V některých podsbírkách se pod jediným číslem chronologické evidence mohou nalézat řádově stovky až tisíce kusů. Podsbírky označené* náleží do takzvaného konzervačního fondu – jde tedy o uzavřené celky, kde až na výjimky nedochází ke změnám.

V roce 2021 byla vytvořena nová podsbírka – umělecká fotografie, jež rozmnožila počet podsbírek na 28. Jde o jedinou změnu ve struktuře Sbírky Prácheňského muzea v Písku, k níž došlo od její registrace u Ministerstva kultury v roce 2002.

STAV SBÍREK	
podsbírka	počet položek chronologické a systematické evidence
archeologická	20312
archeologie Protivín*	429
etnografická	871
fotografie, filmy a jiná média	12251
geologická	1730
geologická systematická	596
geologická, jiné předměty	27
historická	12981
hudební nástroje	56
knihy	36285
knihovna A. Heyduka*	3 394
knihovna I. Beneše*	6 291
knihovna J. Malého*	5 230
militária	506
mobiliář kostela S. Trojice*	100
numizmatická	18251
Památník A. Heyduka – mobiliář*	296
Památník A. Heyduka – obrazy*	88
umělecká fotografie	18
umělecká grafika	1603
umělecká kresba	778
umělecká plastika	156

podsbírka	počet položek chronologické a systematické evidence
uměleckoprůmyslové práce	1197
výtvarného umění	2601
zoologická – bezobratlí	1824
zoologická – bezobratlí exotictí	125
zoologická – obratlovci	65
zoologická – obratlovci exotictí	1
celkem položek	135906

PERIODICKÉ INVENTARIZACE

Každá podsbírka musí být celá inventarizována v průběhu deseti let. Správce sbírky je povinen příslušnou část inventarizace provádět každoročně (zpravidla jde o 10%, minimální množství je stanoveno na 5% předmětů). Celkem bylo v průběhu roku zrevidováno 16 486 položek.

příkaz	název podsbírky	rozsah revize	prováděna od — do
1/21	historická	K+S 11201 – K+S 12800	1. 9. – 20. 12.
2/21	knihy	podle protokolu	celoroční
3/21	numismatická	HN 2285 – HN 10464	celoroční
4/21	fotografie, filmy, videozáznamy	HF 12001 – HF 12542; HF 1 – HF 500	1. 7. – 28. 10.
5/21	další – zoologická – bezobratlí	E 548 – E 730	1. 12. – 17. 12.
6/21	další – zoologická – bezobratlí exotictí	EE 38 – EE 50	1. 12. – 17. 12.
7/21	další – zoologická – obratlovci	V 22 – V 27	1. 12. – 17. 12.
8/21	další – zoologická – obratlovci exotictí	celá podsbírka	17. 12.
9/21	uměleckoprůmyslové práce	H 401 – H 500	2. 11. – 11. 12.
10/21	výtvarné umění	VU 1901 – VU 2000	2. 11. – 11. 12.
11/21	další – umělecká kresba	UK 1 – UK 100	2. 11. – 11. 12.
12/21	další – umělecká grafika	UG 1351 – UG 1450	2. 11. – 11. 12.
13/21	další – umělecká plastika	UP 1 – UP 100	2. 11. – 11. 12.
14/21	další – hudební nástroje	celá podsbírka	prosinec
15/21	militária	HM 401 – HM 480	prosinec
16/21	geologická	G 601 – G 800	1. 12. – 22. 12.
17/21	další – geologická systematická	podle protokolu	1. 12. – 22. 12.
18/21	jiná – geologická, jiné předměty	GJ 1 – GJ 10	1. 12. – 22. 12.
19/21	další – archeologie Protivín	AP 51 – AP 100	září
20/21	archeologická	A 16001 – A 18000	září – říjen
21/21	jiná – Památník A. Heyduka – mobiliář	AH UP 241 – AH UP 270	prosinec
22/21	další – Památník A. Heyduka – obrazy	AH VU 21 – AH VU 40	prosinec

příkaz	název podsbírky	rozsah revize	prováděna od — do
23/21	etnografická	HE 5501 – HE 6000	listopad – prosinec
24/21	další – knihovna A. Heyduka	KH 1 – KH 375	16. 12. – 17. 12.
25/21	další – knihovna I. Beneše	KB 501 – KB 1000	16. 12. – 17. 12.
26/21	další – knihovna J. Malého	KM 1 – KM 500	14. 12. – 15. 12.
27/21	další – mobiliář kostela Sv. Trojice	podle protokolu	prosinec

V průběhu roku 2021 bylo pod 398 přírůstkovými položkami zapsáno do sbírek 19117 kusů předmětů, respektive jejich souborů a částí. Darem bylo získáno 346 předmětů, zapsaných pod 90 přírůstkovými čísly (viz níže uvedená tabulka), koupí získáno 232 předmětů, zapsaných pod 77 přírůstkovými čísly. Za nákupy sbírkových předmětů zapsaných v průběhu roku byla vynaložena částka přibližně 250.000 Kč.

PŘEHLED DARŮ PRÁCHEŇSKÉMU MUZEU

Podstatnou část muzejních akvizic tvoří každoročně dary, někdy i velmi hodnotné. Jako projev díky jsou zde dárce jmenováni pro trvalou paměť.

č. přír.	předmět daru	dárce
8/21	pamětní list k 25 letům trvání OSP Písek (1975)	Zdeněk Říha, Topělec
9/21	vlajka trampské osady Rudá tajga	Michal Houska, Písek
32–35/21	různé doklady a dokumenty	Hana Bečková, Vlastec
37–40/21	soubor fotografií z různých společenských akcí; novoročenka K. Třeského, pamětní list školy J. K. Tyla	Alois Němec, Písek
46–50/21	soubor dezinfekčních a ochranných pomůcek používaných při epidemii Covid	Zdeněk Říha, Topělec
87/21	kroj selské jízdy ze Svinětic	Radka Mašková, Heřmaň
88/21	radiopřijímač Tesla 528A Rondo II	Marie Schorníková, Bernartice
93/21	hlavičkový papír firmy Fr. Krása v Písku	Jan Novotný, Písek
98/21	soubor pozvánek na plesy z roku 1900, Protivín, Písek, Malenice	Karel Jedlička, Vodňany
102/21	lékárenská dóza z Lékárny u města Písku	PhDr. Josef Havlan, Písek
110/21	dva límečky na dívčí šaty od písecké firmy A. Nietsche	Dagmar Stará, Praha 13
111–112/21	fotoalbum a fotografie se vztahem k Otakaru Ševčíkovi	Augustina Vitujová, Písek

č. přír.	předmět daru	dárce
119–120/21	Radek Pilař – Loupežník, malba na folii; Karel Stehlík – Kestřanské tvrze, kresba rudkou	RNDr. Karel Pecl, Písek
122/21	Jiří Řeřicha – Stíny v krajině, kombinovaná technika	Irena Mašíková, Písek
123/21	Cyril Bouda – portrétní rytina Jana Kubelíka	Augustina Vitujová, Písek
133–135/21	soubor pohlednic a fotografií spojených s Václavem Krškou a Eduardem Kohoutem	Jiří Vydra, Plzeň
138–153/21	soubor různými technikami provedených prací Františka Januly	Kateřina Janula, Aubervilliers, Francie
159–161/21; 167–171/21	soubor velkoformátových pastelů a linorytů Tomáše Lišky	Olina Lišková, Písek
174–175/21	dva grafické listy Františka Januly	Kateřina Janula, Aubervilliers, Francie
184–186/21	soubor dezinfekčních a ochranných pomůcek používaných při epidemii Covid	Zdeněk Říha, Topělec
203/21	ochranná ústní rouška HASIČI (2020)	plk. Ing. Luboš Broulim, MBA, Písek
205/21	64 kusů různých předmětů z pozůstalosti po Marii Budíkové, manželce Otakara Jeremiáše: fotografie, gramofonové desky, dopisy, pohlednice, různé texty tištěné i psané, noty	Mgr. Jana Budíková, Praha 5
207/21	dvě fotografie po malíři Karlu Tumovi	MgA Magdalena Bílková–Tůmová, Praha 10
213–215/21	panenka oblečená v národním kroji; plátěné šatičky pro malé děvče, vyšíváné; vyšíváný plátěný přehoz	Ing. Olga Němečková, Písek
216/21	kolíčkový hlavolam z mořeného dřeva, vyroben Josefem Svobodou z Opařan	Jana Růžicková, Písek
228–229/21	pamětní kniha „Beseda Heyduk“ v Praze, 1923; kniha výstřižků a fotografií téhož spolku	Hana Hejnová, Písek
230/21	159 kusů různých předmětů: fotografie, gramofonové desky, fotoalba, pohlednice, výstřižek z novin, vizitka, stvrzenky, strojopis, sešit, rukopis básně a jiné z pozůstalosti po Marii Budíkové, manželce Otakara Jeremiáše	Mgr. Jana Budíková, Praha 5

č. přír.	předmět daru	dárce
252/21	plechová tabule OKRESNÍ VODOHOSPODÁŘSKÁ SPRÁVA PÍSEK	Jiří Maleček, Milevsko
274–279/21	soubor příležitostných tzv. placek; razítko Základní organizace Komunistické strany Čech a Moravy č. 52 Písek, okres Písek; plakát ZDRAVÍME SLAVNÉ MÁJOVÉ DNY (1976)	Zdeněk Říha, Topělec
294–295/21	Eva Čapková, monotyp a magnetická grafika	Eva Čapková, Erding, Německo
296–298/21	Oldřich Hamera, monotyp, a monotypy Sbírky a Pábitelé	Oldřich Hamera
305–307/21	taneční pořádek AKADEMIKOVÉ PÍSEČTÍ, 1894; taneční pořádek ELITNÍ VĚNEČEK MLÁDENCŮ PÍSECKÝCH, 1891; poškozený kožený váček na mince ze 17. století	Jaroslav Sebera, Písek
309/21	celokovové brusle	Jaromír Košťel, Písek
310/21	osm kusů zubařských nástrojů z druhé pol. 20. století	Zdeněk Říha, Topělec
394–397/21	Zdeněk Javůrek – Most, Svatotrojická, Zima u Otavy, originální zvětšeniny – bromofotografie	Zdeněk Javůrek, Třešně

Oddělení společenskovedné

VEDOUĆÍ – MGR. JAN KOTALÍK

PRACOVISTĚ DĚJIN STŘEDOVĚKU

MGR. JAN ADÁMEK

Historik středověkých dějin je dlouholetým statutárním zástupcem ředitele muzea. J. Adámek je dlouhodobě pověřen činností správce Centrální evidence sbírek (viz výše na str. 19). Ta spočívá především v průběžném vedení přírůstkové knihy, shromažďování přírůstkových dokladů a dalších dokumentů ke sbírkovým předmětům, v evidenci zápůjček sbírkových předmětů a evidenci revizí a také ve spolupráci s příslušným pracovištěm Odboru muzeí a galerií na Ministerstvu kultury při aktualizaci stavu sbírek.

Je také vedoucím muzejní knihovny, kde spravuje sbírkový fond staré muzejní knihovny (viz zpráva za příslušné oddělení na str. 39). Vykonává rovněž správ numismatické podsbírký – v průběhu roku bylo do programu pro evidenci sbírek Museion přepsáno 8180 karet její tzv. „papírové“ systematické evidence, konkrétně inventární čísla HN 2285 – HN 10464.

Pokud se týče popularizační činnosti, pronesl Jan Adámek pro klienty seniorského domu Senecura dne 26. července přednášku na téma *Vznik a vývoj Církevního státu*. Navečer 16. září uvedl stručným shrnutím píseckých reálií přednášky prof. Jiřího Kuthana a prof. Jana Royta ke svatoludmílskému jubileu. Pracovník také redigoval tradiční sborník *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020*; jeho výkonným redaktorem – editorem byl již po šestnácté. Práce byla náročnější než v předchozích letech, protože byla připravována nová grafická podoba. Korekturami textů se podílel na výstavě kol. Daniela Hlásky *Pevnost bronzového věku jižních Čech*, proběhnoucí v Galerii Prácheňského muzea, a k ní vydanému stejnojmennému průvodci. Účastnil se kolokvia *Ceny, mzdy, peníze a ekonomické myšlení ve středověkých a raně novověkých městech II*, pořádaného 1. října Centrem mediévistických studií v prostorách pražského Akademického konferenčního centra.

Na žádost ředitele muzea se J. Adámek po několik měsíců věnoval nejprve přípravě podkladů pro výrobu rekonstrukčního modelu píseckého Kamenného mostu a posléze spolupráci s jeho zhotovitelem R. Konířem. Nejprve byl zhotoven tzv. dynamický model, po jehož finalizaci přistoupilo Studio QUIN k realizaci fyzického modelu formou 3D tisku. Model měl být původně instalován v jedné z pyramidových vitrín gotického sálu. Ve spolupráci s architektem muzejních expozic V. Boučkem však bylo nalezeno příhodnější místo v nově vytvořené vitrině v sousední prostora tzv. pavlánu. Výsledná podoba modelu je zdůvodněna v samostatném příspěvku této ročenky na straně 55.

Nad rámec svých pracovních povinností byl pověřen pokračováním koordinace restaurátorských a jiných činností, směřujících k obnově mobiliáře kostela Nejsvětější Trojice, jehož součásti jsou zapsány v muzejních sbírkách, a podle možností též k reinstalaci na původním místě. V průběhu roku se tato činnost týkala zvláště bočního oltáře sv. Marie Magdalény.

Během roku obsloužil asi dvě desítky badatelů, ať již při osobní návštěvě nebo prostřednictvím e-mailové korespondence – konzultovány byly především problémy z oblasti pomocných věd historických, regionálních a církevních dějin.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2021

SAMOSTATNĚ:

– *Jan Lucemburský v Písku, vydalo Prácheňské muzeum v Písku, 12s. [ISBN 978-80-86193-76-2]*

STUDIE:

– *Písečtí katoličtí exulanti let 1419–1420 a konfiskace jejich majetku (prof. Ivanu Hlaváčkovi k 90. narozeninám), in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020, s. 49–82 [ISBN 978-80-86193-75-5]*

PŘÍLEŽITOSTNĚ:

– *soubor sedmnácti krátkých poetisujících textů, komentářů ke vstupním reprodukcím dřevěných reliéfů s píseckými motivy (bez uvedení autorství), in: Jan Augustin Novotný, Oslava Písku, královského města, bez nakladatelských údajů, 202 s.*

PRACOVISTĚ ETNOGRAFIE

MGR. JAN KOUBA

I v roce 2021 byla hlavní činností etnografa muzea správa prostorově nejrozsáhlejší podsbírký písecké instituce – etnografické. Sbírku doplňoval – vybíráním z nabídek soukromníků, prováděl sběrnou činnost a předměty i zakupoval, ať již přímo, či pomocí internetu. Podsbírký etnografickou tak pracovník rozšířil o 46 nových přírůstků. Zároveň do inventární řady stejné podsbírký zařadil 140 nových evidenčních karet. Podsbírký militarií se rozšířila o jeden předmět a jednu kartu, podoba nejmenší podsbírký hudebních nástrojů se nezměnila. Veškerou evidenci prováděl J. Kouba v programu MUSEION. S pomocí kolegů J. Nováka a D. Kozákové či zaškolených brigádníků obohatil program v rámci probíhající digitalizace o 2 836 karet z podsbírký etnografické.

Pracovník provedl řádnou inventuru u všech tří podsbírek. S pomocí příslušných pracovníků zajišťoval konzervaci předmětů, případně jejich restaurování. Zde etnograf spolupracoval s několika externisty. Mimo prodloužení dlouhodobých zápůjček poskytl v průběhu roku exponáty na několik výstav – například do Milevska, Velešína, Blatné či Prachatic. Zároveň dohlížel na dobrý stav jemu svěřených expozic v Písku a Protivíně a vhodně je doplňoval. Například expozici Písecký

venkov v 19. století rozšířil o orchestrion, který do muzea zapůjčil Zdeněk Podskalský ml. Na uvedení do provozu tohoto hudebního nástroje, který se hned stal vyhledávaným a oblíbeným cílem návštěvníků, spolupracoval s restaurátorem Radkem Janouškem ze Severočeského muzea v Liberci.

V květnu a červnu shromáždil J. Kouba do Malých výstavních síní kolekci obrazů, jejichž námetem byl „král českých hradů“ Zvíkov. Díky spolupráci s řadou veřejných institucí a soukromých sběratelů se muzeu podařilo posbírat velké množství prací, vždyť jen v úvodním sále viselo na **sto** hradních vyobrazení. Mezi nejvýznamnější exponáty patřila velkoformátová plátna. Z Milevského muzea byl zapůjčen obraz Karla Stehlíka, který byl široké veřejnosti představen vůbec poprvé. Z Domova pro seniory Světlo v Drhovli pocházel monumentální Zvíkov od Franty Malého. Ale obrazem nejcenějším bylo určitě plátno ze sbírek Úřadu vlády České republiky, na které jihočeský hrad namaloval slavný Otakar Nejedlý. Tento obraz má zajímavý druhý život – v roce 1989 se objevil na fotografiích, které zobrazovaly jednání mezi delegacemi ÚV Národní fronty ČSSR a vlády ČSSR vedenou premiérem Ladislavem Adamcem a zástupci Občanského fóra v čele s Václavem Havlem. Pod tímto „Zvíkovem“ se tak tvořila moderní česká historie.

Etnograf dále spolupracoval na výstavách v Památníku města Protivína. S kolegou B. Bernáškem se podílel na zapůjčení a instalaci výstavy *Obory a bažantnice – opomíjená hodnota kulturního dědictví*, v druhé části návštěvnícké sezóny pak zaplnil sál cestovatelskou výstavou architekta Vladimíra Boučka s názvem *Na pár chvil v Jordánsku*. Závěr roku patřil nezbytné přehlídce rozličných vánočních artefaktů. Tentokrát došlo na betlémy z různých koutů jižních Čech zhotovených snad z nejtradičnějšího řezbářského materiálu. Pod názvem *Vánoce z lípy řezané* je etnograf shromáždil v Galerii muzea. Mimo řady zápůčků z jihočeských muzeí se představila hlavně tvorba dvou nedávno zesnulých regionálních řezbářů – Jiřího Janouška z Vodňan a Vladimíra Müllera z Písku.

Vladimíru Müllerovi vzdalo muzeum hold ještě jednou – a sice vydáním papírového betlému, jehož originál zhotovil roku 2001 přímo pro Prácheňské muzeum. Jesličky s Ježíškem, Pannou Marií a Josefem zasadil do kulis města Písku. Vyobrazen je tak kostel Narození Panny Marie i kostel klášterní, nechybí zdejší barokní radnice, Putimská brána, hrad s Kamenným mostem a Schrenkův pavilon. Středobodem celého betlému je však chýše se Svatou rodinou, pastýři s ovečkami a královský průvod. Mezi daráčky nalezneme pozorný divák mnoho známých osobností z kulturních dějin města Písku – například dramaturga Ladislava Stroupežnického, loutkáře Matěje Kopeckého, historika Augusta Sedláčka, houslového pedagoga Otakara Ševčíka či básníka Adolfa Heyduka. Namalované postavičky nalepil Vladimír Müller na tenkou překližku. Každou pak vyřízl a rozmístil na sedmistupňový sokl vytvořený též z desek. Muzeum ve spolupráci s grafikem MgA. Jakubem Pizingerem betlém nafotilo, graficky upravilo, nechalo vytisknout a po celý adventní a vánoční čas nabízelo návštěvníkům.

V době jarního uzavření muzea se vítaným zpestřením pro všechny obyvatele města stala expozice muzea v jedné z výloh drogerie U kostela pana Josefa Jouji. Výstavka historického drogistického zboží, doplněná o prezentaci aktuálních muzejních akcí, se setkala s vřelým ohlasem veřejnosti.

V roce 2021 přednášel J. Kouba pravidelně pro Senior point Písek (cyklus „*Jak se žilo...*“), prováděl po muzeu i po městě (při akci Pískoviště vyprávěl o historii Pootaví z pramice), poskytoval odborné konzultace, ať již písemně, telefonicky či ústně, veřejnosti i odborníkům. Etnograf byl předsedou Poradního sboru pro sbírkotvornou činnost muzea, členem obdobných sborů v Netolicích a Českém Krumlově a členem komise pro výběr statků tradiční nemateriální lidové kultury jižních Čech. Zároveň zajišťoval monitoring internetových aukčních a bazarových portálů, díky čemuž muzeum rozšířilo své sbírky o řadu významných předmětů. Publikoval v regionálních periodících.

Souběžně s činností etnografa plnil J. Kouba i muzejní marketingové povinnosti, když již třetím rokem zaskakoval za kolegyni na rodičovské dovolené. Pravidelně tak poskytoval informace tištěným, rozhlasovým i televizním médiím o všech akcích a výstavách, vkládal a zasílal muzejní programy do různých internetových databází nebo zprostředkoval fotografování výstav novinářům. Spolu s kolegy pracoval na představení aktuálních výstav pomocí fotoreportáží či videosnímků. Na vybrané akce zadával internetovou reklamu a zajišťoval výrobu billboardů. Rozesílal informativní emaily příjemcům muzejních zpráv. V době pandemie byla zvláště důležitá komunikace s muzejními příznivci prostřednictvím sociálních sítí, pracovník tak zajišťoval správu muzejního facebooku (např. při uzavření muzea spolu s kolegou T. Hiltsherem a externí spolupracovnicí Hanou Maškovou zorganizoval několik vědomostních soutěží). Aktivně spolupracoval s kolegy z partnerských organizací a absolvoval marketingové školení. Spolupodílel se na vytváření nových webových stránek muzea. Nechal zhotovit konstrukci na velký venkovní banner a měl i funkci „nástěnkáře“. Ve spolupráci se Zahradnictvím Písek se postaral o muzejní vánoční výzdobu.

BIBLIOGRAFIE ZE ROK 2021

ČLÁNKY:

- „*Co je v Písku dobrého? Snad jen jeho chleba...*“, in: *Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory*, roč. 9, 2021, č. 2, s. 15.
- *Ze dějin zmrzlinového pokušení v Písku*, in: *Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory*, roč. 9, 2021, č. 11, s. 9–10.
- „*Kupovalo by se k Vánocům pro děti mnohem méně neužitečných šmejdů...*“, in: *Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory*, roč. 9, 2021, č. 24, s. 6.
- *Rozloučení s orchestrionem*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020, Písek 2021*, s. 273–277. [ISBN 978-80-86193-75-5]
- *Betlémy patří k Vánocům déle než ozdobené stromky*, *Písecký deník* ze 22. 12. 2021, s. 2.

PRACOVISŤĚ KULTURNÍCH DĚJIN

MGR. JAN KOTALÍK

Stále trvající složitá epidemiologická situace v průběhu roku 2021 opětovně zásadně měnila průběh fungování celého muzea. Střídající časové úseky rozvolnění a následně nových omezení zasahovaly mimo jiné realizace plánovaných výstav. Například prezentace fotografických prací známého autora Roberta Vana, kterou J. Kotalík samostatně nainstaloval v prostorách Galerie PM a přilehlé chodbě, bohužel díky nucenému uzavření instituce nemohla přivítat ani jediného návštěvníka. K této výstavě byl natočen i trailer a krátký komentovaný videodokument, k nimž J. Kotalík sestavil scénář a podílel se na samotné realizaci natáčení. Další významná plánovaná výstava s pracovním názvem „*Tono Stano na Písecku*“ byla zrušena kvůli nedostatečnému objemu finančních prostředků a odhadu nejisté situace. Unikátní autorský výstavní projekt významného fotografa tak zůstal pouze v rovině neuskutečněného rozpracovaného záměru.

Práce s podsbírkou historické fotografie měla naopak příznivější výsledky. K dokumentovaným osobnostem Otakara Jeremiáše, Václava Kršky a Adolfa Heyduka získalo pracoviště vítané a velkorysé dary. Na tomto místě je vhodné zmínit zvláště početně rozsáhlejší a zajímavou kolekci fotografií, drobných písemností a tiskovin, kterou poskytla dlouholetá příznivkyně Prácheňského muzea v Písku paní Mgr. Jana Budíková, jež pochází z rodinného okruhu píseckého rodáka O. Jeremiáše, významného představitele české hudby 20. století. Zpracování všech těchto (i jiných) přírůstků přineslo řadu nových poznatků do historie Písku především pro období první poloviny 20. století.

Podsbírka byla kromě katalogizování podle plánu též revidována (pozn.: plán katalogizace byl ve sledovaném roce překročen o více než 100 karet). I v přepisu staré evidence II. stupně do programu Museion byl učiněn pokrok. Této činnosti se znovu zhostil již zkušený externista pan Mgr. Josef Motyka, jenž počet převedených karet do elektronické evidence navýšil oproti předpokladu o více než polovinu.

Pracoviště kulturních dějin a historické fotografie jako každoročně poskytovalo služby pro badatele. Hodně dotazů se podařilo efektivně řešit komunikací přes internet.

Počátkem roku došlo k vydání a tedy zpřístupnění dlouhodobě připravované menší publikace, jejímž autorem byl J. Kotalík, s názvem *Otakar Ševčík (1852—1934), houslový pedagog český a čestný měšťan písecký*.

V roce 2021 J. Kotalík plnil i další povinnosti: zajišťoval týdenní dozorčí službu dle daného rozpisu, ukládal dodané materiály do dokumentace výstav, komunikoval s Asociací muzeí a galerií, podílel se na práci redakční rady výroční zprávy aj.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2021

KNIŽNĚ:

– *Otakar Ševčík (1852—1934) Houslový pedagog český a čestný měšťan písecký, Písek 2021, 84 str. [ISBN 978-80-270-9157-7]*

ČLÁNEK:

– *Sama se sebou. Marcela Vichrová, M. A., in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020, s. 271—272 [ISBN 978-80-86193-75-5]*

PŘÍLEŽITOSTNÉ:

– *Jaroslav Svoboda Akvarely Watercolours, katalog k autorské výstavě v kostele sv. Martina ve zdi na pražském Starém městě, soukromý tisk v českém a anglickém jazyce, nestr.*

PRACOVISŤĚ SOUDOBÝCH DĚJIN

MGR. ZDENĚK DUDA

Náplní práce oddělení je správa a rozvoj podsbírky historická, dokumentující a ilustrující politické, hospodářské a sociální dějiny města Písku (částečně i bývalého okresu) především druhé poloviny 20. století, vlastní vědeckovýzkumná činnost a systematická prezentace podsbírky prostřednictvím výstavních, přednáškových a dalších projektů, včetně zpřístupňování podsbírky formou odborných konzultací badatelům i široké veřejnosti.

Podsbírka historická se prostřednictvím darů, nákupů i vlastní sběratelské činnosti rozrostla během roku o 216 předmětů (120 přírůstkových čísel). Mezi významné akvizice patří například album důstojníka 11. pěšího pluku z let 1914—1915, sestávající z 22 volně vložených listů s nalepenými fotografiemi, tematicky uspořádanými a opatřenými příslušnými popiskami, a dále také několik skautských vlajek zejména z období první republiky. Do podsbírky v rámci dokumentace současnosti byly také zapsány různé materiály související s přípravou a průběhem parlamentních voleb (letáky, volební lístky) i s probíhající pandemií onemocnění Covid-19 (ochranné pomůcky, ampulky od očkovacích látek i propagační materiály kritiků protiepidemických opatření a vakcinace).

V rovině systematické evidence bylo vytvořeno 121 nových inventárních čísel (K+S 13693 – K+S 13813). Probíhaly také práce na digitalizaci starší sbírkové evidence. Do programu Museion bylo převedeno na 4700 karet systematické evidence. V třetím a čtvrtém čtvrtletí bylo v rámci pravidelné periodické kontroly revidováno cca 10 % podsbírky, tj. 1600 inventárních jednotek.

Badatelům z řad vědecké i široké veřejnosti bylo poskytnuto více než čtyřicet konzultací, a to převážně v oblasti regionálních dějin a reálií. Zvláště se jednalo o témata související s výrobní

i mimovýrobní činností píseckého Jitexu a dále dokumentací zaniklých míst a lokalit. Konzultována byla i témata dějin všedního dne a náboženských dějin 18. až 20. století.

K vědeckovýzkumným úkolům pracoviště patřilo především studium podob, forem a obsahů muzejní dokumentace a prezentace v druhé polovině 20. století a dále také studium vzpomínkových kultur a paměti na druhou světovou válku (ve formě sběru dokumentačního materiálu, přípravy výstav a publikací či příspěvků na odborných konferencích). Publikované výstupy jsou doloženy níže.

Předměty z podsbírky historická mimo stálé expozice našeho muzea byly k vidění i v jiných paměťových institucích (například Český Krumlov, Horažďovice), mimo jiné opět i v souvislosti s instalací navazující na výstavní projekt Jitex 70, realizovaný v našem muzeu v roce 2019.

Podobně jako v minulých letech se Z. Duda aktivně podílel na činnosti Komise muzejních historiků AMG (od roku 2021 nově jako předseda). Mimo jiné například ve spolupráci s Katedrou historie Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci zorganizoval odborný seminář určený zejména muzejním historikům na téma aktuálních otázek a podob dokumentace soudobých dějin v českých muzeích. Dále působil jako tajemník Poradního sboru pro sbírkotvornou činnost muzea, členem obdobného sboru byl i v Husitském muzeu v Táboře.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2021

STUDIE:

- *Za muzeum regionální a socialistické. Muzeum v Písku v době Pražského jara I*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020, Písek 2021, s. 163–171. [ISBN 978-80-86193-75-5]*
- *Celostátní soutěž kresleného humoru Písek '68. Muzeum v Písku v době Pražského jara II*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020, Písek 2021, s. 173–180. [ISBN 978-80-86193-75-5]*
- *Výstavní politika Oblastního muzea v Písku v roce 1968. Muzeum v Písku v době Pražského jara III*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020, Písek 2021, s. 181–191. [ISBN 978-80-86193-75-5]*

PRACOVIŠTĚ VÝTVARNÝCH SBÍREK

BC. MARTINA MĚŘIČKOVÁ

Na sklonku roku se podařilo založení nové výtvarné podsbírky Umělecké fotografie. Kurátorka výtvarných sbírek spravuje celkem šest podsbírek a dbá o jejich systematické rozšiřování především o autory z píseckého regionu. Za dary, kterými byly výtvarné sbírky obohaceny, bychom chtěli poděkovat Ireně Mašíkové, Olině Liškové, Augustině Vitujové, Evě Čapkové, Oldřichu Hammerovi, Karlu Peclovi a Zdeňku Javůrkovi. Pro 13 Mateřskou školu Písek napsala odborný posudek

na malby Blanky Robejškové. Připravovala doprovodné texty a propagační materiály k výstavám. Podala úspěšné žádosti o městské granty. Do restaurátorského ateliéru Ivy Petrové byly deponovány malby k odbornému ošetření.

V průběhu roku připravila Martina Měřičková celkem sedm výstav. V prostorách Galerie to byly: *Prachař Jiří – sochy / Řeřicha Jiří – obrazy, Stopy v Písku* a *Umění na kolečkách III*. Autoři první z jmenovaných představovali svojí tvorbu pravidelně v pětiletém cyklu vycházející na jejich kulaté či půlkulaté narozeniny. Na závěr výstavy jsme se se však museli rozloučit s Jiřím Prachařem, který v době konání výstavy zemřel (viz. text ve sborníku). Expozice s názvem *Stopy v Písku* byla připravena ve spolupráci s externí kurátorkou Janou Budíkovou, která vybrala na výstavu díla svých kolegů z Umělecké Besedy a S.Č.U.G. Hollar. Výstavní projekt autorů s fyzickým hendikepem s názvem *Umění na Kolečkách III*. má již v Prácheňském muzeu mnohaletou tradici. Přípravy probíhaly ve spolupráci s Centrem Paraple. Některá vystavená díla byla autory věnována do charitativní aukce, jejíž výtěžek byl věnován Centru Paraple o.p.s. K výstavě byl vydán drobný katalog.

V Malých výstavních síních se uskutečnily tři výstavy: *Dalibor Říháněk – Proměny tvorby, Z tvorby Evy Čapkové a Oldřicha Hamery a Milli Janatková – Hluboko v krajině*. Ke všem byly vydány drobné katalogy a natočena krátká virtuální prohlídka (ke shlédnutí na Youtube kanálu muzea).

Chodbu knihovny, tedy kromě výše zmiňované výstavy píseckého výtvarníka Dalibora Říhánka, která se odehrávala ve dvou výstavních prostorách zároveň, zabrala na závěr roku výstava s názvem *Zmizelý Písek*. Tato drobná výstava byla tvořena díly z výtvarných depozitářů. Na jednotlivých vyobrazeních mohli návštěvníci sledovat proměny města od nejstaršího z vyobrazení pocházejícího z roku 1740, kterým byla kopie fresky z Horažďovického zámku, až po obrazy doby První republiky, jako například pohled na vilu Martu, kde vyrůstala Dagmar Šimková.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2021

ČLÁNKY:

- *Dalibor Říháněk – Proměny tvorby*, 19. 5. 2021, in: <http://www.piseckysvet.cz>
- *Jiří Prachař / Jiří Řeřicha*, 12. 7. 2021, in: <http://www.piseckysvet.cz>
- *V neděli jsme se naposled rozloučili s významným píseckým sochařem Jiřím Prachařem*, 30. 8. 2021, in: <http://www.piseckysvet.cz>
- *Milli Janatková / Hluboko v krajině*, 27. 9. 2021, in: <http://www.piseckysvet.cz>
- *Umění na kolečkách III.*, 15. 10. 2021, in: <http://www.piseckysvet.cz>
- *Zmizelý Písek*, 10. 11. 2021, in: <http://www.piseckysvet.cz>
- *Na věčnost odešel Václav Bláha st.*, 2. 12. 2021, in: <http://www.piseckysvet.cz>
- *Výběr z výstav, Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020, s. 263–266. [ISBN 978-80-86193-75-5]*

Archeologické oddělení

VEDOUČÍ – MGR. JAROSLAV JIŘÍK, PH.D.

**ING. TOMÁŠ HILTSCHER, MGR. ET MGR. ERIKA PRŮCHOVÁ (0,75 ÚVAZKU),
MGR. MARTIN PTÁK (0,5 ÚVAZKU)**

V roce 2021 pracovali archeologové v obměněném složení, kolegu Daniela Hláška vystřídala Erika Průchová. Obecná situace ve společnosti, spojená s pandemií koronaviru, se běžného chodu oddělení v podstatě nedotkla. Dobu tzv. jarního „lockdownu“ vyplnili archeologové realizací řady terénních akcí.

Rok 2021 byl z pohledu terénních výzkumů mimořádně bohatý, ale zároveň i náročný. Již začátkem března započala první fáze několikaletého výzkumu raně středověkého mohylníku v Údraži – Pálčicích, který částečně poničila lesní těžba. V prvním roce byla rozebrána a dokumentována část konstrukce první ze čtyř narušených pohřebních mohyl. V Dobešicích u Kluk přinesl detektorový průzkum naorávaného pohřebiště nález zbytků hrobu ze střední doby bronzové. Těsně pod úrovní orby byl zachycen drobný soubor bronzových šperků s částí lidských ostatků konzervovaných korozními produkty. Ve východní části města Milevska se při stavbě podnikatelského parku podařilo zachytit zřejmě okrajovou část sídliště ze 13. století, z něhož bylo prozkoumáno na třicet většinou menších objektů a získáno několik set zlomků keramických nádob. Od března probíhal výzkum spojený s rekonstrukcí náměstí v Mirovicích. Kromě novověké kanalizace byla zachycena erozní rýha zarovnaná v 18. století. K jejímu zaplnění byl použit materiál obsahující množství nálezů ze starších období, z nichž nejstarší byly vyrobeny již ve střední době hradištní. Následoval výzkum v historickém centru města Písku. Tento výzkum zapříčinila pokládka teplovodního potrubí mezi Alšovo a Velkým náměstím a v části Šrámkovy ulice. Odkryty a dokumentovány byly dvě úrovně historické dlažby, svrchní z nich byla precizně sestavena z lomového kamene v raném novověku. Spodní oblázková dlažba pochází zřejmě ze samotného počátku města. Dokumentováno bylo středověké požárníště a metalurgické zařízení. První část léta se nesla v duchu výzkumů pravěkých hrobů. Nejprve nález bronzového nákrčníku u Putimi inicioval odkryv pozdně halštatského kostrového hrobu, který mimo dalších bronzových šperků a železného nože obsahoval i téměř desítku hliněných nádob. Pravděpodobně hrobem byl i nález závěsků, prstenů, náramku, torza nádoby a keramických zlomků ze střední doby bronzové učiněný na Hůrkách u Smrkovic. Tento soubor byl umístěn v kamenné destrukcí, která mohla být zřejmě mohylou, snad zničenou vývratem. Konečně stavba polní cesty mezi osadou Souložnice a pro archeology notoricky známým vrchem Burkovák u Nemějc přinesla ojedinělý nález torza pravěkého žárového hrobu. V Miroticích bylo při stavbě rodinného domu prozkoumáno několik sídlištních objektů z doby železné. Po metodické i etické stránce byl náročný červnový odkryv trvale podmačeného hrobu z konce druhé světové války u obce Bilinka. V srpnu započal archeologický výzkum při jihočeské části stavby dálnice D4.

Rozsahem a množstvím archeologických situací se jedná o jeden z největších archeologických výzkumů v jižních Čechách za poslední desítky let. Kromě Prácheňského muzea na něm pracují i archeologové z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích a společnost Geo.cz. Došlo k odkryvu zatím části tří sídlišť. Sídlíště u Krsic a u Bud pochází se starší doby železné. U Rakovic, na již známé lokalitě, bylo zkoumáno osídlení z mladší doby železné a doby římské. Zachytit se podařilo i torzo zatím nedatovaného kostrového pohřebiště u Krsic, z něhož se dochovaly pouze dva hroby a několik dislokovaných kostí. Intenzivní detektorový průzkum v trase dálnice přinesl nálezy desítek kovových artefaktů z různých období. Výzkum bude probíhat minimálně ještě v první polovině roku 2022. Mimo zmíněné akce bylo prováděno velké množství výzkumů při realizaci liniových staveb, rodinných domů a dalších staveb s drobným nebo negativním zjištěním. Jako velice nešťastná se projevila absence archeologa v Milevském muzeu. Časová náročnost provádění dohledů a výzkumů v tomto relativně vzdáleném a archeologicky zajímavém regionu se přes významně zvýšený finanční příjem negativně projevuje na dalších činnostech oddělení.

I v roce 2021 se archeologické oddělení podílelo na výstavní činnosti muzea. Nejprve v únoru byla doplněna expozice archeologie o několik významných a zajímavých nálezů z doby železné, doby římské a raného středověku. V dubnu a květnu byla prezentována výstava *Pevnosti doby bronzové*, kterou vytvořil náš bývalý pracovník Daniel Hlášek. V květnu a červnu probíhala výstava *Hradiště Prácheň pohledem archeologie*, kterou připravil Martin Pták. V říjnu byla k vidění fotografická výstava Šárky Kašpárkové a Zdeňka Slavíka *Minulost, která zůstala vidět*, jež uměleckou formou prezentovala zajímavé archeologické lokality Písecka. V prosinci byl mimořádně v rámci výstavy *Mincovní poklady* poprvé veřejnosti představen významný nález depotu brakteátů ze Sepekova, společně s již prezentovanými středověkými poklady nalezenými v posledních letech. V rámci výstavy byla vydána limitovaná edice 200 kusů kopií stříbrných brakteátů ze sepekovského nálezů.

Pracovníci archeologického oddělení, pokud to situace umožňovala, aktivně pracovali v rámci Jihočeské archeologické komise. Poskytovali též informace zájemcům z řad studentů i široké veřejnosti. Průběžně pokračuje inventarizace nových přírůstků a digitalizace inventárních karet v programu Museion, základní laboratorní zpracování archeologických nálezů, ale i archeobotanických vzorků. Archeologické oddělení komunikovalo s veřejností skrze média, publikace v odborných časopisech, novinové články i sociální sítě. Poskytnut byl servis řadě badatelů. Byla provedena revize části archeologické sbírky (2.000 inv. č.) a části sbírky Protivín (50 inv. č.).

Jaroslav Jiřík stejně jako v předchozích letech věnoval podstatnou část své aktivity plnění povinností vyplývajících ze smluv s investory při zajišťování archeologických dohledů a výzkumů se podílel na realizaci řady z výše uvedených akcí (např. výzkum jedné z mohyl v Údraži, mohyly ze starší doby železné v Putimi, výzkum v Krsicích v rámci budování dálnice D4, atd.). V souvislosti

s vyráběním mohly ze starší doby železné (část inventáře předána do Jihočeského muzea) na katastru Nové Vsi u Čížové podal společně s doc. Ondřejem Chvojkou, Ph.D., trestní oznámení na neznámého pachatele. Podílel se na přípravě jednoho z výstavních projektů (*Mincovní poklady*). Část svého času též věnoval přípravě výstavního projektu s tematikou Keltů a jejich kultury, která je plánována pro léto roku 2022.

Účastnil se XVI. Protohistorické konference s názvem: „*Frühgeschichtliche Konferenz/ Protohistorical conference: Archeológia barbarov 2021 – Archäologie der Barbaren – Archaeology of the barbarians*“, která se konala v Trnavě. Zde přednesl dva referáty: *Nové nálezy spjaté s kulturou elit doby stěhování národů z Mšece, Řevničova a Lipan ve středních Čechách* (s K. Blažkovou, J. Bezákovou, Z. Mazačem a S. Bubeníkovou) a dále *Nové nálezy protohistorického období na Písecku* (s T. Hiltsem).

Mimo své povinnosti muzejního archeologa přednesl přednáškový cyklus *Střední Evropa v době římské a době stěhování národů* na Ústavu pro archeologii FF UK v Praze. Dále byl hlavním řešitelem projektu IPERION CH – Integrated Project for the European Research Infrastructure On Cultural Heritage s názvem *Jewellery from the recent discovery in Mšec In Bohemia from the Great Migration Period: Quest for the Origin of the “New Childeric” treasure*. V rámci tohoto projektu pak v srpnu 2021 podnikl společně s Mgr. Kateřinou Blažkovou (Muzeum T.G.M. Rakovník) cestu do laboratorů Centre de Recherche et de Restauration des Musées de France, Louvre v Paříži, kde proběhly pod vedením Dr. Thomase Calligara archeometrické analýzy královských insignií z pokladu ze Mšece na Rakovnicku. Tento projekt a výzkum byl významně podpořen a propagován díky reportáži České televize.

Dále v listopadu roku 2021 navštívil Yale University v New Havenu v USA. Šlo o cestu spojenou s předáním knihy *Adventures in the „Stone Age“*, na jejímž vydání se pracovník editory podílel, rodině zesnulého pana profesora Leopolda Pospíšila a pracovníkům univerzity.

Tomáš Hiltsem, jehož hlavní činnost probíhala v terénu, se podílel na naprosté většině terénních akcí. Prováděl velkou část archeologických dohledů. Zajišťoval výzkumy v Údraži, Dobešicích, Miroticích a Slabčicích. S kolegy prováděl výzkumy v Milevsku, Mirovicích, Písku, Putimi a Smrkovicích. Na výzkumu při stavbě dálnice koordinoval pracovníky, zajišťoval detektorový průzkum, plavení vzorků a veškerou administrativu ve vztahu ke stavbě a podílel se na exkavaci a dokumentaci archeologických situací. Pokračoval v povrchovém a detektorovém výzkumu orbou nebo jinak ohrožených lokalit (Koží u Orlíka, Mirodice, Zvíkov, Probulov), i když vzhledem k časovým možnostem musel být tento průzkum do značné míry omezen. Pokračoval ve zpracování některých výzkumů a připravoval podklady pro inventarizaci nálezů. Základně zpracovával archeobotanické vzorky z posledních let. Inicioval doplnění archeolo-

gické expozice. Byl kurátorem fotografické výstavy *Minulost, která zůstala vidět*. S Jaroslavem Jiříkem a Martinem Ptákem připravil výstavu *Mincovní poklady*. Na výročním zasedání jihočeské pobočky České archeologické společnosti ve Volyni přednesl společně s Martinem Ptákem referát *Výzkumy Prácheňského muzea v roce 2020*. Na XVI. Protohistorické konferenci archeologie barbarů v Trnavě prezentoval s Jaroslavem Jiříkem příspěvek *Nové nálezy protohistorického období na Písecku*.

Erika Průchová, nová pracovnice archeologického oddělení, se zúčastnila některých terénních akcí. S kolegy participovala na výzkumu mohly v Putimi, Smrkovicích, Velkém náměstí, či při stavbě dálnice D4. Její hlavní náplní v terénních částech výzkumů se stala kresebná dokumentace archeologických situací. Vedle archeologického vzdělání absolvovala i studia biologické antropologie, a tak je postaráno o ostatky našich předků vyzvednutých na archeologických lokalitách. Hodnoceny nejsou jen jejich klasické demografické parametry, ale je rekonstruován i pohřební ritus daných kontextů. Vedle všech těchto odborných činností se podílí na inventarizaci nálezů do databáze Museion. V loňském roce publikovala několik odborných článků.

Zúčastnila se konference 52. mezinárodní konferenci archeologie středověku, 20.–22.9. 2021 online – *Polykací obrázky – několik poznámek k papírovým devocionáliím 18. a 19. století na příkladu archeologického nálezu ze Semonice u Jaroměře* (s P. Drnovským, M. Omelkou a O. Řebounovou).

Martin Pták stejně jako v minulých sezonách přispěl k realizaci značné části výše zmíněných výzkumů. Nadále pokračoval v laboratorním ošetření a zpracování nálezů z minulých sezon a přípravě nálezových zpráv. Též pokračoval v namátkové rekognoskaci archeologických památek na Písecku a v dalších regionech jižních a jihozápadních Čech.

Podobně jako v předchozích letech, mimo své povinnosti muzejního archeologa, přednášel na Jihočeské univerzitě. V září vedl studentskou archeologickou praxi na Karlově hrádce u Purkarc. Též je zapojen do projektu GAČR – *Na okraji neolitizace: strategie prvních zemědělců na jihu Čech*, v jehož rámci pracoval například na dvou neolitických lokalitách na Protivínku. Dále působil v Městském muzeu ve Volyni. Pracovník dalším rokem pokračoval v doktorském studiu na Ústavu pro archeologii FF UK v Praze a přípravě disertační práce *Výbrané problémy archeologie 12. a 13. století v jižních a jihozápadních Čechách*. V Prácheňském muzeu připravil výstavu *Hradiště Prácheň pohledem archeologie* a též participoval na přípravě výstavy o mincovních pokladech z Písecka. Nadále předsedal jihočeské pobočce České archeologické společnosti a v červnu organizoval její plenární setkání ve Volyni.

Na plenárním zasedání jihočeské pobočky České archeologické společnosti ve Volyni 19. června

2021 společně s kolegy z oddělení představil nové archeologické výzkumy a nálezy z Písecka. Samostatně pak prezentoval referáty: *Archeologický výzkum Práchně a jejího zázemí v roce 2020*, „Středověké“ hrnčířské a cihlářské pracoviště v areálu volyňské tvrze (s K. Skalickým, J. Markem a J. Frydrýškem), *Na okraji neolitizace: strategie prvních zemědělců na jihu Čech* (s V. Vondrovským, M. Ptákovou a J. Bumerlem), *Archeologické výzkumy archeologického pracoviště Prácheňského muzea v Písku v roce 2020* (s J. Jířkem, T. Hiltcherem a D. Hláskem), *Tvrz ve Volyni pohledem archeologických výzkumů*, *Bedřich Dubský: shrnutí nových poznatků za rok 2020*. Zúčastnil se konference „Trojí život středověké keramiky“, Žďár nad Sázavou 6.–8. října 2021, s referáty: *Středověká keramika z hradiště Prácheň – úvod do problematiky* a *Středověké a novověké cihlářství pohledem archeologie a experimentu: cihlářské pracoviště v areálu volyňské tvrze* (s K. Skalickým, J. Markem a J. Frydrýškem). V rámci VII. ročníku kastellologické konference věnované památce prof. Tomáše Durdíka, Křivoklát 29. 10. 2021, pak přispěl s referátem *Archeologický výzkum Karlova Hrádku u Purkarce (okr. České Budějovice) v sezonách 2019 a 2021* (s R. Krajícem, D. Kovářem a J. Šindelářem).

Rádi bychom poděkovali brigádníkům a spolupracovníkům, kteří se zásadní měrou podíleli na realizaci terénních výzkumů, laboratorním zpracování i digitalizaci inventárních karet. Jmenovitě se na činnosti archeologického oddělení podíleli Bc. Vlastimil Kozák, Mgr. Kitty Soltészová, Adriana Schetler, Mgr. Hana Mašková, Pavel Jiříček, Petr Pavlíček, David Pavlíček, Marek Krákor, Petr Žák, Emil Barát, Křištof Viktora, Mgr. Anna Vokurková, Petr Kozák, Jiří Soumar, Karel Podhorský, Jiří Vavroň, Vítězslav Kovář, Anna Jáchymová, Eliška Samcová, Nela Samcová, Nikol Sunderová, Eliška Burdová, Veronika Hurtíková, Alena Stellnerová, Vlastimil Vousáč, František Veselý, Daniel ěoupa.

BIBLIOGRAFIE JAROSLAVA JIŘÍKA ZA ROK 2021

DOSLOV KE KNIZE:

Leopolda J. Pospíšila – Adventures in the „Stone Age“: Leopold Pospíšil, Antropology and the Kapauku, s. 271–284. [ISBN 9781119711162] (s M. Soukupem)

KAPITOLA V KNIZE:

– WTPN. In: *Planet Formation: New Prospects for the Movement of Life through Space [PNSP], Volume in the series Perspectives on Life of the Universe, Series Editors: Richard Gordon & Joseph Seckbach*. B. Vukotić and R. Gordon, (eds.) Wiley-Scrivener, Beverly, Massachusetts, s. 171–193. [ISBN 978-80-246-47-51-7] (s R. Gordonem)

RECENZE:

– *Nebe nade mnou, bláto pode mnou. Nad knihou Leopolda Pospíšila Adventures in the „Stone Age“.* *Vesmír 100*, s. 784–785 [ISBN 0042-4544] (s M. Soukupem)

ČLÁNKY A STUDIE:

- *Ojedinelé nálezy kovových raně středověkých artefaktů z okresu Písek mezi léty 2012–2020*, *Archeologické výzkumy v jižních Čechách 34*, s. 227–238. [ISBN 978-80-7646-010-2] (s T. Hiltcherem)
- *Záchranný archeologický výzkum v pravěké a raně středověké lokalitě Rakovice – Na Pile*, *Archeologické výzkumy v jižních Čechách 34*, s. 151–181. [ISBN 978-80-7646-010-2] (s T. Hiltcherem, T. Šálkovou a L. Kovačikovou)
- *Drobné archeologické nálezy keramiky pravěkého a raně středověkého stáří na Písecku mezi léty 2014–2020*, *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020*, s. 205–222. [ISBN 978-80-86193-75-5] (s T. Hiltcherem)
- *Svatá Anna u Oslova z pohledu archeologie. Hradiště (?) doby bronzové a dosud neznámý středověký objekt*, *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020*, s. 193–204. [ISBN 978-80-86193-75-5] (s D. Hláskem)

BIBLIOGRAFIE TOMÁŠE HILTSCHERA ZA ROK 2021

ČLÁNKY A STUDIE:

- *Ojedinelé nálezy kovových raně středověkých artefaktů z okresu Písek mezi léty 2012–2020*, *Archeologické výzkumy v jižních Čechách 34*, s. 227–238. [ISBN 978-80-7646-010-2] (s J. Jířkem)
- *Záchranný archeologický výzkum v pravěké a raně středověké lokalitě Rakovice – Na Pile*, *Archeologické výzkumy v jižních Čechách 34*, s. 151–181. [ISBN 978-80-7646-010-2] (s J. Jířkem, T. Šálkovou a L. Kovačikovou)
- *Drobné archeologické nálezy keramiky pravěkého a raně středověkého stáří na Písecku mezi léty 2014–2020*, *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020*, s. 205–222. [ISBN 978-80-86193-75-5]
- *Půlená čtyřřadecetina statéru typu hlava/kolo z Podolí II (okr. Písek)*, *Numismatický sborník 34/2*, s. 254–258. [ISBN 978-80-7007-704-7] (s T. Smělym)

BIBLIOGRAFIE ERIKY PRŮCHOVÉ ZA ROK 2021

ČLÁNKY A STUDIE:

- *Problematika vícečetných pohřbů v novověku. Případová studie pohřebiště z 18. století v Semonicích u Jaroměře. Památky archeologické CXXII: 385–432*. [ISSN, 0031-0506], (s P. Drnovským)
- *Novověký vojenský tábor jako archeologická lokalita. Výzkum polního ležení v Semonicích u Jaroměře (okr. Náchod). Archeologické rozhledy LXXIII: 102–141*. [ISSN 0323-1267] (s P. Drnovským a P. Hejhaem)

BIBLIOGRAFIE MARTINA PTÁKA ZA ROK 2021

ČLÁNKY A STUDIE:

– *Několik postřehů o archeologickém bádání Bedřicha Dubského na hradišti Prácheň. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 34. s. 331–347. [ISBN 978-80-7646-019-5]*

– *Ojedinělé nálezy kovových předmětů z doby bronzové, dokumentované v jižních Čechách v letech 2017–2020, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 34. s. 331–347. (s O. Chvojkou, D. Hláskem, F. Fröhlichem, J. Jonem, V. Králem, P. Křišťufem, P. Menšíkem, J. Michálkem, M. Rychlíkem a L. Vobejdou). [ISBN 978-80-7646-019-5]*

Knihovna a studovna

VEDOUcí — MGR. JAN ADÁMEK

STUDOVNA, PŘÍRUČNÍ A REGIONÁLNÍ KNIHOVNA, KNIHOVNA ADOLFA HEYDUKA

MGR. VĚRA MATOUŠOVÁ

Studovna s knihovnou poskytovaly své služby veřejnosti na objednání, a pokud to dovolila karanténní opatření. V průběhu roku jsme obsloužili 27 badatelských návštěv z řad veřejnosti a mnohokrát využili služeb studovny kolegové z muzea. Zodpovězeno bylo několik odborných dotazů a požadavků na meziknihovní výpůjční službu.

Obhatili jsme knihovní fondy. Do Příruční knihovny přibýlo 540 a do Regionální knihovny 516 svazků. Na nákupy byla vynaložena částka 183 773 Kč. Některé přírůstky byly získány díky výměně spřátelených kulturních institucí a darům z řad veřejnosti.

Ve spolupráci s krajským digitalizačním centrem bylo zdigitalizováno regionální periodikum *Za lepší život a Zítřek*. Čtenáři je mohou studovat prostřednictvím digitální knihovny, kterou provozuje Jihočeská vědecká knihovna.

Uskutečnili jsme plánovaný přechod z katalogizačního systému Clavius na jeho modernější verzi Tritius, která badatelům umožní komfortnější vyhledávání v našich fondech.

PRACOVISTĚ HISTORICKÉ KNIHOVNY

MGR. JAN ADÁMEK, MGR. ET MGR. BOHUMÍR BERNÁŠEK

Kromě obvyklé činnosti spočívající ve vyřizování badatelských dotazů, služby ve studovně a kontroly depozitářů a skladů bylo v roce 2021 zpracováno 583 svazků sbírkového fondu tisků vydaných po roce 1850. V roce 2021 absolvoval v knihovně praktickou část výuky student oboru knihovnictví a informační služby na Střední škole obchodu, služeb a řemesel v Táboře, Michal Mourek. V závěru roku proběhly obvyklé periodické inventarizace.

Dále bylo započato s opravami vazeb používáním nejhůře poškozených svazků. V dubnu bylo převzeno 29 svazků Otavanu, jedenáct svazků Píseckých listů, svazek Píseckého kraje a dva ročníky Světozoru do Ateliéru Krupka v Úvalech u Prahy, kde byly starší a již nesoudržné utilitární vazby převázány do kvalitních polokožených vazeb. Periodikům, které z velké části tvoří jednu z historicky nejhodnotnějších částí regionálního fondu knihovny, se tak dostalo zasloužené a odpovídající

podoby a ochrany. Otavan a Písecké listy již prošly digitalizací, takže se do budoucna dá u těchto titulů očekávat menší míra využívání badateli a tedy i menší míra opotřebení. U všech uvedených svazků došlo dřívejším nešetrným zacházením k úplnému či částečnému rozvolnění vazeb, a tak byla nová převazba nutným předpokladem uchování celistvého tištěného obsahu. Stejného zásahu, totiž plátěné převazby s využitím původních desek, se dočkal i úplně rozvolněný Dubského *Pravěk jižních Čech* se signaturou KM 2995 B 2395. Pro další dva nákladně vypravené tituly, *Atlas of Cuyahoga county Ohio* (sig. L 1523 D1 102) a *Leben und Thaten des scharfsinnigen Edlen Don Quijote von der Mancha Miguel de Cervantes Saavedra* (L 932 D 93) byly v ateliéru Krupka vyhotoveny ochranné obaly.

Ke konci roku přešla Knihovna Prácheňského muzea společně s knihovnami Jihočeského muzea v Českých Budějovicích a Muzea Jindřichohradecka na nový katalogizační program Tritius od firmy Tritius Solutions a.s., která je podnikem tábořské firmy Lanius a nový program má být nástupcem dříve používaného Clavia.

I v roce 2021 pokračoval grantový projekt „Museum Uploaded – Digitální technologie pro přeshraniční interaktivní spolupráci muzeí“ (financovaný z Programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Bavorsko, Cíl EÚS 2014 – 2020). Jeden z jeho výstupů, výstava Jitex 70, byla od 26. 6. do 3. 10. zapůjčena do Městského muzea Horažďovice, kde byla nakonec prodloužena a prezentována až do 30. 11. 2021. V pátek 12. 11. přednesli Bohumír Bernášek a Zdeněk Duda o píseckém Jitexu v Městském muzeu v Horažďovicích přednášku.

BIBLIOGRAFIE JANA ADÁMKY ZA ROK 2021

– viz strana 25

BIBLIOGRAFIE BOHUMÍRY BERNÁŠKY ZA ROK 2021

STUDIE:

– *Atlas of Cuyahoga county Ohio. Kontakty purkmistra Lukáše s clevelandskými Čechy z Písecka*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020, s. 245–253.

– *Písecký Neptun. Příběh jedné sochy a kašny*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020*, s. 95–140 [s J. Peštou].

ČLÁNEK:

– *K dějinám severního obchvatu města Písku*, in: *Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory*, roč. 9, 2021, č. 5, s. 13.

Oddělení přírodních věd

VEDOUCÍ — RNDR. JIŘÍ ŠEBESTIAN, CSC.

PRACOVISTĚ ZOOLOGIE

RNDR. JIŘÍ ŠEBESTIAN, CSC.

V oblasti péče o sbírky proběhla v zoologickém oddělení zákonem požadovaná periodická revize 10 % sbírkových předmětů ze všech čtyř zoologických podsbírek (bezobratlí, bezobratlí exotičtí, obratlovci a obratlovci exotičtí). I při zákazu cestování přes hranice okresů a za přísných protiepidemických opatření se podařilo 23. března 2021 realizovat pravidelné ošetření depozitárních prostorů proti hmyzu škodícímu v depozitáři. Další je opět naplánováno na jaro 2022.

Tak jako ostatní veřejné instituce zůstalo i naše muzeum v březnu a dubnu uzavřeno a veřejnost proto nemohla navštívit připravenou výstavu zoologického oddělení k výročí 30 let práce a zahraničních výzkumných expedic muzejních zoologů – *ZooGeos: Volání dalek*. Výstava byla veřejnosti zprostředkována pouze pomocí videoprohlídky a besed s jejími autory prostřednictvím muzejního facebooku.

V oblasti výzkumu muzejního zoologa je stěžejní částí dlouhodobé sledování ptačího společenstva národní přírodní rezervace Řežabinec, Řežabinecké tůně. Již od roku 1980 probíhá výzkum rezervace metodou bodového transektu a tak i letos provedl zoolog každý měsíc jedno sčítání. Pravidelnost a dlouhodobost umožňuje srovnání vývoje ptačího společenstva v době hnízdění a také zhodnocení významu rezervace pro protahující a zimující ptáky.

Neinvasivními metodami typu sčítání na bodovém transektu nelze získat všechny potřebné znalosti o ptačím společenství rezervace. Proto od roku 2003 probíhá také výzkum rezervace metodou CES (Constant effort sites = Místa s konstantním úsilím). Při této metodě dochází k pravidelnému „nabírání“ vzorku ptačí populace odchylem do stále stejného množství sítí stojících na stále stejných místech jedenkrát v každé dekádě během celé hnízdní sezóny. Lze tak postihnout populační vývoj i skrytě žijících druhů, které sčítání neinvasivními metodami nezachycuje, a lze tak zjišťovat i řadu dalších údajů jako např. podíl mláďat přežívajících do dalších let, přežívání dospělých ptáků, věrnost hnízdišti atd. V tomto roce bylo provedeno dalších 10 odchytů touto metodou.

Třetí metodou výzkumu ptačí populace v NPR Řežabinec, která probíhá pravidelně již od roku 1977, je letní kroužkovací akce Acrocephalus, kterou začal dr. Pecl a nový zoolog ji vede od roku 2003. Letos proběhl již 45. ročník. (viz samostatný příspěvek v odborné části).

Podklady získané komplexním výzkumem rezervace slouží při osvětově výchovném využití rezervace, dále jako podklady pro orgány ochrany přírody (např. ke zpracování plánů péče pro obhospodařování rezervace) a zobecněné získané poznatky bývají publikovány v mezinárodních vědeckých časopisech.

V roce 2018 se rozběhl i projekt na výzkum obratlovců v Píseckých horách, probíhající ve spolupráci s Lesy města Písku a Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky. Pravidelné kontroly probíhaly i v roce 2021.

Epidemie covid omezila i badatelské aktivity veřejnosti – muzeum bylo v první části roku uzavřeno, později zoologické pracoviště vyhledali v roce 2021 jen dva badatelé, zato badatelských konzultací po e-mailu či telefonu proběhlo 53. Badatelé byli profesionální zoologové, konzultace byly vesměs dotazy studentů vysokých škol. Vedle toho zoolog odpovídal na 69 telefonických a e-mailových dotazů veřejnosti.

Zoolog muzea i nadále pracoval ve Společnosti pro výzkum a ochranu fauny – Zoogeos Bohemia. Dále pracoval zoolog jako předseda Zoologické komise Asociace muzeí a galerií (AMG) a zúčastňoval se pravidelně zasedání senátu AMG v Praze. I v tomto roce se podařilo uspořádat konferenci zoologů muzeí a ochrany přírody – tentokrát v Přírodním parku Hostýnské vrchy a dalších přírodních rezervacích v okolí Zlína. (15.–17. 9.)

I v roce 2021 muzejní zoolog pomáhal při ochraně přírodních rezervací v Jihočeském kraji (včetně NPR Řežabinec) jako Strážce ochrany přírody. Výsledky vědecko-výzkumné práce zoolog obvykle prezentoval na konferencích, letos ale kvůli epidemii covid-19 byly všechny plánované konference opět zrušeny.

V rámci dlouhodobého sledování Ptačích oblastí evropské soustavy ochrany přírody Natura 2000 působí zoolog jako koordinátor v Ptačích oblastech (dále jen PO) Řežabinec, Českobudějovické rybníky, Hlubocké obory a v PO Údolí Otavy a Vltavy a spolupracuje i v PO Novohradské hory a Šumava. Dále se opět zapojil do projektu Mezinárodního sčítání zimujících vodních ptáků a sčítání orlů mořských.

Jako člen vedení Skupiny pro výzkum chrástala polního při České společnosti ornitologické koordinoval zoolog celorepublikový výzkum tohoto ptáka z Červeného seznamu celosvětově ohrožených druhů. Sám pak prováděl monitoring, odchyt a kroužkování chrástalů v PO Novohradské hory a PO Šumava (pravý břeh Lipna). I nadále se podílel na práci Jihočeského ornitologického klubu – Jihočeské pobočce České společnosti ornitologické. Jako recenzent posuzoval zoolog v roce 2021

jeden článek pro periodikum České společnosti ornitologické – Sylvia. V rámci programu osvětově výchovné činnosti muzea zajišťuje zoolog muzea přednášky cestovatelsko-přírodovědného cyklu. Letos se ale kvůli epidemii covid přednášky v našem muzeu nekonaly.

Další aktivitou zoologa byly přednášky a exkurze pro veřejnost. Z pravidelných každoročních akcí nemohlo kvůli protiepidemickým opatřením proběhnout ani letos jarní *Vítání ptačího zpevu*. Uskutečnily se ale letní akce *S muzeem v přírodě* (18. 7.) a *Akce Acrocephalus* (24. 7. – 4. 8.) a podzimní *Ptačí festival* (3. 10.). Proběhlo také celkem 14 celodenních akcí ekologického a ornitologického vzdělávacího programu pro základní školy z Písku, MŠ, ZŠ a družinu ze Záhoří, ZŠ Žimutice, ZŠ Albrechtice, učiliště Vodňany a šest Dní s ptactvem pro Royal Rangers z Českých Budějovic. Proběhla také přednáška a beseda se studenty lesnické školy v Písku o vytváření a udržování zoologických sbírek muzejní povahy (14. 10.). V době lockdownu (18. 3.) proběhla internetová diskuse zoologa PM a autorky překladu se čtenáři Goethe Institutu Praha nad knihou *Kaltenburg*. Tato kniha zpracovává život nositele Nobelovy ceny Konráda Lorenze – vědce, který se zabýval etologií ptáků.

Pokračovala i spolupráce se sdělovacími prostředky. Zprávy o zoologickém dění v Prácheňském muzeu proběhly soukromými i veřejnoprávními televizními i rozhlasovými stanicemi, regionálním i celostátním tiskem i zpravodajskými internetovými servery. Vedle toho požadovaly sdělovací prostředky vyjádření zoologa k akci *Ptačí hodinka u krmítka* (8. 1. ČRo CB a ČT), k vyhlášení káně lesní *Ptákem roku* (7. 2. ČRo CB) a k *Akci Acrocephalus* (27. 7. ČT). Hostem Dobrého jitra ČT byl zoolog PM k problematice užitečnosti kroužkování ptáků (29. 7.). O přizpůsobení zahrady pro život ptáků besedoval zoolog PM v ČRo CB (26. 10.). Pokračovala i pravidelná spolupráce s paní redaktorkou Jitkou Cibulovou-Vokatou z Českého rozhlasu České Budějovice (pořad *Máme rádi zvířata*).

Pravidelným úkolem zoologa je i odborný dohled nad provozem expozice se živými rybami *Ryby a rybářství*. Technicky zajišťuje provoz expozice živých ryb i po odchodu do důchodu pan J. Kurz, kterému za to patří veliký dík. Za podporu a spolupráci děkujeme i rybářům z Prvního českého rybářského spolku v Písku – především panu hospodáři Lechnýřovi a pánům Bělemu, Bartošovi a Chalupskému.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2021

ČLÁNKY A STUDIE:

– *Výsledky 44. kroužkovací akce „Acrocephalus“ v národní přírodní rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůně“ in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020, s. 239–244 [ISBN 978-80-86193-75-5]*

– *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2014–2017 [V. Bejček, I. Mikuláš, K. Štátný & T. Tělecký Eds.] – Šebestian spoluautor částí Písecko, Milevsko – Aventinum (2021) [ISBN 978-80-7442-130-3]*

– *Káně lesní – pták roku 2021. Protivínské listy XXX/2021, č. 3, březen 2021, s. 12 [reg. MK ČR č. E 11443]*

PRACOVÍŠTĚ GEOLOGIE

ING. JAROSLAV CÍCHA

Jako každým rokem, i v roce 2021 byla činnost pracoviště zaměřena na sbírkotvornou, vědeckovýzkumnou a prezentační činnost. Probíhalo čištění, sbírkové zpracování a evidence nových přírůstků. Koncem roku byla provedena povinná periodická inventarizace cca 10 % předmětů geologických podsbírek.

Během celého roku se geolog muzea věnoval dokumentaci a studiu jihočeských krasových lokalit a míst historické podpovrchové těžby nerostných surovin v souvislosti s pracemi na obsáhlé monografii *Jihočeské podzemí*, připravovanou Jihočeským krajem. Pro Archeologický ústav AV ČR bylo provedeno petrografické určení a vyhodnocení rozsáhlého souboru hornin z archeologického výzkumu sídliště ze starší doby bronzové v Hostech u Týna nad Vltavou. Sběrné, dokumentační a průzkumné práce v terénu a na ně navazující vědeckovýzkumná činnost (realizovaná ve spolupráci s některými dalšími odbornými institucemi) se zaměřovaly především na tělesa granitických pegmatitů v Píseckých horách a některé neobvyklé mineralizace v oblasti Prácheňska.

Počátkem roku byla pod arkádami před vstupem do muzea vystavena pozoruhodná, neobvykle velká ukázka kořenové části fosilního prokřemenělého dřeva z pískovny v Čavyni u Vodňan, nově získaná do sbírky muzea. Vystavení ukázky mělo být částečnou náhradou za tou dobou uzavřené muzejní expozice v důsledku covidu, avšak vzhledem k mimořádnému zájmu veřejnosti byla tato venkovní prezentace prodloužena až do následujícího roku. Pro obecní úřad v Kovářově pracoviště připravilo výstavu *Čarovný svět krystalů Kovářovska*, otevřenou v rámci oslav 800 let Kovářova. Výstava návštěvníky seznamovala s unikátními nálezy krystalovaných minerálů, především záhněd a živeců, z dutinových pegmatitů tamního regionu, u jejichž objevu muzeum stálo a jejichž výzkumu se dlouhodobě věnuje.

Vzhledem k zimnímu zhoršení epidemické situace v souvislosti s koronavirem muselo být již druhým rokem odloženo konání tradiční, velmi hojně navštěvované *Předvánoční burzy minerálů*.

BIBLIOGRAFIE ZA ROK 2021

ČLÁNKY A STUDIE

– *Nové nálezy zlatých nugetů z jižních Čech – problematika, výzkum a dosavadní poznatky.* – Prácheňské muzeum v roce 2020, s. 227–238. [ISBN: 978-80-86193-75-5]

– *Jarosit z historické lokality Smrkovice u Písku a první nálezy minerálů jarositové skupiny u nás.* – *Minerál*, 29, 3, s. 269–274 (s E. Víškovou). [ISSN 1213-0710]

– *Petrographische Analyse der Gesteine aus der Steinkonstruktion des Grabhügels.* – In: Chytráček M. (ed.): *Fürstengrabhügel der Hallstattzeit bei Rovná in Südböhmen. Manifestationen der sozialen Eliten der Eisenzeit im Böhmisches Becken.* Mainz, Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, 338 s. [ISBN 978-80-7581-036-6]

Ekonomické oddělení

VEDOUCÍ — EVA STELLNEROVÁ

DANA KOZÁKOVÁ, IRENA KARVANOVÁ, PETRA SAMCOVÁ, MGR. MARCELA DRHOVSKÁ, MGR.

JOSEF NOVÁK, LENKA BOLARDTOVÁ, JANA TACLOVÁ, PETRA HODOUŠOVÁ

Všichni pracovníci ekonomického oddělení zajišťovali dobrý chod návštěvnického provozu, starali se zejména o vstřícný přístup k návštěvníkům, prodej vstupenek a zboží v pokladně a muzejním obchodě, též i za velké pomoci Jarmily Kotalíkové a na podzim navrátilší Petry Hodoušové po rodičovské dovolené. Brigádníci – dozorcí expozic zajistili bezproblémovou prohlídku expozic PM. O pedagogické programy se starali naši pedagogičtí pracovníci M. Drhovská a J. Novák. Marcela Drhovská ukončila v srpnu pracovní poměr a celou agendu převzal Josef Novák.

Průvodcovské a správcovské služby v pobočce Památník A. Heyduka obstarala během nemoci Lenky Bolardtové celý rok Jana Taclová. V Památníku města Protivína průvodcovaly Helena Majdlová a Veronika Hornátová.

Ekonomka E. Stellnerová zajišťovala chod muzea po personální a účetnické stránce, předávala zpracovaná data zřizovateli a příslušným úřadům, zpracovávala veškeré poskytnuté granty, dbala o průběžné a rovnoměrné čerpání rozpočtu.

HOSPODAŘENÍ MUZEA V ROCE 2020:

NÁKLADY (V KČ)

Spotřeba materiálu	900 947,87
Spotřeba energie, plyn, vodné	758 558,24
Prodané zboží	130 206,57
Opravy a udržování	1 774 503,48
Cestovné	61 926,00
Ostatní služby	2 777 381,21
Mzdové náklady	14 196 656,00
Zákonné sociální pojištění	4. 684 648,00
Jiné sociální pojištění	38 698,00
Zákonné sociální náklady	566 158,70
Ostatní náklady z činnosti	94 894,00
Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku	426 467,00
Náklady z drobného dlouhodobého majetku	248 156,55
Kurzové ztráty	5 206,25
NÁKLADY CELKEM:	26 664 407,87

VÝNOSY (V KČ)

Tržby z prodeje služeb	1 430 498,80
Tržby za prodané zboží	196 040,00
Tržby z nájmu a pronájmu	31 720,00
Příspěvky a dotace na provoz	24 536 000,00
Příspěvky – granty	19 890,00
Výnosy–Projekt Museum Uploaded	78 216,20
Ostatní výnosy z činnosti	374 069,38
Úroky + kurzové zisky	178,54
VÝNOSY CELKEM:	26 666 612,92
VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ – ZISK	2 205,05

PRACOVISŤE MUZEJNÍ PEDAGOGIKY

MGR. JOSEF NOVÁK, MGR. MARCELA DRHOVSKÁ

Rok 2021 se nadále nesl v duchu nutných reorganizací, nahrazování a rušení pedagogických programů v důsledku protiepidemických vládních opatření – nikoliv už kvůli plošným uzavírkám, ale zejména kvůli dodržování karantén, které mnohdy vyřazovaly „z provozu“ celé školy a školky. Zejména v první části roku se školní aktivity vztahovaly zpravidla na prostory škol či distanční výuku a i pedagogové strávili část jarního období na tzv. home office.

Na jaře pokračovala digitalizace muzejních sbírek v systému Museion, tvorba videí pro Youtube kanál muzea a příprava velikonočního (z pandemických důvodů nezrealizován) a dalších programů.

Po „rozvolnění“ vládních opatření bylo možno začít navazovat na stálé programy v nabídce pracoviště – Pravěk, Středověk – archeologický kufřík, Ryby a rybářství a další. Pedagogický program doprovázel též výstavu Pevnosti bronzového věku, k níž vzniklo delší vzdělávací video. Proběhlo několik programů uzpůsobených potřebám a přáním návštěvníků (prohlídka města, Přemyslovci, S muzeem v přírodě, středověký hrad aj.), realizovány byly projektové dny na ZŠ Svobodná, ZŠ Kluky a v DDM Písek a v průběhu letních prázdnin muzeum navštívilo několik příměstských táborů z DDM a ZŠ.

Muzejní pedagogové v důsledku nemocí svých kolegů vypomáhali také na pracovišti Památníku Adolfa Heyduka a Památníku města Protivína. J. Novák se zúčastnil renovace lávek v rámci jarní brigády na rybníku Řežabinci.

Návštěvně nejpoblárnějším programem byl cyklus pro MŠ S Človíčkem do minulosti, kterého se v šestitýdenním seriálu zúčastnilo celkem 10 MŠ, a dle kvalifikovaného odhadu se tak mohlo v období září – listopad programu zúčastnit přibližně 950 dětí (odhad 70% účasti v důsledku karantén a nemocí z celkového počtu 1356 přihlášených dětí). O program je z řad píseckých MŠ velký zájem (některé skupiny musely být kvůli omezené kapacitě ze strany muzea odmítnuty), i proto pracoviště uvažuje o vytvoření navazujícího druhého cyklu, aby bylo možno program realizovat každoročně a kontinuálně tak spolupracovat s dětmi předškolního věku.

Na konci léta se pedagogické pracoviště ocitlo personálně oslabené v důsledku odchodu kolegyně Marcely Drhovské a tak v rámci *Človíčka* docházela pravidelně vypomáhat, t. č. na MD, kolegyně Klára Koubová.

Vánoční výstavu vyřezávaných betlémů doprovázel program pro MŠ a ZŠ formou vyprávění vánočního příběhu doprovázeného zpíváním koled (pro mladší) či povídáním o vánočních tradicích v expozici píseckého venkova (pro starší) a samozřejmě prohlídkou samotných betlémů. Vánočního programu se zúčastnilo přibližně 660 žáků a učitelů.

Za rok 2021 proběhlo celkem 130 pedagogických programů a zveřejněno bylo celkem 19 videí.

Technické oddělení

VEDOUcí — JITKA ČUKOVÁ

Jako každým rokem byly připravovány expozice a ostatní prostory muzea k otevření návštěvníkům v nové sezoně. V rámci údržby a oprav byla kompletně vyměněna světla v galerii Památníku města Protivína, zde byla také dokončena kompletní rekonstrukce celého mobiliáře galerie. V prostorách malé výstavní síně byla provedena výměna stínící techniky v celkové hodnotě 200 000 korun, výstavní síň byla nově vymalována. V Památníku A. Heyduka byla vymalována chodba. Avšak muzeum bylo kvůli koronavirovým opatřením otevřeno veřejnosti až 11. května. Po celou dobu byl zajišťován vnitřní provoz muzea, tj. vyplácení mezd, vydávání a doplňování stravenek, zajištění evidence pokladních dokladů, evidence majetku a skladu zboží pro muzejní obchod. Také musely být dodrženy termíny pro předepsané revize a školení zaměstnanců, i když ve zvláštním režimu. Zejména se jednalo o revize elektrické zabezpečovací signalizace a elektrické požární signalizace, požárních hydrantů a hasicích přístrojů a také revize tlakových nádob. V průběhu roku se řešila porucha výtahu a wifi sítě, která byla způsobena přepětím v elektrické síti. Z oblasti autoprovozu byla zpracovávána povinná evidence, zajištěna oprava vozidla po havárii a následně bylo vyřízeno pojistné plnění.

FOTODOKUMENTAČNÍ PRACOVISTĚ

ING. TOMÁŠ DROPPA

Fotografku Václavu Komarovou, která svým fotoaparátem v muzeu dokumentovala události i sbírkové předměty po dobu 35 let, nahradil po jejím odchodu do zasloužené penze fotograf Tomáš Droppa. Zejména první měsíc strávil přeměnou již dlouho nepoužívané fotokomory na archiv negativů (část kartotéky totiž zabírala cenné místo v depozitáři výtvarného umění) a na zbylém prostůrku se našlo místo i pro fotografický stůl, stojany a osvětlovací techniku. Díky tomu se již nemusí fotoreprodukce pořizovat v poněkud nevyhovujících podmínkách na chodbě u výtahu. Během roku bylo pořízeno cca 9000 dokumentačních i reportážních fotografií a cca 2000 skenů. Kromě fotografické práce měl nový kolega na starosti i práce grafické, zejména tedy tvorbu plakátů, prezentací do obrazovek a v neposlední řadě sazbu předcházející výroční publikace *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020*. V průběhu roku se částečně podílel na tvorbě nového webu muzea a také mu byla svěřena nástěnka moderního věku – muzejní Instagram.

KONZERVÁTORSKÉ PRACOVISTĚ – KOVOVÉ PŘEDMĚTY

PETR NÁDĚJE

V roce 2021 bylo na tomto pracovišti konzervováno 115 souborů a dalších předmětů. Převážně šlo o soubory železných a bronzových archeologických nálezů a také deponovaných předmětů z podsbírek Etnografie.

Restaurováno bylo pět předmětů. Z podsbírký etnografické například plastika světlohoše, kde byla provedena rekonstrukce původní povrchové úpravy a restaurování zlaceného vyřezávaného rámu mariánského obrazu.

P. Náděje kromě toho spolupracoval při opravách lávek na rybníku Řežabinec a při obnově barevnosti písma kamenné desky, upomínající na panovnické pobyty, umístěné na městské hradbě pod hradem.

RESTAURÁTORSKÉ PRACOVISTĚ – DŘEVĚNÉ PŘEDMĚTY

JAN VONDRÁŠEK

Na počátku roku byla prováděna konzervace stálých expozic muzea a poboček Památníku A. Heyduka a Památníku města Protivína. Dále se připravovala výstava Hradiště Jihočeského kraje. V jarních měsících tohoto roku byla provedena kompletní rekonstrukce lávek v NPR Řežabinec. Na letní prázdniny se provedla příprava na výstavu píseckých umělců Prachař, Řeřicha. Pro výukové dětské programy byly zhotoveny různé pomůcky. Dále byla provedena konzervace a instalace malenického orchestrionu po režisérovi Zdeňku Podskalském. Ke konci roku se zahájily práce na výrobě replik tří pravoslavných křížů. Pro potřeby výstav byly vyráběny různé pomůcky, např. sokly k vystavovaným předmětům.

Sekretariát, prezentace

LENKA NÁDĚJOVÁ

Na tomto pracovišti je průběžně mimo jiné zajišťována agenda ISBN a povinných výtisků, smlouvy OSA, vedení statistických údajů a e-spisovna. S tímto je spojena také práce administrátora pro informační systém KÚ.

Činnost spočívala také v obvyklé administrativě, poštovní službě, tvorbě vnitřních dokumentů muzea a podobně.

Pravidelně probíhaly aktualizace vlastních webových stránek a vkládání akcí muzea na další portál z oblasti kultury.

Je zde zpracováván pravidelný měsíční program muzea, a to jak v tištěné, tak v elektronické verzi. L. Nádějová také spolupracovala při tvorbě nových webových stránek muzea, zajištěn byl tisk průvodců expozicemi v němčině a angličtině.

Historie

—

Archeologie

—

Přírodověda

—

Sbírky

—

Muzejní
akce

—

Personalia

Pravobřežní předmostí píseckého Kamenného mostu v době kolem roku 1500 z hlediska městské fortifikace. Poznámky k novému rekonstrukčnímu modelu pro muzejní expozici

JAN ADÁMEK

Opevnění královského města Písku byla už porůznu pozornost věnována. Největší část práce tu vykonal specialista na městská opevnění Vladislav Razím, který v roce 1988 publikoval článek¹, jež nedávno antikvoval příslušným heslem v zásadním díle o městských fortifikacích.² Přesto podoba některých částí městského opevnění uniká našemu poznání. Mezi problémy v tomto smyslu nejpalčivější patří bezpochyby prostor severozápadního ohybu prstence hradeb v místech, do nichž od samého počátku výstavby městské fortifikace vyúsťuje Kamenný most. Prostor prošel v průběhu staletí rozsáhlou proměnou, která v podstatě zcela setřela veškeré viditelné stopy situace ze závěru 15. století, kdy vývoj píseckého opevnění můžeme považovat za ukončený, necháme-li stranou některé dílčí úpravy. Nemnohé archeologické akce byly spíše dílčího charakteru, a třebaže přinesly důležité poznatky, k vytvoření úplnějšího obrazu přispěly jen z menší části. Kromě jejich výsledků, jež však byly publikovány jen částečně, se tak opíráme zejména o archivní plánovou dokumentaci, která však nesahá dále, než k počátkům 19. století a již krom toho doprovázejí zajímavé, byť někdy nesnadno interpretovatelné vzpomínky Bezděkovy.³ Situace není ideální, ani pokud se týče ikonografických pramenů, když žádná realistická veduta nesahá před rok 1743.

Do těchto nejistot, často zásadních, vstoupil požadavek na vytvoření modelu píseckého Kamenného mostu, určeného k umístění do muzejní expozice. Pokud nemělo jít o solitér zcela vytržený z vazby na městskou zástavbu, musel být učiněn pokus o rekonstrukci fortifikační podoby pravobřežního předmostí, jehož se předchozí zpracování problému téměř nedotkla.

Situaci neulehčuje ani skutečnost, že alespoň typologické srovnání písecké situace, totiž propojení mezi kamenným mostem přes řeku a přiléhajícím městským opevněním, při odhlédnutí od samozřejmých místních specifik, není vlastně v rámci českých zemí k dispozici.

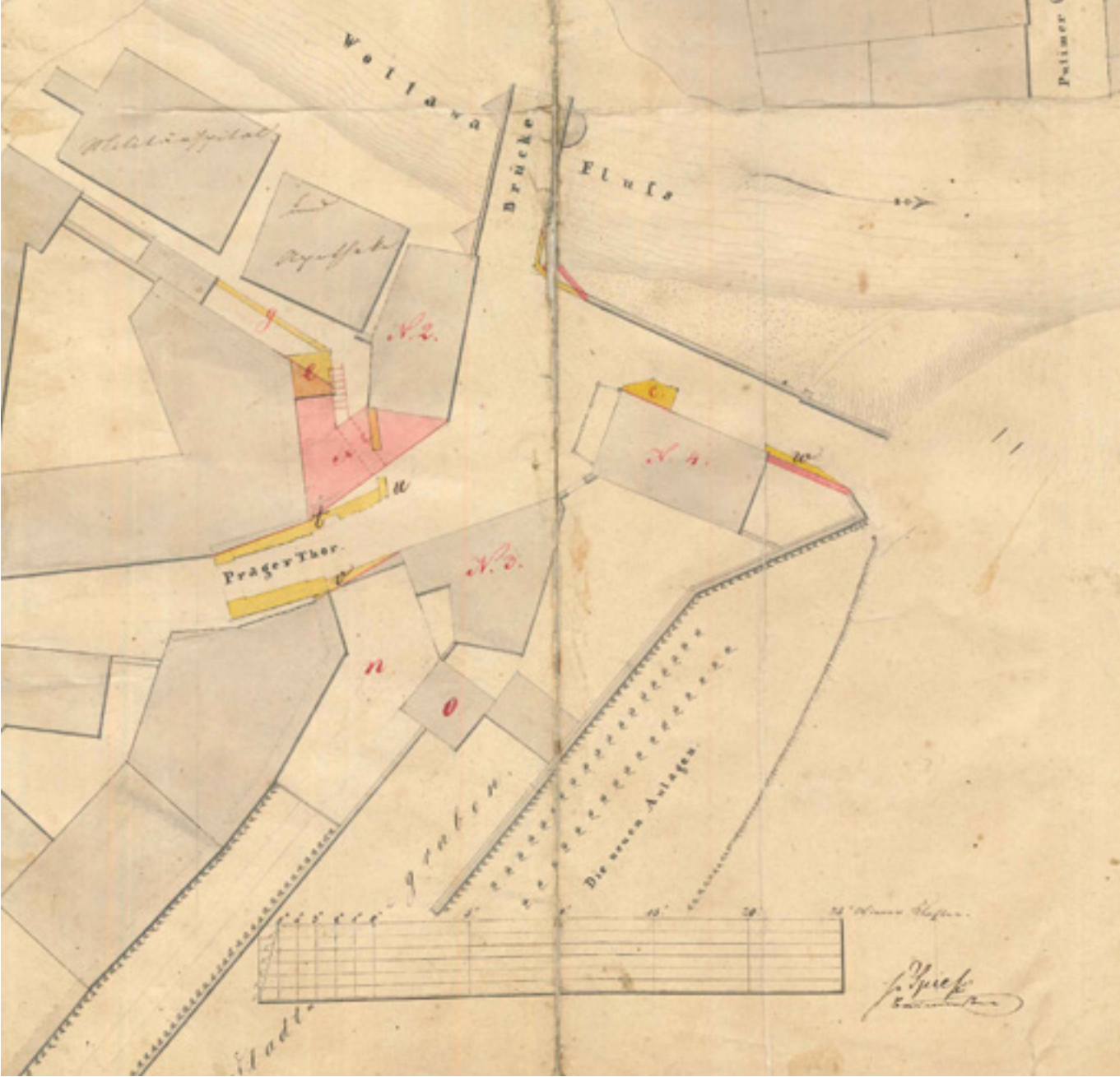
V nedávné minulosti bylo vytvořeno několik modelů mostu, respektive mostu a jeho okolí, určených pro muzejní expozice. Hned dva vyrobil pracovník muzea Vladimír Novák. První zachycuje most v rámci celého historického jádra města ve stavu na počátku 19. století.⁴ Druhý model je rekonstrukční a kromě mostu s navazujícím pravobřežním opevněním zahrnuje také královský hrad.⁵ Další, neoznačený, rekonstrukční model mostu z osmdesátých let 20. století je problematický.⁶

Obr. 1 | Výřez z nedatovaného schematického plánu Mosteckého náměstí, vypracovaného městským stavitelem Spiessem po r. 1840 za účelem vyznačení městu patřící stavební parcely v prostoru parkánu jižně od předbraní Pražské brány. (Situationsplan von Brückenplatz vor dem Prager Thore nebst dem umliegenden Häusern und dem der Stadtgemeinde gehörigen Bauplatz abcedet im Flächenmasse von 45 Quadratklafter; SOKA Písek, AM Písek, kart. 50, sign. Ab 5). Náměstíčko (Brückenplatz) komplikovaného půdorysu bylo utvářeno zejména průčelími tří bran – Pražské, mostecké a branky do Rybářské uličky (Fischergasse) a tří domů: na most navazujícího domu čp. 2 (Lamothé), domu čp. 3 U slona (Erben) a domu čp. 4 (Paustka) s maličkou předzahrádkou před ním, vzniklou pro vyrovnání terénu mezi nízko položeným přízemím, vpodstatě suterénem tohoto domu, opatřeným však plnohodnotnými okny a zvýšeným terénem komunikace k bráně. — Foto J. Adámek

Sledovaná oblast musela kromě komunikačního propojení mezi Pražskou bránou městského opevnění a pravobřežní mosteckou věží zahrnout také řešení přístupu z navazující části předměstí do města. Musela zde stát brána či branka, jíž se vstupovalo do koridoru mezi oběma zmíněnými průjezdnými věžemi, můstek, který překonával hradební příkop a další fortifikační opatření, jež zajišťovalo vstup na tuto komunikaci na úrovni valu.

V dalších řádcích se tedy pokusíme navrhnout možné odpovědi na dvě základní otázky, totiž jakým způsobem mohl být řešen vstup do města z části předměstí kolem Rybářské ulice a dále jakým způsobem se most zapojoval do fortifikace předbraní Pražské brány.

Obr. 2 | Pražská brána s okolím. Výřez z nedatovaného plánu městského stavitele Franze Spiesse na odstranění městských bran (Plan B. Ueber die in Antrag gebrachte Abtragung der Stadthöre und hiedurch Erbreitung der Ein- und Ausfahrt in der K. Kreisstadt Pisek; SOKA Písek, AM Písek, kart. 50, sign. Ab 1). Domy čp. 3 a 4 jsou, jak je dobře patrné, vestavěny do zakončení příkopu městského opevnění (Stadt-graben). Pro rozšíření komunikace bylo krom zbourání Pražské brány a jejího předbraní (Prager Thor, t, u, v), navrženo odbourání polygonálního baštového výstupku Poustkovského domu (N. 4, c), posunutí hradby u můstku, chránící vyústění příkopu (w) a též rozšíření najezdu na most; vše k odbourání značeno žlutě, nové stavby červeně. Krom detailů, jimž v tomto příspěvku není věnována pozornost (např. písmenem „o“ značený objekt na rozhraní mezi parkánem „n“ a příkopem je pravděpodobně bašta z doby rozšiřování městského opevnění ve druhé polovině 15. století a neznačený obdélný objekt v jeho sousedství vznikl na místě zdrže, využívaný při zavodňování příkopu) je zajímavá zalamující se a tedy rozšiřující stěna kontreskarpy příkopu, na níž musela nasedat čelní hradba. Vpravo od kontreskarpy je dobře patrný průběh valu (Die neuen Anlagen). — Foto SOKA Písek, J. Pešta

Obr. 3 | Oblouk barokního můstku do předměstské Rybářské ulice v pohledu od hladiny Otavy — Foto J. Adámek

Obr. 4 | Současná situace viditelných pozůstatků substrukce branky do Rybářské ulice na předměstí, později nároží zaniklého domu čp. 4 (vlevo), ke zdi se připojuje oblouk pozdějšího můstku a na spáru po roce 1840 vložená klenba.

— Foto J. Adámek

BRANKA SMĚREM K RYBÁŘSKÉ ULICI

O existenci přímého přístupu ze severozápadní části pravobřežního předměstí do města prostřednictvím branky nepochyboval už August Sedláček, jenž však žádné potvrzení její existence nepřináší. Branka mohla vzniknout nejpozději s rozšiřováním a úpravami městského opevnění ve druhé polovině 15. století. V písemných pramenech následujících desetiletí se s ní však, snad až na výjimku, nesetkáme. S brankou do předměstí můžeme jen velmi nejistě ztotožnit onu, která se jedinkrát objeví k roku 1504 jako přízvisko konšela Zigy Spiela (*před Zígů od Branky*),⁸ o němž je současně známo, že žil na předměstí. Předměstských branek byla zajisté řada, ty byly však součástmi lehkého vnějšího hrazení a v celém období před rokem 1600 je pro ně užíváno označení „vrata“.⁹ Proto mohla naše „branka“ znamenat stavbu zajišťující průchod vnějším pásem městské hradby. O potřebě přímého komunikačního propojení s touto částí předměstí nelze pochybovat. K městským hradbám od severu směřovaly dvě výrazné komunikace, opatřené na hranici zastavěné části předměstí vlastními brankami, oněmi „vraty“. Šlo o již zaniklou ulici Rybářskou podél Otavy a dnešní ulici Tyršovu. Jejich směřování by v případě nemožnosti vstupu do města (a tím také vjezdu na most) v těchto místech nebylo logické, neboť příchozí či přijíždějící by odtud museli obcházet podél opevnění větší část města, do něhož by až po více než půl kilometru mohli vstoupit Týnskou branou.¹⁰

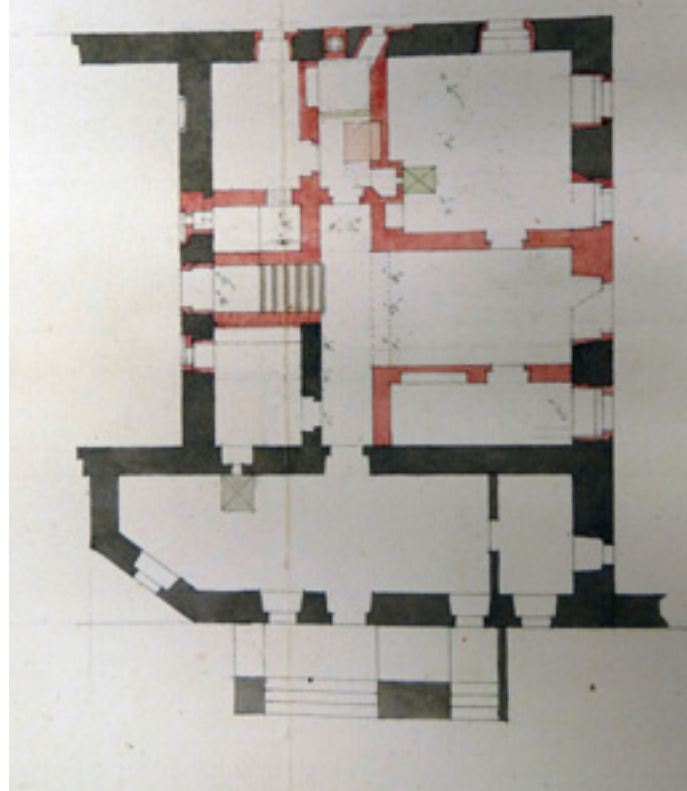
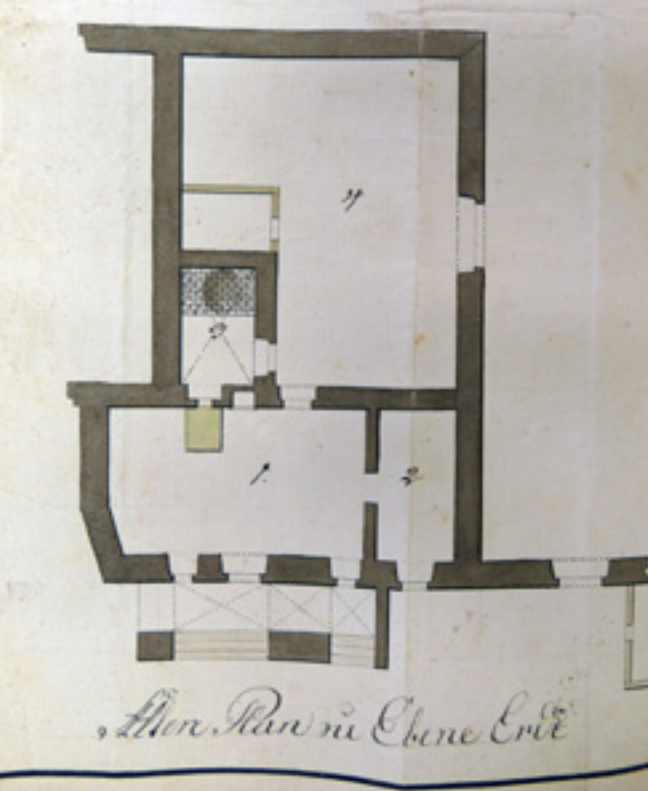
Obr. 5 | Zaměření můstku do Rybářské ulice; mezi bočními pasy oblouků nestejného rozpětí je dodatečně vložená klenba, vpravo přiléhající úsek mohutné zdi je snad pozůstatkem substrukce severozápadního nároží (pozděně) středověké branky do předměstí. Zcela vpravo vyznačen povrchový poklop servisního vstupu.

— Zaměření T. Hiltcher a J. Jiřík, kresba V. Kozák a T. Hiltcher

Obr. 6 | Můstek do Rybářské ulice s vpravo přiléhající masivní zdí (šrafování), promítнутý do dnešního stavu na letecké fotomapě; na parcele č. 208 dům U slona.

— Vypracoval T. Hiltcher

Obr. 7a – 7b | Půdorysy domu čp. 4 – vlevo na výřezu plánu Vojtěcha Straky z roku 1821, vpravo na výřezu o něco mladšího neoznačeného plánu (oba plány AM Písek, kart. 1569, sig. D IV 42, č. 4 B. p.). Nepříliš přesné plány vznikly za účelem nového členění vnitřní dispozice domu, vystavěného snad s využitím někdejší branky do předměstí. Na obou jsou dobře patrný vlevo připojená ostění portálů od 17. století nově řešené branky do předměstí.

Foto J. Adámek

Branka se musela nalézat na místě zaniklého domu č. 4, označovaného podle Karla Poustky, jednoho z posledních majitelů, jako dům Poustkovský (obr. 8,9). Ten stával západně od domu č. 3, řečeného U slona (dříve U elefanta), jenž jako jediný přečkal do našich dnů plošnou asanací oblasti před někdejší Pražskou bránou, započatou její demolicí roku 1849 a pokračující postupně až do roku 1929.¹¹ Před začátkem uvedených změn do prostoru vytyčeného dvěma věžovitými branami a brankou vestavované domy dotvořily náměstíčko, pojmenovávané v plánech dosti důsledně jako *Brückenplatz*, tedy Mostní či Mostecké náměstí (obr. 1, 2, 12). Povědomost o tomto svěbytném útvaru písecké topografie, který musel být logicky jedním z nejrušnějších míst města (a z dnešního hlediska také z nejmalebnějších), zcela vymizela.¹² Pro lepší orientaci v místy na představivost složitým výkladu je zařazen snímek části modelu s vyznačením umístění pojednáváných objektů → obr. 18.

V současnosti neupomíná na někdejší fortifikaci téměř nic a podklady k provedení její rekonstrukce nejsou dostatečné, plánová dokumentace však určité možnosti poskytuje. Případné dochované substrukce jsou ukryty pod zvýšeným terénem a archeologické průzkumy je nezasáhly.¹³ Situaci in situ můžeme poznávat jen v malém zlomku, kterým je část mohutné zdi, přístupné od řeky vyústěním stoky od Palackého sadů. Ty vznikly na ploše někdejšího parkánu, příkopu a předsunutého valu městského upevnění. Při fortifikačních pracích tu částečně mohlo být využito přirozeného

utváření terénu, modelovaného bezejmenným potokem, přitékajícím sem od severovýchodu dnešní Prokopovou ulicí, který je zcela skryt. Vstoupíme-li od řeky pod někdejší můstek, jenž se v současnosti jeví jen jako portál tarasní zdi, která tu probíhá od pilíře mostu, uvidíme proti vstupu po několika metrech nároží kamenného zdiva, k němuž je přisazen oblouk můstku s dodatečně vloženou klenbou (obr. 3 a 4).¹⁴ Snad jde o severozápadní nároží konstrukce pod domem č. 4, zbouraným krátce po roce 1904,¹⁵ vzniklým snad právě přestavbou branky do předměstí.

K takovému tvrzení, jež bylo vizualizováno nově vytvořeným modelem mostu a jeho předmostí, opravňuje samotná poloha domu, již jednak ukazuje mapa stabilního katastru z roku 1837, jednak několik většinou schematických archivních plánů, publikovaných zde ve výběru v obrazových přílohách (obr. 1, 2, 12, 13b).¹⁶ Objekt byl vestavěn přímo do zakončení příkopu. Pokud je na plánech k severu se po zlomu rozšiřující kontreskarp příkopu až pozdější úpravou, pak kdysi severní stěna objektu nasedala asi přímo na vnější hranu příkopu. Pokud ne, byl zbývající úsek mezi brankou a vyzděnou kontreskarpou překonáván můstkem. Původně tak zřejmě pod brankou plynul příkopem protékající potok, dokud možná nebyl závěrečný úsek jeho toku přeložen o několik metrů na sever (možnost odtoku vody ze závěrečné části příkopu však musela zůstat zachována), jak zachycují zmíněné plány. Ty dokumentují situaci dávno poté, kdy původní branka přestala sloužit svému účelu, neboť komunikace do předměstí byla přeložena do jejího západního sousedství, a zbytky zdiva branky později využil obytný dům. K takové úpravě došlo asi dosti záhy, nejspíše s postupnou obnovou města a úpravami jeho opevnění po ničivých válečných událostech let 1619–1620. Tomu by odpovídala skutečnost, že až do počátku 18. století tu bylo spáleniště, na němž stavěl jeho nový majitel Jan Svoboda svůj domek od roku 1707.¹⁷

Dalším důvodem je pozoruhodný polygonální útvar při jihozápadním nároží domu, jak jej dokládají vyobrazení (obr. 8, 11) a ještě lépe několik plánů (obr. 1, 2, 7a, 7b, 12, 13b), byť při jejich schematicnosti zde onen výstupek nabývá různých forem. Pravděpodobně se jednalo o k řece a současně k mostu obrácenou stavbu fortifikačního účelu.¹⁸ Ta mohla být nápomocna, budeme-li pokračovat v úvahách, i provozu zařízení zajišťujícího spouštění a vytahování mříže, která musela nutně zabezpečovat vstup do výpusti příkopu, do něhož by bylo možno proniknout od řeky. Západní stěna branky, zbudované snad ve formě průjezdní věže nad můstkem přes příkop, tak asi byla součástí linie opevnění této části, představované vysokou hradbou, viditelnou i na některých vedutách z doby kolem roku 1800 (obr. 10).

Při úpravách opevnění, jak o nich byla řeč výše, přestala branka plnit svoji funkci a komunikace s předměstím byla přeložena před její západní stěnu, pročez byla vystavěna tarasní zeď před úroveň dosavadní hradby a v takto nově vzniklém koridoru byl vystavěna nová zdvojená branka a také nový můstek s nějakou zdvihací částí, jehož mostovka byla sklenuta teprve

Obr. 8 a 9 (vpravo) | Dvojice snímků zachycujících podstatnou část severní fronty Mosteckého náměstí v letech 1900 až 1904. Na levé fotografii (Prácheňské muzeum, fotoarchiv, neg. č. 1589) je při levém okraji vidět baštovitý útvar domu čp. 4, k němuž se pojí pilířek přední části barokní branky do Rybářské ulice. Početná stať před plotem zahrádky zakrývá, co je lépe patrné na fotografii na pravé straně (Prácheňské muzeum, sig. HF 8638), zahrnující též část domu U slona (U elefanta) čp. 3, totiž, totiž že dům stojí významně níže, než je úroveň terénu náměstíčka – vyrůstal totiž, respektive stavba jemu předcházející, ze dna zde končícího příkopu městského opevnění.

krátce před polovinou 19. století. Zajímavé svědectví nalézáme v pamětech Bezděkových, jež jsou přes všechny své neurčitosti důležitým zdrojem vědomostí, neboť se místy odvolávají až k samým počátkům 19. století.¹⁹ Čteme zde: *jdeme-li z města do rybářské ulice, tu na pravo u domu p. Poustkovi patřícího, byl zdvihací most a dvě branky, pak zeď vysoká a silná, střílnami opatřená, což ještě za mého času tak stálo a teprv r. 1842 se strhaly a ten příkop se překlenul. Ten dům býval někdy mlýnem.*²⁰ Popis pak Bezděka trochu rozšiřuje na jiném místě: *Také dům p. Karla Poustky u mostu v parku, byl jindy mlýnem na té vodě, která tudy teče. Já jsem sám co student ještě pozůstatky mlýnu viděl. Také tam byl zdvihací most a tři brány²¹ a k vodě vysoká zeď a střílny měřící na most a na vodu. Asi roku 1840 se onen můstek sklenul, aby se dříví uspořilo.*²² Pod můstkem branky totiž proudil potok, protékající příkopem, jež sveden do úzkého koridoru mohl celkem dobře připomínat mlýnský náhon.²³ Bezděkovo svědectví tak nepřímou potvrzuje výše uvedenou hypotézu, že Poustkovský dům byl alespoň částečně přestavěn z někdejší branky.

Úvahy o možnostech zavodňování příkopu píseckého městského opevnění²⁴ nejsou předmětem přítomného článku, poznamenejme proto jen, že pokud k němu docházelo, bylo reálné nejspíše právě v severním rameni příkopu. Konfigurace dochovaných nebo rekonstruovatelných částí jeho jižního úseku (od Týnské resp. Budějovické brány k řece) podobné možnosti nenasvědčuje, i kdybychom nehleděli na značné potíže spojené s přívodem vody. Totéž platí pro východní část příkopu, kde takovou možnost prakticky vylučuje příliš se svažující terén podél hradby. Zavodnění příkopu by však bylo možné od okolí nárožní věže Baba²⁵ směrem k řece. I zde se terén sice svažuje, od východu však nejprve dosti mírně. Nabízelo se tu využití potoka, přitékajícího nynější Prokopovou ulicí, jehož tok pokračoval hradebním příkopem. Hladinu by však bylo nutno regulovat několika hrázemi. S nejspodnější z nich mohla souviset stavba severovýchodně od domu U slona.

Pozornost je třeba věnovat zmínce o mohutné hradbě, která vlastně uzavírala přístup do příkopu a díky své zdůrazňované výšce a mohutnosti kryla tuto část prostoru před Pražskou bránou. Zeď je zobrazena na několika vedutách, vždy však schematisovaných, než aby z nich bylo možno poznat více o jejím průběhu (obr. 10).²⁶ V ideální rekonstrukci počítáme s tím, že navazovala na západní stěnu Poustkovského domu a s někdejší brankou tak tvořila integrální součást (zejména na obr. 2 a též 12 a 13b). Považujeme takové řešení za pravděpodobnější, než že by vyrůstala z dosud stojící

Obr. 10 | Na výřezu písecké veduty, vyryté Josefem Berkou podle předlohy Franze Starka kolem roku 1800, zaujme ze sledované problematiky dosti realistické zachycení pravobřežní mostecké věže, beze stop po zastřešení. Mohutná hradba (dle popisu Bezděkova) v popředí, jejíž část stála ještě do přelomu třicátých a čtyřicátých let 19. století se jeví méně realisticky co do umístění (podle napojení na nároží kasáren by stála na místě parkánové hradby) a vypovídá tak nejvíce o dojmu, který vyvolávala. Reprodukováno z otisku z archivu autora.

tarasní zdi nad řekou, přiléhající ze severu k mostnímu pilíři, která přes někdejší zpevnění pomocí opěráků (obr. 11) nepůsobí nijak mohutně, majíc sílu asi jen 120 cm v dolní části, jak je patrné u oblouku mostku, pokud navazuje ve stejné mocnosti. Její odstranění by navíc nepřineslo více prostoru, jak píše často citovaný Bezděka.²⁷ Nepopíráme ovšem, že jiný Bezděkův popis situace (neboť se k týmž objektům opakovaně vracel), ztotožňuje zeď spíše s nynější zdí tarasní: „... ta (pravobřežní mostní brána) asi r. 1825 teprv se strhla, jakož také ony dvě u p. Poustky, kde zdvihací most byl, i s vysokou zdí, v které vedle sebe střílny byly, (štěrby neb průřezy pro střelbu) a která od brány mostní až přes ten zdvihací most šla.“²⁸

PRAVOBŘEŽNÍ PATA KAMENNÉHO MOSTU

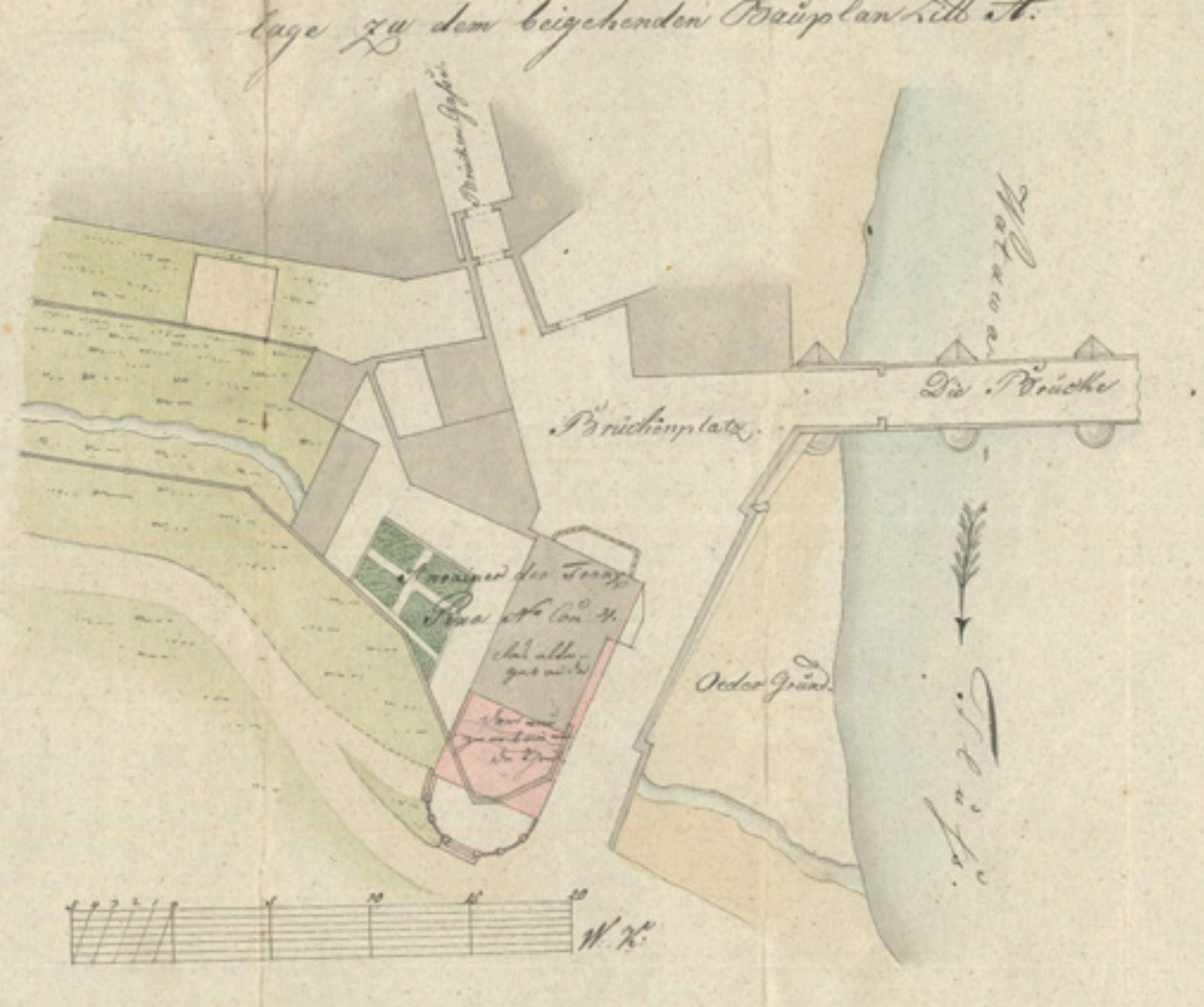
Nově vytvořený model rekonstruuje most v původní podobě jako devítiobloukový, oproti současným sedmi obloukům. V podstatě se nepochybuje o tom, že po povodni, spojené s ledovou dřenící v roce 1767, poničivší most a způsobivší i zřícení levobřežní mostecké věže, byly dva stržené oblouky původní nahrazeny nyníjším segmentovým obloukem o větším rozpětí.²⁹ Podivné pravobřežní zakončení mostu však prozatím pozornost nevzbudilo. Podivné v tom smyslu, že pilíř, který byl postaven jako samostatný, tedy obtékaný vodou z obou stran, jak dokládá břit na návodní straně i jeho utváření na straně povodní, je v současnosti pohlcován ze severu tarasní zdí a z jihu valem novodobé regulace nábreží. Logickým vysvětlením by bylo, že před těmito úpravami se zde nalézal ještě jeden mostní oblouk a pravobřežní mostecká věž tak nestála na patě mostu, nýbrž na jeho posledním pilíři.

Obr. 11 | Dosti realistická rytina zachycuje podobu předpolí Pražské brány v nedlouhém úseku mezi roky 1825 a 1849, tedy po zbourání mostecké branské věže a před zbouráním zmíněné brány. Rytina byla otištěna v tiskovině Auřední list prachynského Krage, Příloha č. 6 k Nr. 21 ze dne 6. června 1835, s. 41 (uloženo v knihovně Prácheňského muzea, sig. KM 4089 B 3489). Vyobrazení je známo také v litografickém provedení Václavíkově, vydaném v Písku Josefem Vetterlem r. 1833. Vlevo od osy výřezu Pražská brána, u níž zaujmou tři oblouky průjezdu – první by sice mohl patřit předbraní, ale oblouky vlastní průjezdní věže brány by pak byly příliš zkresleny. Vpravo od brány dům č. 2, náležející tehdy J. La Mottemu, vlevo dům č. 4, který právě v roce otištění rytiny přešel z rukou Piksových do majetku K. Poustky. Dobře je tu patrný baštovitý útvar, pohledově z tohoto úhlu vzácný a též k nároží domu se připojující zalomená hradba v čele příkopu, poji se však k nároží zadnímu namísto k přednímu.

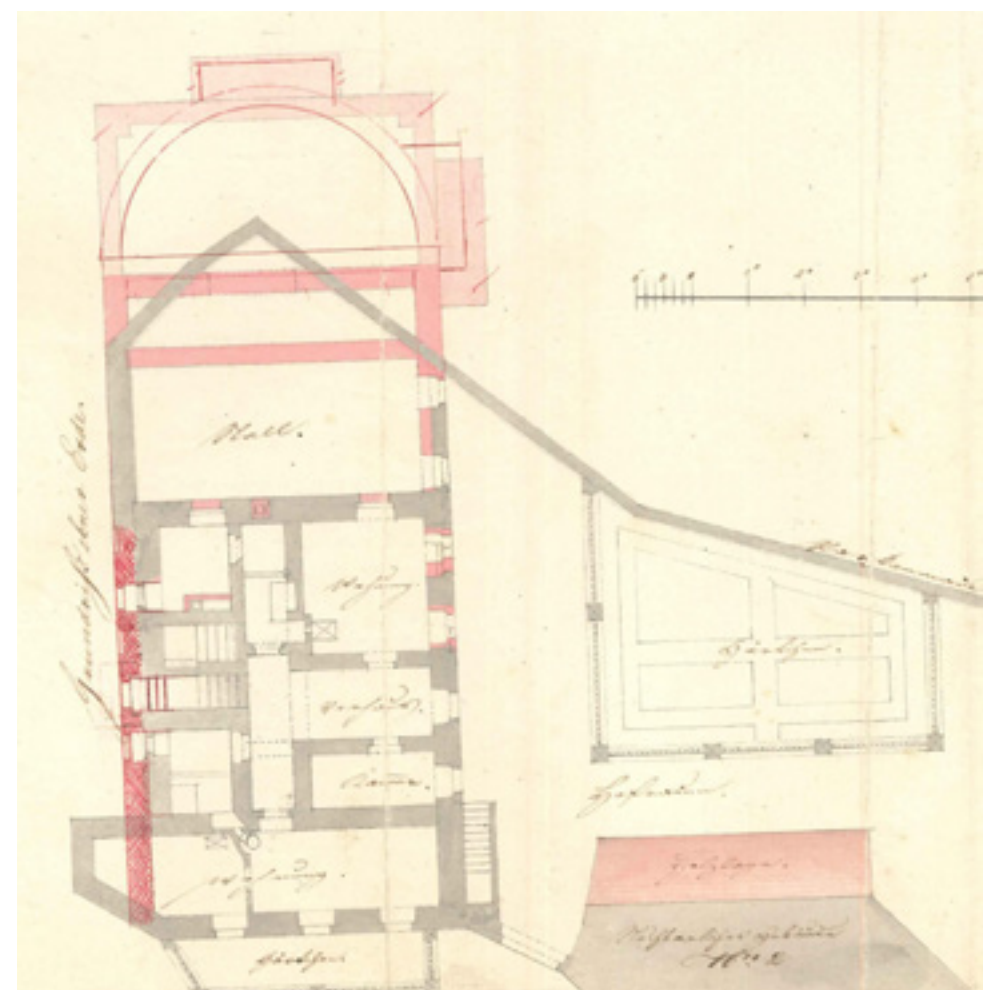
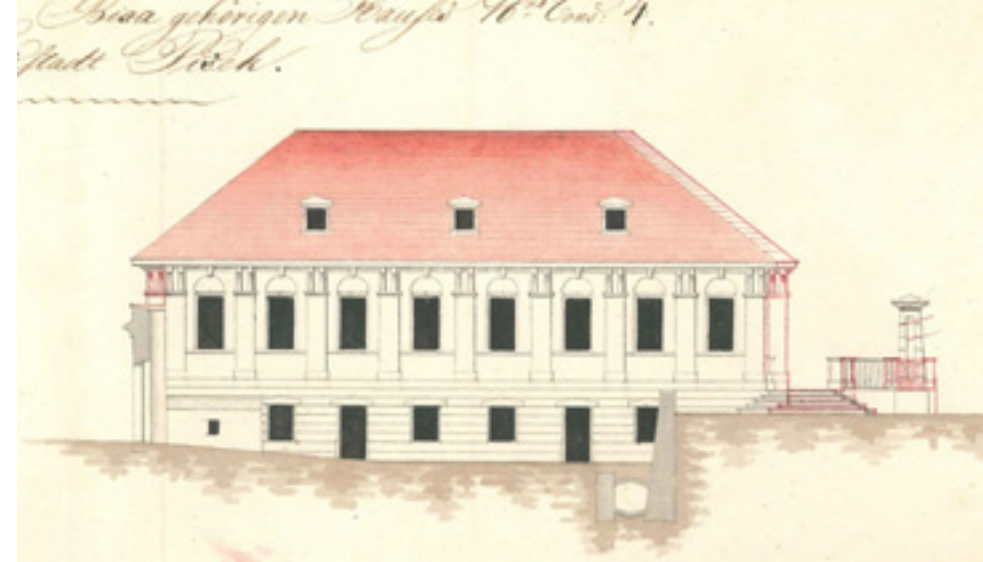
O podobě této věže nevíme mnoho, přece jen však o trochu více než o levobřežní. Pro podobu jejího pláště je zajímavý Bezděkův popis: „*Také ona brána, která na pravé straně řeky stála, byla klenutá a nejvíce stavěná samým tesaným kamenem, ale ani tak vysoká ani tak silná* (jako levobřežní), *a ta asi roku 1825 teprv se strhla*“ (obr. 10).³⁰ Dochovala se také dokumentace související s jejím plánovaným odbouráním. Tomuto problému se zde však dále věnovat nebudeme.³¹ Za pozornost však stojí konstatování, že západní část jejího zdiva stála již nad klenbou mostního oblouku, čímž ji příliš namáhala (srov. obr. 12). Pokud by věž stála až na patě mostu, bylo by pro ni více prostoru a nebyl by důvod posouvat ji až do této pozice.

Závažné poznatky přinesl záchranný archeologický průzkum Jaroslava Kudrnáče v roce 1967.³² Při hlubokém výkopu podél řeky, určeném pro kanalizační potrubí, byla totiž odkryta středověká, kvádry lícovaná zeď, kterou pokračovala návodní strana mostu o třináct metrů dále směrem k Pražské bráně (obr. 14). Zeď se oproti ose mostu velmi mírně stáčela k severu. S podobným zalomením mostu se však setkáme i na jeho západním konci. Je tak zjevné, že šlo o původní záměr zvýšit odolnost mostu vůči náporu říčního proudu zejména při povodních. Pokud by zeď nebyla součástí mostu, nedávalo by takové opatření dobrý smysl.³³ Kudrnáč udává pro zbudování této zdi kromě důvodu obranného také protipovodňový: „*zabraňovala vnikání vody a ker ledu ze zaplavovaného nábreží pod*

Obr. 12 | Plán okolí Mosteckého náměstí od Františka Roubíčka, vytvořený v souvislosti s uvažovaným rozšířením (vyznačeno červeně) domu Františka Pixy čp. 4 (*Situations Plan über einen Theil der K. Kreisstadt Pisek, als Beilage zu dem begehenden Bauplan Litt. A: AM Pisek, kart. 1569, sig. D IV 42, B. p., čp 4*). Přehledně je tu krom úpravy předmětného domu zakreslena k severu (na plánu dole) výrazně vyběhající vyzdřená kontreskarpa příkopu městského opevnění, jež se pak v ostrém úhlu zalomí k západu a dalšími dvěma zlomy k jihozápadu, aby navázala na nároží domu čp. 4, tedy, jak se domníváme, na pozdně středověkou branku do Rybářské ulice. V těchto závěrečných pasážích na kontreskarpovou zeď navazovala dosti vysoká hradba, kryjící vyústění příkopu. Potok je částečně sveden pod úroveň terénu. Zakreslen je i půdorys mostecké věže (její západní stěna sahá až k samému vrcholu klenby mostního oblouku); plán tak musel vzniknout před rokem 1825.

Obr. 13a a 13b na protější straně | František Pix a měl se svým domem čp. 4 velkorysé záměry. Zamýšlel jej podstatně rozšířit severním směrem přístavbou velkého sálu, takže by jeho plocha zasahovala až do valu městského opevnění, odkud měl být nově hlavní vstup přes velkolepě řešenou terasu s pylony na nárožích. Tomu měla odpovídat i téměř dojmem městského paláce působící fasáda o osmi okenních osách ve východním průčelí. Z plánů však nakonec nebylo nic a dům si svoji jednoduchou podobu podržel až do zbourání po roce 1904. Nás však tento plán zaujme z jiného důvodu. V nákrese východního průčelí je v řezu ojediněle vyobrazena kontreskarpa městského příkopu s přiléhajícím valem. Potok, protékající příkopem, je tu sveden pod zem – průřez kanálku by sice postačoval za běžných vodních poměrů, ale v případě rozvodnění při prudkých deštích i jarních táních by představoval problém. Výřezy z plánu na rozšíření domu F. Pixy – *Plan litt. A. Über die Erweiterung des dem Franz Bixa gehörigen Hauses Nro Cons: 4, in der k. Kreisstadt Pisek*; AM Pisek, kart. 1569, sig. D IV 42, č. 4 B. p.

Obr. 14 | Pokračování návodní stěny mostu, odhalené při záchranném výzkumu Jaroslava Kudrnáče v roce 1967. Za ní je patrné světlé zdivo další odkryté zdi. Foto Archeologický ústav AV ČR, archiv, negativ č. 38503, zde publikován snímek z archivu archeologického oddělení Prácheňského muzea.

hradbami (z Podskalí) do prostoru k okraji mostu a Pražské brány“.³⁴ Břeh se však zvedal od hladiny řeky jen zvolna a právě Kudrnáčův výzkum zjišťuje, že terén se u severněji zjištěné (hradební) zdi, v místě situovaném ještě dále od břehu, nalézal o 230 cm níže.³⁵ To by znamenalo, že vody Otavy by do této zdi narážely v blízkosti pilíře mostu i při mírně zvýšené hladině řeky. Při povodních by pak byla zeď narušována ještě více, když břit posledního mostního pilíře by ještě napomáhal silnějšímu směřování vodních (i ledových) spoust.³⁶ To vše oblouk mohl eliminovat. Krom těchto úvah je tu však další závažný poznatek. Zmíněný výzkum totiž odkryl ve vzdálenosti 3,87 metru od dnešního zakončení mostu ve zdi osazený kamenný žlab pro odvod dešťové vody, ve stejné výšce, jako je tomu u dosud zachovaných.³⁷ Výpočtem je možno zjistit, že žlab by se nalézal právě nad vrcholem uvažovaného mostního oblouku, jako v ostatních případech.

Jak ovšem vysvětlit, že Kudrnáčův výzkum přítomnost uvažovaného mostního oblouku neprokázal? Snad postupné zanášení inundačního prostoru a s tím spojené zvyšování terénu mohlo vést

Obr. 15 | Detail kvádrové návodní zdi mostu s druhotným narušením (nahore). Nepořádněji provedené zdivo dole může být stopou jejich pozdějších úprav. Foto Archeologický ústav AV ČR, archiv, negativ č. 38515, zde publikován snímek z archivu archeologického oddělení Prácheňského muzea.

k přezdění a tedy zrušení oblouku s částečným použitím původních kvádrů z důvodů pevnosti a dosud přetrvávající pohledové exponovanosti.³⁸

Snahou o logický výklad však nelze vyloučit ani možnost, že zde most již obloukem nepokračoval a byla namísto něho vybudována jakási obezděná rampa, která překonávala terénním reliéfem

danou prohlubeň mezi patou mostu a hranou předbraní Pražské brány. Z publikace výzkumu žel nevyplyvá, zda byly zjištěny stopy pokračování mostní konstrukce také na povodní straně, podobně jako se nedozvíme, zda byl způsob zdění vnitřní strany odkryté zdi totožný v celém rozsahu či nikoli, ani zda i z této strany byla zeď odkryta až k základové spáře.

Spíše pro zajímavost, než pro argumentaci lze poukázat na pravobřežní zakončení mostu, jak je provedeno na písecké vydutě, vymalované někdy v polovině 18. století v horažďovickém zámku. Třebaže základní topografické rozvržení objektů souhlasí, jejich pramálo realistické ztvárnění budí velkou nedůvěru ve využití veduty jakožto relevantního ikonografického pramene. Pravo-
břežní zakončení mostu zde malíř pojednal způsobem, které považujeme za odpovídající pro starší období (viz obr. 16).

Model mostu⁹ pro expozici Prácheňského muzea představuje ideální řešení prostoru pro období druhé poloviny 15. století, kdy v pohusitském období docházelo k významnému zvyšování fortifi-
kačních kapacit městského opevnění. Model není řešen s přílišnými detaily, pokud nejsou zcela nepochybné. Není tak bráno v potaz zejména případné zastřešení hradebních ochozů. Také podoba zastřešení věží je vytvořena v co možná nejjednodušší formě. Zastřešení mohla však mít i silně hypoteticky rekonstruovaná zdvojená branka do předměstí. Ke zpřesnění či odlišným závěrům mohou zajisté přispět další průzkumy, byť jejich možnosti, jak archeologického tak archivního, jsou dosti limitovány.

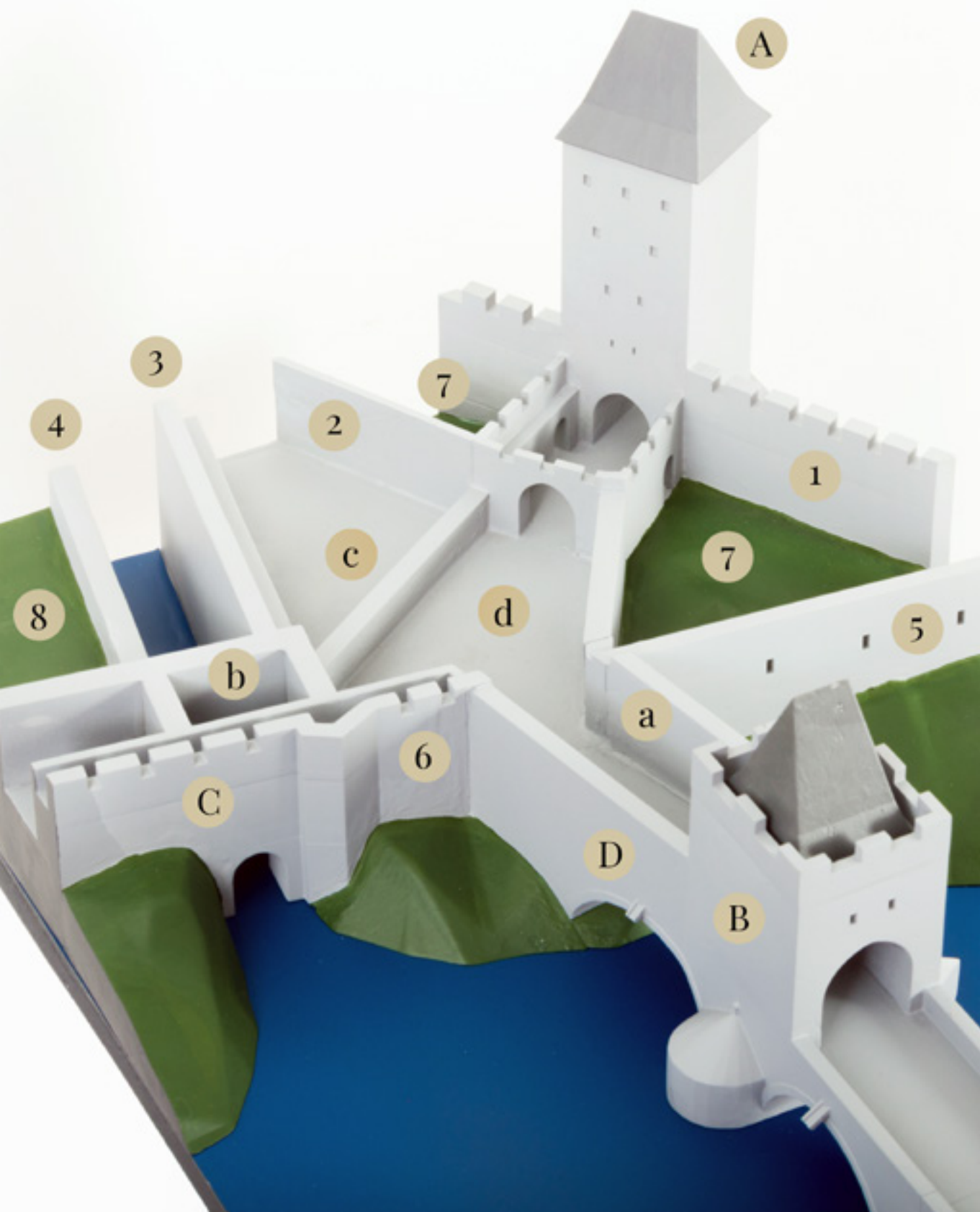

Obr. 17 | Pravobřežní mostecká věž a Pražská brána s navazujícími úseky hradeb ve druhé polovině 15. století v pohledu od severozápadu. Hypotetická rekonstrukce vytvořená průmětem dynamického modelu mostu a navazující oblasti do snímku současného stavu. Branka do předměstské Rybářské ulice, kterou model řeší minimalisticky, se zde projevuje jen málo – je součástí úseku hradby nalevo od věže Pražské brány v místě nečleněném stínkami a prolukami.

—
Vytvořil R. Koníř, Studio QUIN.cz; podkladová fotografie T. Droppa.

Obr. 16 vlevo | Třebaže písecká veduta, vymalovaná asi krátce před polovinou 18. století v rozměrném fabionu velkého sálu zámku v Horažďovicích je (společně s malbou v kopuli kaple sv. Jana Nepomuckého v děkanském kostele v Písku, pro námi zkoumanou oblast fortifikace však nevyužitelnou) největší a nejstarší, provedení konkrétních budov ji pro využití k bádání o městské topografii značně diskvalifikuje. Výřez úseku s mostem a předpolím zde dominující Pražské brány však dosti odpovídá námi rekonstruované představě. Pravobřežní mostecká průjezdní věž tu stojí na posledním pilíři, za níž následuje ještě jeden mostní oblouk, třebaže rozměrnějším a vybočujícím z osy opačným směrem. Namísto nízké poprsní zídky je opatřen zdí, propojující hranu věže s parkánovou hradbou městského opevnění. U obou mosteckých bran, podobně jako u brány Pražské, jsou zachyceny vpadliny pro uzavírací hřebeny, nad průjezdem Pražské brány, je naznačena i nápisová tabule, o níž víme odjinud pro dobu pozdější. Zaujme také mohutná, k severu pokračující hradební zeď, byť ve zcela neúměrné délce, jak ji zachycují jiné veduty i Bezděkovy popisy, i nízká červená vížka vlevo od pravobřežní mostecké věže, tedy právě v místech branky do předměstí. Identifikace dvou dosti výrazných věžiček za hradbou dále vlevo coby branek v předměstském hrzení, byť jejich poloha přibližně odpovídá, se však zdá být problematické.

—
Foto V. Razím

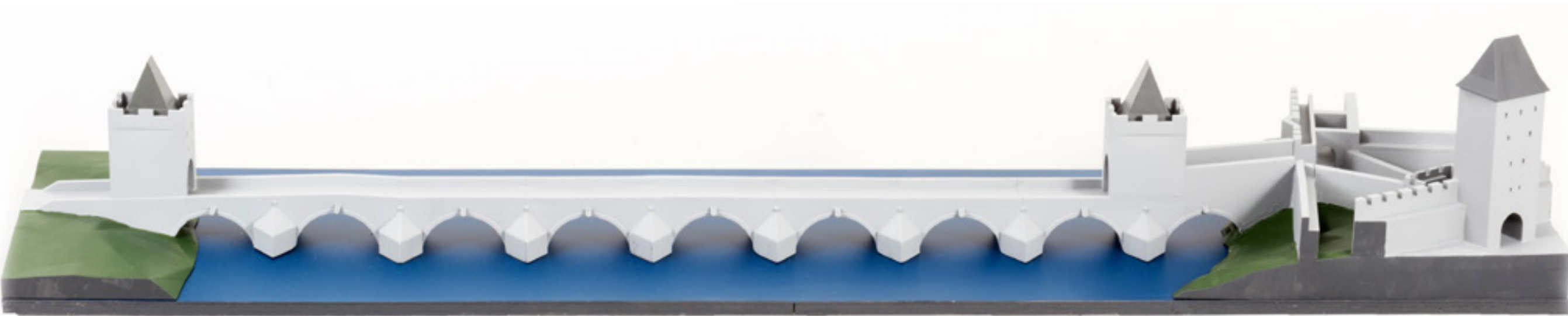

Obr. 18. | Řešení městské fortifikace v oblasti pravobřežního předmostí na hypotetickém modelu. Jednotlivé objekty jsou na snímku modelu vyznačeny takto: verzálkami hlavní stavby, minuskami místa postupně vestavovaných domů, číslicemi další součásti fortifikace.

- A – Pražská brána s předbraním
- B – pravobřežní mostecká brána
- C – branka do předměstí
- D – Kamenný most

- a – zvýšená poprseň nad předpokládaným posledním obloukem mostu, později uliční průčelí domu čp. 2, zbouraného roku 1929
- b – dům čp. 4, Poustkovský, vestavěný zřejmě do zdiva branky do předměstí, zbouraný po roce 1904
- c – zídka vyznačující průběh uličního průčelí domu čp. 3, U slona, dosud stojícího. Na tomto místě můžeme snad již pro starší období předpokládat nějakou stavbu, například objekt celnice.
- d – prostor označovaný v 19. století jako Brückenplatz, tedy Mostecké náměstí

- 1 – hlavní městská hradba
- 2 – parkánová hradba
- 3, 4 – eskarpa a kontreskarpa zde zúženého zakončení příkopu
- 5 – hradba ze druhé poloviny 15. století (možná i starší) zabraňující přístupu od řeky
- 6 – branka; kromě zabezpečení přístupu do města z předměstí v okolí Rybářské ulice, zajišťovala též svou západní stěnou vstup do příkopu, ohroženého nutností otevřené výpustě pro potok tudy protékající. Výpust musela být pro případ rychle se zvyšující hladiny potoka při přívalových deštích a jarním tání sněhu dostatečně rozměrná, přičemž uzavřena mohla být nejvýše mříží. Polygonální útvar v sousedství portálu výpustě je zachycen na plánech i fotografiích domu čp. 4; mohl sloužit k lepšímu zabezpečení přístupu od řeky i této části mostu. V době zpracování podkladů pro model bylo pracováno pouze s fotografiemi domu čp. 4 a celkovými plány, na nichž se podoba polygonálního útvaru lišila a byla proto kompromisně řešena přítomným způsobem; několik nově využitých plánů domu naší představu poopravuje (srov. obr. 7a–b a 13b).
- 7 – parkán
- 8 – vnější val městského opevnění

Obr. 19 | Nový hypotetický model píseckého Kamenného mostu a jeho pravobřežního předpolí pro období kolem roku 1500. Model byl instalován do expozice v roce 2021. Podle podkladů autora tohoto článku jej v měřítku 1:155 formou 3D tisku vytvořil Radim Koníř (Studio Quin.cz).

POZNÁMKY

- 1 Vladislav RAZÍM, *Raně gotické opevnění města Písku*, in: Archeologické výzkumy v jižních Čechách (Sborník archeologické komise muzejní rady) 5/1988, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, s. 153–175.
- 2 Vladislav RAZÍM, *Středověká opevnění českých měst, 2. díl, 2. svazek, katalog Čechy P–Ž*, Praha 2020, heslo Písek, s. 612–630. Jmenovanému vyslovuji poděkování za konzultace, aniž bych jej činil odpovědným za předkládané hypotézy.
- 3 František Rudolf BEZDĚKA, *Královské město Písek*, litografované vydání z roku 1887, uloženo v knihovně Prácheňského muzea v Písku, sig. KM 3488 B 2888.
- 4 Model v měřítku 1:400, vytvořený za spolupráce Libora Křivánka, je umístěn ve stálé expozici Dějiny regionu. Dle popisky zachycuje stav v letech 1812–13. Branku do předměstí řeší jako kulisovou, připojenou k severozápadnímu nároží Poustkovského domu čp. 4 (viz níže); vlastní zapojení do fortifikace tu řešeno není, přesněji řečeno, je zcela vynecháno.
- 5 Model v měřítku 1:200 vytvořil v průběhu let 1978–85. Poškozený model je v současnosti uložen v depozitáři. Branka do předměstí je pojednána jako kulisová, prostor mezi zúženým příkopem a kontreskarpou překonává jednoduchý trámový můstek, vstup na něj není nijak zajištěn, vyznačena není ani přední linie valu. Osa branky směřuje přibližně na někdejší průchod mezi domy čp. 3 (U slona) a čp. 4.
- 6 Branku do předměstí model vůbec nepředpokládá a vzdor veškeré logice doširoka otevírá směrem od řeky na povodní straně mostu (ten je rekonstruován jako sedmiobloukový) přístup do předbraní prostřednictvím pohodlné rampy, zvolna stoupající od hladiny Otavy. Model je uložen v depozitáři muzea.
- 7 August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl II.*, Písek 1912, s. 421.
- 8 SOKA Písek, fond Archiv města Písek, *Knihy pamětní*, sig. Kn 1, fol. 39v. Viz též Jan ADÁMEK, *Písecká fortifikace ve zmínkách městských knih do roku 1600 a poznámky o hrazení pravobřežních předměstí*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2017, Písek 2018, s. 98.
- 9 Srov. J. ADÁMEK, *Písecká fortifikace*, s. 99–105 passim.
- 10 Srov. J. ADÁMEK, *Písecká fortifikace*, zejména mapka na s. 105.
- 11 Lubor LUDVÍK – Jiří PRÁŠEK, *Písecké ulice, náměstí, samoty a komunikace*, Písek 1998, s. 27.
- 12 Ani tematicky zaměřená kniha *Písecké ulice* (cit. v předchozí poznámce) náměstíčko neregistruje.
- 13 Pokud se týče záchranného výzkumu Jaroslava Kudrnáče, není z jeho publikace zřejmé, jak důkladně mohl za nepříliš příznivých podmínek dokumentovat situaci v místě předpokládané branky a zakončení příkopu.
- 14 Za zaměření i konzultaci děkuji kolegům Ing. Tomáši Hiltšcherovi a Mgr. Jaroslavu Jiřikovi, PhD.
- 15 A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 421
- 16 K jižní substrukci branky mohla náležet mohutná kamenná zeď, odkrytá Kudrnáčovým výzkumem – citace viz v pozn. 31, s. 141.
- 17 A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 421.

- 18 Objekt podobného typu byl vybudován v předpolí Putimské brány, na někdejší valy před příkopem, kde sekundoval fortifikačnímu působení tzv. Putimské bašty. Tuto interpretaci zmíněného objektu považuje V. RAZÍM, *Středověká opevnění*, s. 625, za nepravděpodobnou.
- 19 Citováno v pozn. 3.
- 20 F. R. BEZDĚKA, *Královské město Písek*, s. 17.
- 21 Bezděka sem zřejmě započítává i bránu mosteckou.
- 22 F. R. BEZDĚKA, *Královské město Písek*, s. 145–146.
- 23 O mlýně na tomto místě literatura mlčí.
- 24 K tomu jen velmi stručně V. RAZÍM, *Raně gotické opevnění*, s. 160 a nejnověji TÝŽ, *Středověká opevnění*, s. 624.
- 25 Zde některé plány dokládají rybníček, později jmenovaný jako Vrtačky a další vodní plochu poblíž.
- 26 Nejrealističtější je pojata zřejmě na vedutě Jana Antonína Venuta z roku 1817, i zde je ovšem provedena pouze v malé velikosti a částečně zakryta vegetací; srov. Jan ADÁMEK, *Neznámý pohled na Písek od Jana Antonína Venuta z roku 1817*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018, Písek 2019, s. 63–68, str. 64 a vyobrazení na str. 66, č. 1.
- 27 Viz F. R. BEZDĚKA, *Královské město Písek*, s. 14: „Pak se strhla vysoká a silná zeď ku straně vody, aby pro lidi a vozy širší cesta byla.“
- 28 F. R. BEZDĚKA, *Královské město Písek*, s. 121–122.
- 29 Naposledy V. RAZÍM, *Středověká opevnění*, s. 628.
- 30 F. R. BEZDĚKA, *Královské město Písek*, s. 121.
- 31 Blíže viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 76.
- 32 Jaroslav KUDRNÁČ, *Výzkum na předměstí kamenného mostu v Písku*, in: Archeologické výzkumy v jižních Čechách (Sborník archeologické komise muzejní rady) 5/1988, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, s. 139–152.
- 33 Tradiční vysvětlení důvodu tohoto opatření především obrannými snahami, totiž zalomením k bráně vedoucí komunikace proto, aby útočníci byli natočeni co nejbližší k hradbám méně chráněnou pravou stranou těla (V. RAZÍM, *Raně gotické opevnění*, s. 159 a TÝŽ, *Středověká opevnění*, s. 628), nelze považovat za vyčerpávající.
- 34 J. KUDRNÁČ, *Výzkum na předměstí*, s. 140.
- 35 *Tamtéž*, s. 141.
- 36 Také Kudrnáčem popisované založení západní části zdi na jílovitém podloží (*Tamtéž*, s. 140) by budilo v této souvislosti podiv.
- 37 *Tamtéž*, s. 140 a také zvláště obr. 5 na s. 147.
- 38 Zdá se, že zdivo v blízkosti pilíře bylo kladeno s menší péčí, než převažující kvádrová část, jak dokládá fotografie (obr. 15).
- 39 Model vytvořil, na základě podkladů připravovaných autorem tohoto článku, Radim Koníř (Studio Quin.cz). Nejprve byl vyhotoven tzv. dynamický model mostu a následně pak metodou 3D tisku fyzický model v měřítku 1:155.

Gemina turrium in altum consurgens. Písecký městský znak jako obraz i vzor ctností v dedikaci k tisku univerzitních tezí Leopolda Kameníčka z roku 1727

JAN ADÁMEK

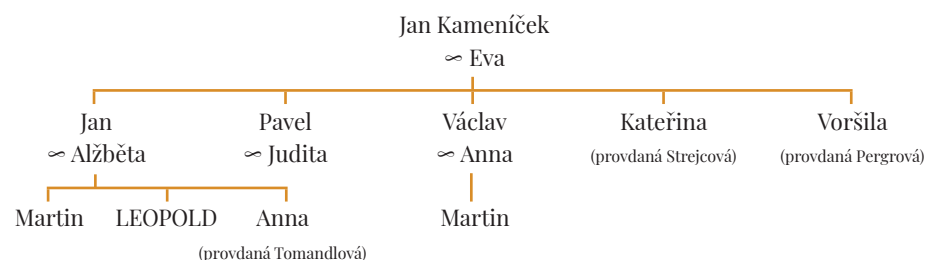
Kanonickoprávní spis *Nemesis Ecclesiastica in sacris Canonici Juris sanctionibus expressa*,¹ sepsaný P. Eugenem Worlem, oseckým cisterciáckým mnichem a profesorem teologie a církevního práva na pražské arcibiskupské koleji u sv. Vojtěcha, je v českých historických knihovnách běžně zastoupen. Jeho dochované exempláře se však vzájemně liší různými jmény defendantů uvedených na titulních listech – byť jejich znění a impressum zůstává stejné – a také podobou dedikací a předmluv.² Důvod je zjevný. Absolventi teologického studia, v tomto případě v oblasti kanonického práva, prokazovali svoji zběhllost v nabytých znalostech schopností vykládat a obhajovat teze, které byly vyňaty ze spisu příslušné autority, jímž byl v tomto případě onen výše citovaný P. Worel. Konkrétní teze, jež kandidát (v tomto procesu nazývaný defendant) při zkoušce obhajoval, byly zde připojeny. Defendant tak neseptoval vlastní práci, jak je zvykem dnes, nýbrž připojoval se pouze ke spisu příslušné autority, jehož materii díky předchozímu studiu ovládl. Vybrané teze, zde v počtu třiceti, nebyly určeny toliko pro jednoho defendantu, nýbrž pro celou skupinu kandidátů. Znění obhajovaných tezí, nadepsané *Synopsis assertionum theologicarum canonico-moralium magis controversarum* je vytištěno na neznačeném foliu. Jeho kustod „PRAE-“, prozrazuje dvě zajímavé drobnosti. Jednak měl list správně předcházet předmluvě, počínající právě oslovením PRAENO-BILES, ve skutečnosti je však zařazen za cenzuru. Podobně je tomu však i v jiných případech. A poněvadž znění kustodu je stejné, třebaže oslovení začíná jinými slovy, můžeme říci, že s celým textem knihy byly alespoň pro některé defendanty jednoho termínu společně vytištěny i hájené téze, jejichž znění bylo pro všechny shodné. Vlastní práci defendantovou tak v celém svazku byla pouze předmluva a samozřejmě dedikace příslušnému patronovi. A tím se dostáváme k příčině, proč je kniha zajímavá pro písecké reálie.

Muzejní exemplář knihy *Nemesis Ecclesiastica*³ je totiž nejen trvalou upomínkou na roku 1727 vykonanou obhajobu píseckého rodáka Leopolda Kameníčka, nýbrž také ve své předmluvě zajímavou morálně-etickou interpretací některých figur píseckého městského znaku.

Ke Kameníčkovu životopisu nebylo prozatím shromážděno mnoho informací. Z matričního zápisu se dozvídáme, že byl pokřtěn v Písku 12. listopadu roku 1703; narodil se tak nanejvýš pár dnů před oním datem coby syn Jana Kameníčka a jeho manželky Alžběty.⁴ Křestním patronem byl zvolen sv. Leopold, jehož svátek je slaven 15. listopadu, byl tak upřednostněn před mnohem obvyklejší volbou sv. Martina (svátek 11. listopadu), který však asi již byl křestním patronem Leopoldova bratra.

Bylo tak zvoleno jméno, jež nosil i vládnoucí císař. Kmotrem se stal Kryštof Poněšický z Poněšic, vlivný měšťan z rytířského rodu,⁵ svědčili Václav Štěcký a Ludmila Pixová, což ukazuje i na okruh osob blízkých Leopoldovým rodičům.

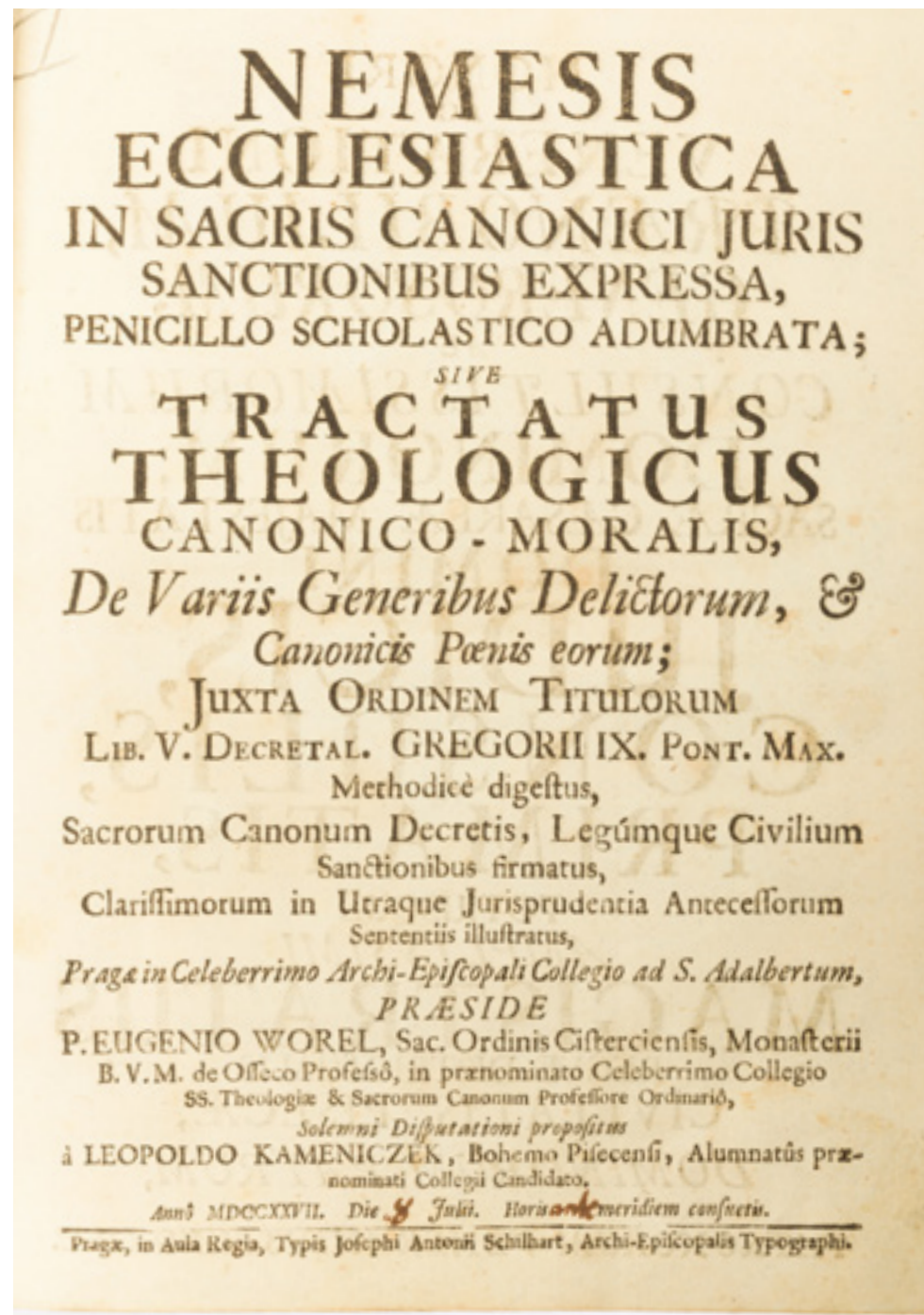
Leopoldův rodný dům čp. 84 stojí na nároží dnešního Alšova náměstí a Smetanovy ulice. Dům jeho otec vlastnil prokazatelně roku 1710 a v jeho majetku zůstal až do smrti.⁶ O životě Leopolda Kameníčka je prozatím zjištěno jen málo. Měl ještě (pravděpodobně) staršího bratra Martina a sestru Annu, provdanou Tomandlovou. Krom těchto sourozenců žili ve městě, nakolik lze bez širšího průzkumu zjistit, ještě Leopoldovi strýcové Václav⁷ a Pavel⁸ a tety Kateřina, provdaná Strejcová, a Voršila, provdaná Pergrová.⁹ Pro lepší přehlednost přikládáme též schéma těchto Leopoldových nejbližších (zjištěných) příbuzenských vazeb:

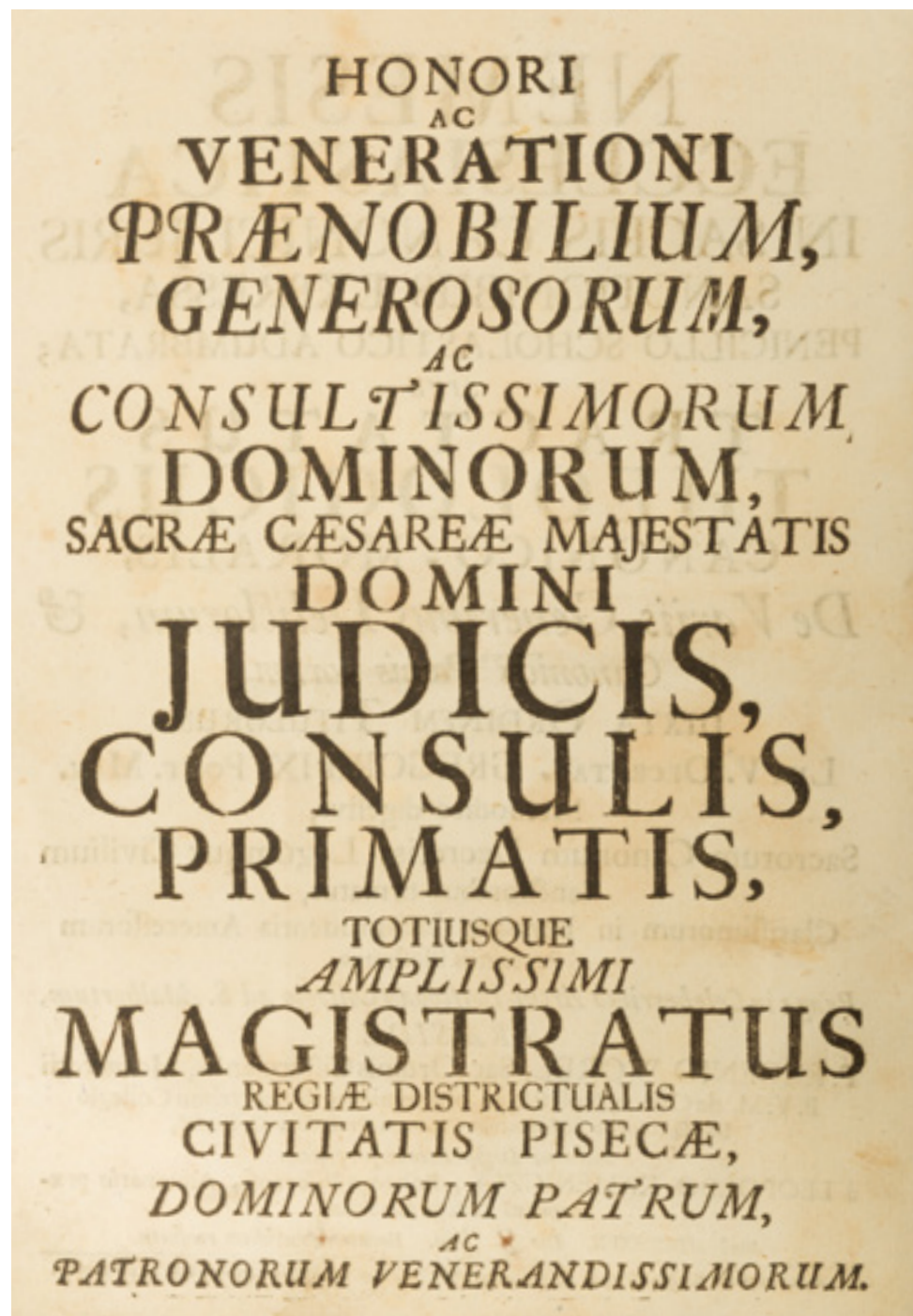

Jak lze seznat z jeho dedikace k tištěným univerzitním tezím (Příloha) přišel do Prahy nejpozději roku 1725, kdy se stal alumnem arcibiskupského semináře u sv. Vojtěcha. Roku 1727 obhájil téze, jejichž vydání stojí v centru naší pozornosti a kněžské svěcení tak mohl přijmout nejspíše v roce 1728, neboť theologická studia v té době trvala obvykle tři roky.

Jeho „kariéra“ v duchovní správě je zatím poznána pouze částečně, na základě údajů v dostupných ročenkách *Catalogus universi cleri*, jež vycházely, počínajíc rokem 1740, vždy s drobným předstihem před rokem, pro který byly vydávány. Víme s jistotou, že počátkem čtyřicátých let působil na Křivoklátské jako sídelní, tedy hradní kaplan.¹⁰ Někdy během roku 1743 byl ustanoven farářem v nedalekém Zbečně a v úřadě setrval až do závěru padesátých let.¹¹ Nejpozději v průběhu roku 1759 byl ustanoven sídelním kaplanem v Loučni.¹² Leopold Kameníček zemřel ve svém kaplanském příbytku 10. listopadu roku 1761. Smrt snad přišla nečekaně, neboť matriční záznam uvádí, že při posledním pomazání mu byla udělena absolve podminěčně; nebyl tedy již při vědomí nebo schopen vykonat zpověď. Pohřben byl 13. listopadu ve farním kostele sv. Jana Křtitele ve Všejanech (do

Obr. 1. | Tisk *Nemesis Ecclesiastica in sacris Canonici Juris sanctionibus expressa* (1727), knihovna Prácheňského muzea v Písku, sig. L 3461 B 1536 – titulní list s doplněnými časovými údaji o konání obhajoby na druhém řádku odspodu.

kterézto farnosti Loučeň náležela) před oltářem sv. Jana Nepomuckého.¹³ Víme též, že v průběhu roku 1762 se před městskou radou dovolávala Anna Tomandlová na bratru Martinovi své části dědictví po druhém bratrovi P. Leopoldu Kameníčkově ve výši dvou set zlatých.¹⁴

Hlavním předmětem našeho zájmu však není životopis Leopolda Kameníčka, k němuž může být zajisté zjištěna řada dalších údajů, nýbrž dedikace v tisku jeho univerzitní téze a též k ní připojené mědirytové vyobrazení píseckého městského znaku.

O vyobrazení byla povědomost již dříve. Zajímal se o ně písecký rodák PhDr. Jaromír Malý, dlouholetý knihovník Knihovny Národního shromáždění Československé republiky, bibliofil a sběratel ex-libris. Ten byl na grafiku upozorněn strahovským knihovníkem Cyrilem Strakou. Pravděpodobně mu však nebyl znám tisk, jehož bylo vyobrazení píseckého znaku přílohou.¹⁵ V tomto druhu tiskovin bylo zvykem k dedikaci připojit erb či znak osoby, k níž bylo věnování směřováno. V našem případě jde o společnou dedikaci císařskému rychtáři, konšelům, purkmistrovi a celému magistrátu Královského krajského města Písku.¹⁶ Konkrétní podoba grafického provedení znaku snad byla inspirována kamennou kartuší s městským znakem, zavěšenou na soklu mariánského morového sloupu, stojícího od roku 1715 na dnešním Alšově náměstí. Ten byl (a je) významným duchovním bodem města, vpravdě oním majákem, o němž je v dedikaci v přeneseném smyslu řeč (viz dále). Leopold Kameníček měl tento znak od svého dvanáctého roku denně před očima, neboť jeho otcovský dům se nacházel jen pár kroků odtud.¹⁷

Leopold Kameníček podobu městského znaku důvtipně propojil s obsahem dedikace, v níž se prostřednictvím figur onoho znaku s vděčností patriota obrací k rodnému městu a jeho představitelům. „*Dvojice (věží) ve vašem štítu však, nejctihodnější otcové a ochránci, je pohotově postavena na skále coby maják farský a značí přístav (útočiště) štěstí a Luna, obklopena svou družinou zářících hvězd, ozařuje nevědomou mysl a královský Písek, jenž mne kdysi zrodil, poskytl užívání prvního přirozeného světla tělesným očím, také dnes napomáhá zraku myslí, když přináší podporu světlu poznání.*“¹⁸ (překlad této i následující pasáže J. A.)

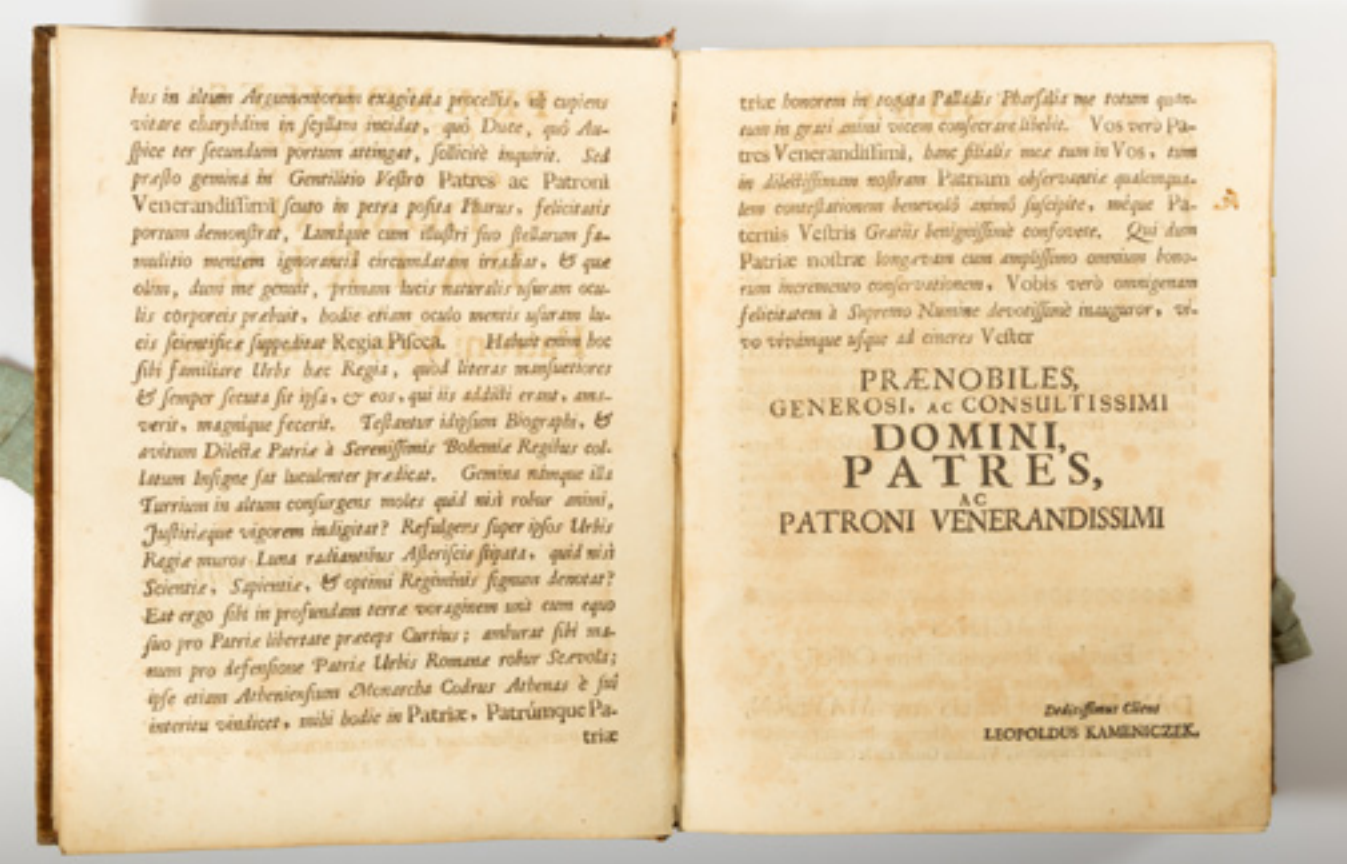
Činy a ctnosti radních a mutatis mutandis všech měšťanů, rodáků i Leopolda samého, zastoupené jednotlivými figurami znaku, mají se podobat skutkům osobností antického starověku, jež přinesly obět pro záchranu obce – ať již Říma či Athén. „*Vždyť čím je ona dvojice věží zdvihařících se do výše nad mohutnou stavbu, ne-li silou ducha a zápallem pro spravedlnost? A co značí nad zdmi téhož královského města se třpytící Měsíc za doprovodu paprsků hvězd, ne-li znamení Poznání, Moudrosti a Dobré vlády?*

Obr. 2. | Tisk *Nemesis Ecclesiastica in sacris Canonici Juris sanctionibus expressa* (1727), knihovna Prácheňského muzea v Písku, sig. L 3461 B 1536 – dedikace císařskému rychtáři, konšelům, purkmistrovi a celému magistrátu královského krajského města Písku.

Obr. 4. | Průhled podél soklu mariánského sloupu se zavěšenou kartuší s městským znakov (moderní replika) na rodný dům Leopolda Kameníčka. — Foto J. Adámek

Obr. 3. vlevo | Tisk *Nemesis Ecclesiastica in sacris Canonici Juris sanctionibus expressa* (1727), knihovna Prácheňského muzea v Písku, sig. L 3461 B 1536 – proti stránce s dedikací připojený list s rytinou píseckého městského znaku.

Obr. 5 | Tisk Nemesis Ecclesiastica in sacris Canonici Juris sanctionibus expressa (1727), knihovna Prácheňského muzea v Písku, sig. L 3461 B 1536 – druhá a třetí strana dedikačního úvodu.

Pro svobodu vlasti se Curtius¹⁹ i se svým koněm střemhlav vrhá do hlubin země; pro obranu vlasti a města Říma Scaevola²⁰ spaluje svou ruku; též vládce Athénských Codrus²¹ svou záhubou získává svobodu Athénám. Také já dnes v dobách míru s vděčnou myslí obětuji ke cti Farsálské Palladis“.²²

Propojení městského znaku a jeho oslavy v textu dedikace je v exempláři z knihovny Prácheňského muzeu ještě zdůrazněno, když jsou desky opatřeny zavazovacími tkanicemi v městských barvách, tedy proti sobě střídavě žlutou a modrou. To dokládá, že písecký exemplář je jedním z darovacích, což potvrzuje i slavnostně působící vazba: desky potažené purpurovým sametem a zlacená ořízka, jež v kombinaci s modrým kapitálkem znovu opakuje městské barvy (obr. 6). Vznosnost vazby však není jediným dokladem, že jde o exemplář určený patronovi,²³ tím je i vepsání údajů o času konání obhajoby, pro jejichž doplnění zůstala na titulním listu vyhrazena volná místa, když předtištěny byly pouze rok 1727 a měsíc červenec.²⁴ Jsme tak informováni, že obhajoba Leopolda Kameníčka byla konána dopoledne 8. července uvedeného roku. O konání obhajob v tomto termínu nás zpravuje i jiný zdroj, jímž jsou anály premonstrátského semináře sv. Norberta v Praze.²⁵ Odtud se dozvídáme, že v onom termínu počínaje 1. červencem předstoupilo k obhajobám deset kandidátů. Leopold (zde podobně jako ostatní nejmenovaný) byl jedním ze čtyř světských, tedy neřeholních alumnů; z ostatních defendantů bylo pět cisterciáckých mnichů a jeden premonstrátský kanovník,²⁶ díky

Obr. 6 | Tisk Nemesis Ecclesiastica in sacris Canonici Juris sanctionibus expressa (1727), knihovna Prácheňského muzea v Písku, sig. L 3461 B 1536. Tento exemplář je svázan do lepenkových desek, potažených dnes již vyrudlým purpurovým sametem a opatřených hedvábnými zavazovacími stuhami v píseckých městských barvách. Ořízka knižního bloku je zlacená a ve spojení s kapitálkem, ušitým z modrých nití, znovu prezentuje městské barvy.

jehož účasti byl zápis porízen. Jen pro úplnost uvedme, že při těchto obhajobách došlo k jisté kontroverzi pro porušení pořadí předstupujících defendantů, když předsedající P. Eugenius Worle upřednostnil jednoho ze světských kandidátů z důvodu přítomnosti jeho patrona, litoměřického biskupa, v Praze.²⁷

Bylo již naznačeno, že obhajoby se asi účastnili někteří zástupci písecké rady, jakožto patroni. Tomu nasvědčuje i zápis v píseckém radním manuálu ze 17. července 1727: „Aby P. Leopold Kameniczek za tu slávu, kterou s dedikacírováním vzácnému Magistrátu své ex jure canonico knihy, a obětované disputati městu tomuto učinil, consolírován a v vynaložených otratách sublevírován byl, plným sněšením resolvírováno: že když on své ječné zrno na sladovnu obecní odvede a jeho Milosti Císařské táč zapraví, jemu jednu celou várku k svému užitku svařiti mocii povoleno býti má, a tuto se jemu offeríruje.“²⁸ Oněmi útratami byly zřejmě míněny náklady na tisk univerzitní téze (a porízení mědirytové přílohy) a pravděpodobně i výlohy spojené s pohoštěním v Praze přítomných účastníků Kameníčkovy obhajoby.

Kolika knižními dedikacemi byl písecký magistrát poctěn, nedokážeme říci, jistě jich však nebylo mnoho a proto si každý podobný doklad zasluhuje pozornost.²⁹

PŘÍLOHA

Dedikační předmluva k představitelům města Písku

PRAENOBILES, GENEROSI, AC CONSULTISSIMI DOMINI PATRES, AC Patroni Venerandissimi.

Dum emensô biennali in Celeberrimo Pragensi Archi- Episcopali Athenaeo Sacrarum Canonicarum Sanctimonium studiô, publicum impensae à me operae specimen edere, atque ad desideratum portum enavigare satago, exilis ingenii mei cymbula plusqàm cimмериis variarum difficultatum circumvoluta tenebris, assurgentibus / in altum Argumentorum exagitata procellis, ne cupiens vitare charybdim in scyllam incidat, quô Duce, quô Auspice ter secundam portum attingat, sollicite inquirat. Sed praesto gemina in Gentilitio Vestro Patres ac Patroni Venerandissimi scuto in petra posita Pharus, felicitatis portum demonstrat, Lunâque cum illustri suo stellarum famulatio mentem ignorantia circumdatam irradiat, et quae olim, dum me genuit, primam lucis naturalis usuram oculis corporeis praebuilt, hodie etiam oculo mentis usuram lucis scientificae suppeditat Regia Piseca. Habuit enim hoc sibi familiare Urbs haec Regia, quod literas mansuetiores et semper secuta sit ipsa, et eos, qui iis addicti erant, amaverit, magnique fecerit. Testantur idipsum Biographi, et avitum Dilectae Patriae à Serenissimis Bohemiae Regibus collatum Insigne sat luculenter praedicat. Gemina námque illa Turrium in altum consurgens moles quid nisi robur animi, Justitiarque vigorem indigat? Refulgens super ipsos Urbis Regiae muros Luna radiantibus Asteriscis stipata, quid nisi Scientiae, Sapientiae, et optimi Regiminis signum denotat? Eat ergo sibi in profundam terrae voraginem unâ cum equo suo pro Patriae libertate praeceps Curtius; amburat sibi manum pro defensione Patriae Urbis Romanae robur Scaevola; ipse etiam Athenensium Monarcha Codrus Athenas è suâ interitu vindicet, mihi hodie in Patriae, Patrûmque Patriae / honorem in togata Palladis Pharsalia me totum quantum in grati animi vicem consecrare libebit. Vos veró Patres Venerandissimi, hanc filialis meae tum in Vos, tum in delictissimam nostram Patriam observantiae qualemqualem contestationem benevolô animô suscipite, méque Paternis Vestris Gratiis benignissime confovete. Qui dum Patriae nostrae longaevam cum amplissimo omnium bonorum incremento conservationem, Vobis veró omnigenam felicitatem à Supremo Numine devotissimè inauguror, vivo vivámque ad cineres Vester

PRAENOBILES, GENEROSI, AC CONSULTISSIMI DOMINI, PATRES, AC PATRONI VENERANDISSIMI

Deditissimus Cliens LEOPOLDUS KAMENICZEK.

POZNÁMKY

- Úplný titul knihy zní: *Nemesis Ecclesiastica in sacris Canonici Juris sanctionibus expressa, penicillo scholastico adumbrata; sive Tractatus theologicus canonico – moralis, De variis generibus delictorum, et canonicis poenis eorum; juxta ordinem titulorum Lib. V. Decretal. Gregorii IX. Pont. Max. methodice digestus, sacrarum canonum decretis, legumque civilium sanctionibus firmatus, clarissimorum in utraque jurisprudentia antecessorum sententiis illustratus.* Knihu kvartového formátu vytiskl v Praze na Zbraslavi (Pragae, in Aula Regia) arcibiskupský tiskař Josef Antonín Schilhart.
- Jenom v knihovně Prácheňského muzea jsou kromě tisku, jemuž je věnován přítomný článek, další tři exempláře vytištěné pro potřeby disertace v červencovém termínu roku 1727: a) výtisk pro kněze, pražského rodáka Josefa Nepomuka Dominika Richtera (sig. L 3367 B 1442); b) pro kněze a osekého cisterciáka Michaela Rudolfa (sig. L 3368 B 1443; jde o dedikační exemplář s doplněním doby obhajoby, kterou vykonal dopoledne 7. července); c) pro kněze a sedleckého cisterciáka Erasma Schleina (sig. L 26787).
- Sig. L 3461 B 1536 (stará sig. I 364).
- SOA Třeboň, Matrika NO Písek, Kniha 6, 1685–1727, s. 60: „Anno 1703. Ex urbe. Die 12. Novembris baptizatus est infans nomine Leopoldus ex parentibus Joanne Kameniczek et matre Elisabetha, levans Crystophorus Podnieschiczky. Testes Wenceslaus Stieczky, Ludmilla Pixiana, omnes Piseenses.“
- K němu a jeho původu viz August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl III. Dějiny zvláštních částí*, Písek 1913, s. 392 a dále dle rejstříku.
- August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku na Otavou. Díl II. Od zřízení král. úřadu až do dnešní doby*, Písek 1912, s. 391. Sedláček zde uvádí rok úmrtí Jana Kameníčka 1743. V tomto roce však nacházíme toliko matriční záznam k 9. lednu o úmrtí Václava Kameníčka ve věku 63 let (SOA Třeboň, Matrika Z Písek, Kniha 48, 1727–1745, fol. 266r) a hned k následujícímu 10. lednu záznam o úmrtí dvouletého Matěje Kameníčka, syna Salomeny Kameníčkové, (tamtéž fol. 266v) a jsme tak možná svědky rodinné tragédie. Do genealogického vztahu k Leopoldu K. si uvedené osoby prozatím zařadit netroufáme.
- Ten bydlel nejprve do roku 1727 v domě čp 109, přimykajícím se k Pražské bráně v dnešní Karlově ulici, který získal již jeho otec a Leopoldův děd Jan Kameníček, zemřelý v roce 1713 (A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 380), roku 1728 pak po odprodeji předchozího koupil dům čp 39 na nároží dnešní Janáčkovy ulice a Alšova náměstí (A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 389), aby jej hned následující roku vyměnil s Karlem Antonínem Hanzlíkem za dům čp 81 v dnešní Nerudově ulici, kde žil až do smrti, podobně jako jeho syn a Leopoldův bratranec Martin (A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 396).
- Držel snad od roku 1720 domek v dnešní Putimské ulici na dohled stejnojmenné bráně (A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 445).
- Viz SOkA Písek, AM Písek, kart. 1234, sig. D II Kameníček: *Extract z hlavního podělení Kameníčkovského na podíl Kateřiny Strejcovy se vztahující a znející z 11. října 1713.*
- „Purglicii capellanus residentialis.“ Pro rok 1741 jej uvádí *Catalogus universi cleri archi-dioecese forensis, seu extra Pragam habitantis*, vydaný jako příloha k: *D. O. M. A. Novum calendarium Pragense pro anno reparatae salutis humanae MDCCXLI. Qui Annus est communis 365. dierum. Sub patrocinio magni Bohemiae thaumaturgi, boni nominis et famae tutelaris divi Joannis Nepomuceni. Editio prima*, Vetero-Pragae in metropoli Bohemiae, Typis, & expensis Joannis Norberti Fitzky, Archi-Episcopalis typographi.
- „Curatus Zbecnensis“ – viz *Catalogus universi cleri archi-dioecese forensis, seu extra Pragam habitantis, pro anno M. DCC. XLIV.*, Vetero-Pragae in Aula Regia, Typis, & expensis Joannis Norberti Fitzky, Archi-Episcopalis typographi, jako příloha k: *D. T. O. M. A. Calendarium Pragense pro anno reparatae salutis humanae M DCC XLIV. Qui annus est bissextilis. Sub patrocinio magni Bohemiae thaumaturgi, divi Joannis Nepomuceni. Editio quarta opera et studio P. Eugenii a Matre Dei Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, Vetero-Pragae in metropoli Bohemiae, in Aula Regia, Typis, & expensis Joannis Norberti Fitzky, Archi-Episcopalis typographi. S jistotou byl zbečenský farářem ještě v roce 1757, neboť jej tak uvádí ještě *Catalogus* na rok 1758: *D. T. O. M. A. Calendarium Pragense Ad elevationem poli plus minus 50. graduum, & meridianum Pragensem, vicinarumque Provinciarum, sub patrocinio magni Bohemiae thaumaturgi, sideris coelestis novi, divi Joannis Nepomuceni, protectoris, indigenae, sancti quoque patroni pro anno aerae Virginiae, salutisque humanae MD CCL VIII. Qui annus est secundus post bissextilem stylo Gregoriano. Editio XVIII.*; katalog na rok 1759 jsem neměl možnost shlédnout.
- „Lauzimii Capell. Resid.“ – *Catalogus universi cleri archi-dioecese Pragensis in cura animarum existentis, sub glorioso regimine ... domini Joannis Mauritií Gustavi, Dei gratia Archi-Episcopi Pragensis ... anno M DCC LX.*, Vetero-Pragae in Aula Regia, typis & expensis Jacobi Schweiger, Archi-Episcopalis typographi. Na novém působišti je doložen 8. února 1759, kdy vedl průvod při pohřbu dvouletého Ondřeje Jaroše, jenž byl pochován při tamní kapli; srov. matriční zápis (matrika citována v následující poznámce) na fol. 181r.
- „Ex Lautzin. Anno 1761. die 10. Novembris: Admodum reverendus ac venerabilis dominus Leopoldus Kameniczek emeritus curatus Zbecznensis et qua capellanus residentialis Laučzimensis aetatis 59. an: in capellania Laučzinensi in communione sanctae matris ecclesiae animam Deo reddidit provisos solum extrema unctione, et sub conditione absolutus, cujus corpus die 13. Novembris sepultum est more catholico in ecclesia parochiali ante aram sancti Joannis Nepomuceni Wscheganae.“ SOA Praha, Matrika O (1756–1807) Z (1757–1798) Všejanya, kn. 6, fol. 187r.

- 14 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1234, sig. D II Kameníček, kde několik písemností v této věci, počínajíc 5. červencem 1762.
- 15 Viz Jan ADÁMEK, *Žnak města Písku*, Písek 2012, s. 19n, obr. č. 11 na s. 19. V době vzniku citované práce dosud nebyl tisk Kameníčkových univerzitních tezí v knihovně Prácheňského muzea identifikován a nebyl k dohledání ani ve Strahovské knihovně.
- 16 Celá dedikace zní: *Honori ac venerationi prae nobilium, generosorum, ac consultissimorum dominorum, Sacrae Caesariae Majestatis domini Iudicis, consulis, primatis, totiusque amplissimi Magistratus Regiae districtualis civitatis Pisecae, dominorum patrum, ac patronorum venerandissimorum*. Viz obr. 2.
- 17 Zdá se, že podobně mohla mědirytová podoba znaku inspirovat tvůrce grafického provedení znaku, užívaného v tiskovinách na počátku 19. století – Srov. J. ADÁMEK, *Žnak města Písku*, obr. 12 na str. 20.
- 18 Viz Příloha, pasáž *Sed praesto gemina ... suppeditat Regia Piseca*.
- 19 Marcus Curtius byl mladý římský voják, který se ve zbroji i se svým koněm měl roku 362 př. Kr. vrhnout do propasti, jež se otevřela na římském fóru (místo potom nazýváno Lacus Curtius) a hrozila zkázou celého Říma. Curtiovou obětí došlo k jejímu uzavření.
- 20 Gaius Mucius Scaevola byl zajat po neúspěšném pokusu o zabití vládce Clusia (krále) Larse Porsenny (prý někdy mezi léty 508–503 př. Kr.), jenž obléhal Řím nutil jeho obyvatele, aby se mu podřídili. Scaevola vložil před Porsennou svoji pravici do ohně, aby ukázal, jak málo záleží ohodlaným na životě a bolesti. Král, ohromen jeho zmužilostí, jej propustil, odtáhl s vojskem a Řím byl zachráněn.
- 21 Codrus (Kodros), syn krále Melantha, byl posledním athénským králem (asi 1089–1068 př. Kr.). Při ohrožení Athén od Dóřů požádal o radu dělskou věštinu, kde mu Pythia sdělila, že Athény budou zachráněny, když on sám zemře. V převlečení za dřevorubce proto Kodros vyvolal hádku s hlídkou dórského vojska a nechal se zabít. Athény poté dórskému náporu odolaly.
- 22 Viz Příloha, pasáž *Gemina namque illa turrium ... vicem consecrare libebit*.
- 23 Je otázka, zda byli obdarováni všichni členové městské rady, což by se obdarovávajícímu dosti prodražilo nebo spíše jen její zástupci, velmi pravděpodobně přítomní v Praze při Kameníčkově obhajobě.
- 24 Víme i o několika dalších výtiscích Kameníčkovy univerzitní téze. Exemplář ve Strahovské knihovně (sig. EJ XI 23) postrádá mědirytinu píseckého městského znaku, jeho vazba je běžná, z hladké hnědé usně. Další exempláře by se měly nalézat v Knihovně pražské metropolitní kapituly (sig. Hb 0046) a v Knihovně Národního muzea (Zámecká knihovna Český Krumlov 20.043); Bibliografie cizojazyčných bohemik – katalog Clavius (clavius.lib.cas.cz) přítomnost mědirytiny s městským znakem neuvádí. Výtisk, pocházející z klášterní knihovny znojenských dominikánů, vlastní také Moravská zemská knihovna (sig. ZD–12.III.23). Možno uvést i exemplář zámecké knihovny v Kuksu: Jindřich KOLDA – Ignác Antonín HRDINA, *Historická knihovna Hospitálu Kuks a její romanisticko-kanonistický fond*. Historicko právní studie, vyd. Pavel Mervart 2014, s. 163n.
- 25 „Julius 1727. 1. huius inceperunt disputationes Canonisticae ex libro V. sub titulo Nemesis Ecclesiasticae, qui titulus libro typis edito erat inscriptus et ab E. P. Eugenio Professore compositus; erant defendentes 10. 5. Cistercienses, 1. Praemonst. F. Augustinus et 4. saeculares alumnatus Candidati. Ante disputationes istas Reverendissimus noster D. Vicarius protestatus fuit contra ordinem disputationum, quia P. Evgenius contra compactata primum disputantem insalutatis nobis ordinavit unum Saecularem propter Patronum suum Illustrissimum D. Episcopum Litomericensem Pragae tunc morantem; cum tamen(?) P. Evgenius dictum Reverendissimum D. Vicarium accesserit et proxima disputationes jam fuerint pro hac disputationem eandem vice admisit cum protestatione, ne imposterum fiat.“ *Annales Seminarii S. Norberti Pragae, tomus I. (1637–1736)*. Královská kanonie premonstrátů na Strahově, sig. DJ IV 1, fol. 424v; on-line zveřejněno na portálu www.manuscriptorium.com. Za upozornění a zprostředkování, jakož i za další konzultaci vděčím PhDr. Hedvice Kuchařové ze Strahovské knihovny.
- 26 Jím byl Augustin Josef Pfreundt, jenž přistoupil k obhajobě dne 3. července dopoledne, jak dokládá jeho exemplář univerzitních tezí ze Strahovské knihovny.
- 27 Viz poznámka 25.
- 28 *Sessio curialis cum traditione consulatus. Consule Domino Francisco Antonio Wodiczka die 17. Julii 1727. V přítomnosti (mimo Král. P. rychtáře a P. Inspektora) ostatních Pánův radních všech. §3., in: Prothocollum curiale Regiae civitatis Pisecae in quo varia inclyti senatus conclusa resque iudicatae prothocollatae inveniuntur. Inchoatum anno Domini MDCCXXVII* Archiv města Písek, kniha 334, fol. 186. Zápisu si povšiml již August SEDLÁČEK, *Dějiny Královského krajského města Písku nad Otavou, Díl I. Od nejstarší doby až do zřízení král. úřadu*, Písek 1911, s. 338, ovšem bez znalosti zde rozebíraného tisku.
- 29 Ze stejného období, konkrétně z roku 1736, pochází dedikace *Chválo-řeči* píseckého rodáka, dobršského faráře a známého kazatele Františka Ondřeje de Walddt, rychtáři, purkmistrovi, celé radě a obci města Písku.

Pověsti a zprávy o nadpřirozených úkazech v pamětech písecké měšťanky Marie Axamitové

JIŘÍ PEŠTA

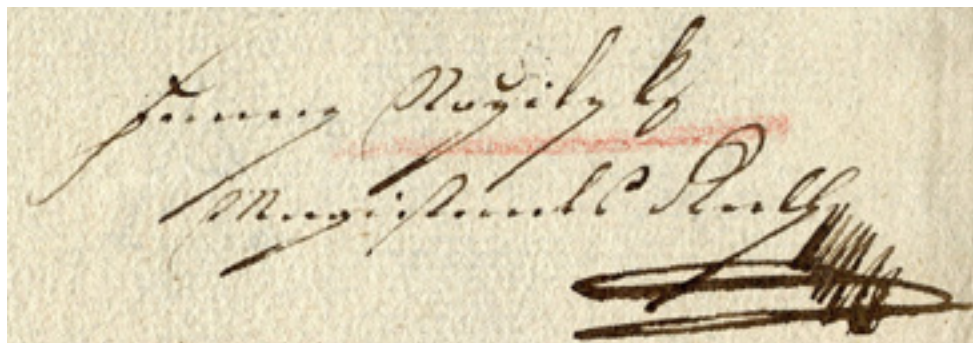
Životní osudy slečny Marie Axamitové (* 6. 10. 1817 v Písku, † 1. 8. 1909 v Písku)¹ názorně dokazují, že i ve vysokém věku může člověk dokázat mimořádné věci. Své bohaté kuchařské zkušenosti, kdy strojila tabule i u předních šlechtických rodů, zúročila v populární *České Kuchařce*, která poprvé vyšla v polovině 90. let 19. století v pražském nakladatelství Josefa Richarda Vilímka. V době jejího vydání mělo být autorce 78 let.² Významné byly i její praktické a teoretické práce v oboru hedváb-nictví, jehož byla nadšenou propagátorkou.³

Řídila se zásadou „*myslit kupředu*“,⁴ dokázala se však i ohlédnout za svým životem. Pro dějiny Písku jsou cenné především její paměti, v nichž vzpomíná na město a jeho obyvatele v době po roce 1820 s důrazem na dobu svého dětství a mládí. Jak sama uvádí, sepsala je v 83 letech, tedy roku 1900 či 1901. Dochovaly se ve dvou rukopisných verzích, jež jsou uloženy v SOKA Písek ve fondu Archiv města Písek.

První z nich je autograf s titulem „*Jak Wipadal Písek po 20. Roce, jaké byly příběhy a gake Wideni we Skutečnosti, pak dle Pozvidani*“, sepsaný samotnou Axamitovou, jehož využití je však poněkud limitováno obtížně čitelným písmem i množstvím pravopisných chyb.⁵ Jen na vysvětlenou, autorka se podle vlastních slov pořádně čist a psát naučila jako samouk až po dosažení 30 let, léta strávená v dětství na písecké škole neboli „přelevárně“, jak ji sama nazývala, jí prý nebyla k valnému užtku.⁶

Druhý rukopis („*Jak vypadal Písek po roce 1820, jaké byly příběhy, jaká vidění ve skutečnosti a pak podle povídání*“) je transkribovaným a mírně upraveným opisem předchozího rukopisu, který na podnět Augusta Sedláčka někdy před rokem 1910 pořídil jeho zatím neurčený spolupracovník⁷ a který poté sám slavný historik ještě porovnal s originálním pramenem a opatřil svými korigujícími poznámkami.⁸ Právě tento tzv. Sedláčkův opis už také posloužil celé řadě autorů písicích o písecké historii či zdejších reáliích.⁹ Rovněž v této studii bylo kvůli lepší čitelnosti většinou citováno z něj.

Dosud nevyužitým pramenem jsou paměti, které Axamitová napsala v 78 letech, neboli někdy mezi lety 1895 a 1896, a v nichž vzpomíná na svůj život od raného dětství až do počátku 80. let 19. století. Část paměti pojednávající o období do roku 1853 se dochovala v zredigovaném strojopisu, část vztahující se k letům následujícím je k dispozici v autorčině autografu. Paměti jsou unikátním svědectvím o ženě, která většinu života strávila ve služebním poměru, ať již jako služka, šička, pletařka, kuchařka či hospodyně, která se přesto aktivně zajímala o veřejný život a věci kolem sebe. Pochopitelně obsahují i řadu zmínek o Písku.¹⁰

Pověst č. 1 | Podpis radního Františka Stožického na platové kvitanci z 31. října 1821.

SOKA Písek, AM Písek, kart. 1444, sig. D II Stožický. Foto J. Pešta

V předkládané studii, jež vznikla v rámci přípravných prací na edici uvedených pramenů, bych chtěl představit zprávy o nadpřirozených úkazech či „viděních“, jež Axamitová ve svých pamětech nashromáždila. Zaznamenala jak pověsti podle vyprávění, jež si vyslechla hlavně ve svém dětství, tak i svá vlastní údajná setkání s nadpřirozenem.¹¹ U konkrétních příběhů jsem se pokusil – pokud to samozřejmě bylo možné – hlavně o určení osob a míst, jež v nich vystupují, a také o jejich časové zařazení. U některých z nich se tak ukázalo, že líčení, jak jej podává Axamitová, úplně neodpovídá svědectví dochovaných úředních pramenů. Otázku, jestli k popisovaným událostem skutečně mohlo dojít, jsem však ponechal zcela otevřenou.

Soubor obsahuje celkem 40 pověstí a tajuplných příhod, z nichž se naprostá většina vztahuje k Písku a jeho blízkému okolí, dvě pověsti (č. 19 a 20) jsou spojeny s Prahou a Hřivicemi na Lounsku, kde Axamitová ve 30. letech 19. století sloužila jako kuchařka. Převládají pověsti démonologické, vycházející ze zážitku setkání s nadpřirozenými silami. K nim byly přiřazeny odkazy na katalog českých démonologických pověstí od Jana Luffera, knižně vydaný roku 2014, jenž třídí 737 typů pověstí do sedmi hlavních skupin.¹² Zastoupeny jsou i pověsti historické (č. 38–40); dvě pověsti, jež mimo jiné osvětlují původ místních a pomístních názvů, můžeme zároveň označit za etiologické (č. 31 a 38).¹³ Do souboru byly zařazeny i dvě zprávy o nálezech neobvyklých kosterních ostatků (č. 15 a 17). Přepisy některých pověstí (č. 4, 9, 12, 21, 27, 28, 29, 31, 32, 36, 39) byly již v minulosti publikovány, odkazy na literaturu jsou uvedeny v poznámkách k jednotlivým záznamům.

Naproti — pověst č. 1 | Ulička v masných krámech na přelomu 20. a 30. let 20. století.

Prácheňské muzeum v Písku, fotodokumentace, neg. 15 518 (97).

1. DUCH MAGISTRÁTNÍHO RADY

Jedním z nejvýznamnějších úředníků píseckého magistrátu konce 18. a prvních desetiletí 19. století byl František Stožický. Narodil se roku 1767 ve Vodňanech,¹⁴ v letech 1793 až 1795 studoval na pražské Karlo–Ferdinandově univerzitě. Roku 1797 byl u magistrátu v Písku přijat za auskultanta, roku 1798 za radního sekretáře a protokolistu, roku 1806 byl jmenován zastupujícím a roku 1807 skutečným radním. Od roku 1812 vykonával úřad prvního radního,¹⁵ a jako druhému nejvýše postavenému magistrátnímu úředníkovi hned po purkmistrovi mu tak příslušelo i velmi důležité slovo při řízení a rozhodování píseckého kriminálního soudu, příslušného pro celý Prácheňský kraj.¹⁶ Radní Stožický byl starým mládencem, zemřel 19. ledna 1822 v domě čp. 12 v dnešní Ningrově ulici, dožil se 54 let. I když jej o dva dny později děkan Karel Řídký pochoval na posvěcené půdě svatotrojického hřbitova,¹⁷ záhy poté se Stožický začal údajně zjevovat na různých místech Písku a v jeho okolí jako duch.

Marie Axamitová jej prý sama spatřila, když jako malé děvče doprovázela svého dědečka a babičku do cechovní hospody Schweinhäusl (čp. 73) nalézající se v dnešní Chelčického ulici v sousedství hostince U Zlatého kola. K setkání s duchem mělo dojít kolem půlnoci při zpáteční cestě přes Malé (dnes Alšovo) náměstí u uličky, v níž se nalézaly masné krámy, tedy nedaleko od místa Stožického úmrtí: *„Když jsme šli domů, bylo jasno, bylo as půlnocí. Když jsme šli domů přes malé náměstí a přišli jsme k masným krámům, tu stál při domě černě oblečený pán, měl rohatý klobouk a pod paždí měl papíry. Dědeček, babička utíkali masnými krámy, že jsem jim sotva stačila. [...] Pak jsme utíkali domu. Když jsme přišli, pořád nic nemluvili, až když dědeček rozžal svíci, řekl: Ženo, viděla jsi toho Stožického? Och, viděla. Jen já řekla, že to byl žid, protože nosili tehda židé třírohé klobouky. Až dál jsem se teprve dověděla, že to byl duch, až k nám přišel zedník Janoš, vyprávěl, že také viděl Stožického na Trubách, že se mu chtěl vyhnout a v tom že se mu ztratil. Těž dál a dál o něm kolovaly pověsti, že ten nebo onen jej viděl.“*¹⁸

Dědečkem, jenž figuruje i v dalších tajuplných příbězích, byl písecký mistr tesařský Jan Mls (1773–1830),¹⁹ babičkou pak jeho manželka Marie, rozená Němejcová (1764–1836).²⁰ O pravdivosti této příhody, jež se podle všeho udála ve 20. letech 19. století, prý Jan Mls a jeho vnučka ujišťovali i oslovského faráře, který jejich rodinu v Písku pravidelně navštěvoval: *„Jednou seděli u stolu, pan farář se ptal dědečka, vy prý jste také viděl toho Stožického. Já hned byla jako malá při tom, já ho také viděla. Pan farář se ptal: řekněte mě Mlsku, proč asi ti dvě radové sešli samovraždou.“*²¹ Nelze vyloučit, že farářova otázka mířila právě na okolnosti smrti radního Stožického, byť v následujícím líčení jsou v souvislosti se sebevraždami jmenováni jiní magistrátní úředníci. Stožický však podlehl nervové mrtvici („Nervenschlak“), alespoň se to píše v příslušné matrice. Smrt ale nastala „náhle“, a nebožtík tak nemohl být zaopatřen svátostmi.²² Byl to snad důvod, proč po smrti nedošel klidu?

Rovněž v hlášení píseckého magistrátu z 24. ledna 1822 se píše, že Stožický „podle předloženého lékařského ohledacího listu zemřel náhle na mrtvici“. Stalo se tak v důsledku „nadměrné duševní námahy“, což nepřímou potvrzují i písemnosti z jeho pozůstalosti. Za pochybení při vyřizování pozůstalosti pátera Jakuba Vondráčka, jíž se ujal v rámci soukromé právní praxe, dostával od zemského soudu už od roku 1815 pravidelné pokuty z prodlení, jež nakonec dosahovaly výše jeho měsíčního platu. Na konci roku 1821 se pak měl neprodleně dostavit do Prahy k urovnání celé věci pod pohrůzkou, že jinak bude předána k trestnímu řízení u apelačního soudu. Stožický však na tuto upomínku vůbec neodpověděl. V neuspokojivém stavu se nalézaly i jeho úřední věci. Značné resty panovaly zvláště v poddanských pozůstalostních a sirotčích věcech, z nichž některé čekaly na vyřízení desítky let. Krajský úřad proto 9. ledna 1821 nařídil, aby byly do tří měsíců všechny nepořádky napraveny, podle reakce píseckého magistrátu však šlo o práci nejméně na dva roky. Právě zděšení se pak magistrátních úředníků zmocnilo, když byli počátkem dubna 1822 seznámeni se skutečným stavem nevyřízených spisů po zemřelém radním, „ačkoliv byl za svého života vícekrát upozorňován a vybízen kvůli předkládání svých restů“. Na obranu Stožického je však třeba uvést, že nemalou část této agendy vykonával nad rámec běžných povinností.²³

Je tedy nepochybné, že v posledních měsících života byl vystaven značnému stresu. Zemřel opravdu na mrtvici kvůli nervovému vyčerpání, nebo si sáhl na život,²⁴ jak naznačuje Axamitová, a musel za to pak pykat? A proč jeho duch držel v podpaždí papíry? Byly to snad nevyřízené spisy, jež mu bránily v odchodu z tohoto světa?

Katalog: Luffer 2014, 3.B *Revenanti s neurčenou příčinou návratu* – 4.A.10 *Neobvyklá mužská postava*

2. DIVÁ ŽENA NA FLEKAČKÁCH

S dědečkem Janem Mlsem podnikala Marie Axamitová ve svém dětství, tedy hlavně ve 20. letech 19. století, časté vycházky do píseckých lesů. Učila se znát stromy, rostliny, houby, zvířata, ptactvo, ale i jiné, tajemnější obyvatele lesa. V osadě Flekačky nad Semicemi, kde dědeček se svými tovaryši stavěli sušárnu na sušení stromových semen, tak spatřila i divou ženu: *„Když dělali tu sušárnu, já přinesla dědečkovi oběd, tovaryši seděli v lese, v tom přišla taková divá žena, vytrhla jednomu z těch nádeníků z ruky chléb, utíkala. Když na ni křičel, zahudrala jako krocan. Vlasy měla po zádech, místo sukně měla samé provázky. To říkali, že je to divá žena, že jsou jen vždycky v hlubokých lesích. Já se jí bála.“*²⁵ Byla to opravdu divoženka, nebo jen chuděra přežívající v lese? Nevíme, kradení svačiny dělníkům v lese ovšem patřilo mezi obvyklé kratochvíle divých žen...²⁶

Katalog: Luffer 2014, 5.A.90 *Divá žena bere lidem věci*

Pověst č. 3 | Podpis c. k. poštmistra Václava Jireše z Rittersthalu na smlouvě z 22. února 1796.

— SOKA Písek, AM Písek, kart. 1218, sig. D II Jireš V. Foto J. Pešta

3. C. K. POŠTMISTR STRAŠÍ V LESE

V píseckých lesích se prý zjevoval i duch poštmistra Jireše, jehož ve společnosti svého dědečka spatřila i malá Marie: „*Také říkali, že chodí Jireš jako duch. Jednou také šel dědeček cejchovat. Tén Jireš seděl na pařezu. Továryš Štěrba ho okázal dědečkovi. Dědeček řekl tehdá: Chval každý duch Hospodina. Dědeček pak šel cejchovat na Mlaka, já se na to ještě podívala, ono se z toho udělal jako kouř.*“ Že šlo o bývalého píseckého poštmistra, vyplývá z jejího líčení o hostinci U Bílé růže v dnešní ulici Fráni Šrámka: „*....dřív prý to patřovalo Jiršovi, co se říkalo, že straší po smrti v lesích.*“²⁷

Václav Jireš byl píseckým rodákem, 31. srpna 1758 byl pokřtěn v děkanském kostele.²⁸ Sloužil v c. k. armádě, z níž odešel v hodnosti poručíka. Píseckým poštmistrem byl jmenován k 23. květnu 1785, již předchozího roku byl ustaven správcem sběrný dopisů ve Vodňanech.²⁹ Na sklonku roku 1785, 30. prosince, mu jeho ovdovělá matka Marie Zuzana Jirešová odprodala tzv. Schusterovský dvůr na Budějovickém předměstí (dnes čp. 101), který stával při budějovické silnici poblíž stejnojmenné brány. Z tržové smlouvy zároveň vyplývá, že c. k. poštovní úřad se již tehdy nalézal právě v tomto domě.³⁰ Dvorským dekretem ze 14. července 1795 byl Václav Jireš (Giresch) povýšen do šlechtického stavu, obdržel přídomek von Rittersthal.³¹ Dům U Bílé růže („bei der weißen Rosen“; nyní čp. 122) zdědil 16. srpna 1796 z pozůstalosti matky Marie Zuzany a zřejmě ještě téhož roku do něj přenesl poštovní úřad.³² I přes mladý věk se Jireš netěšil pevnému zdraví, a proto si roku 1798 u vrchního poštovního úřadu vymohl privilegium, aby byla správa pošty postoupena jeho ženě Anně, a to až do zletilosti jejich syna Jana, narozeného roku 1792.³³ Nicméně Anna Jirešová z domu U Bílé růže zemřela již 21. října 1800 ve věku 40 let. Pouhé čtyři dny po její smrti a dva dny po jejím pohřbu ji 25. října 1800 na věčnost následoval i o dva roky starší manžel Václav.³⁴ Možná to bylo právě Jirešovo náhlé a snad i trochu podezřelé úmrtí, jež zavdalo podnět k pověstem o jeho strašení. Přispět k nim mohlo i poštmistrovo arogantní vojácké vystupování, jež mu za života nevyneslo

Pověst č. 3 | Uliční fasáda domu U Bílé růže čp. 122 na plánu z roku 1833.

— SOKA Písek, AM Písek, kart. 1561, sig. D IV 35. Foto J. Pešta

příliš sympatií u písecké veřejnosti.³⁵ Písecký kaplan Emanuel Švancara ovšem u obou manželů zapsal do matriky jako příčinu úmrtí „febris maligna nervosa“, v doslovném překladu „zhoubnou nervovou horečku“ – tento výraz byl v dobové terminologii používán pro vysoce infekční břišní tyfus.³⁶ Uvedenou diagnózu potvrzují i pozůstalostní účty, podle nichž oba manžele od 9. října až do jejich úmrtí ošetřoval doktor František Fialka a klystýry jim pilně aplikovali chirurg Jiří Schön a lazebník Josef Stíný.³⁷ Pohřeb c. k. poštmistra Václava Jireše z Rittersthalu se na svatotrojickém hřbitově uskutečnil 27. října 1800, smuteční obřady řídil děkan Karel Řídký.³⁸ O důvodech, proč dle pověsti musel poštministrův duch bloudit píseckými lesy, se dnes již můžeme pouze domýšlet.

Katalog: Luffer 2014, 3.B *Revenanti s neurčenou příčinou návratu* – 4.A.10 *Neobvyklá mužská postava*

4. BÍLÁ PANÍ A NEPOKOJ

Při popisu domů čp. 32 (Lipšů), čp. 31 (Hartmannů) a čp. 30 (Sieberů) v dnešní Jungmannově ulici Axamitová uvedla, že ve dvou z nich (asi v čp. 30 a 31) dle pověsti panoval v noci „nepokoj“. V domě čp. 31, v němž bydleli v nájmu Wallischovi, se pak prý v poledne ukazovala bílá paní:³⁹ „*Vedle 3 domy, také byly loubí (30–32), to byl Lipšů, Hartmanů, Síbrů. O těch dvou říkali, že je tam v noci nepokoj. V tom Hartmanů zůstávali Vališchů. Ti prý viděli v poledne, když sedli za stůl, bílou ženu za sklennými dveřmi. Je-li co na tom, nevím.*“⁴⁰

Katalog: Luffer 2014, 2.A.80 *Různá zjevení a neobvyklé události v domě* – 4.A.15 *Neobvyklá ženská postava*

Pověst č. 4 | Snímek z druhé poloviny 19. století zachycující (odleva) část hostince čp. 33 (U Tieglů) a domy čp. 32, 31 a 30 v dnešní Jungmannově ulici.

— SOKA Písek, Sběrka fotografií, kart. 27, poř. č. 71. Foto J. Pešta

5. VZNÁŠEJÍCÍ SE PANNA MARIA

V místech nynější knihovny na Alšově náměstí stávaly dříve (při pohledu odleva) domy čp. 75, čp. 76 (staré gymnázium) a čp. 77, na jejichž místě v letech 1857–1859 vyrostla budova nové školy. Dům čp. 77 patřil v letech 1786–1856 rodině Heindlových⁴¹ a byl prý spojen se zvláštním zjevením: „*Dům Heindlů (77) vyčníval přes Skalů dům veliký kus do ulice. Byl jen uzoučký a táhl také do Soukenické ulice. [...] Říkali, že se nad tím domem Panna Maria vznášela.*“⁴²

Kořeny této pověsti sahají možná až do 17. století, kdy byl majitelem řečeného domu konšel a pojezdny nad lesy a silnicemi Ondřej František Causalius. Spolu se ženou Dorotou jej zakoupil roku 1678, ale již záhy nato roku 1684 zemřel.⁴³ Jak se píše ve farní pamětní knize, podle podání u sebe Causalius uchovával milostný mariánský obraz, který jako student nalezl v zahradě pražského emauzského kláštera a který si později přinesl do Písku. Před svou smrtí jej odkázal děkanskému kostelu, kde byl poté po dlouhá léta až do svého zcizení v roce 1975 předmětem zbožné úcty jako proslulý obraz Písecké Madony.⁴⁴ Máme tak v citované pověsti doklad, že ještě v 19. století se mezi obyvateli města udrželo jakési povědomí, byť notně zkreslené, o původním umístění Písecké Panny Marie?

Katalog: Luffer 2014, 4.A.5 *Strašidelné zjevení*

Pověst č. 6 | Černý muž před hostincem U Tří ostrostřelců na snímku z roku 1899.

— Prácheňské muzeum v Písku, podsbírka Historická fotografie, sig. HF 07044.

6. ČERNÝ MUŽ U TŘÍ OSTROSTŘELCŮ

Kde je nyní skautský dům pod Putimskou branou, bývala dříve hospoda U Tří ostrostřelců (U Tří šiců).⁴⁵ Podle pověsti tam od Podskalského mlýna u Otavy chodil černý muž a u té hospody zmizel: „*Také hospoda u třech Schützů je přistavena. Tehdáž se říkalo, že tam chodí černý muž vždy od Podskalského mlýna a u třech Schützů že se ztratí. Je-li to jisté, to nevím, ale je to podle staré pověsti.*“⁴⁶

Katalog: Luffer 2014, 4.A.10 *Neobvyklá mužská postava*

7. ČARODĚJNÉ MLÉKO

Dům čp. 127 v dnešní Gregorově ulici, tehdy Smrkovické, jehož majitelem byl od roku 1887 až do své smrti advokát JUDr. František Daneš (1848–1928),⁴⁷ prý kdysi obývala jakási Lukášková. Říkalo se o ní, že umí čarovat: „*Pak co má Daneš dům, to patřilo Lukáškovy ve zdi; říkali, že čaruje, protože nosila do trhu mnoho mléka.*“⁴⁸ V letech 1770 až 1886 se však dům nalézal v držení rodiny Kutovy (Kuttovy), Lukášková tak mohla být jen jeho obyvatelkou.⁴⁹

Katalog: Luffer 2014, 1.A.45 *Čarodějnice provádí různé čáry pro získání užitku*

Pověst č. 7 | Dům čp. 127 v Gregorově ulici v roce 1899.

—
Prácheňské muzeum v Písku, podsbírka Historická fotografie, sig. HFO8131.

8. BÍLÁ PANÍ EHRlichOVÁ

V místech dnešní mateřské školky čp. 47 na Fügnerově náměstí stával dvůr, jemuž se v soudobých pramenech říkalo Plachouz, Plochauz, Plachhaus a později Bleichhaus či Bělidlo. V letech 1788 až 1804 jej vlastnil písecký advokát Jan František Ehrlich,⁵⁰ který byl původně vodňanským syndikem a tuto funkci několik let vykonával i v Písku.⁵¹ Dne 30. ledna 1786 pojal za ženu Antonii Jirešovou (* 1763), dceru píseckého radního Františka Jireše,⁵² jenž také manželům Ehrlichovým 6. května 1788 vedle jiných nemovitostí odprodal i dvůr „Plachhaus“.⁵³ Mladá paní advokátová zde však již 20. prosince 1789 podlehla „vnitřnímu zánětu“,⁵⁴ na smrtelném loži ale prý chotě varovala před dalším sňatkem a pohrozila mu, že jinak jej přijde navštívit její duch. Její slova i daná přísaha zřejmě na čas zapůsobily. Až po letech, 9. května 1796, se ovdovělý advokát Ehrlich oženil s Filipínou Jirešovou (* 1773), dcerou píseckého kupce Václava Jireše, jež byla sestřenicí jeho první ženy a také sestrou nám již známého poštmistra.⁵⁵ Před sňatkem si ovšem novomanželé museli opatřit dispens od budějovické konzistoře, neboť byli příbuznými ve druhém stupni.⁵⁶ Hrozba Ehrlichovy první ženy se však vyplnila, alespoň dle vyprávění dědečka Jana Mlse, jenž na Plachouzu dlouhá léta žil: „*Ale když mu první paní umřela, že mu řekla: Erlichu, já tě přísahám, až já umřu, když ty se oženíš, přijdu se na tě podívat. On že prý se dlouho neženil, až si pak vzal její sestřenicí, už prý na to ani si nevzpomněl, ale v noci nespál a v tom viděl bílou ženu, jak se drží té mříže. Ráno šel na tu Rulíkovou, že se nestydí dívat se mu do okna. Ona, že už 5 dní nebyla venku. Tu*

Pověst č. 8 a 9 | Fügnerovo náměstí s jednopatrovým obytným domem čp. 47 na snímku z roku 1899.

—
Prácheňské muzeum v Písku, fotodokumentace, neg. 15 518.

si teprv vzpomněl na tu přísahu. Druhý už prý nespál, ona přišla zas, on že šel k oknu, řekl: Odpusť tě to Pán Bůh, ona že řekla: Ehrlichu, dobře se tě nepovede. Vzdechla a již se neobjevila. Za krátký čas ta druhá paní se od něj pryč odebrala.“ Ehrlich se pak prý raději odstěhoval na jiné místo.⁵⁷

Manželé Jan a Filipína Ehrlichovi však spolu – možná už jen formálně – byli ještě 29. dubna 1804, kdy odprodali „jim vlastně patřící, na Píseckém předměstí stojící, Bleichhaus nazvaný dvůr“ Antonínu a Anně Trollovým.⁵⁸ Poté žili v odloučení, podle zprávy z roku 1821 bydlela Filipína Ehrlichová delší čas v Praze, kam odešla od svého manžela.⁵⁹ Advokát Jan Ehrlich zemřel v Písku 30. dubna 1830.⁶⁰

Katalog: Luffer 2014, 3.A.115 *Mrtvý se vrací ke svým blízkým* – 4.A.15 *Neobvyklá ženská postava*

9. DRAK NAD PÍSKEM

I následující příběh je spojen se dvorem Plachouzem. Marie Axamitová se tu někdy ve 20. letech 19. století stala svědkyní úkazu, jehož popis jistě zaujme každého správného záhadologa: „*Jednou v létě běhaly jsme děti venku po Plachauze. Měsíc svítil pěkně, v tom letí jako zezdola nahoru ku měsíci takové těleso. Byla to velická hlava, dlouhý ohon, mělo to po sobě jako rybí šupiny, bylo to tak zelené. My děti křičely: Drak letí! Letělo to přes měsíc, až už jsme to neviděly. Lidi pak říkali, že to nějaké znamení.*

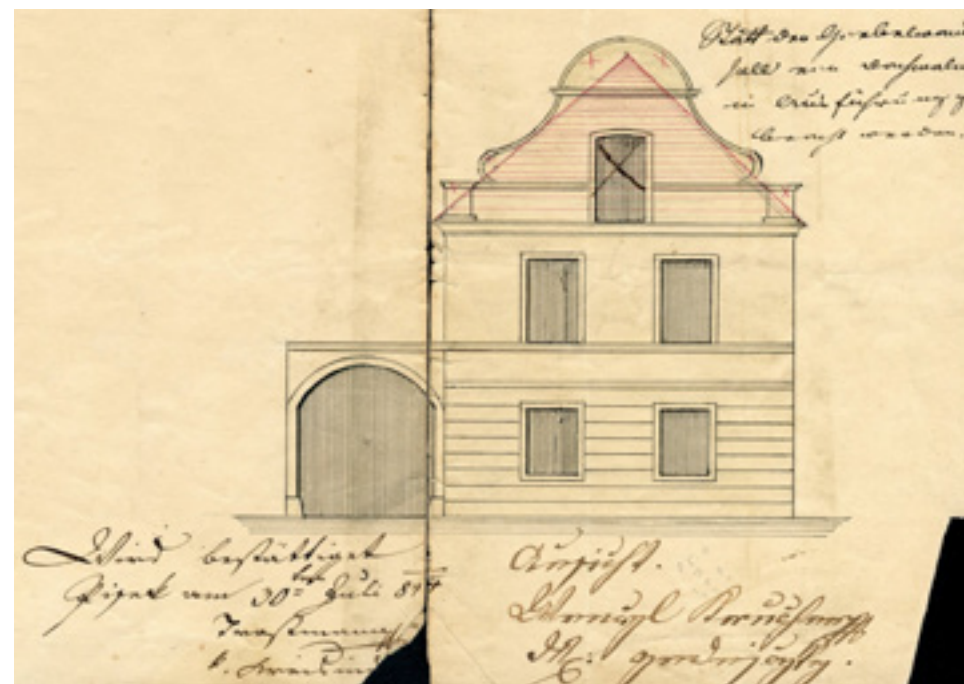
Pověst č. 10 | Kostel sv. Linharta v Oslově. Z archivu autora

*Aby to byl meteor, ten by neletěl zezdola nahoru, zajisté ze shora dohu. Už jsem ho viděla párkrát, nikdy neměl tu podobu.*⁶¹ Byl to opravdu drak, nebo se Axamitová stala svědkem setkání třetího druhu?

Katalog: Luffer 2014, 5.E.95 *Drak v povětrí způsobuje víchr a oheň*

10. FARÁŘOVA POSLEDNÍ CESTA

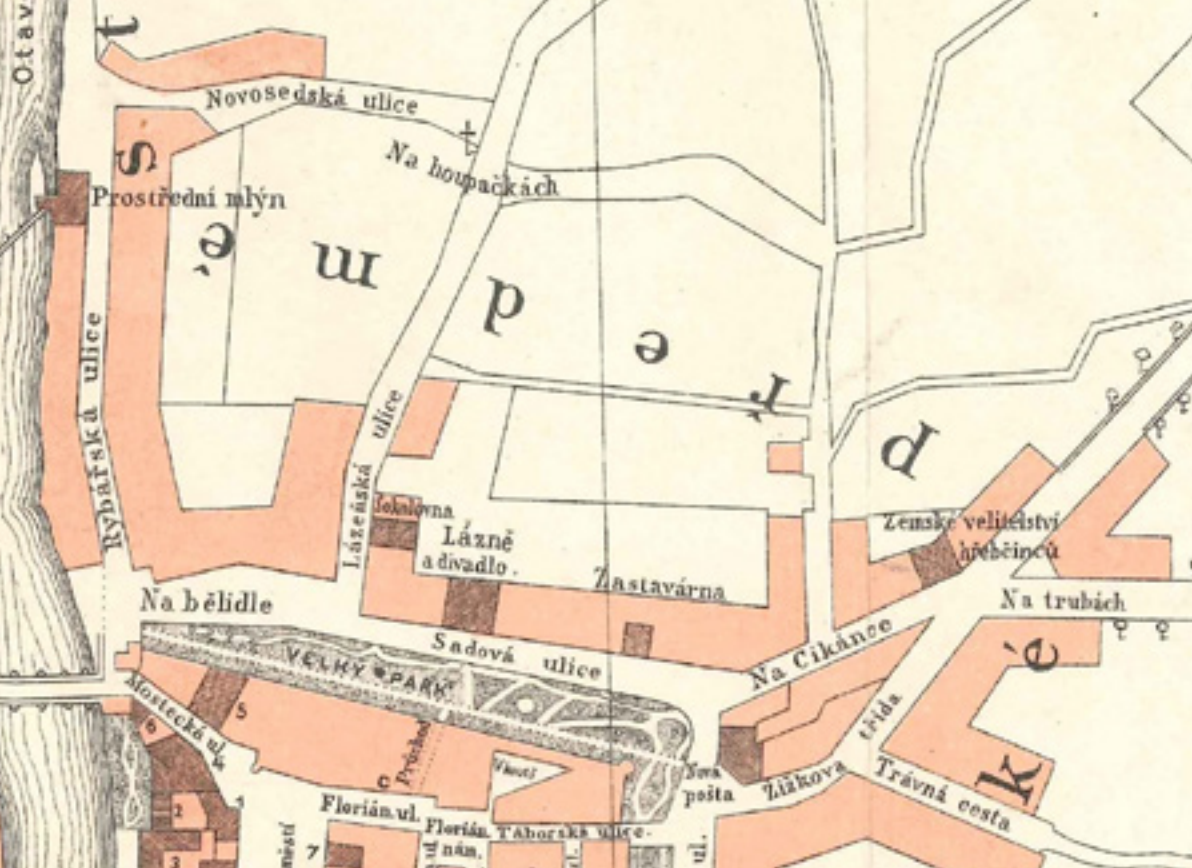
Častým hostem mistra tesařského Jana Mlse v jeho píseckém příbytku býval farář z Oslova, na jehož příchody se těšila i malá vnučka Marie. Jednoho dne však farářovy návštěvy ustaly: „*Jednou pan farář nepřišel k nám, už byl druhý týden, kde dvakrát i třikrát za týden býval u nás. Těd měl dědeček starost, je-li snad nemocný, že se musí podívat do Oslova, co se to děje. Druhý den přišel kostelník, také hospodyně. Když se dědeček ptal, proč pan farář nepřichází, tak nám vyprávěli, co se stalo, že je mrtev. V noci prý přijel kočár, aby šel ku nemocnému, vzal hostii, hospodyně mu dávala plášť do kočáru a jel. Když přijel, hospodyně mu zas z vozu pomáhala, což musela na to přísahat. Pan farář prý už celou noc nespál. Když ráno přišel kostelník pro klíč, že bude zvonit klekání, pan farář se ho ptá, řekněte mně, co to bylo za člověka, co jsme byli u něj s pánem Bohem. Kostelník se zarazil, že on nebyl nikde. Vždyť jste byl se mnou v kostele pro hostii, vidíte pouzdro od hostie, plášť, vždyť ho z vozu sundávala. Když jsem ho vyzpovídal a podal, ležel na mechu pod Žvíkovem, řekl, že na mě čeká už 300 let. Těd ho vzala zima, za 3 hodiny byl mrtev. Oba, jak kostelník a hospodyně, museli to odpřísáhnout. Dědeček hrozně pro něj plakal.*“⁶²

Pověst č. 11 | Dům čp. 44 na stavebním plánu z roku 1844, na němž je zachycen původní barokní štít i jeho nová podoba po přestavbě. — SOKA Písek, AM Písek, kart. 1573, sig. D IV 45 B. p. č. 44. Foto J. Pešta

Oslovským farářem z tohoto vyprávění byl zřejmě pater Matěj Kloušek (též Kloužek či Klauschek), rodák z Vlachova Březí (* 10. 3. 1775), jenž byl na kněze vysvěcen 28. září 1804 a jenž farní lokálii v Oslově spravoval v letech 1809 až 1828. Jeho nástupce František Kubička totiž v Oslově působil až do roku 1834, na novou faru odtud odešel až čtyři roky po smrti Jana Mlse.⁶³ Zemřel však Kloušek skutečně poté, co u Zvíkova zaopatřil umírajícího muže, jenž přes tři staletí čekal na kněze a jenž tak musel pamatovat dobu, kdy zmíněný hrad patřil mocnému rodu Švamberků? Vyprávění je to sice působivé, skutečnost však byla méně romantická. Jako oslovský lokalista je Kloušek naposledy připomínán 20. května 1828, v červnu už měla fara nového administrátora.⁶⁴ Záznam o Klouškově úmrtí bychom však v oslovské i písecké matrice hledali marně.⁶⁵ Hned v červnu 1828 byl totiž ustaven farářem ve Stráži nad Nežárkou,⁶⁶ kde působil až do své smrti 16. srpna 1834.⁶⁷

Katalog: Luffer 2014, 3.A.225 *Mrtvý žádá dokončení náboženského úkonu, který za života nestihl završit* – 3.C.30 (*Vysvobození revenanta slovem a náboženskými úkony*) *Náboženské úkony* – 3.C.50 *Člověk zaplatí za vysvobození revenanta vlastním životem*

Pověst č. 12 | Výřez z Polohopisného náčrtku Král. města Písku z roku 1897, na němž je mimo jiné zachycena Lázeňská ulice (nyní Tyršova) a kříž na rozcestí ulic Na houpáčkách a Novosedské (dnešní Erbenovy).

— SOKA Písek, Sběrka map a plánů, sig. XVI/5. Foto J. Pešta

11. DUCH JAKO KAPUCÍN

Strašilo i na dvoře domu čp. 44 stojícího na dnešním Fügnerově náměstí v blízkosti Plachauzu. Bylo to za mistra barvířského Filipa Albrechta († 3. 9. 1842),⁶⁸ který dům vlastnil mezi lety 1793 až 1830.⁶⁹ „Dvůr byl veliký, což je ještě vidět. Vrata jsou na tom místě; u těch vrat byla vysoká zeď, vpravo byla studna, to říkali, že tam chodí duch jako Kapucín. Majetník byl Albrecht barvíř.“⁷⁰

Katalog: Luffer 2014, 4.A.10 *Neobvyklá mužská postava*

12. BEZHlavec v Lázeňské ulici

Již na mapě I. vojenského mapování z let 1764–1767 i císařském otisku stabilního katastru z roku 1837 je severně od města na křižovatce dvou polních cest (dnes ulic Erbenovy, Tyršovy a Lázeňské) zakreslen kříž. Podle svědectví Axamitové se tomuto místu říkalo Na Stínadle, což je pozoruhodné, neboť písecká stínadla se podle všeho nalézala na opačné straně Otavy. Zjevoval se tam prý bezhlavý muž, jenž chodil od toho kříže do tehdejší Lázeňské ulice (dnes Tyršovy) až k Sepekovské kapličce, která stávala na dnešním Fügnerově náměstí a byla zbořena po roce 1900.⁷¹ Spatřil ho i mistr cihlářský Kašpar Hympán (Hinpan, Himpan), jenž nejpозději od roku 1813 až do své smrti

Pověsti č. 12–15 | Snímek ze stavby sokolovny z roku 1895. Napravo v popředí Žardonka čp. 66, nalevo Sepekovská kaplička.

— Prácheňské muzeum v Písku, ND, sig. K-fo-9044.

v roce 1848 působil na obecní cihelně v Brložnici (též Brdložnici či Brlohu) a jenž tou cestou musel chodit do města a zpět:⁷² „*Těd' ještě ku Lázeňské ulici, ta bývala tehdá také postrachem. Pozdě večer se tam každý bál, že tam více potkávali člověka bezhlavého, to říkávali, že byl jeden člověk nevinně stát, ten že chodí od Stínadla u kříže až ku té kapličce. Když v létě chodívali z lázní od muziky, že mnohého vyprovázel. Také jednou Hympán, cihlář z Brložnice, šel domů, že ho viděl. Přišel k nám, že potkal toho ducha bezhlavého. Také ze zámečku řezník že ho viděl; to vím, jen jak to povídali.*“⁷³

Katalog: Luffer 2014, 4.A.5 *Strašidelné zjevení* – 3.A.110 *Zabitý člověk* – 4.D.45 *Duch v lidské podobě se zjevuje na určitém venkovním místě*

13.–15. DĚSUPLNÁ ZAHRADA U ŽARDONKY

(13.) Žardonka byl dvůr na Budějovickém předměstí (čp. 66). Nazýval se po královském rychtáři Janu Rudolfovi du Chardon, jenž jej vlastnil v letech 1703 až 1709. V prostoru mezi chalupou čp. 65 a Žardonkou při Lázeňské (dnes Tyršově) ulici se původně rozprostírala rozlehlá zahrada, na jejíž části byla v letech 1895–1896 vystavěna písecká sokolovna.⁷⁴ Karolína Axamitová, roz. Mlsová (1796–1876),⁷⁵ která dříve bydlela právě v chalupě čp. 65, své dceři Marii vyprávěla, že v té zahradě

Pověsti č. 8, 9, 11–16, 23 | Katastrální mapa Písku z roku 1837: 1) dům čp. 44, 2) dvůr čp. 47 Plachouz, 3) Lázeňská ulice (nyní Tyršova), 4) dvůr čp. 66 Žardonka, 5) větší zahrada se dvěma obytnými domky patřící k Žardonce, 6) menší zahrada u Žardonky, 7) dům čp. 65, 8) dům čp. 60 — SOKA Písek, Okresní úřad Písek I, inv. č. 2763, sig. V/B/85

bývalo „všeljaké vidění“: „*Když tam byl zahradník Svoboda a když v noci vstala, že viděla, jak běhá zahradník jako v košili. Když se ho ráno ptala, co se mu přihodilo, že běhal v košili, on prý řekl, že by v noci nešel ven, kdyby mu někdo snad zahradu potrhal, že svítí už jak dlouho. Jednou že se mu zdálo, že mu někdo trhá hrušky, když prý přišel do zahrady, že přišel k němu ohromný pes, on že ho nazýval jmény, jako bývají psi nazýváni, on že šel při něm až k altánu, řekl prý ženě, aby mu podala provázek. Když ho chtěl přivázat, že se mu pod rukou zmizel, od té doby že mají světlo v noci, že jak bude hotov se zahradou, že se hned pryč vystěhuje. Také od té doby nebyl tam už žádný zahradník, bylo to pořád už jen ladem.*“⁶

(14.) Sama Axamitová údajně jako malé dítě spatřila u studny u Žardonky přízrak bílého muže, jenž se rozplynul přímo před jejíma očima: „*Jednou mě tam poslal můj pantáta v poledne pro vodu, že bude snad vyvážená okovem. Když jsem nabírala vodu, v tom se přede mě za studní člověk celý bílý kouká na mě, já též na něj, najednou se zmizí, já myslela, že se schoval za tu studni, ale tam nebylo nic. Když jsem přišla s vodou, tak jsem to povídala, že to nejspíš vlezlo do studny těmi skulinami. Všichni se divili, mysleli, že kdo ví, co to mohlo být, až za pár dní šla také v poledne podruhně, ta přišla už bez vody, že tam viděla ducha. Pak teprve mně uvěřili, že to mohl býti duch.*“ To bylo v době, kdy v Žardonce bydlel penzionovaný setník Jakub Kronberger od c. k. pěšího pluku č. 25, o němž jsou v městském archivu doklady z let 1824 až 1835.⁷

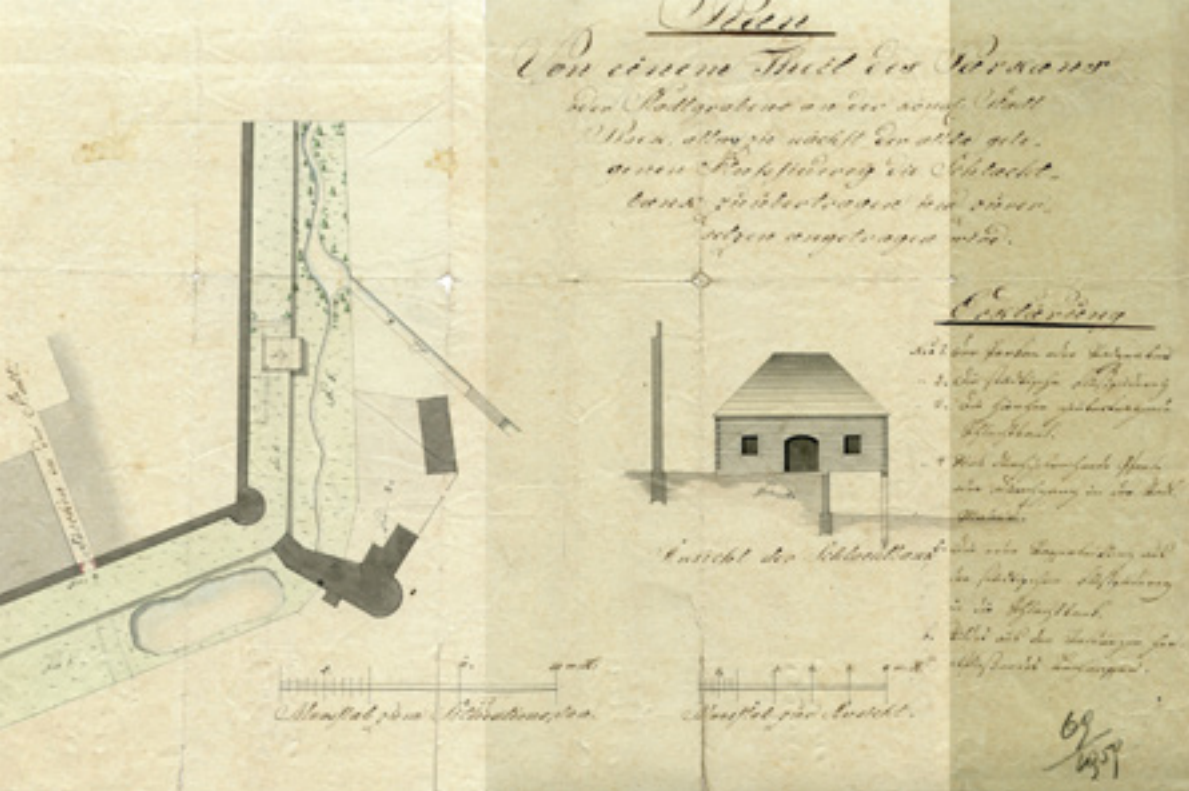

Pověst č. 17 | Starý dvůr Ottů čp. 70 v dnešní Tylově ulici, 20. či 30. léta 20. století.

— Prácheňské muzeum v Písku, podsbírka Historická fotografie, sig. HF06501.

(15.) Na zahradě u Žardonky byl prý také pohřben zahradník Johan, jenž se v tom místě oběsil z nešťastné lásky. Mělo se to stát někdy po 5. říjnu 1824, kdy se jeho milovaná Barbora, dcera zmíněného barvíře Filipa Albrechta, musela z vůle rodičů provdat za mistra pekařského Tadyáše Kratochvíla či Kratochvíleho.⁸ Ostatky mladého sebevraha se pak po dlouhých letech našly při stavbě nové sokolovny: „*Také tehdy byl v té zahradě mladý a svobodný zahradník. Říkali jsme mu, když k nám přišel, pane Johan, ten se scházel s dcerou barvíře Albrechtů. Oni ji pak provdali za pekaře Tadyáška, ten se hlavně nazýval Kratochvíl, a ten zahradník se pak v té zahradě oběsil. Tehdy se každý samovrah tam zakopal, kde si smrt udělal. Také toho zahradníka v té zahradě zakopali. Tá kostra, co našli v té sokolně, byl ten zahradník, už tam mohl ležet 77 let, já byla ještě malá, když nás děti tam nechtěli pustit.*“⁹ Příjmení nešťastného zahradníka ani datum jeho smrti neznáme, neboť sebevrazi pochovaní do neposvěcené půdy se tehdy ještě do písecké matriky zemřelých nezapisovali.⁸⁰

Katalog: Luffer 2014, 4.A.10 *Neobvyklá mužská postava* – 4.A.40 *Neobvyklé zvíře* – 4.D.50 *Žvířecí přízrak se zjevuje na určitém venkovním místě* – 3.A.105 *Sebevrah*

Pověst č. 18 | Šlachta (jatká) na plánu cca z roku 1816. — SOKA Písek, AM Písek, kart. 52, sig. As 51. Foto J. Pešta

16. NEZNABOH VOREL

V roce 1799 se majitelem dvora Žardonky (čp. 66) stal mlynář František Vorel, který jej zakoupil pro svou dceru Kateřinu.⁸¹ Když byl v říjnu 1810 okraden o „hodinky tumpachovy s jednou kapslí, ukazující datum, ubejvání měsíce a přibejvání“, uvedl při výslechu, že má 70 let, nebyl nikdy trestán a je katolické víry.⁸² Ve skutečnosti však prý v nic nevěřil a nic mu nebylo svaté. František Vorel žil na Žardonce až do své smrti 17. března 1812. Umřel však smířen s Bohem, svátosti umírajících mu poskytl děkan Karel Řídký. Navzdory tomu se jeho pohřeb, jenž se na svatotrojickém hřbitově konal 19. března, neobešel bez podivných úkazů: „*Tá zahrada patřila vždy k Žardonce, nejdříve prý patřila jakému Vorlovi, ten prý byl hrozný neznaboh, nic nevěřil, ani v Pána Boha. Když prý ho někdo napomínal, víc s ním nemluvil. Když prý umřel, že bylo tak krásně, ani mráčinke, jak ho sousedé prý vyzdvihli, že se strh hrozný vítr a bouře, že každý utíkal, a ti, kteří ho nesli, že ho nechali stát ve vozové cestě, utekli, až se to utišilo, pak že ho donesli na hřbitov. Hrobař prý ho zakopal za zvonicí.*“⁸³

Katalog: Luffer 2014, 2.E.110 *Klení a hanobení boha* – 3.D.10 *Překážky při pokusu o přemístění mrtvého*

Naproti — Pověst č. 19 | Průhled na Kajetánský dům čp. 192/III z Nerudovy ulice od kostela Panny Marie Matky ustavičné pomoci a sv. Kajetána. — Illustrovaný čtrnáctidenník Český svět z 21. 9. 1906.

Pověst č. 20 | Ves Hřivice na pohlednici z roku 1922, napravo nahoře dvůr čp. 1, kde sloužila Marie Axamitová

Zdroj: <http://www.fotohistorie.cz/FullFoto.aspx?photoID=46356>

17. KOSTLIVEC S BŘITVOU

Na zahradě dvora Ottů čp. 70 v dnešní Tylově ulici byl vykopán kostlivec s břitvou pod hlavou: „*Tak jednou tam v zahradě, když kopali, našli kostru hrozného člověka. Měla pod hlavou břitvu, už prý tam dlouho ležela.*“⁸⁴ Nelze vyloučit, že mohlo jít o tzv. vampyrický pohřeb, při němž měla břitva zabránit zemřelému v návratu na tento svět v podobě revenanta či upíra.⁸⁵ S předměty, kterými si způsobili smrt, bývali ovšem někdy pohřbíváni i sebevrazi.⁸⁶

Katalog: Luffer 2014, 3.A.105 *Sebevrah*

18. OHNIVÝ SLOUP

V horní části nynějších Palackého sadů při zdi příkopu nedaleko domu čp. 66, patřícího v letech 1871–1909 rodině Pakšů (dnes Penzion U Kloudů),⁸⁷ stávala budova jatek (šlachty), která byla zbouřena po roce 1831.⁸⁸ Tam se prý ztrácel ohnivý sloup vycházející od Vyhlídek (Ameriky): „*U Pakšů v parkánu stávala šlachta. Říkávali, že tam viděli lidi, jak na vyhlídkách vycházel ohnivý sloup a u šlachty že se ztratil.*“⁸⁹

Katalog: Luffer 2014, 4.A.70 *Světelný či ohnivý úkaz*

19. PRVNÍ PRAŽSKÝ SEN

Ve svých pamětech Axamitová napsala, že od roku 1836 sloužila v Praze. První noc v hlavním městě se jí zdál podivný sen. Zjevila se jí babička Marie Mlsová, jež zemřela 12. února toho roku:⁹⁰ „*Přišla ke mně nebožka babička a řekla mi: ‚Dítě, nechod’ Kajetánským domem, ten spadne.‘ Ráno se mě paní ptala, co se mi zdálo. Povídám jí svůj sen. Divila se velmi, neboť věděla, že jsem první den v Praze a nemohu tudíž vědět, že je tu nějaký Kajetánský dům.*“ Prvním rokem služby byla krátce kuchařkou u jakési staré baronky a jednou, aniž to věděla, se ocitla v blízkosti Kajetánského domu čp. 192 v Thunovské ulici⁹¹ pod Zámeckými schody: „*Šla jsem jednou domů s nakoupenými kuchyňskými potřebami. Chtěla jsem si nadejít uličkou vedle karmelitánského kláštera. Uličku tvořila z jedné strany zeď klášterní, z druhé vysoká zeď zahradní. Sotva že jsem uličku přeběhla, zaslechnu velkou ránu, obrátím se a vidím, že se sesula velká zeď zahradní do uličky. Přišla jsem domů a vyprávěla jsem, co se stalo. Řekli mi, že to spadla zeď od tak zvaného domu Kajetánského. A tak vzpomněla jsem si na svůj první sen v Praze, který se takto vyplnil.*“⁹²

Katalog: Luffer 2014, 2.A.105 *Sen o zesnulém příbuzném*

20. DUCH MRTVÉ BARONKY

Po smrti staré paní baronky si Axamitová našla práci v kuchyni u jakéhosi německého barona, jenž se svou rodinou přes léto pobýval na „zámku“ v Hřivicích na Lounsku a v zimě ve svém pražském „paláci“. Byl to baron František Maurer von Kronegg (1791–1846), jenž byl v letech 1813 až 1846 nájemcem hřivického schwarzenberského dvora. Jeho žena Johanna Anna, rozená Pfefferová (* 1797) podlehl 3. července 1835 břišnímu tyfu, pozůstalý vdovec se už podruhé neoženil.⁹³ Podle pamětí Axamitové však k jejímu skonu mělo dojít ve druhém roce služby mladé kuchařky. Je tak otázkou, jestli z Písku neodešla již před rokem 1836, některé indicie na to ukazují. Po barončině smrti se prý na hřivickém zámku začaly dít „hrůzné věci“. Ustaly až poté, co byla na Svaté Hoře u Příbrami sloužena mše za duši zemřelé a její peníze byly rozděleny mezi chudé:

„*Šeptalo se všelicos, ale nikdo nevěděl nic určitého. Jedna z dvorských služek si naříkala, že k ní vždy v noci chodí paní baronka a upřeně na ni hledí. Ostatní služky nechtěly s ní chodit spát, že prý se u ní dějí hrůzné věci a že takto znepokojovány nemohou spát potom celou noc. Také hlídací psi na dvoře vždy v noci od jedenácti hodin do jedné hrozně vyli. Obyvatelé zámku byli znepokojeni a postrašeni. Konečně, když si už žádný nevěděl rady a všechny přepadal strach, poslali služku, aby šla ku zpovědi, že jí pan farář poradí. Služka uposlechla a šla do vsi ku zpovědi. Pan farář jí řekl, přijde-li k ní ještě v noci paní baronka, aby se jí bez bázně zeptala, čeho si od ní přeje. Druhého dne po zpovědi přišla ráno služka s očima do krve uplakanými a vypravovala, že u ní byla zase paní baronka a že se jí optala, čeho si přeje, jak jí to pan farář poradil. A paní baronka prý na její otázku odpověděla: ‚Ve smutečním pokoji v šifonéru jest tři sta zlatých zavázáno v třicípém šátku. Ty peníze*

Pověst č. 21 | Budějovická brána při pohledu od předměstí ve stavu před demolicí v roce 1861, tehdy již bez vstupního barbakánu, kde bývala umístěna cvočkařská dílna. — Převzato z knihy Augusta Sedláčka, Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou, Díl II., Písek 1912, s. 227.

vezměte, jedte na Svatou Horu, rozdejte je tam chudým a nechte za mne sloužit mši svatou.' Jak to služka vypovídala, šli ihned do určeného pokoje a našli tam skutečně v šifonéru v třicípém šátku peníze. Vzali je a jeli na Svatou Horu, aby se řídili dle přání paní baronky. Jel tam pan baron, dvě baronesky a ta služka. Když byli na mši svaté, při pozdvihování vykřikla náhle služka a padla ve mdlobách k zemi. Ihned ji z kostela vynesli a venku ji přivedli k sobě. Když se vzpamatovala, vypravovala, že při pozdvihování uviděla náhle paní baronku, jak jde proti ní, a když k ní přišla, položila jí plamennou ruku na otevřené modlitební knížky. Skutečně pak, když po služčině vypravování

*rozevřeli její modlicí knížky, spatřili na listech vypálenou ruku. Po této události byl již na zámku klid a nikoho více paní baronka neznepokojovala.*⁹⁴

Katalog: Luffer 2014, 3.A.195 *Mrtvý žádá obdarování žebráků* – 3.B.20 *Mrtvý zanechá znamení jako výraz své neklidné posmrtné existence* – 3.C.30 *Náboženské úkony* – 3.C.35 *Mše za speciální prostředky* – 3.C.75 *Vyzvednout ukryté peníze mrtvého*

21. PŘÍZRAK CVOČKAŘE Z BUDĚJOVICKÉ BRÁNY

Následující příhoda Axamitovou zřejmě velmi zasáhla, neboť jí věnovala pozornost hned ve dvou svých rukopisech. V jejím dětství patřil mezi písecké „svérázy“ zdejší cvočkař, jenž měl dílnu na výrobu cvočků a hřebíků⁹⁵ v Budějovické bráně, která uzavírala dnešní Chelčického ulici. Půvabný popis dílny, jež se nalézala v předbraní v levém koutku hned po vstupu od předměstí,⁹⁶ nám zanechala právě Axamitová: „*Vrata byla u samého toho domku, z druhé strany v koutku byla cvočkařská dílna, v té bylo kolo jako mlýnský s takovými lopatkami, u toho kola byl veliký měch, takový malý pes nožkami točil tím kolem, tím se ten měch roztahoval a foukal do výhně. My děti jsme se chodily na toho psa dívat. Cvočkař byl vždy tak opilý, že by si byl s námi hrál.*“⁹⁷

Dílnu původně užíval Matěj Gebhard, roku 1807 mu písecký magistrát povolil, aby si zřídil obytnou světnici „vedle svého verkštatů vynacházejícího se při Budějovické bráně“.⁹⁸ Matěj Gebhard, jenž cvočkařství v Písku provozoval po čtyři desetiletí, zemřel 25. října 1820 ve věku údajných 76 let.⁹⁹ V té době však místo něj už několik let vedl živnost jeho syn Filip, jenž do učení u otce vstoupil v roce 1801, poté jako tovaryš strávil osm let a sedm měsíců na vandru a ve 24 letech roku 1811 získal mistrovské právo. V odůvodnění bylo mimo jiné uvedeno, že kromě něj v Písku provozoval cvočkařství pouze jeho starý otec.¹⁰⁰ V roce 1815 však už byl v Písku jediným aktivním cvočkařským mistrem právě Filip Gebhard,¹⁰¹ stejně tak tomu bylo i roku 1830.¹⁰² Podle soudního ocenění z 1. července 1830 sestával jeho veškerý majetek pouze z bytu a malé dílny v Budějovické bráně.¹⁰³ Filip Gebhard skonal 12. srpna 1833 v městském lazaretu po delší nemoci,¹⁰⁴ zanechal po sobě vdovu Annu a sedm nezletilých dětí.¹⁰⁵

Právě on tedy musel být aktérem v úvodu citované vzpomínky, a měl by tak být i hlavním „hrdinou“ následující duchařské historky: „*Když jsem byla as ve věku dvacet let, šla jsem zas u Helmonů rukavice, a to už u mladých. Na sv. Cecilii byl Helmon jako muzikant u Lva. My šli dlouho. Paní se rozstonala, poslala nás pro pána. Já a Michlová, rady sestra, jsme šly pro něho, bylo jasno. Když jsme přišli k budějovické bráně, šel před námi cvokař, který měl dílnu na bráně. Pán a Michlová dali se hned na útěk do Soukenické ulice, já ale nevěděla, proč tam prchám. Šla jsem branou, cvokař šel až do jeho koutka, myslela jsem, že byl také někde v hospodě. On se neohlédl, já šla až do práce, povídám paní, že nevím, co se stalo, že utíkali do Soukenické ulice.*

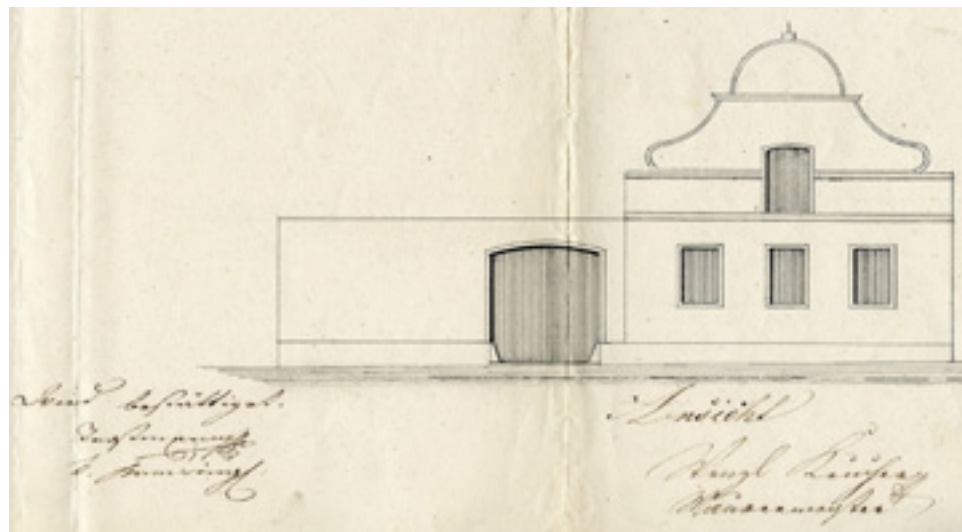

Pověst č. 22 | Podoba domu čp. 97 Jana Hellmanna v Budějovické ulici na plánu přestavby z roku 1855.

— SOKA Písek, AM Písek, kart. 1577, sig. D IV 40 B. p. č. 97. Foto J. Pešta

*Mezi řečí přijdou, pán začal, že mám kuráž, jestli jsem viděla cvokaře, já, že viděla, že šel zajisté z některé hospody. Pán, že už je 8 měsíců mrtev. Když jsem tu nebyla, tak jsem to vědět nemohla, zajisté bych byla také utíkala.*¹⁰⁶

Ve svých životopisných vzpomínkách datovala Axamitová tuto příhodu do doby, kdy se v souvislosti se smrtí otce Tomáše Axamita († 26. 5. 1839)¹⁰⁷ musela vrátit z panské služby v Praze a Hřivicích do rodného Písku. Vypomáhala pak ovdovělé matce v domácnosti i s výchovou malých sourozenců a vedle toho šila rukavice u „mladého“ mistra rukavičkářského Jana Hellmanna (1815–1877),¹⁰⁸ do jehož domu čp. 97 v dnešní Budějovické ulici pravidelně docházela.¹⁰⁹ I v této verzi mělo k setkání s duchem dojít o svátku sv. Cecílie (22. listopadu), asi půl roku po cvokařově smrti. Oné noci, kdy měsíc svítil „jako rybí oko“, prý také rukavičkářka přivedla na svět syna, „bývalého to presidenta Helmana“. Řeč je o významném právníkovi Janu Hellmannovi, jenž se v Písku narodil 23. listopadu 1836 a jenž vrcholu své kariéry dosáhl, když se roku 1882 stal soudcem u Vrchního zemského soudu v Praze a poté roku 1891 u Nejvyššího soudního a kasačního dvoru ve Vídni. U tohoto soudu byl také 15. října 1904 jmenován senátním prezidentem a ve Vídni rovněž 23. prosince 1908 zemřel.¹¹⁰

Pověst č. 23 | Dům čp. 60 Jana Souhrady na stavebním plánu z roku 1840.

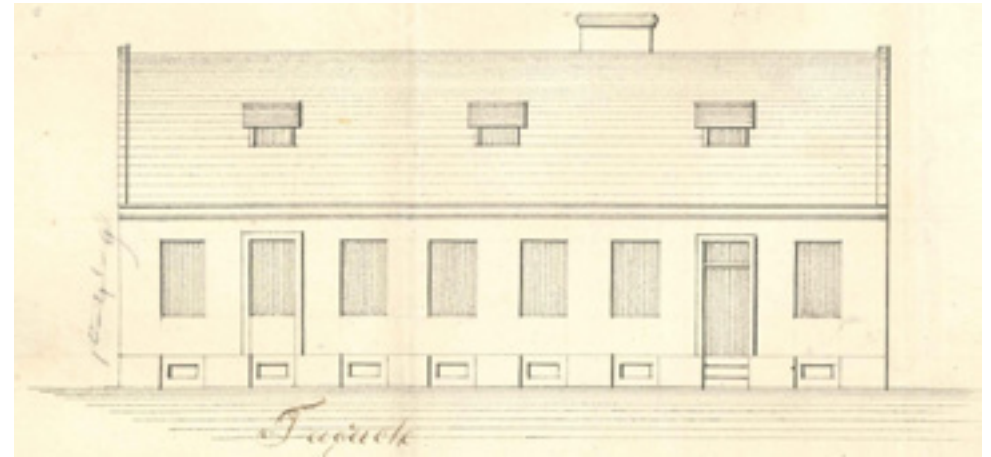
— SOKA Písek, AM Písek, kart. 1574, sig. D IV 46 B. p. č. 60. Foto J. Pešta

Zde je však zjevné, že uvedené detaily příliš nesedí. Filip Gebhard skonal v roce 1833, podle Axamitové však k jeho smrti mělo dojít půl roku nebo osm měsíců před tajuplnou událostí a narozením Jana Hellmanna. V roce 1833 navíc Axamitová ještě žila v Písku, a o Gebhardově úmrtí by tak zřejmě musela vědět. Při setkání s jeho „duchem“ by tedy utíkala stejně jako její spolčnice Michlová a rukavičkář Hellmann, jak ostatně sama přiznala. Konečně v listopadu 1836 už podle svých pamětí sloužila mimo Písek, kam se pak měla vrátit až pár dní před otcovým úmrtím neboli v květnu 1839. Daná chronologie je tak poněkud zmatečná.

Pro úplnost dodejme, že v roce 1835 převzal živnost po Filipu Gebhardovi jeho mladší bratr Jakub (* 1788),¹¹¹ jenž sloužil 22 let u c. k. armády a ve 20. letech pobýval na Chebsku.¹¹² Už 4. března 1838 ale „invalid a cvokař“ Jakub Gebhard zemřel v bytě na Budějovické bráně na plicní vodnatelnost.¹¹³ Ani on však do struktury příběhu příliš nezapadá.

Uspokojivého vysvětlení jsme se tedy nedobrali, ostatně stejně jako slečna Axamitová, která své vyprávění o duchu cvokaře z Budějovické brány uzavřela touto úvahou: *„Byl-li to duch nebo za něho přestrojen, ale dle všeho podoba, jeho chůze snad by přece hned tak snadno nedovedl, musel by to být zvláštní umělec. Že jsme ho viděli tří, přec snad je něco, že by se ještě duch objevil. Na tom co malé děcko teď v mém stáří to vše nemohu ani posoudit, co vše se mohlo objevit ve skutečnosti.*“¹¹⁴

Katalog: Luffer 2014, 3.B *Revenanti s neurčenou příčinou návratu*

Pověst č. 26 | Dům Jana Hanzlovského čp. 8 v Rybářské ulici na plánu z roku 1836.

—
SOKA Písek, AM Písek, kart. 1569, sig. D IV 2 B. p. č. 8. Foto J. Pešta

22. OHNIVÝ MUŽ

S domem čp. 97 rukavičkáře Hellmanna se pojí i následující vyprávění. Tentokrát však šlo o Jana Hellmanna staršího, u nějž Marie Axamitová šila rukavice už jako desetileté děvče. Spolu se svou maminkou a tetou se tehdy stala svědkem „rachocení“ ohnivého muže, když projel kolem Hellmannovic domu, tedy zřejmě dnešní Budějovickou ulicí: „*Tam byla jedna veliká sednice a malý pokojíček; v tom nás tehdy šlo plno, hned má maminka, teta, pak když jsem vyšla z přeležárny, v 10ti letech jsem už šila rukavice. Tě jsme v advent zpívaly dlouho do noci, až když jezdíval ohnivý muž, vždy jednou v adventní dni. Právě jsme chtěly jít domů, v tom rachotil, přelítl okolo oken a pak jsme se bály jít domů.*“¹⁵

Katalog: Luffer 2014, 4.A.5 *Strašidelné zjevení*

23. OHNIVÝ VŮZ

Ohnivý muž, jenž měl vždy jeden den v době adventní projíždět ulicemi, je zřejmě totožný s ohnivým vozem, o němž se Axamitová zmiňuje v souvislosti s domem čp. 60 v dnešní Tyršově ulici: „*Hned vedle byla chalupa Juhnových. Ti měli syna, jenž líhal na půdě. Jednou jel ten ohnivý vůz a on šel do vikýře, když to rachotilo, lekl se a ztratil řeč.*“¹⁶ Dům, jenž je v dobových pozemkových knihách nazýván Na Vohništi či Na Vohnišťeti, se v majetku rodiny Juhnovy nalézal od počátku 18. století. Od roku 1798 jej držel Václav Juhn, který jej 26. prosince 1839 odprodal Janu a Eleonoře Souhradovým.¹⁷

Katalog: Luffer 2014, 4.A.8o *Strašidelný kočár*

Vlevo — pověsti č. 24 a 25 | „Druhá brána“ píseckého hradu na kresbě Eduarda Herolda, otištěné v časopise Světozor z 29. 12 1871.

Pověst č. 27 | Pohled na Rybářskou ulici od Otavy na snímku z roku 1936. Odprava (od vrbiček u kamenného mostu) zadní trakty domů čp. 5, 6, 7, 8, 9, 10 (fotografa Vavrušky) a 11 — Prácheňské muzeum v Písku, fotodokumentace, neg. 891.

24.–25. VOJÁK NA STRÁŽI A CIZÍ PÁN VE STARÉM HRADU

(24.) Ve starém píseckém hradu se zjevoval a zase rychle mizel přízrak vojáka. Někdy mezi lety 1820 až 1830 jej na vlastní oči spatřil strážník Jan Fey (též Fej, Fay, Faj či Vey). Pocházel z Písku, v roce 1810 byl odveden k c. k. pěšímu pluku č. 25, kde sloužil deset let, nejprve jako tambor a od roku 1815 v hodnosti desátníka (korporála).¹¹⁸ Po odchodu z armády byl v roce 1820 přijat za městského strážníka. Podle úřední charakteristiky byl „mužem věrným, spravedlivým a statečným“, takže se jistě jen tak ničeho nezalekl. Přesto si oddechl, když byl roku 1840 jmenován rotmistrem,¹¹⁹ a mohl se díky tomu později přestěhovat z hradu do strážního domku v blízkosti bývalé Putimské brány.¹²⁰ Přenechme slovo Axamitové: „*Když bývaly v hradu sýpky, vždy bývaly vrata zavřeny, také tam bývala hranice lesních semen. Když prý jednou strážník Fei šel z hlídky domů ve 12 hodin, byla ještě vrata otevřená, že viděl jednoho vojáka v hradu jako na stráži. Šel se podívat, kdo by to mohl býti. Když prý se k němu přiblížil, před jeho očima že se ztratil, že mu to nedalo pokoj. Druhý den že se koukal okýnkem, že to samé zas viděl, že byl rád, když se stal rotmistrem, že přišel z hradu na Putimskou bránu. To jsem slyšela od něj, když to vypravoval dědečkovi, Fei měl dědečkovu sestřenicí.*“¹²¹ V domku u Putimské brány také policejní rotmistr Jan Fey dne 11. prosince 1865 ve věku 72 let zemřel.¹²²

(25.) Strážníci měli služební byty v zaniklé části východního hradního křídla, jež se nalézala nalevo od vchodu do hradu zachyceného na kresbě Eduarda Herolda a zřejmě přiléhala k budově dnešního Pí local clubu.¹²³ Vlastní strážnice (wachcimra, Polizeiwachstube) bývala v přízemí radnice nalevo od průjezdu, do níž se vcházelo z loubí od náměstí, za ní byly dvě klenuté místnosti s okny do dvora a přístupné z průjezdu, jež zřejmě sloužily jako vězení pro lehké případy, tzv. šupárna.¹²⁴

Pověst č. 28 | Ostrov na Otavě u Staré pazderny okolo roku 1910.

— Prácheňské muzeum v Písku, podsbírka Historická fotografie, sig. HF09203.

Prapodivná věc se tam přihodila měšťanu Albrechtovi: „*Průjezd do pivovára je ten samý. V průjezdu u kraje vlevo bývala tak zvaná Wachzimra, také dál byla šupárna. Na té strážnici býval v noci ponocný jeden měšťan a strážník. Jednou prý tam byl Albrecht, ten musel psát, co se za noc sběhlo. Když prý ležel na pryčně, že tam přišel jaký cizí pán, sedl k stolu a že psal, on že se díval, kdo to, asi že myslel, že to nějaký cizí, že si co znamená. Když šel pryč, šel ku dveřím ponocný do dveří; ptal se ho, co je to za pána; ponocný, že žádného nepotkal, měli se sejít mezi dveřmi, pak že už tam nechtěl nikdy zůstat sám.*“¹²⁵

Katalog: Luffer 2014, 4.A.10 *Neobvyklá mužská postava*

26. STRAŠIDELNÁ CHALUPA V RYBÁŘSKÉ ULICI

V dnes již zaniklé Rybářské ulici prý strašilo v chalupě čp. 8. To bylo tenkrát v letech 1836 až 1847, kdy tam žila rodina Hanzlovských.¹²⁶ Chalupu v dražbě 27. května 1836 zakoupil Jan Hanzlovský,¹²⁷ jenž ale ještě téhož roku zemřel, a po něm ji zdědila pozůstalá vdova Barbora Hanzlovská.¹²⁸ Ta před svou smrtí v roce 1847 odkázala chalupu mladé Anně Hostkové, která se jí ujala hned následujícího roku.¹²⁹ Když se 13. února 1849 provdala za koláře Josefa Pacolta,¹³⁰ strašení v chalupě jako zázrakem ustalo: „*Chalupa Pacoltů patřivala také Hanzlovským, říkávali, že tam straší. Když si vzala prý dcera Hašků Pacolta, že víc tam nic nestrašilo.*“¹³¹

Katalog: Luffer 2014, 4.D.5 *Duch kulturního místa čeká na vysvobození*

Pověst č. 29 | Výřez z katastrální mapy Písku z roku 1837. Vysvětlivky: 1) chalupa čp. 79 tkalce Reichla, 2) kříž na křižovatce, 3) lávka přes potok. — SOKA Písek, Okresní úřad Písek I, inv. č. 2763, sig. V/B/85.

27.–29. O PÍSECKÝCH HASTRMANECH

(27.) Chalupa čp. 6 v Rybářské ulici patřila dlouhá léta mistru koželužskému Václavu Bečvářovi, jemuž se v Písku říkalo Kubiček. Dostal ji v roce 1797 od svého otce Jakuba¹³² a držel ji až do roku 1847, kdy chalupu i s dílnou postoupil vnučce Anně Skallové a jejímu nastávajícímu, koželuhovi Vojtěchu Fanfulovi. Poté u nich žil na výminku,¹³³ než 25. července 1855 v 81 letech spáchal sebevraždu.¹³⁴ Tak tento Bečvář neb Kubiček prý spatřil hastrmana. Říkal, že sedával u řeky na vrbách za sousední chalupou čp. 5 zvanou „Na rohu“, jež se od roku 1812 nalézala v držení rodiny Jůzkovy.¹³⁵ „Chalupa Fanfulů je dědičná po jejím dědečkovi, říkali mu Kubiček. Těm říkával, když byly na břehu u Jůzku u samé zdi ve vodě 3 veliké vrby, na kořenech byl takový náplav, tvořilo hezký široký břeh. Těm starý Kubiček říkával, že tam také viděl sedět hastrmana. Když už prý býval na lodi, chtěl pro kůže, oni je močřivali u Podskalského mlýna v tom proudu, že se vrátil, nešel až druhý den. Také Jirchář říkával, že viděl hastrmana. Těm koželuch Kubiček se pak zastřelil. Těm Jirchář byl v lese, najedl se tam rulíku, pak se zbláznil, on viděl krásný višničky, myslel, že to k jídlu.“¹³⁶ Oním Jirchářem byl zřejmě míněn mistr jirchářský Josef Mergl, jenž byl od roku 1833 majitelem nedalekého domu čp. 11 v Rybářské ulici,¹³⁷ kde také 30. prosince 1872 zemřel na „marasmus“.¹³⁸ Neměl lehkou smrt, kdož spatřil hastrmana.

(28.) O vodníkovi nám zanechala osobní svědectví i Marie Axamitová. Jednou, když se s ostatními dětmi šla koupat ke Staré pazderně, prý ho viděla na ostrůvku uprostřed Otavy, jenž se nacházel v místech nynějšího Jiráskova mostu k čistírně odpadních vod. Tehdy se tam utopili tři lidé: „Táky u řeky sedával člověk, míval hlavu mezi koleny. My děti jsme na něj křičeli: Hastrmane, tatrmane! dej kůže na buben, my ti budem bubnovati, až polezeš z vody ven. Starý Kubiček nás vždycky honil od řeky, aby nás žádného nechytil a neutopil. Když jsme ho zlobili, pak najednou skočil do vody. To říkali, ten zas

Pověst č. 30 | Dolejší mlýn okolo roku 1910 — Prácheňské muzeum v Písku, fotodokumentace, neg. 15 652 (255).

na někoho čeká, ale vždy se někdo utopil. To bývalo všeobecné, že někdo viděl hastrmana, to se žádný nešel koupat. Když už jsem byla velká, šly jsme se děvčata koupat k pazderně. Tehdáž se tam koupali hoši a na druhé straně vojáci, také seděl prostřed v řece na cípu ostrůvku člověk. Když už hoši vylezli z vody, také vojáci, ten člověk skočil do vody. Když nešel ven, tak ho hledali vojáci i hoši, ale nic nenašli. Druhý den se tam utopili dva vojáci a dráteník. My se už nechtěly koupat, to je vše, co vím o hastrmanovi.“¹³⁹

(29.) Vodník se ukazoval i v místech dnešní křižovatky ulic Jeronýmovy a Prokopovy, kde ovšem v dětství Axamitové nebyla žádná zástavba. Jak dosvědčují i mapy z roku 1837, tehdejší ulicí Na Cikánce (nyní Prokopovou) protékal potok a na místě rohového domu čp. 340, jenž v letech 1888 až 1898 patřil hostinskému a krejčímu Václavu Wolfovi,¹⁴⁰ stával na vyvýšenině kříž. U kříže rostla dvojice lip, na nichž prý hastrmana vidával tkadlec Václav Reichl. Ten byl v letech 1810 až 1857 majitelem nedaleké chalupy čp. 79, jež stávala při vyústění ulice Na Cikánce k městskému parku:¹⁴¹ „Za tou Cikánkou byla dřevěná chalupa; zvenčí byly dřevěné schody a malá pavláška. Říkalo se tam na Baráku, bydlel tam tkadlec Reichl. Naproti byl vysoký vršek, co je teď Volfova hospoda, ten roh až k silnici. Na tom vršku stál kříž a dva stromy lip; ten tkadlec viděl prý na na jedné té lípě sedět hastrmana, nebo dole býval potok. Pod tím vrškem byla louže. Za tím křížem bylo jen samé pole.“¹⁴²

Katalog: Luffer 2014, 5.B.25 Člověk potká vodníka v lidské podobě – 5.B.45 Vodník sedává u vody – 5.B.190 Vodník utopí člověka

Pověsti č. 30 a 31 | Dolejší Ješínův mlýn, ostrov na Otavě a Pazderna čp. 168 na polohopisném plánu Písku z roku 1912.

— SOKA Písek, Sbírka map a plánů, sig. XVI/9. Foto J. Pešta

30. ČERNÝ PÁN NA DOLEJŠÍM MLÝNĚ

Dolejší mlýn se nalézal na pravém břehu Otavy, přibližně v místech, kde končí nábreží 1. máje a začíná Jiráskovo nábreží. Byl postaven po polovině 16. století, posledním zdejším mlynářem byl v letech 1902–1922 František Ješina. Mlýn byl zbořen roku 1950 při regulaci řeky. Roku 1795 jej zakoupili Josef a Magdalena Skuhrovi a v majetku rodiny Skuhrovy zůstal až do druhé poloviny 19. století.¹⁴³ Tehdy se tam prý o nocích zjevoval černý pán počítající peníze: „*Dolejší mlýn patřival Skuhrovým vždy, až posledně přišel do jiných rukou. Je pořád stejný. Říkávali, že tam v noci chodí černý pán počítat peníze.*“¹⁴⁴

Katalog: Luffer 2014, 4.A.10. *Neobvyklá mužská postava*

31. ČARODĚJNICE ZE STARÉ PAZDERNY

Při pravém břehu řeky Otavy v jejím ohybu poblíž dnešního Jiráskova mostu stávala obecní pazderna určená k tření a sušení lnu a konopí. Připomíná se tu již roku 1755, kdy byla nově postavena. Roku 1780 se dostala do soukromých rukou, na počátku 19. století byla o něco výše nad ní zbudována pazderna nová.¹⁴⁵ Dne 26. července 1807 osamocenou chalupu u řeky zvanou Stará pazderna za 700 zlatých v hotovosti zakoupili manželé Vít a Veronika Kolouchovi,¹⁴⁶ kteří předtím žili v Českých Budějovicích. Vít Kolouch, rodák z Českého Krumlova, se živil jako nosič soli v písecké obecní solnici. Jeho žena byla dcerou píseckého měšťana Jana Přibyla.¹⁴⁷ Říkalo se o ní, že je velká čarodějnice a že zaprodala svou dceru ďáblu: „*Také u Pazdery u vody ta chalupa (Bp. 168) patřovala Kolouchovým; o té se říkalo, že čaruje, že prodala dceru čertovi. To vím jen, jak o tom doma povídali, že ji čert jednou*

Pověst č. 31 | Otava a skály u Pazdery na snímku z roku 1896.

— SOKA Písek, Sbírka fotografií, kart. 4, fotoalbum Jaroslava Pacovského

v noci odnesl z postele při zavřených dveřích, jak prý s ní letěl, že vyrazil ve Skále tu podkovu, jak je tam hned za chalupou v té první skále. Také měli syna, ten byl knězem. Otec k němu chodil, ale ona nikdy. Tu dceru už prý jak živ žádný víc nevidal. Ta chalupa, ta samá hlavně se nazývala Pazderna; co je u cesty, tam se sušily leny, tam se len umedloval, od toho se říká Pazderna.“¹⁴⁸

Kolouchovi byli majiteli Staré pazdery (čp. 168) až do roku 1834, kdy ji se všemi pozemky odprodali Jakubu Smolovi ze Smrkovic za 900 zlatých konvenční měny.¹⁴⁹ Na konci roku 1834 se odebrali do Prešpurku (Bratislavy), po roce se ale opět z Uher navrátili do Písku.¹⁵⁰ Měštanka Veronika Kolouchová, „sešlá věkem“, zemřela 15. května 1847 v domě čp. 72 v dnešní Chelčického ulici. Podle matriky se dožila 73 let. Navzdory tomu, co se o ní říkalo, měla církevní pohřeb na svatotrojickém hřbitově, před smrtí ji svátostmi zaopatřil kaplan František Prantl.¹⁵¹ Vít Kolouch, „měšťan v Písku“, svou ženu následoval na věčnost 23. března 1853, zemřel ve věku údajných 90 let.¹⁵²

V jejich manželství se opravdu narodili syn a dcera. Syn Kašpar Kolouch (* 31. 12. 1802 v Českých Budějovicích) zakončil v roce 1821 s výtečným prospěchem studia na píseckém gymnáziu,¹⁵³ poté studoval bohosloví a 26. srpna 1827 obdržel kněžské svěcení. Působil nejprve na faře v Lišově, od roku

Pověst č. 32 | Pohled na Svatý Václav s kostelem sv. Václava a hřbitovní kaplí sv. Prokopa (nalevo) na snímku z roku 1907.

— Prácheňské muzeum v Písku, fotodokumentace, neg. 15 518 (176).

1830 byl píseckým kaplanem.¹⁵⁴ Podporoval vědy a vzdělání, v dubnu 1851 od něj písecké gymnázium pro svůj fyzikální kabinet zakoupilo daguerrotypický přístroj v ceně 30 zlatých konvenční měny.¹⁵⁵ Zemřel 19. října 1853 v Písku, v závěti odkázal 40 zlatých na místní chudé.¹⁵⁶ O jeho sestře Heleně Kolouchové víme jen to, že se narodila 7. srpna 1811 na Staré pazderně a téhož dne byla pokřtěna v píseckém děkanském kostele.¹⁵⁷ Její další osudy zůstávají neznámé, dalo by se říci tajemné...¹⁵⁸

Pověst o nedaleké skále zvané Čertova podkova, na níž je i dnes patrná drobná prohlubeň ve tvaru podkovy,¹⁵⁹ zaznamenal už roku 1889 učitel Augustin Krejčí (1856–1926): „*Pravý břeh od »chalupy Kolouchovy« počínaje holou skalní stráň tvoří, jejíž jednotlivé skály v mohutných štítech kolmo se zvedají, nutíce Otavu ku změně toku. Úzká pěšina vede nás po břehu pod skalami. Tam, kde skála až k samé řece sestupuje, nalézá se na šikmém útesu tak zvaná »čertova podkova« t. j. mělká vyhlubenina ve skále mající z hruba tvar koňské podkovy. Dle pověsti odrazil se zde čert svým koňským kopytem letě, nevím již odkud a kam. Místo to nalézá se blízko za zahradou.*“¹⁶⁰ Se zdejšími skalami se pojil ještě tradiční zvyk házení malých křížků z hlohu, o němž nám zprávu zanechala právě Axamitová: „*Poslední svátek chodili házet křížky do louže ve skále u Martínka, tehda se říkalo u Pazderny. Nad tou louží je do skály taková díra, to říkávali, že tam jednou zahnali husu, že jí dali na krk ceduli, že vyšla až, jak se říká, u mlýna na Ocase. Když házeli křížky, jestli se potopí, že tím rokem zemře, jestli snad se jim to osvědčilo, to nevím.*“¹⁶¹ Jen považte, rybník Ocas s mlýnem se nalézal až na dalekých Flekačkách.¹⁶²

Pověsti č. 33, 35, 36 | Výřez z katastrální mapy Písku z roku 1837: 1) francouzské šance („Franzosen Schanze“), 2) Budějovická kaplička, 3) pole č. parc. 1548 pekaře Jana Lišky, 4) obecní sanytrovna u Šarlatského rybníku.

— SOKA Písek, Okresní úřad Písek I, inv. č. 2763, sig. V/B/85.

Katalog: Luffer 2014, 1.A *Povolání spojená s magií či nadpřirozenými schopnostmi / Čarodějnice – 2.E.110 Různé tresty za spolky s ďáblem*

32. MYSLIVCOVA POMSTA

Na Svatém Václavu žila dívka, která přišla o rozum poté, co ji – zřejmě pomocí kletby či čar – uhranul myslivec, její zhrzený milenec. Poté musela žít v izolaci v komůrce se zamřížovaným oknem, kde se svědky jejího běsnění stali Jan Mls, jenž tehdy dělal novou střechu na hřbitovní kapli sv. Prokopa, i jeho malá vnučka Marie: „*Když jsem přišla za dědečkem, přišel tam jeden soused, žádal, aby mu také nechal spravit střechu, že na komoře, co tam má ubohou dceru. Když jsme tam přišli, z té komory bylo okno do sednice zamřížované, tam ležela v takové houně na slámě polonahá, divoce křičela. Dědeček se ho ptal, co se jí to stalo. On vyprávěl, že měla známost s myslivcem, že se nepohodli, ona že pak měla známost s jiným. Když prý šli od muziky, že je stíhal, že mu řekl: Nebude už má ani tvá, hnedle se to dovíš. Když prý přišla do sednice, hned že začala zuřit, vše trhat, že už je tak 3 léta, že došel k tomu myslivci, co se to stalo, on že ví, ale už že jí víc zachránit nemůže, že to pustil po vodě. Proto že dali tu mříž do okna, že by sklo rozbila, že jí tam jen pouštějí teplo. Když jí dají nějakou třeba houni, že vše roztrhá. Tak chuděrka strávila mnoho let. Jak se nazývali, to už nevím.*“¹⁶³

Identita nebohé dívky – „Viktorky od Svatého Václava“¹⁶⁴ – i její bydliště zůstávají prozatím neznámé, prověření dokumentů vztahujících se k držitelům a obyvatelům domů na Svatém Václavu z let 1817–1830 neskončilo jednoznačným výsledkem.

Katalog: Luffer 2014, 1.B.15 *Člověk se mstí lidem pomocí magie*

33. FRANCOUZSKÁ KASA U ŠANČÍČEK

Na počátku roku 1742 za války o dědictví rakouské vybudovalo francouzské vojsko před Pískem tři polní opevnění, tzv. reduty. Jedna z nich se nalézala v blízkosti Budějovické kapličky, zanikla roku 1911 při stavbě písecké nemocnice.¹⁶⁵ Tyto „šančíčky“ bývaly oblíbeným cílem procházek otce Marie Axamitové: „*Tý byly ještě za doby, kdy byl Písek obležen Francouzi. Ale přece se mně zdá, že tam bylo smutno. Byla to plocha pár sáhů dlouhá, asi dva sáhy široká, okolo byly asi půl sáhu vysoké příkopy kolem dokola; to vše bylo porostlé nízkým drnem. To bývalo otce procházka, on si tam lehl, my tam skotačily.*“ Tomáš Axamit (1792–1839)¹⁶⁶ měl ke svým vycházkám dobrý důvod. V letech 1809 až 1819 sloužil u „píseckého“ c. k. pěšího pluku č. 25,¹⁶⁷ s nímž se o napoleonských válkách dostal až do Francie. Tam se prý od jednoho člověka dozvěděl o vojenské pokladně, jež měla být zakopána poblíž píseckých „šančíček“: „*Jednou jsme šli s otcem zase na šančíčky uličkou, co ted' vodí do trhu. Najednou výjde z příkopu had přes cestu zas do druhého příkopu. Nebožtík otec šlochal s hůlkou do toho příkopu za tím hadem, vytáhl dva klíče křížem srostlý. Pole bylo cizí, až se otec dověděl, že patří Liškovi pekaři. Otec věděl, že blízko těch šančíček má být francouzská kasa, on byl dyl ve Francii. Tam se seznámil s jedním Francouzem, ten věděl o Písku. Otec dal klíče Liškovi, řekl mu, že tam má být kasa Francouzů. Kdyby to našli, aby také otci něco dal. Ale když jsme šli druhý týden na šančíčky, už byl taras překopán. Když se otec ptal, jestli co našel, ale on že nic. Ale později se přece poznalo, že se zmohli, že snad přece se jim něco objevilo. Ale je-li to tak velké, budoucí štěstí neměli.*“¹⁶⁸

Na katastrálních mapách z roku 1837 je vskutku v blízkosti reduty („Franzosen Schanze“) zakresleno pole č. parc. 1548 v majetku Jana Lišky z Města čp. 42, jež ze severu ohraničovala budějovická silnice a ze západu polní cesta odbočující ze silnice a vedoucí směrem na jih.¹⁶⁹ Patřilo mistru pekařskému Janu Liškovi, jenž byl v letech 1817–1870 majitelem rohového domu čp. 42 na Bakalářích (dnes U Škochů).¹⁷⁰ Podařilo se mu opravdu najít poklad francouzského vojska? Nebo je to vše jen pověst?¹⁷¹

Katalog: Luffer 2014, 6.A.45 *Vojenský poklad* – 6.C.175 *Rodinné bohatství jako důsledek nalezeného pokladu* – 6.C.180 *Zatajený nález pokladu*

34. O HLEDÁNÍ POKladu NA HŮRKÁCH

Další poklad měl být ukrytý kdesi v polesí Hůrky. V jeho vyzvednutí ale hledačům zabránily magické překážky: „*Druhý poklad hledali dle popisu. V Hůrkách, vše dle popisu našli, ale dobyli tam*

Pověst č. 36 | Budějovická kaplička na snímku z roku 1896.

— SOKA Písek, Sbírka fotografií, kart. 4, fotoalbum Jaroslava Pacovského.

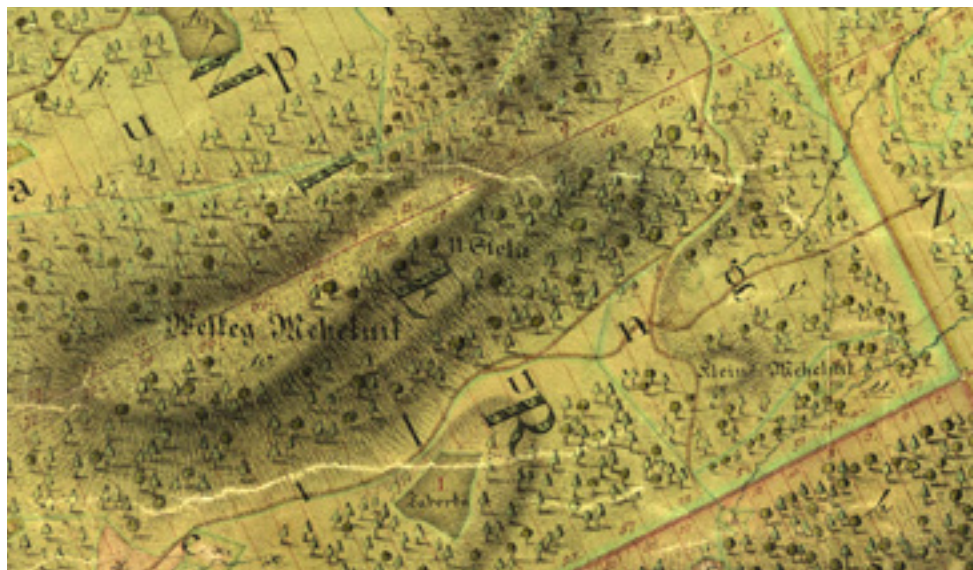
s motýčkami. Ale že když začali kopat, slyšeli hrozný pláč jako od moc dětí. Šli tam třikrát, pokaždé se jim to samé přihodilo. Snad ten kámen je tam ještě a kasa pod ním.“¹⁷²

Katalog: Luffer 2014, 4.D.65 *Žvuky a různé numinózní jevy na určitém venkovním místě* – 6.C.120 *(Dobývání pokladu) Volání, které vystraší nebo odvede pozornost*

35. STRAŠIDELNÁ SANYTROVNA

Na severovýchodním okraji Šarlatského rybníku stávala dřevěná budova bez čísla popisného, která podle stabilního katastru z roku 1837 sloužila jako obecní sanytrovna („Salnitery“).¹⁷³ Zde se vyráběl sanytr (salnytr, ledek) neboli dusičnan draselný (KNO₃), důležitá součást střelného prachu. A také v těch místech strašilo: „*Těhdá také stála dřevěná chalupa na cestě ku Smrkovicům u Šarláckého rybníka. Tam u Sanitru dělali tam, jak se mi zdá, sanitr. Já se bála jen na tu chalupu podívat, ale proč? Dědeček šel v noci okolo té chalupy, že se před ním vzal jako sud člověk. Když přišel konec té cesty, že se to ztratilo. Těhdá by žádný večer nešel ani z té chalupy ven. Když jsme byli na těch šančíčkách, já se bála jako dítě, že byla vidět ta chalupa, že v ní straší.*“¹⁷⁴ Za dětství Axamitové tu v nájmu působili sanytrníci František Kobližka (doložen v letech 1817–1821) a Tomáš Winter (1822–1842).¹⁷⁵

Katalog: Luffer 2014, 4.A.10 *Neobvyklá mužská postava* – 4.A.30 *Postava náhle zmizí*

Pověsti č. 37–38 | Velký Mehelník („Welkeg Mehelnik“) se zakresleným místem U Stolu a Malý Mehelník („Klein Mehelnik“) na mapě píseckých lesů od Ondřeje Wiehla z let 1816–1818. — SOKA Písek, AM Písek, sig. Al 496. Foto J. Pešta

36. KAT ČARUJE

Axamitová se ve svých pamětech na dvou místech zmiňuje o píseckém katovi „panu Matesovi“. Sama jej prý jako malá dívka viděla v hostinci U Páva (čp. 38) na Malém náměstí, jak před popravou seděl s měšťany a popíjel povzbuzující dryák: „*Pili do hromady, pak žádal, že musí pít sám, šel pak ven. Děvečka se napila z jeho holby, ted' běhala po té šenkovně jako divoká, v tom přišel Pan Mates, hned poznal, že mu pila z jeho sklenice, hned jí vyved ven. Co s ní dělal, to nevím, neb sem se jí bála, pak přišla, byla tichá.*“ Oním panem Matesem byl Matěj Nymburský (1767–1846), jenž od roku 1795 spravoval pohodnici (rasovnu) za Novým Dvorem u Semic. Za svého života mohl opravdu vykonat několik poprav, dochovaly se k tomu ale jen nepřímé doklady. Následující vyprávění, v němž opět vystupuje dědeček Jan Mls, představuje píseckého kata jako čaroděje vládnoucího nadpřirozenými silami a je zasazeno do blízkosti Budějovické kapličky, u níž z císařské silnice odbočovala cesta k popravišti na Vyhlídkách: „*Jednou k nám přišel učitel ze Semic Tópič, vyprávěl dědečkovi, že mistr popravní stůň. Dědeček mu pak pravil, takového už asi nenajdou, jestli umře. Ptal se ho, jestli pamatuje, jak shodil formanu hlavu. Učitel že to neví, tak to dědeček vyprávěl, že byla poprava jednoho sedláka. Dyž ho vedli, že šlo mnoho lidu jak obyčejně, že jeli dva formani, že museli u té kapličky zastavit. Ptali se, co je to za procesí, že to poprava. Těm jeden forman řek, že ho zajistí nepopraví. Že 3krát ho chtěl popravít, že nemohl, lid že už se zvíhal. On že řek, že ho někdo drží. Pak že vyndal japko, že ho přetál. Tómu formanu že ulítla hlava, tělo že se zmítalo. Tó se jen pamatují dle povídání, snad sem eště nebyla na světě, že ho pak hned odpravil.*“⁷⁶ Nelze vyloučit, že se tato pověst mohla původně vyprávět o píseckém mistru ostrého meče Antonínu Nymburském († 1795), za nějž se ještě popravovalo mečem, a poté byla přenesena i na jeho syna Matěje.⁷⁷

Velmi podobnou katovskou pověst zaznamenal i Eduard Peck v 80. letech 19. století na Valašsku. Při popravě nemohl kat setnout odsouzence, meč se od něj neškodně odrážel. Když ale mistr popravčí přesekl ve vzduchu jablko, v tu ránu odletěla hlava nejen odsouzenci, ale i jeho matce, která čarováním způsobovala synovu nezranitelnost.⁷⁸

Katalog: Luffer 2014, 1.B.6o *Kat umí zabít pomocí magie*

37. PŘÍZRAK NA VELKÉM MEHELNÍKU

Mnoha pověstmi byl opředen vrch Velký Mehelník (633 m n. m.) v Píseckých horách.⁷⁹ Axamitová zaznamenala hned dvě, první z nich je zcela neznámá. Vypráví o přízraku podivného muže, jenž se zjevoval u známého balvanu zvaného Stůl (též Kamenný či Loupežnický stůl) a po vyslovení slova „Svalím“ (v orig. „Swalim“) mizel u jedné z vrcholových skal: „*Jednou přišel k nám měšťan Kahoun, vyprávěl dědečkovi, že si šel do lesa vyhledat souš, že se dostal těmi lesy, až přišel k Mehelníku. Najednou v tom vysokém lese se mu vzal člověk, on že myslel, že to myslivec Chmela. Když byl blíž, že ho oslovil Pochválen Pán Ježíš. Tů že si myslel, že je hluchý, že šel až k tomu stolu, on že šel pár kroků při něm. Když přišel k té skále, on že se na něho obrátil, že mu řekl Svalím, že mu zmizel, že neví, jak se dostal tím hlubokým lesem domů. Když vyšel u Vodáka, teprv že se zřamatoval z toho strachu. Dědeček mu vyprávěl, že se už také jednou Michlovi kameníku objevil, když lámal kámen na futro.*“⁸⁰

Vedle dědečka Jana Mlse můžeme z uvedených osob spolehlivě identifikovat pouze píseckého kameníka Josefa Michla († 5. 7. 1876), jenž mistrovské právo získal v roce 1809.⁸¹ Měšťanů Kahounů bylo v té době v Písku vícero,⁸² stejně tak příjmení Chmela bylo mezi zdejšími myslivci a hajnými dosti rozšířené.⁸³ Vyprávění měšťana Kahouna, jemuž byla zřejmě přítomna i Axamitová, lze datovat zhruba do let 1820 až 1830.

Katalog: Luffer 2014, 4.A.3o *Postava náhle zmizí* – 4.B.5 *Duch doprovází pocestného*

38. MEHELNIČTÍ LOUPEŽNÍCI

Druhý příběh je jednou z variací pověsti o mehelnických loupežnících, kterou známe v několika podobných verzích.⁸⁴ Otištěna byla již v roce 1858 v píseckém Poutníku nad Otavou,⁸⁵ nejvíce ji však zpopularizoval spisovatel Josef Svátek (1835–1897) v romantické povídce „Kamenný stůl na Mehelníku“ odehrávající se v době Karla IV., která vycházela roku 1874 na pokračování v příloze Pražského denníku⁸⁶ a poté byla souhrnně vydána v knižních výběrech ze Svátkova díla z let 1896 a 1928.⁸⁷ Podání Axamitové, která byla s pověstí zřejmě seznámena už v dětství, je poměrně originální, i když nelze zcela vyloučit, že jí obě zmíněné verze mohly být známé. Ve shodě s nimi také důležitou roli při odhalení loupežníků přisuzuje klukům, jejichž vesnici (v pověstech z roku 1858 a 1874 původně zvané Růžová) se od té doby mělo říkat Kluky: „*Také o Mehelníku vyprávěli, že*

Pověsti č. 39, 40 | Výřez z veduty královského krajského města Písku na mapě Ondřeje Wiehla kreslené roku 1818, nalevo kostel Svaté Trojice s hřbitovem. — SOKA Písek, AM Písek, sig. Al 496. Foto J. Pešta

*se tam zdržovali v dřívější dobu loupežníci. Jednou tam zabloudil jeden důstojník, tím že se vyhradili, že měli tam budovu. Když se nemohl ten důstojník dostat z lesa, přišel tam, že myslel, že je to hospoda nebo hajnice. Vešel tam, aby prý ho tam nechali přes noc. Oni svolili a dali ho do hořejší místnosti. Druhý den ho prý hledali vojáci, až přišli do té končiny, že tam pásli klucí. Vojáci se jich ptali, jestli viděli toho důstojníka. Ti řekli, že je v té lupičské boudě. Tak tam prý hned zastavili, oni že se schovali, když tam vrazili, že jim řekl, že jdou právě včas, že byl právě ortel, že ho zabijou, aby je nevyzradil. Téd' obstoupili tu budovu, prohledali vše a všechny je pochytili. Přivedli je do města, byli prý všichni po soudu odvedeni do žaláře, jeden po druhém na stínadle stát. Ta budova prý ještě byla, když byl dědeček malý. Když prý je odváděli, že na ty kluky křičeli Klucí! Klucí! a z toho pochází ta ves Kluky. Že tam prý bývala jen pastouška, že v té loupežné chalupě muselo přijít mnoho lidu k usmrcení, že tam leckdes se nacházely kosti, že snad si tehda ani lidé netroufali do lesa.*¹⁸⁸

Jen dodejme, že název vsi Kluky je doložen již v listině Jana Lucemburského z roku 1323.¹⁸⁹

39. O ZALOŽENÍ SVATOTROJICKÉHO HŘBITOVA

Svatotrojický hřbitov prý kdysi býval zahradou v majetku jakýchsi urozených slečen. Měly příbytek na místě lazaretu, jenž stával jižně od kostela sv. Trojice. Z jejich doby údajně pocházela i zdejší zvonice. Před smrtí prý slečny stanovily, aby byla zahrada přeměněna na hřbitov: „Říkávali, když se o hřbitovu povídalo, že tam, co byl ten Lazareth, byly nějaké slečny; ty že ho měly za zahradu, že tam měly jen tu zvonici, že ten zvon je ulit ze samých grošičků. Když prý umřely, že to půjčily za hřbitov a že býval hřbitov u velkého kostela. Tó vím jen z povídání. [...] Na hřbitově zem je prosívaná, to ty slečny nechaly dělat, když řídily zahradu.“¹⁹⁰

Část této pověsti byla uveřejněna již v Auředlním listu Prachynského kraje z roku 1835 a v Sommerově topografii z roku 1840 při popisu svatotrojického hřbitova. Jeho půda byla prý tvořena pouze říčním pískem a žádnými kameny: „*Lidová pověst tvrdí, že jedna zbožná panna nechala prosit zem až do hloubky tří sáhů a očistit ji od všech kamenů a větších částí. Nicméně se tento úkaz dá vysvětlit pouhým naplavením řeky, na jejímž břehu hřbitov leží.*“¹⁹¹ Podle výkladu Augusta Sedláčka se v pověsti neurčitě udržela památka na měšťanku Annu Kahounovou, jež v poslední vůli z 19. března 1576 mimo jiné odkázala 20 kop na vystavění kostela sv. Trojice, 100 kop na zvon a 4 kopy na vosk k témuž kostelu. Na místě hřbitova se opravdu nalézala zahrada, už roku 1515 ji však městu daroval král Vladislav II. Nedlouho poté byla její plocha používána jako pohřebiště při morových epidemiích, regulérní hřbitov tu byl od roku 1549.¹⁹²

40. ZÁCHRANA OSTROVA SVATÉ ANNY

Ve svých pamětech nadnesla Axamitová i originální úvahu, proč při neslavné válce s Prusem roku 1866 nepřitáhlo do Písku pruské vojsko:¹⁹³ „*Byli asi rádi v Písku, nebyl ani jeden Prušák. Dyž chtěli se tam dostat, jel dostavník do Příbrami. Dyž se ho tam ptali, sou-li tam vojáci, právě dyž odjížděl, bylo tam mnoho vojska, dal jim odpověď, že tam mnoho vojska. Tak se stalo, že se Prušáci Písku vyhnuli. Téd' mne napadá, dyž sem čtla proroctví Slepého mládence,*¹⁹⁴ *že se v té době osvědčilo, nebo Písek je na Ostrově Svaté Anny. Prorokoval, celá česká země bude zaplavena nepřátelským vojskem, jen Ostrov Svaté Anny bude zachráněn, také se uskutečnil.*“¹⁹⁵

POZNÁMKY

- 1 Státní oblastní archiv v Třeboni (dále SOA Třeboň), Sbírka matrik Jihočeského kraje (dále Sbírka matrik), Farní úřad (dále FÚ) Písek, kn. 13, matrika N 1816–1828, fol. 37, v DigiArchivu snímek (dále DA sn.) 39; kn. 62, matrika Z 1902–1909, fol. 384, v DA sn. 386.
- 2 Marie AXAMITOVÁ, *Česká Kuchařka. Kniha pro každou domácnost. S poučením o úpravě stolu od V. L. Fáčka, hoteliera v Praze*, Praha s. d., úvodní kapitola. V knihovních databázích je její vydání obvykle kladeno do roku 1895 či 1894, anonci na tuto kuchařku však obsahuje už seznam „knih vydaných za II. půlletí r. 1893“, otištěný v týdeníku „Hospodář československý“, roč. 24, č. 1 z 6. ledna 1894. Do let 1894 a 1899 (ale i roku 1895) datují dvě vydání její kuchařky Milena LENDEROVÁ – Miroslav KOUBA – Aleš KOZÁR – Ivo ŘÍHA, „*Spanilost Vaše cizozemcům se líbí...*“ *České kuchařské knihy v 19. století*, Červený Kostelec 2017, s. 218, 324, 331, 382, 402, 433, 490, 491.
- 3 *Národní album. Sbírka podobizen a životopisů českých lidí prací a snahami vynikajících i zasloužilých*, Praha 1899, s. 245 a 307, × [František LIPS], *Stého výročí narozenin Marie Axamitové*, Otavan 2 (37), č. 10, 14. ledna 1918, s. 166.
- 4 Státní okresní archiv (dále SOKA) Písek, Archiv města (dále AM) Písek, kart. 1075, sig. D II Aksamít, rukopis „Marie Aksamítová“, fol. 58v, 60v, 65r.
- 5 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1075, sig. D II Aksamít.
- 6 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1075, sig. D II Aksamít, rukopis „Marie Aksamítová“, fol. 3r–4r, 21r–22r.
- 7 Spolu se Sedláčkem se podílel i na přepisu písecké farní pamětní knihy z let 1747–1893, jeho písmo najdeme i na některých listcích v Sedláčkově kartotéce k historii píseckých domů. Srov. SOKA Písek, AM Písek, kn. 375; osobní fond Sedláček August, PhDr. a Sedláčková Tereza, inv. č. 878, kartotéka č. 8.
- 8 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310.
- 9 Z originálu vycházel Bedřich BRANDEJS, *jak to vypadalo v Písku v první polovici XIX. století*, Otavan 29, 1907, č. 1–10, ze „Sedláčkova“ opisu pak hlavně tito autoři: Lubor LUDVÍK – Jiří PRÁŠEK, *Písecké ulice, náměstí, samoty a komunikace*, Písek 1998. Jaroslava PIXOVÁ, *Stará Portýč a Pražské předměstí*, Písek 2013, TÁŽ., *jak se žilo v Písku u Svatého Václava*, Putím 2015.
- 10 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1075, sig. D II Aksamít, rukopis „Marie Aksamítová“.
- 11 Základní definici nadpřirozených sil (z etnografického pohledu) přináší *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska, 2. svazek, Věcná část A–N*, Praha 2007, s. 590.
- 12 Jan LUFFER, *Katalog českých demonologických pověstí*, Praha 2014. Úvodní číslice v katalogizačním odkazu označuje vždy jednu ze sedmi hlavních skupin (např. 1. Člověk a magie atd.). Písmeno následující za číslici udává podskupinu (např. 1.B Laik používá magii), na což navazuje další, podrobnější dělení v rámci podskupiny, které je opět značeno číslici (např. 1.B.60 Kat umí zabít pomocí magie).
- 13 Přidržel jsem se klasifikace pověstí, jak ji doporučuje J. LUFFER, *Katalog*, s. 8–10.
- 14 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Vodňany, kn. 3, matrika N 1756–1784, fol. 103v, v DA sn. 106, zápis z 2. 12. 1767 o křtu Jana Františka, syna vodňanského měšťana Lukáše Stožického a jeho ženy Ludmily. Že jde o námi hledanou osobu, potvrzují dva dokumenty z pozůstalosti radního Stožického: 1) vysvědčení vodňanského magistrátu z 31. 12. 1791, podle nějž František Stožický dosáhl v prosinci 1791 zletilosti, tj. 24 let, 2) spis z roku 1787 o dědictvém řízení po Lukáši Stožickém z Vodňan, v němž je mezi dědici uveden i jeho syn František. Viz SOKA Písek, AM Písek, kart. 1444, sig. D II Stožický.
- 15 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1444, sig. D II Stožický. August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl II. Od zřízení král. úřadu až do dnešní doby*, Písek 1913, s. 355 a 363.
- 16 Jiří PEŠTA, *Vraždy mlynářů na žichovickém a sušickém panství v letech 1812 a 1816. Příspěvek k dějinám mlýna čp. 14 v Rozsedlích a Hokovského mlýna u Kadešic*, Vlastivědný sborník Muzea Šumavy XI, 2020, s. 174.
- 17 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 53, matrika Z 1806–1823, pag. 527–528, v DA sn. 266.
- 18 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 2r–v.
- 19 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1323, sig. D II MIs; SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 10, matrika N 1765–1786, fol. 71, v DA sn. 74; kn. 54, matrika Z 1823–1832, fol. 195, v DA sn. 198.
- 20 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Modlešovice, kn. 7, matrika NOZ 1759–1784, fol. 27v, v DA sn. 31; FÚ Písek, kn. 36, matrika O 1784–1826, pag. 37, v DA sn. 38; kn. 55, matrika Z 1832–1842, fol. 151, v DA sn. 153.
- 21 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 41v.
- 22 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 53, matrika Z 1806–1823, pag. 527–528, v DA sn. 266.
- 23 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1444, sig. D II Stožický.
- 24 K náhlé „špatné“ smrti a ke „kamuflování“ sebevražd srov. Daniela TINKOVÁ, *Bez zpěvu a bez zvonění. Dekriminalizace sebevraždy mezi sekularizací a medikalizací v 17.–19. století*, Praha 2021, s. 49–52 a 166–167.
- 25 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 24v.
- 26 Srov. J. LUFFER, *Katalog*, s. 161.
- 27 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 18r a 24v.
- 28 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 9, matrika N 1751–1765, fol. 69, v DA sn. 72.
- 29 František ROUBÍK, *K vývoji poštovní dopravy v jižních Čechách do poloviny 19. století*, JSH 39, 1970, s. 73, 156, 168, 171. V. KONŠTANT, *Poštovníctví*, s. 59–61. A. SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl I. Od nejstarší doby až do zřízení král. úřadu*, Písek 1911, s. 446–447.
- 30 SOKA Písek, AM Písek, kn. 23, kniha městská bílozelené barvy 1785–1791, fol. 43r–46r, v DA sn. 45–48. V domě čp.

- 101 (tehdy ještě označeném původním čp. 62) je poštovní úřad dosvědčen i v soupisu jeho obyvatel z počátku roku 1796. Viz SOKA Písek, AM Písek, kart. 1219, sig. D II Jireš V. K historii domu viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 436–437. Václav KONŠTANT, *Poštovníctví*, in: Almanach 750 let města Písku, Písek 1993, s. 61 uvádí, že pošta se až do roku 1796 nalézala v domě U Koníčka (později čp. 35) za kamenným mostem na Pražském předměstí. Ovšem už v knihovních zápisech z let 1778 a 1795 je tento dům nazýván „Stará Počta“, poštovní úřad se tak již v té době musel nacházet na jiném místě. Srov. SOKA Písek, AM Písek, kn. 19, kniha kontraktů bílá modře kropenatá (1759) 1764–1785 (1795), fol. 778v–779r, v DA sn. 824; kn. 24, kniha kontraktů bílé červené barvy (1785) 1791–1797, fol. 250r–252r, v DA sn. 255–257.
- 31 F. ROUBÍK, *K vývoji*, s. 72, 168, 171 (s nepřesnostmi). A. SEDLÁČEK, *Dějiny I*, s. 447. Alexandra ŠPIRITOVÁ, *Píseckí dědiční poštovníci*, in: K dějinám poštovníctví v Čechách 1722–1918 (1930), Praha 2007, s. 170. V. KONŠTANT, *Poštovníctví*, s. 61.
- 32 SOKA Písek, AM Písek, kn. 24, kniha kontraktů bílé červené barvy (1785) 1791–1797, fol. 309r–v, v DA sn. 314–315. A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 29. V. KONŠTANT, *Poštovníctví*, s. 61. Podle matričních zápisů z ledna 1791 až ledna 1796 tehdy poštovník Jireš obýval dům čp. 62 na Předměstí (= čp. 101 Budějovické předměstí), jenž v majetku jeho rodiny zůstal až do roku 1807, v březnu 1797 byl již jako jeho bydliště uveden dům čp. 157 na Městě (= U Bílé růže čp. 122). Srov. SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 11, matrika N 1784–1801, pag. 92, 115, 136, 160, 181, 203, v DA sn. 95, 118, 139, 163, 184, 208. K domům čp. 101 Bud. př. a čp. 122 Město viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 412, 436–437.
- 33 Národní archiv (dále NA), Ředitelství pošt a telegrafů Praha, kart. 49, sig. 180/1798, opis povolení ze 4. 10. 1798 na předání písecké pošty Anně Jirešové. A. ŠPIRITOVÁ, *Píseckí dědiční poštovníci*, s. 170–171. Další autoři vydání tohoto dekretu datují k 22. 5. 1798. Srov. F. ROUBÍK, *K vývoji*, s. 168. V. KONŠTANT, *Poštovníctví*, s. 61 (zde narození syna Jana kladeno do roku 1790). SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 11, matrika N 1784–1801, pag. 115, v DA sn. 118, křest Jana Václava Vojtěcha Jireše (≈ 23. 4. 1792).
- 34 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 52, matrika Z 1784–1806, pag. 211, v DA sn. 214. V. KONŠTANT, *Poštovníctví*, s. 61 a A. ŠPIRITOVÁ, *Píseckí dědiční poštovníci*, s. 170 mylně uvádějí, že Anna Jirešová svého manžela přežila.
- 35 A. SEDLÁČEK, *Dějiny I*, s. 446–447, TYŽ., *Dějiny II*, s. 28–29. V. KONŠTANT, *Poštovníctví*, s. 59.
- 36 Boleslav LUTOVSKÝ – Jaroslav ČERNÝ, *Latinsko-německo-český slovník nemocí, úrazů a příčin smrti s nimi souvisejících (nejen) pro genealogy*, Praha 1995, s. 55.
- 37 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1219, sig. D II Jireš V.
- 38 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 52, matrika Z 1784–1806, pag. 211, v DA sn. 214.
- 39 K pověsti také viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 408–409. L. LUDVÍK – J. PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 25.
- 40 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 8v–9r.
- 41 A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 390–391. TYŽ., *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl III. Dějiny zvláštních částí*, Písek 1913, s. 165–166.
- 42 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 10v.
- 43 SOKA Písek, AM Písek, kn. 9, kniha městská zápisná domovní žluté barvy 1584–1681, fol. 159, v DA sn. 169; kn. 11, kniha smluv 1638–1708, fol. 87v, v DA sn. 94. K úřednímu působení a roku úmrtí viz tamtéž, kn. 316, radní manuál 1679–1681, fol. 6r, 7r, 47r; kn. 317, radní manuál 1681–1686, fol. 13v, 67r, 82r, 87r, 89r, 95v. Srov. A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 391; *Dějiny III*, s. 81–82.
- 44 [Antonín SVOBODA], *Písecká Panna Maria. Ve prospěch spolku „Sv. Vincence z Pauly“ (podpora chudých ve městě)*, Písek 1914, s. 14–15. A. SEDLÁČEK, *Dějiny III*, s. 81–82. Jan MĚŠTAN, *Po stopách krádeže Písecké Madony. Obraz zmizel, pochybnosti zůstávají...*, Písek 2020. Za upozornění na souvislost domu čp. 77 s Píseckou Madonou patří můj dík Mgr. Janu Adámkovi.
- 45 A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 445–446. L. LUDVÍK – J. PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 88.
- 46 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 7r.
- 47 Katastrální úřad pro Jihočeský kraj, Katastrální pracoviště České Budějovice, pozemková kniha k. ú. Písek (dále jen PK Písek), knihovní vložka 314.
- 48 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 6v.
- 49 SOKA Písek, AM Písek, kn. 818, hlavní kniha III (1718) 1799–1882, fol. 1r–3v, v DA sn. 3–6. A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 441. PK, knih. vložka 314.
- 50 K historii domu čp. 47 B. př. a etymologii jeho názvu viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 443–444.
- 51 A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 363.
- 52 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 9, matrika N 1751–1765, fol. 134, v DA sn. 137; kn. 36, matrika O 1784–1826, pag. 10, v DA sn. 11.
- 53 SOKA Písek, AM Písek, kn. 23, fol. 216r–218v, v DA sn. 219–223.
- 54 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 52, matrika Z 1784–1806, pag. 63, v DA sn. 66. SOKA Písek, AM Písek, kart. 1140, sig. D II Ehrlich; kn. 817, hlavní kniha II (1756) 1799–1882, fol. 216, v DA sn. 225.
- 55 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 10, matrika N 1765–1786, fol. 70, v DA sn. 73; kn. 36, matrika O 1784–1826, pag. 50, v DA sn. 51.
- 56 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1140, sig. D II Ehrlich.
- 57 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 23v.
- 58 SOKA Písek, AM Písek, kn. 838, kniha kontraktů I 1797–1805, fol. 468r–v, v DA sn. 470–471.
- 59 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1141, sig. D II Ehrlich.
- 60 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 54, matrika Z 1823–1832, fol. 197, v DA sn. 200.
- 61 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 42r. Pověst publikovala také J. PIXOVÁ, *Stará Portýč*, s. 69.
- 62 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 41v–42r.

- 63 SOA Třeboň, Velkostatek Orlík nad Vltavou, kart. 386–387, sig. IIIA K alfa 16b/1–2, výkazy o služební dráze duchovenstva na orlickém panství 1785–1841; kart. 408, sig. IIIA K alfa 47, záležitosti fary v Oslově 1786–1883.
- 64 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Oslov, kn. 2, matrika N 1802–1831, pag. 296, v DA sn. 202.
- 65 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Oslov, kn. 16, matrika Z 1807–1855; FÚ Písek, kn. 54, matrika Z 1823–1832.
- 66 NA, Archiv pražského arcibiskupství I (dále APA I), inv. č. 2529–2534, katalogy kléru budějovické diecéze z let 1829–1835. SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Stráž nad Nežárkou, kn. 12, matrika Z 1823–1852, fol. 19, v DA sn. 22; kn. 29, matrika NO 1793–1852, fol. 47, v DA sn. 49.
- 67 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Stráž nad Nežárkou, matrika Z 1823–1852, fol. 45, v DA sn. 48.
- 68 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 56, matrika Z 1842–1852, fol. 14, v DA sn. 15.
- 69 SOKA Písek, AM Písek, kn. 817, hlavní kniha II (1756) 1799–1882, fol. 209, v DA sn. 218.
- 70 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 28r.
- 71 L. LUDVÍK – J. PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 121–122, zde i přesná citace. K píseckým stínadlům viz Jiří FRÖHLICH, *Poloha a podoba popravlišť Prácheňského kraje*, Archeologie ve středních Čechách 10, 2006, s. 953. Jiří PEŠTA, *Písecké popravy a popravišť v 19. století*, Jihočeský sborník historický (dále JSH) 81, 2012, s. 200–201, 224
- 72 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1193, sig. D II Hympan; kart. 57, sig. Ac 27–28.
- 73 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 52v. J. PIXOVÁ, *Stará Portýč*, s. 12.
- 74 A. SEDLÁČEK, *Dějiny I*, s. 293. TÝŽ, *Dějiny II*, s. 431. L. LUDVÍK – J. PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 103–105.
- 75 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 11, matrika N 1784–1801, fol. 181, v DA sn. 184; kn. 59, matrika Z 1873–1884, fol. 99, v DA sn. 100.
- 76 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 21v–22r.
- 77 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 22r; kart. 1262, sig. D II Kronberger.
- 78 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 36, matrika O 1784–1826, pag. 255, v DA sn. 256.
- 79 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 22r–v.
- 80 Jiný výklad této události podává Jiří FRÖHLICH, *Nálezy lidských kosterních ostatků v Písku*, Archeologie ve středních Čechách 18, 2014, s. 419.
- 81 SOKA Písek, AM Písek, kn. 838, kniha kontraktů I 1797–1805, fol. 182r–v, v DA sn. 184–185.
- 82 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1522, sig. D II Vorel.
- 83 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 22r.
- 84 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 42v. L. LUDVÍK – J. PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 101.
- 85 Srov. Jiří FRÖHLICH, *Doklady vampyrismu na Prácheňsku*, Výběr 32, 1995, č. 4, s. 233–236. TÝŽ, *Nálezy*, s. 421.
- 86 D. TINKOVÁ, *Bez zpěvu*, s. 110.
- 87 A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 400. PK Písek, knih. vložka 66.
- 88 A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 79–80, 433. K poloze šlachty také viz Jiří FRÖHLICH, *Opevnění města Písku. Archeologické poznatky a postupná likvidace*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 32, 2019, s. 330.
- 89 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 1v.
- 90 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 55, matrika Z 1832–1842, fol. 151, v DA sn. 153.
- 91 Srov. Pavel VLČEK a kol., *Umělecké památky Prahy. Malá Strana*, Praha 1999, s. 295–297.
- 92 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1075, sig. D II Aksamít, rukopis „Marie Aksamítová“, fol. 6r–7r, 18r–19r.
- 93 SOA Třeboň, Velkostatek Nový Hrad, sig. IA 6M beta 2, pronájmy 1801–1852. *Gothaisches genealogisches Taschenbuch der freiherrlichen Häuser*, 11. Jg., Gotha 1861, s. 485–487; 77. Jg., Gotha 1927, s. 422–423.
- 94 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1075, sig. D II Aksamít, rukopis „Marie Aksamítová“, fol. 12r–14r.
- 95 Srov. A. SEDLÁČEK, *Dějiny III*, s. 327.
- 96 Viz plán Budějovické brány z doby před rokem 1822. SOKA Písek, AM Písek, kart. 50, sig. Ab 7. Vladislav RAZÍM, *Středověké opevnění českých měst, 2/2, katalog Čechy P–Ž*, Praha 2020, s. 623.
- 97 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 2r.
- 98 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1157, sig. D II Gebhard.
- 99 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 53, matrika Z 1806–1823, pag. 495–496, v DA, sn. 250.
- 100 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1157, sig. D II Gebhard.
- 101 SOKA Písek, AM Písek, kart. 967, sig. C 47.
- 102 A. SEDLÁČEK, *Dějiny III*, s. 327.
- 103 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1157, sig. D II Gebhard.
- 104 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 55, matrika Z 1832–1842, fol. 63, v DA sn. 65.
- 105 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1157, sig. D II Gebhard.
- 106 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 45v–46r. Pověst publikovala také J. PIXOVÁ, *Stará Portýč*, s. 69.
- 107 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 55, matrika Z 1832–1842, fol. 258, v DA sn. 260.
- 108 Viz SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 12, matrika N 1801–1815, pag. 551–552, v DA sn. 278.
- 109 Manželé Jan a Marie Hellmannovi vlastnili dům čp. 97 v letech 1839 až 1872, bydleli zde ale již v polovině 30. let 19. století. SOKA Písek, AM Písek, kn. 817, hlavní kniha II (1756) 1799–1882, fol. 300r–v.
- 110 Marie STUPKOVÁ – Martin KLEČACKÝ, *Slovník představitelů soudní správy v Čechách v letech 1849–1918*, Praha 2015, s. 134–135. SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 15, matrika N 1834–1842, fol. 128, v DA sn. 130.
- 111 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 11, matrika N 1784–1801, pag. 52, v DA sn. 55.
- 112 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1157, sig. D II Gebhard.
- 113 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 55, matrika Z 1832–1842, fol. 229, v DA sn. 231.
- 114 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 46r.
- 115 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 5v.

- 116 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 20v.
- 117 SOKA Písek, AM Písek, kn. 817, hlavní kniha II (1756) 1799–1882, fol. 240r, v DA sn. 250, kn. 843, kniha kontraktů VI 1838–1844, fol. 77r–v, v DA sn. 79–80. Srov. A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 429.
- 118 Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Musterlisten und Standstabellen der k. k. Armee, kart. 2075, seznam (Musterliste) 2. granátnické setniny c. k. pěšího pluku č. 25 z 16. 9. 1819, č. 7, Corporal Johann Vey.
- 119 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1145, sig. D II Fey.
- 120 A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 442 uvádí, že v domku čp. 134 u Putimské brány se byt rotmistra nacházel až po roce 1849.
- 121 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 19v–20r.
- 122 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 58, matrika Z 1863–1873, fol. 86, v DA sn. 88.
- 123 Poloha bytu strážníků („Die Wohnungen der Polizeydiener“) je zakreslena na plánu stavitele Františka Spiesse, porízeného roku 1847 v souvislosti se stavbou stáje pro obecní koně ve starém hradu. SOKA Písek, AM Písek, kart. 111, sig. Ah 20. K bourání bytu strážníků roku 1853 viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny III*, s. 20. Za cenné rady nejen v této věci děkuji Mgr. et Mgr. Bohumíru Bernáškoví.
- 124 SOKA Písek, AM Písek, kart. 325, sig. Ar 41, plán písecké radnice z roku 1833.
- 125 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 16r.
- 126 SOKA Písek, AM Písek, kn. 817, hlavní kniha II (1756) 1799–1882, fol. 139r–v, v DA sn. 146–147.
- 127 SOKA Písek, AM Písek, kn. 842, kniha kontraktů V 1833–1838, fol. 372r–v, v DA sn. 575–576.
- 128 SOKA Písek, AM Písek, kn. 843, kniha kontraktů VI 1838–1844, fol. 149v–151r, v DA sn. 154–155.
- 129 SOKA Písek, AM Písek, kn. 844, kniha kontraktů VII 1844–1849, fol. 397v–398r, v DA sn. 407.
- 130 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 38, matrika O 1847–1863, fol. 31, v DA sn. 32.
- 131 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 31v.
- 132 SOKA Písek, AM Písek, kn. 24, fol. 370v–371v, v DA sn. 377–378.
- 133 SOKA Písek, AM Písek, kn. 845, kniha kontraktů VIII 1849–1869, fol. 68v–69r, v DA sn. 78.
- 134 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 57, matrika Z 1852–1863, fol. 99, v DA sn. 102.
- 135 SOKA Písek, AM Písek, kn. 817, hlavní kniha II (1756) 1799–1882, fol. 130r, v DA sn. 137. A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 422.
- 136 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 31v. Pověst publikovala také J. PIXOVÁ, *Stará Portýč*, s. 70.
- 137 Josef Mergl a jeho nastávající žena Rozárie (Rozálie), roz. Nachlingerová koupili dům čp. 11 dne 10. 1. 1833. Srov. SOKA Písek, AM Písek, kn. 843, kniha kontraktů VI 1838–1844, fol. 39r–v, v DA sn. 41–42; kn. 817, hlavní kniha II (1756) 1799–1882, fol. 150r–v, v DA sn. 157–158. A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 422 uvádí, že majetkem rodiny Merglovské se dům čp. 11 stal až roku 1839.
- 138 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 58, matrika Z 1863–1873, fol. 347, v DA sn. 349.
- 139 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 28v–29r. K pověsti viz L. LUDVÍK – J. PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 37–38. J. PIXOVÁ, *Stará Portýč*, s. 69–70.
- 140 PK Písek, knih. vl. 1754. SOKA Písek, OkÚ Písek I, fasc. 36, sčítání lidu Písek čp. 340 B. př., v DA sn. 175.
- 141 SOKA Písek, AM Písek, kn. 817, hlavní kniha II (1756) 1799–1882, fol. 280r–v, v DA sn. 289–290; kn. 840, kniha kontraktů III 1816–1828, fol. 174v–174¹/_r, v DA sn. 77. A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 433–434.
- 142 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 4v. K pověsti viz L. LUDVÍK – J. PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 86–87.
- 143 L. LUDVÍK – J. PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 70 a 120. A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 424. SOKA Písek, AM Písek, kn. 818, hlavní kniha III (1718) 1799–1882, fol. 240r–v, v DA sn. 243–244; kn. 24, kniha kontraktů bílé červené barvy (1785) 1791–1797, fol. 314r–316r, v DA sn. 319–321. PK Písek, knih. vl. 209.
- 144 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 30r.
- 145 A. SEDLÁČEK, *Dějiny I*, s. 410. TÝŽ, *Dějiny III*, s. 458. L. LUDVÍK – J. PRÁŠEK, *Písecké ulice*, s. 112. SOKA Písek, AM Písek, kart. 321, sig. Appppppppp.
- 146 SOKA Písek, AM Písek, kn. 818, hlavní kniha III (1718) 1799–1882, fol. 293r–v, v DA sn. 297–298; kn. 839, kniha kontraktů II 1805–1816, fol. 120v–121r, v DA sn. 124.
- 147 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1248, sig. D II Kolouch.
- 148 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 19v–20r. Pověst publikovala také J. PIXOVÁ, *Stará Portýč*, s. 70–71.
- 149 SOKA Písek, AM Písek, kn. 841, kniha kontraktů V 1833–1838, fol. 113r–114r, v DA sn. 114–115.
- 150 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1248, sig. D II Kolouch.
- 151 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 56, matrika Z 1842–1852, fol. 178, v DA sn. 179.
- 152 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 57, matrika Z 1852–1863, fol. 24, v DA sn. 26.
- 153 SOKA Písek, Gymnázium Písek, kart. 1–2, sig. I/27–31, semestrální katalogy 1816–1821. Vladislav NOVÁK – Drahomíra TURKOVÁ – Milada ŠVÁBOVÁ, *III. Seznam žáků píseckého gymnasia od jeho založení r. 1778 do r. 1948*, in: Stosedmdesát let píseckého gymnasia 1778–1948, Písek 1948, s. 46.
- 154 NA, APA I, inv. č. 2528–2548, katalogy kléru budějovické diecéze z let 1828–1852. SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 54, matrika Z 1823–1832, fol. 189, v DA sn. 192 (15. 2. 1830 „P. Casparus Kolauch, Capellanus quiescens Pisecae“).
- 155 Zdeněk JAVŮREK, *Písecké fotografické fotoateliéry 1860–1950*, Písek 2002, s. 1. SOKA Písek, AM Písek, kart. 1248, sig. D II Kolouch, kvitance z 27. 5. 1851 „für zur Dagueremotypie [!] geliefertes Apparat“.
- 156 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1248, sig. D II Kolouch.
- 157 SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 12, matrika N 1801–1815, pag. 371–372, v DA sn. 187.
- 158 Při pozůstalostním řízení po Veronice Kolouchové v roce 1847 byl mezi žijícími dědici uveden pouze manžel Vít a syn Kašpar. Viz SOKA Písek, AM Písek, Judiciale, kart. 29, sig. XXXIV/3980. V píseckých matrikách zemřelých a oddaných z doby před rokem 1847 jsem záznamy o Heleně Kolouchové nenašel.

- 159 Za pomoc při lokalizaci skály, jež se nalézá po pravé straně cesty k Sulanovi za větvením dvou cyklostezek (49.3176589N, 14.1538119E), patří můj dík Mgr. et Mgr. Bohumíru Bernáškoví a Ing. Tomáši Droppovi.
- 160 Aug. K., *K „Martinkovi“*, Otavan 11, č. 17, 26. dubna 1889, s. 130–131. Dále srov. Jan MATZNER, *Královské město Písek: průvodce městem a okolím, jakož i dějiny jeho*, Písek 1898, s. 187. L. LUDVÍK – J. PRAŠEK, *Písecké ulice*, s. 112.
- 161 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 14v a 48v.
- 162 A. SEDLÁČEK, *Dějiny III*, s. 320–321.
- 163 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 39v–40r.
- 164 Tak ji nazvala J. PIXOVÁ, *Jak se žilo v Písku u Svatého Václava*, s. 16–17, kde je také přepis pověsti.
- 165 Jiří FRÖHLICH, *Reduta z 18. století u Písku*, Výběr 24, 1987, č. 2, s. 25–26. TÝŽ, *Písecko v zrcadle archeologie*, Písek 1997, s. 155–156.
- 166 SOA Plzeň, Sbírka matrik západních Čech, Předslav 03, matrika NOZ 1784–1829, pag. 17, v Porta fontium sn. 12; SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn 55, matrika Z 1832–1842, fol. 258, v DA sn. 260.
- 167 Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, Musterlisten und Standestabellen der k. k. Armee, kart. 2075, Musterliste 4, fyzilírské skupiny c. k. pěšího pluku č. 25 z 20. 9. 1819, č. 101, Gemeiner Thomas Axamith.
- 168 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 50v–51r.
- 169 NA, Stabílní katastr – Indikační skici, sig. Prách 491, indikační skica k. ú. Písek z roku 1837.
- 170 SOKA Písek, AM Písek, kn. 816, hlavní kniha I (1749) 1799–1882, fol. 135r, v DA sn. 138; kn. 840, kniha kontraktů III 1816–1826, fol. 70v–71v, v DA sn. 73–74.
- 171 Z období francouzské okupace je na Písecku asi nejznámější pověst o třech zavražděných Francouzách a třech křížích u Červené hajnice v čížovských lesích, založená zřejmě na skutečných událostech, kterou na základě vyprávění Mikoláše Alše zpopularizoval Alois Jirásek v povídce Balada z rokoka z roku 1900. Viz A. JIRÁSEK, *Vojenské povídky*, Praha – Bratislava 1975, s. 191–205. K okolnostem tohoto případu i genezi pověsti viz Vladimír ŠINDELÁŘ, *Příběhy z pod šibenice*, Písek 2001, s. 145–152.
- 172 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 51r.
- 173 NA, Stabílní katastr, sig. Prách 491, protokol stavebních parcel k. ú. Písek z roku 1837, mapové číslo 209; Stabílní katastr – Indikační skici, sig. Prách 491, indikační skica k. ú. Písek z roku 1837.
- 174 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 50v.
- 175 SOKA Písek, AM Písek, kart. 963, sig. C 15–17.
- 176 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1075, sig. D II Aksamit, „Jak Wipadal Písek...“, fol. 75r; kn. 310, fol. 53v–54r.
- 177 Podrobně Jiří PEŠTA, *Písecký drnomistr Matěj Nymburský aneb Limburský (1767–1846). Životopisný portrét „sníženého člověka“*, JSH 88, 2019, s. 264–318, zde s. 296–297 a 305–306. Tamtéž odkazy na literaturu k Antonínu Nymburskému. Též viz Jiří PRAŠEK (ed.), *Deník píseckého kata*, Písek 2004.
- 178 Srov. J. LUFFER, *Katalog*, s. 77.
- 179 K pověstem spojeným s Velkým Mehelníkem srov. Jiří FRÖHLICH, *Písecké hory známé i neznámé*, Písek 1999, s. 11–15. Ondřej FIBICH, *Prácheňský poklad. Pověsti z Písecka, Strakonicka a Pošumaví*, Strakonice 2006, s. 35 a 75.
- 180 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 26v.
- 181 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1376, sig. D II Michl. SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 59, matrika Z 1873–1884, fol. 93, v DA sn. 94.
- 182 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1232, sig. D II Kahoun.
- 183 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1195, sig. D II Chmela.
- 184 J. FRÖHLICH, *Písecké hory*, s. 11–15.
- 185 Ernestin HYNEK, *Pověst o Píseckých Vyhliškách*, Poutník od Otavy 1, č. 20, 16. května 1858, s. 170–171.
- 186 [Josef SVÁTEK], *Kamenný stůl na Mehelníku. Pověst z okolí píseckého*, Pražský denník, Besídka pro zábavu a poučení (Příloha k „Pražskému Denníku.“), č. 22–35, 7. 6., 14. 6., 21. 6., 28. 6., 5. 7., 12. 7., 19. 7., 26. 7., 2. 8., 9. 8., 23. 8., 30. 8., 6. 9., 13. 9. 1874.
- 187 Josef SVÁTEK, *Ze pěti století. Historické povídky. Díl 2*, Praha 1896, s. 455–494. TÝŽ, *Ze pěti století. Historické povídky. I. díl*, Praha 1928, s. 37–76.
- 188 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 26v–27r.
- 189 *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae III (1311–1333)*, ed. Josef EMLER, Pragae 1890, s. 350–351, č. 251. Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Díl II (CH–L)*, Praha 1949, s. 253.
- 190 SOKA Písek, AM Písek, kn. 310, fol. 36r a 54r. Pověst publikovala také J. PIXOVÁ, *Stará Portýč*, s. 48.
- 191 Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt. Achter Band. Prachiner Kreis*, Prag 1840, s. 9–10. Auředlní list prachynského Krage 1, č. 21, 6. června 1835, příloha, s. 44–45: „jedna nábožná duše, snad oně starořímské přísloví: sit tibi terra levis – budiž tobě zem lehká – bezpochyby ta samá, od nížto zvon v roce 1575 pochází – z auplna zachovaje, zde z této zemí nejen všechny kameny vybratí, nýbrž i také ji přeposítí nechala.“
- 192 A. SEDLÁČEK, *Dějiny III*, s. 127–134. Jan ADÁMEK, *Počátky píseckého kostela Svaté Trojice do roku 1619*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2013, Písek 2014, s. 43–58.
- 193 Srov. A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 256–257.
- 194 V této souvislosti zmíníme, že roku 1852 písecký podkrajský úřad vyšetřoval šíření zakázané knihy „Prorocství slepého mládence, Prorocství Šibylino a Hyldykardys“, jež byla vytištěna u J. A. Landfrasse v Jindřichově Hradci. Srov. A. SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 211.
- 195 SOKA Písek, AM Písek, kart. 1075, sig. D II Aksamit, rukopis „Marie Aksamitová“, fol. 54r.

Pravěký žárový hrob od Burkováku

ERIKA PRŮCHOVÁ - TOMÁŠ HILTSCHER

ÚVOD

Vrch Burkovák¹ je jednou z nejznámějších lokalit jihočeského pravěku. Přesto jeho nejbližšímu okolí nebyla doposud věnována větší pozornost. Stavební aktivita v zázemí této památky přinesla dílčí zjištění, která mohou v budoucnu sloužit k tvorbě ucelenějšího obrazu pravěkého osídlení v oblasti.

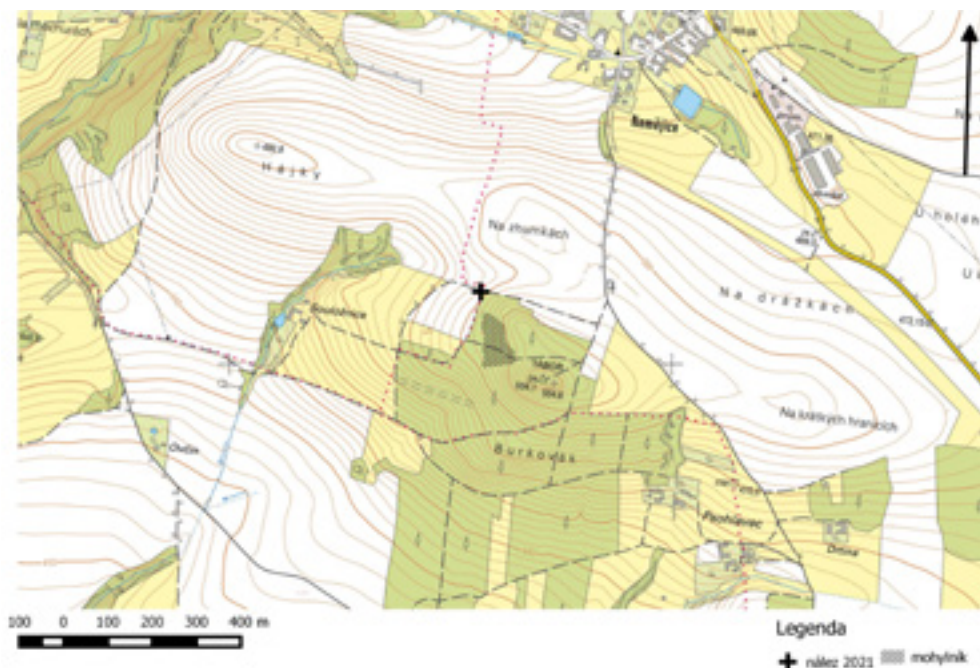
PŘÍRODNÍ PODMÍNKY A HISTORIE VÝZKUMU

Lokalita se nachází na návrší Tábor, které je součástí okrsku Bechyňské pahorkatiny². V blízkosti prochází hranice katastrálních území Nemějice, Slabčice a Písecká Smoleč. Půdní podloží je tvořeno kambisoly³ a jako přirozená původní vegetace byla určena biková a/nebo jedlová doubrava⁴. Lokalita se nachází na hranici klimatických oblastí MT9 a MT10.⁵

Již roku 1894 J. L. Píč prokopal devět mohyl z mohylníku umístěného v severozápadním svahu vrchu, jenž čítal celkem 33 náspů.⁶ V roce 2014 byl mohylník zaměřen A. Danielisovou.⁷ Poslední souborná publikace pochází z pera J. Michálka.⁸ V letech 1923–1925 objevili a následně v letech 1927–1928 částečně prozkoumali J. Švehla a F. Lískovec na vrcholu kopce halštatskou lokalitu pravděpodobně kultovního charakteru.⁹ V roce 1945 zde provedl další zjišťovací výzkum B. Dubský¹⁰ a o dva roky později M. Šolle¹¹. Poslední souborné publikace se lokalita dočkala v roce 2009.¹²

POPIS NÁLEZOVÉ SITUACE

V létě 2021 byla na katastrech Slabčice a Nemějice realizována stavba soustavy polních cest, při níž bylo registrováno několik drobnějších archeologických nálezů. Začátek trasy komunikace byl situován východně pod vrchem Burkovák, který cesta ze severu a západu obcházela. Následně kolem osady Souložnice byla vedena na západ k silnici spojující Píseckou Smoleč a Březi. Naprostá většina trasy kopírovala stávající komunikaci. Při severozápadním úbočí vrchu Burkovák byl skryvkou odhalen silně narušený žárový hrob.¹³ Místo nálezu se nacházelo mimo prostor stávající komunikace na prostoru přibližně 3 × 5 m (Obr. 1), který měl sloužit jako manipulační prostor stavby. V minulosti plocha sloužila k orebnému zemědělství. Zachycena byla spodní část nádoby obsahující menší množství spálených kostí (Obr. 2). Nápadná byla absence zbytků spáleného dřeva. Vkop pro uložení nádoby nebyl zjištěn. V prostoru mimo nádobu nebyly registrovány žádné nálezy. Po začištění a dokumentaci nálezové situace bylo torzo nádoby odebráno v bloku pro výzkum v laboratorních podmínkách.

Obr. 1 | Lokalizace nálezů.

ANTROPOLOGICKÉ HODNOCENÍ

Při žárovém pohřebním ritu způsobuje vysoká teplota pohřebních hranic u kostí řadu změn, jako je podstatná a těžko přesně odhadnutelná změna velikosti kostí, značná míra fragmentace, deformace tvaru (dochází ke zvlnění a zkroucení kostí), zabarvení či změna histologické struktury aj. Fragmentace a deformace spálených kostí má výrazný a negativní vliv na možnost odhadu nejen základních demografických parametrů. Obecně lze říci, že většina zlomků spálených kostí je neurčitelná.¹⁴

U většiny populací praktikujících žárový pohřební ritus se setkáváme s dvoufázovým pohřbem, kdy z místa primárního (místo spálení těla) je vybrán určitý objem kostí a uložen na místo sekundárního uložení (konečný pohřeb). Při manipulaci dochází k více či méně záměrné redukci ostatků. Nejčastěji bývají ostatky pohřbeny do pouhé jamky, nebo uloženy v keramické nádobě.¹⁵

Předmětem bádání se stala spodní část keramické nádoby obsahující zbytky žárového pohřbu. K exkavaci hrobového kontextu bylo přistoupeno v laboratoři Prácheňského muzea v Písku. Po začistění povrchu byla situace vyfotografována. Následovala preparace zlomků spálených kostí a jejich fotodokumentace po jednotlivých úrovních. Úrovně byly vymezovány podle postupně odkrývaných fragmentů kostí. Vzhledem k mocnosti kontextu (26 mm) a počátečnímu sporadickému zachytu pouze

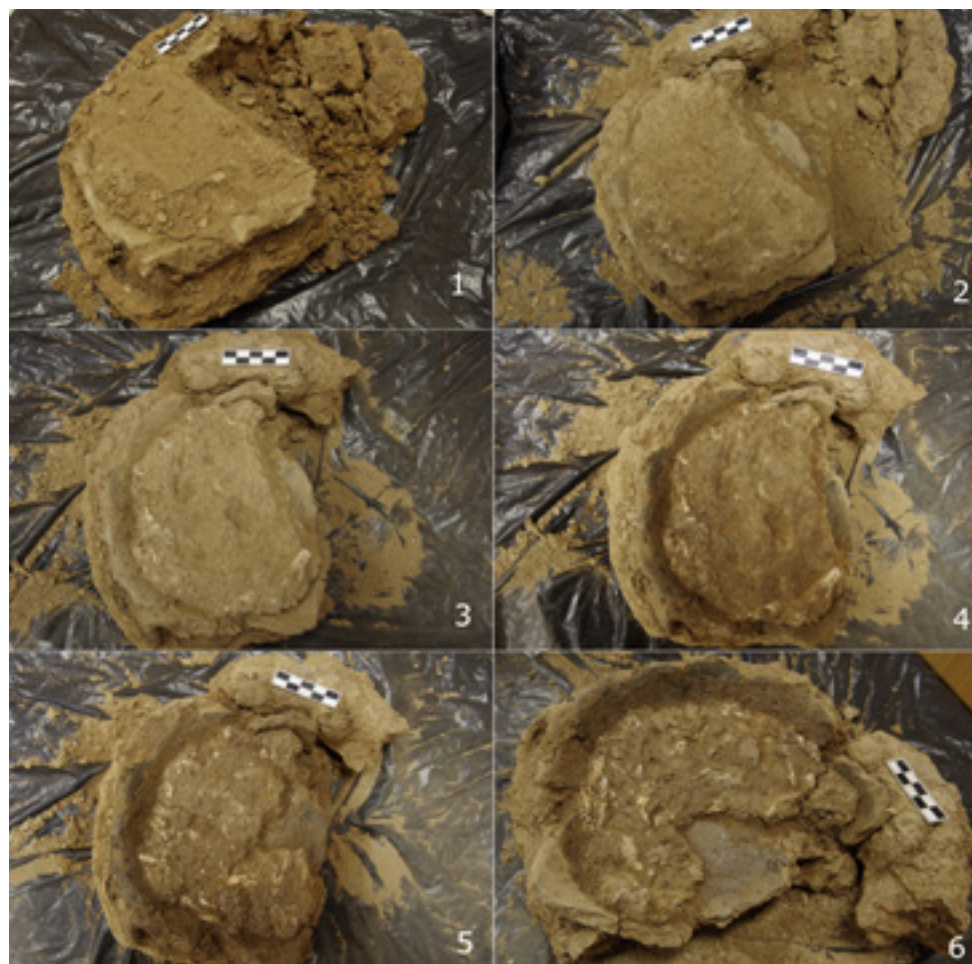

Obr. 2 | Fotodokumentace nálezového stavu — Foto T. Hiltcher

velmi malých zlomků, nebyly jednotlivé úrovně oddělovány a kosti byly vkládány do jednoho sáčku. Při výraznějším vysušení uložení bylo přistoupeno ke zvlhčení za pomoci rozprašovače s lihem, který poměrně rychle vyprchává a nedochází k další degradaci a fragmentaci kostí jako za použití vody.¹⁶

V dochované horní části se nacházely nahodile rozprostřené drobné zlomky. Při preparaci postupně fragmentů kostí přibývalo, až pokrývaly téměř celou plochu dna nádoby, a zvyšovala se i jejich velikost. (Obr. 3). Zatímco v horních partiích nebyly zlomky anatomicky určené, ve spodních partiích při dnu byla již určitá identifikace možná.

Post-exkavační fáze spočívala ve standardním antropologickém hodnocení pro žárové hroby.¹⁷ Zlomky byly zváženy, změřeny a spočítány po vypreparování (před proplavením). Celkovou hmotnost souboru v této fázi zpracování, která činila 84 g, zvýšila určitým podílem zemina nalepená na kostech. Po následném lehkém proplavení vážily zlomky 53 g. Oproti současným kremacím, které váží 970–3200 g, jsou pravěké kremace o poznání menší a lehčí. Je to dáno několika faktory, z nichž některé jsou lidského původu a některé přírodního. K těm ovlivněným člověkem nepochybně patří vybírání kostí z pohřební hranice pro konečné uložení, orebné zemědělství, nebo metodika archeologického výzkumu. Z přírodních tafonomických faktorů lze uvést působení chemismu půdy,

Obr. 3 | Fotodokumentace postupu preparace žárového hrobu, ze kterého je patrný nárůst počtu fragmentů kostí a jejich velikost směrem ke dnu pohřební nádoby — foto E. Průchová

či aktivitu norujících živočichů a vyhledávání těchto zlomků faunou pro doplnění minerálních látek. Počet zlomků byl spočítán kvantitativním odhadem, kdy byl soubor rozčleněn na přibližně stejně četné hromádky a v jedné z nich byly spočítány zlomky. Touto metodou jsme dospěli k přibližnému počtu 1150 fragmentů. Náhodně bylo vybráno a změřeno 200 fragmentů kostí, přičemž průměrná velikost činila 5,6 mm a mediánová 4,5 mm. Velikost fragmentů z hrobu je přiřazena do 1. stupně Wahlovy škály⁸ – velikost velmi malá (do 15 mm průměrného lineárního rozměru). Barva zlomků se pohybovala od modrošedé po sytě bílou. Tomuto barevnému spektru je přiřazen stupeň spálení III (dokonalý) až V (dokonalý až křídovitý) s odhadnutým stupněm žáru 550–800+°C.⁹ Pro případné hodnocení prekremační manipulace s pozůstatky byl sledován případný výskyt prasklin

Obr. 4 | Identifikované zlomky zubů: a) soubor zubů jako celek; b) identifikovaný kořen třenového zubu (foto: Ch. Prosdócimo); c) patrná struktura skloviny a zuboviny na rozlomené korunce (foto: Ch. Prosdócimo).

a jejich morfologie.²⁰ Praskliny na kostech byly identifikovány pouze v jednotkách případů a jednalo se jen o tři typy – lineární, krátké kolmé a síťové. Lineární a krátké kolmé praskliny nebyly jednoznačně přisouzeny jednomu druhu prekremačního stavu (čerstvé vs. suché kosti). Síťové praskliny se zdají být typické pro spalování suchých kostí, což by znamenalo, že před samotnou kremací došlo k dekompozici měkkých tkání. Vzhledem k charakteru souboru, který je velmi fragmentární, se stalo anatomické určení oříškem. Snáze se identifikovaly charakterističtější zlomky z lebky, zubů, žeber a obratlů.²¹ Při dně nádoby se nacházely zejména zlomky kostí typu dlouhého (pravděpodobně loketní a lýtkové kosti, metakarpů a metatarzů) a dále dobře identifikovatelné fragmenty lebky (min 14 zlomků). V souboru se nachází i větší množství zlomků zubů (cca 25 ks, z toho 4× zlomky kořenu

a 21× zlomky korunek; Obr. 4). V souboru nebyly zachyceny žádné opakující se části, s otazníkem by tak bylo možné vyřknout domněnku, že se jednalo o jednočetný pohřeb. Vzhledem k části dochovaného kořene třenového zubu lze říci, že se předmětem pohřbu stal jedinec starší 9,5 let.²² Pro odhad pohlaví se nepodařilo zachytit žádný pohlavně specifický znak.

CHRONOLOGICKÉ ZAŘAZENÍ

Chronologické zařazení pohřbu je vzhledem k nálezovým okolnostem značně problematické. Nádobu, která byla součástí pohřbu, nelze na základě její morfologie nebo výzdoby vzhledem k torzovitému dochování časově blíže zařadit. Pouze na základě způsobu provedení a použitým materiálu lze dovodit její pravěké stáří. Pro interpretaci období uložení ostatků lze vycházet pouze z praktikovaného pohřebního ritu a prostorových souvislostí. Jako pravděpodobná se nabízí náleži-
tost hrobu k mohylovému pohřebišti, jehož vzdálenost je pouze několik desítek metrů jihovýchodně od nálezu. Toto pohřebiště bylo využíváno ve starší době bronzové a době halštatské.²³ Pro starší dobu bronzovou je typický pohřební ritus inhumací, kde v případě mohyl bývá zbudována kamenná konstrukce, zatímco žárové hroby jsou zcela výjimečné a nálezy na území Písecka sporné.²⁴ Pro halštatskou mohylovou kulturu je v případě drobných žárových hrobů typická větší zahloubená jáma s přítomností několika keramických nádob a využitím kamene pro obložení.²⁵ Pro pozdní dobu halštatskou jsou již registrovány i pohřby pouze s jednou nádobou obsahující spálené kosti.²⁶

Z období doposud zachycených na přilehlém pohřebišti, lze pohřeb přiřadit době halštatské, a to její pozdní fázi. Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná pravděpodobně o plochý žárový pohřeb a svým ritem neodpovídá zbytku pohřebiště, nelze vyloučit i funerální využití prostoru v jiném pravěkém období. Lze zmínit především plochá žárová pohřebiště mladší a pozdní doby bronzové, či střední dobu laténskou (LT B–C1), pro níž je využívání starších mohylníků charakteristické.²⁷

SHRNUTÍ

V roce 2021 byl pod vrchem Burkovák zachycen relikť nádoby obsahující spálené ostatky. Nález byl vybrán v bloku a preparován v laboratoři. Dodržení anatomického řádu při ukládání do nádoby nebylo registrováno. Obsahem byly především fragmenty lidských kostí, většina blíže anatomicky neurčených, které prošly žarem od 550 do více jak 800°C. Podle typu přítomných prasklin by se dalo uvažovat o prekremační manipulaci ve smyslu předchozí dekompozice měkkých tkání, kdy se předmětem spalování staly již jen suché kosti. Jednalo se pravděpodobně o jednočetný pohřeb jedince staršího 9,5 let s neodhadnutým pohlavím a nezjištěnými patologickými změnami. Součástí odkrytého torza kremace nebyly žádné hrobové přídávky. Chronologická přináležitost nálezů byla učiněna na základě prostorových souvislostí (blízký výskyt mohyl ze starší doby bronzové a halštatské) a charakteristik pohřebního ritu dotčených kultur. Při vědomí možné chyby by byl hrob předběžně datován do pozdní fáze doby halštatské.

POZNÁMKY

1 Zvaný též Tábor.
2 Jaromír DEMEK – Petr MAKOVČIN, *Žeměpisný lexikon ČR: Hory a nížiny*, Brno 2006, s. 449.
3 Jan NĚMEČEK – Zuzana LĚROVÁ, *Klasifikace půdních typů podle TKSP a WRB*, Praha 2009 (dostupné na: <http://geoportal.gov.cz>).
4 Zdeňka NEUHASLOVÁ – Jaroslav MORAVEC a kol., *Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky – Map of Potential natural vegetation of the Czech Republic. – 1 map. color.*, ed. Kartografie, Praha 1997 (dostupné na: <http://geoportal.gov.cz>).
5 Evžen QUITT, *Klimatické oblasti Československa*, Brno 1971.
6 Josef Ladislav PÍČ, *Mohyly na Burkovském vrchu u Nemějic*, Památky archeologické XVII, 1896–1897, s. 14.
7 Alžběta DANIELISOVÁ, *Plán lokality – vrch Burkovák s mohylovým pohřebištem*, Dokument C-DY-100000075, Archeologický ústav Praha. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-DY-100000075>, Praha 2014.
8 Jan MICHÁLEK, *Mohylová pohřebiště doby halštatské (Ha C–D) a časné laténské (LT A) v jižních Čechách*, 1/2, Praha 2017, s. 243–246.
9 Josef ŠVEHLA, *První hora Tábor v pravěku*, Jihočeský sborník historický 2, 1929, s. 38.
10 Bedřich DUBSKÝ, *Pravěk jižních Čech*, Blatná 1949, s. 205.
11 Miloš ŠOLLE, Nemějice, okr. Písek, *Nálezová zpráva o výzkumu roku 1947*, Archiv Archeologického ústavu AV ČR Praha, č. j. 3505/48, Praha 1948.
12 Miloslav CHYTRÁČEK – Ondřej CHVOJKA – Jan JOHN – Jan MICHÁLEK, *Halštatský kultovní areál na vrchu Burkovák u Nemějic*, Archeologické rozhledy LXI, 2009.
13 WGS-84: 49.3203589N, 14.3519600E
14 Douglas H. UBELAKER, *Human skeletal remains. Excavation, analysis, interpretation*, Washington, D.C., 1989.
Milan DOKLÁDAL, *Morfologie spálených kostí. Význam pro identifikaci osob*, Sborník prací lékařské fakulty 113, Opuscula anthropologica, Masarykova univerzita, Brno 1999.
Milan STLOUKAL, *Žárové pohřby*, In: M. Stloukal (vedoucí autorské skupiny), *Antropologie. Příručka pro studium kostí*, Národní muzeum, Praha 1999, s. 378–382.
Henri DUDAY, *The archaeology of the dead. Lectures in archaeoethanatology*, Translated by Anna Maria Cipriani and John Pearce, Southampton: Oxbow Books 2009.
15 Henri DUDAY, *The archaeology of the dead. Lectures in archaeoethanatology*, Translated by Anna Maria Cipriani and John Pearce, Southampton: Oxbow Books 2009.
16 Anna PANKOWSKÁ – Erika PRŮCHOVÁ – Martin MONÍK – Martina NOVÁKOVÁ, *Taphonomy of cremation burials: excavation and deposition bias in bone preservation*, Fines Transire 23 (Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern / West- und Südböhmen / Oberösterreich – Archeologická pracovní skupina východní Bavorsko / západní a jižní Čechy / Horní Rakousko), 2014, s. 223–231.
17 Milan DOKLÁDAL, *Morfologie spálených kostí. Význam pro identifikaci osob*, Sborník prací lékařské fakulty 113, Opuscula anthropologica, Masarykova univerzita, Brno 1999.
Milan STLOUKAL, *Žárové pohřby*, s. 378–382.
18 J. WAHL, *Leichenbranduntersuchungen. Ein Überblick über die Bearbeitungs – und Aussagemöglichkeiten von Brandgräbern*, Prähistorische Zeitung 57, 1982, s. 2–215 (citováno dle: Milan DOKLÁDAL, *Morfologie spálených kostí. Význam pro identifikaci osob*, Sborník prací lékařské fakulty 113, Opuscula anthropologica, Masarykova univerzita, Brno 1999).
19 M. DOKLÁDAL, *Morfologie spálených kostí*, s. 36–39.
20 Štěpán KUNÁŠEK, *Modifikace povrchu spálených kostí v závislosti na prekremační manipulaci s ostatky: experimentální studie*, Nepublikovaná diplomová práce, Katedra antropologie, Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni, Plzeň 2015 (s literaturou).
21 Henri DUDAY – Germain DEPIERRE – Thierry JANIN, *Validation des paramètres de quantification, protocoles et stratégies dans l'étude anthropologique des sépulture secondaires à incinération. L'exemple de nécropoles protohistoriques du Midi de la France*, In: B. Dedet et al. (eds), *Archaeologie de la mort, archaeologie de la tombe au premier âge du fer*, 7–29, Lattes, Monographies d'archeologie Méditerranéenne, no. 5, 2000.
22 D. H. UBELAKER, *Human skeletal remains*.
23 Jiří FRÖHLICH – Jan MICHÁLEK, *Archeologické nemovité památky v okrese Písek*, Zprávy Československé společnosti archeologické 20, Praha 1978, s. 97.
24 Ladislav HÁJEK, *Jižní Čechy ve starší době bronzové*, Památky archeologické 45, 1954, s. 115–192.
Ondřej CHVOJKA – Petr KRISTUF – Ladislav RYTÍŘ, *Mohylová pohřebiště na okrese Písek. 1. díl, současný stav poznání a metoda sběru dat*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 6, České Budějovice – Plzeň 2009.
25 Např. na pohřebišti v Nynicích – Věra ŠALDOVÁ, *Halštatská mohylová kultura v západních Čechách – Pohřebiště Nynice I*, Památky archeologické 59, 1968.
26 Věra ŠALDOVÁ, *Pozdně halštatské ploché hroby v západních Čechách a jejich vztah k současným mohylám. Pohřebiště Nynice a Žákava-Svářeč*, Památky archeologické 62, 1971.
27 Jan MICHÁLEK, *Hrobové nálezy charakteru plochých keltských pohřebišť (LT B–C1) z jižních Čech*, Archeologické rozhledy 37, 1985, s. 293.

Archeologové na Práchni. Malíř Alois Moravec a výzkum na hradišti Prácheň v roce 1976

MARTIN PTÁK

ÚVOD

Hradiště Prácheň je neodmyslitelně spojeno s raným středověkem jihočeského prostoru.¹ Je situováno na výrazný vrchol v ohbí řeky Otavy naproti městu Horažďovice. V posledním desetiletí je autorem příspěvku hradiště i podhradí soustavně sledováno, postupně jsou zpracovávány starší výzkumy a zároveň jsou prováděny záchranné výzkumy a průzkumy. Jedním z výstupů z těchto aktivit je výstava Prácheň pohledem archeologie, která byla v roce 2020 uspořádána v Městském muzeu v Horažďovicích a o rok později byla v pozměněné podobě prezentována v Prácheňském muzeu v Písku². Archeologické nálezy a dokumenty k výzkumům byly v obou případech doprovázeny obrazy lokality od řady autorů. Při této příležitosti byl nejspíše prvně veřejnosti představen obraz od malíře Aloise Moravce, na kterém je zachycen výzkum předhradí hradiště Prácheň v roce 1976 (obr. 1, 2).

KRÁTCE K HRADIŠTI PRÁCHEŇ³

Z hradiště a jeho okolí jsou známé pravěké (především pozdně bronzové) nálezy, zatím ale nebylo zjištěno, že by lokalita byla v pravěku opevněna. Další desítky nalezených zlomků keramiky je možné datovat do středohradištního období, též ale zatím nebylo prokázáno, že by lokalita v tomto horizontu byla opevněna. Soudobé osídlení je v okolí prokázáno četnými povrchovými sběry, lze tedy předpokládat, že krajina byla tou dobou alespoň částečně osídlena. Otava tvořila doajista důležitou dopravní tepnu a Prácheň mohla, stejně jako nedaleká poloha Hradce, sloužit minimálně jako strážní bod. Rozmach Práchně jako dvoudílného, téměř tříhektarového hradiště nastává v mladohradištním období v důsledku mocenských a kolonizačních snah středočeských Přemyslovců, není jasné, zda již v průběhu 10. století nebo až následně v 11. století. Prácheň se stala výraznou oporou knížecí, potažmo královské správy v jihočeském prostoru. Vývoj této zásadní opevněné lokality byl završen výstavbou unikátního hradu na akropoli hradiště.

NARUŠENÍ PŘEDHRADÍ A VÝZKUM V SEZONĚ 1976

V roce 1972 byly prováděny necitlivé terénní úpravy příjezdové cesty a plochy před hřbitovem. Došlo k porušení jižního valu předhradí hradiště a zplanýrování části plochy předhradí. Aby byly zjištěny alespoň nějaké informace o poškozené části hradiště, byl uskutečněn v roce 1976 na předhradí záchranný výzkum, jímž byli pověřeni archeologové z plzeňské a mostecké expozitury Archeologického ústavu Jan Klápště a Peter Braun. Hlavními úkoly výzkumu bylo začištění a dokumentace narušeného jižního valu předhradí, sondáž na vnitřním východním valu předhradí, sondáž v prostoru mezi poničenou plochou před hřbitovem a jižní hřbitovní zdí a v neposlední řadě zjišťovací sonda na podhradí. Výzkum probíhal od 19. července do 3. srpna 1976.⁴

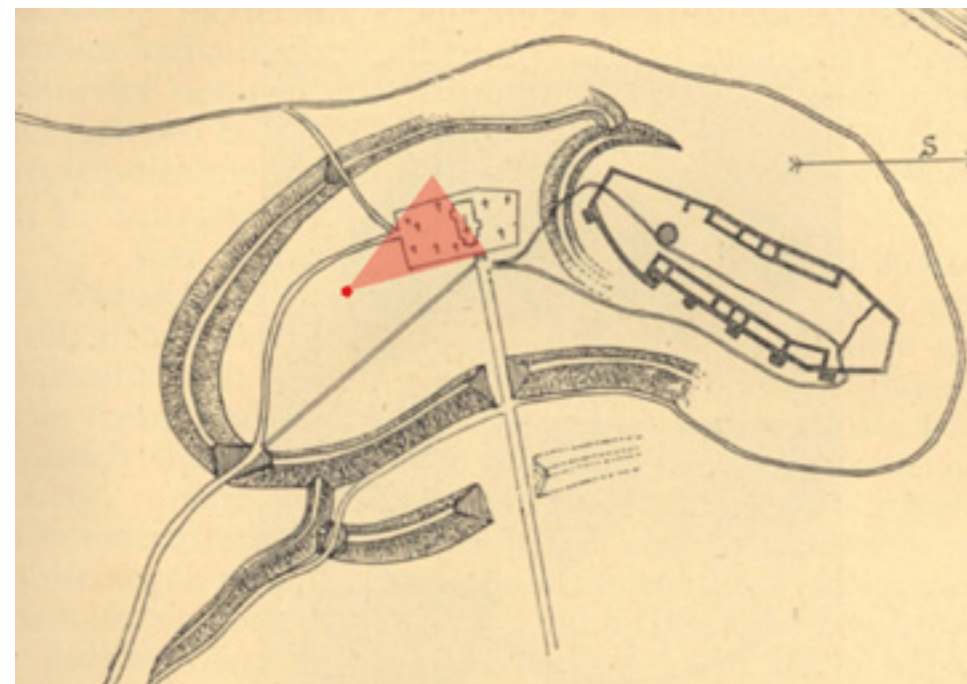

Obr. 1 | Obraz *Archeologové na Práchni* z roku 1976 — Foto autor.

Obr. 2 | Detail umělcovy signatury — Foto autor

V prostoru mezi poškozenou plochou, kterou už nebylo vzhledem k úpravě povrchu možné zkoumat, a hřbitovní zdi byla položena sonda I o rozměrech 3x6 metrů. V ní byla zjištěna část kostrového pohřebiště, které porušovalo mladohradištní kulturní vrstvu. Pohřby, které byly, až na jednu výjimku se dvěma železnými přezkami, bez doprovodných artefaktů, bylo možné pouze na základě stratigrafických vztahů datovat do vrcholného středověku. K výzkumu je dochována dokumentace (obr. 4), zaměření a nálezy. Fotografickou dokumentaci bohužel zatím postrádáme. V létě 2016 došlo k další úpravě plochy před hřbitovem v obdobném rozsahu jako v roce 1972. Byly odstraněny degradované povrchy parkoviště, díky čemuž bylo možné dokumentovat stav po tehdejší nehlášeném terénním zásahu a ve čtyřech sondách zkoumat (obr. 5) dochované pozůstatky archeologických objektů a vrstev, zjištěny byly další hroby.⁵

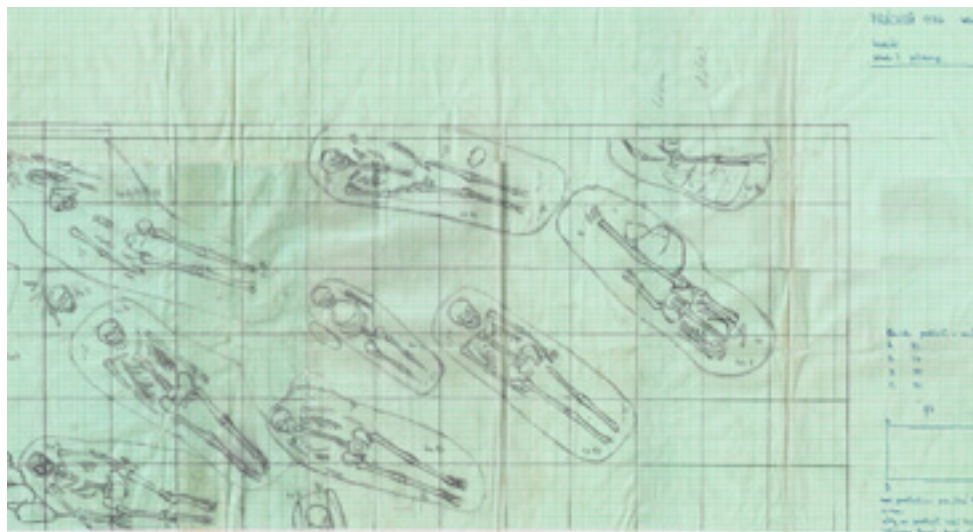
Obr. 3 | Schematický plán hradiště⁶ s vyznačením místa tvorby a směru pohledu na výzkum a kostel.

K ŽIVOTU A DÍLU ALOISE MORAVCE

Alois Moravec se narodil 5. ledna 1899 v obci Chyšky nedaleko Milevska do rodiny učitele⁶. V roce 1908 se rodina přestěhovala do Střelských Hoštic na Strakonicku. Alois Moravec si zdejší krajinu velmi oblíbil a rád se tam vracel. Mezi léty 1908 a 1911 navštěvoval místní obecnou školu, následně přešel na Měšťanskou školu do Horažďovic. Od roku 1913 studoval na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, u profesora Kysely se věnoval především knižní ilustraci. V roce 1916 přešel na Akademii výtvarných umění k Maxi Švabinskému. Mezi léty 1923 až 1926 působil v Plzni, následně přesídlil natrvalo do Prahy. Pravidelně jezdil tvořit do jižních Čech a na Šumavu, přebýval u svých přátel v Poříčí, Střelských Hošticích, Kašperských Horách či Myslívě – zde navštěvoval Ladislava Stehlíka. Alois Moravec zemřel 6. března 1987 v Praze, pohřben je u zdi kostela ve Střelských Hošticích. Během úctyhodných sedmdesáti let tvorby tíhnul k venkovu, časté jsou motivy kolem řek, rád zachycoval zemědělské práce atd.

POPIS OBRAZU ARCHEOLOGOVÉ NA PRÁCHNI A OKOLNOSTI JEHO VZNIKU

Obraz je v Prácheňském muzeu v Písku⁷ uložen ve sbírce výtvarného umění pod přírůstkovým číslem 41/2006 a inventárním číslem VU 2270. použitá technika je olej na plátně, rozměry jsou přibližně 41x78 cm. V levém dolním rohu je obraz opatřen datací 76 a podpisem autora *A. Moravec*

Obr. 4 | Dokumentace sondy I z roku 1976.

(obr. 2). Na zadní straně je umělcovou rukou nadepsáno „ALOIS MORAVEC 1976 ARCHEOLOGOVÉ NA PRÁCHNI“. Obraz je osazen ve zlatém rámu, který odpovídá době vzniku díla. Do sbírek muzea byl získán v roce 2009. Na obraze je zachycen kostelík sv. Klimenta na prácheňském předhradí, hřbitovní zeď s brankou, mohutné borovice a v popředí halda zeminy a čtyři muži při práci v archeologické sondě. Datace obrazu i umístění zachycené sondy odpovídá odkryvu v létě 1976. Cenná je vzpomínka pana profesora Klápště⁸, který návštěvu A. Moravce na Práchni popsal takto: „*Na setkání s Aloisem Moravcem si pamatuji, seděl tam kousek stranou v roští a byl nevrlý, když se k němu přiblížil nějaký zvědavce. Těm poslední vpravo bych mohl být já, býval jsem světlovlasý, hlavně v létě.*“

Prostor, odkud Alois Moravec výzkum zachytil, lze snadno identifikovat (obr. 3). Při porovnání obrazu s realitou se zdá, že umělec pojal pohled trochu z nadhledu, aby bylo lépe vidět kostelík, pokud tedy nestál např. na haldě hlíny zbylé z výše popsaných terénních úprav. Umělec maloval či kreslil Prácheň opakovaně, většinou z pohledu přes Otavu, známé jsou např. olejomalby *Na Otavě pod Práchní* z roku 1974⁹, *Prácheň od Nového dvoru* z roku 1974, *Prácheň* 1979, *Pod Práchní na Otavě* 1984.

ZÁVĚR

Uběhlo již téměř půlstoletí od léta, kdy Alois Moravec zachytil archeologický výzkum na předhradí hradiště Prácheň. Není jasné, zda se na hradiště dostavil za účelem výzkum zvěčnit na desku nebo o jeho průběhu dopředu nevěděl a dílo tak vzniklo řízením náhody, když se vypravil za krásami své oblíbené Práchně. V jihočeském prostoru se jedná o unikátní zachycení probíhajícího archeologického výzkumu.

Obr. 5 | Shodou náhod obdobný výjev archeologického výzkumu fotograficky zachytil autor příspěvku, aniž by o existenci obrazu od Aloise Moravce věděl, v létě 2016 při práci v sondě 3. Archeolog Pavel Břicháček, který byl na výzkum přizván jako koreferent, se bez váhání chopil nářadí a pokusil se o revizi geologického podloží.

POZNÁMKY

1 Vznik příspěvku byl podpořen GA UK, Raně středověké hradiště Prácheň, č. 251116.
2 Stať o výstavě je též součástí této ročenky.
3 Výběrová literatura k archeologii Práchně: Martin PTÁK – Michaela PTÁKOVÁ: *Nové poznatky k pravěku Práchně*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 31, 2018, s. 105–113; Martin PTÁK: *Několik postřehů o archeologickém bádání Bedřicha Dubského na hradišti Prácheň*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 34, 2021, s. 331–347; Jan Vratislav ŽELÍZKO: *Archeologické nálezy z okolí Horažďovic*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze VIII, Praha 1900, s. 121–129; Ladislav ČAPEK: *Příspěvek ke studiu hradiště Prácheň a jeho zázemí v 10. až 13. století na základě archeologických a historických pramenů*, Vlastivědný sborník muzea Šumavy. Sušice 2014, s. 107–132; Hana PRĚROSTOVÁ: *Příspěvek poznání opevnění hradiště Prácheň*, Sborník prací z historie a dějin umění 6, Klatovy – Klenová 2011, s. 169–184; Michal LUTOVSKÝ, *Jižní Čechy v raném středověku*. Slovanské osídlení mezi Práchní a Chýnovem, Příbram 2011, s. 172–176; k hradu Prácheň např. Tomáš DURDÍK: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů, Praha 2000, s. 446.
4 Peter BRAUN – Jan KLÁPŠTĚ: *Dokument C-TX-197605152*. Archeologický ústav ČSAV, pobočka Most 1976. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-197605152>; Antonín BENEŠ, *Vážné poškození hradiště Prácheň*, Výběr 12, 1975, s. 207–208; Peter BRAUN – Jan KLÁPŠTĚ, *O archeologickém studiu Práchně a jejího zázemí*, Výběr 15, 1978, s. 91–93. Peter BRAUN – Jan KLÁPŠTĚ, *Velké Hydčice, okr. Klatovy*, Výzkumy v Čechách 1976–78, Praha 1981, 154–155.
5 K výzkumu 2016 např. M. PTÁK, *Několik postřehů o archeologickém bádání*.
6 K životu a dílu Aloise Moravce přehledně a s literaturou Hana KRUBNEROVÁ, *Alois Moravec a sdružení jihočeských výtvarníků*, magisterská práce, Olomouc 2012; výstavní katalogy Ladislav STEHLÍK, *Žasloužilý umělec Alois Moravec* (kat. výstavy), Okresní muzeum v Písku 1976; TÝŽ, *Žasloužilý umělec Alois Moravec, nositel vyznamenání „za vynikající práci“*, *Šumavské motivy* (kat. výstavy), Muzeum Šumavy Kašperské Hory 1978.
7 Za upozornění na obraz a možnost jeho studia jsem vděčen muzejním kolegům Martině Měřičkové a Janu Koubovi.
8 Panu profesorovi jsem zavázán za vedení doktorské práce, umožnění zpracování výzkumů z hradiště Prácheň ze sedmdesátých let a v neposlední řadě za tuto informaci.
9 Uložen v Městském muzeu v Horažďovicích, následující vypsaná díla byla zachycena v aukčních katalozích.
10 Podle Karel NĚMEC, *Dějiny města Horažďovic*, Horažďovice 1936, s. 15.

PRÁCHEŇSKÉ MUZEUM V PÍSKU V ROCE 2021

Několik archeologických lokalit na Písecku z roku 2021

JIŘÍ FRÖHLICH

V článku jsou zveřejněny archeologické akce a registrace autora v roce 2021. Navazuje na příspěvky otištěné v ročenkách píseckého muzea za léta 2017, 2019 a 2020. Některé lokality byly dokumen-
továny ve spolupráci s archeologickým oddělením Jihočeského muzea v Českých Budějovicích. Archeologické předměty uložené u nálezců by měly být předány do muzea.

DOBEV

Na návrší Mřeže (kóta 403,3 m) byla doložena neznámá pravěká aktivita. Nalezené drobné zlom-
ky nádob (40 ks) pravděpodobně ze střední doby bronzové byly rozptýleny v ornici těsně pod
vrcholem na východní, severní a západní straně. Uloženy jsou ve sbírce Prácheňského muzea
pod přír. č. 221/2021. Počátkem roku 2022 byla na lokalitu navedena vrstva sedimentu vytěženého
z Dobevského rybníka.

NĚŽOVICE

Posouzeny byly nálezy, které získal ing. Václav Sulek povrchovým sběrem na poli v prostoru zaniklé
středověké vesnice Jenišovice.¹ Jde o četné zlomky nádob z 13.—15. století, brousek a nýt.

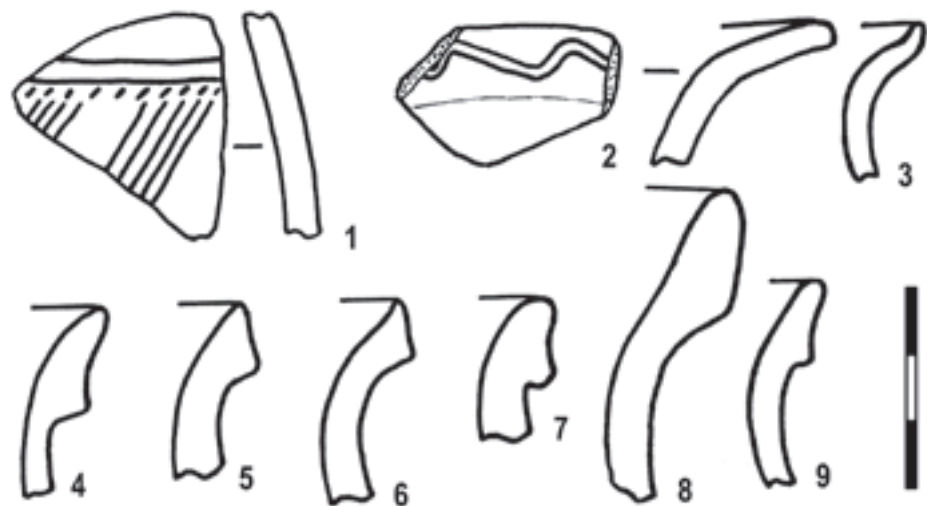
NOVÁ VES U ČÍŽOVÉ

Ve spolupráci s Ondřejem Chvojkou, Janem Johnem a Janem Michálkem bylo provedeno částečné
zaměření dosud neznámé skupiny mohyl v lese na návrší severozápadně od Novoveské myslivny.
Současně bylo zdokumentováno místo nálezů 2 turbanů, 2 plechových náramků, nákrčníku, uza-
vřeného drátěného náramku, skleněného korálu a zlomků několika keramických nádob z doby
halštatské v jedné z nich, které až na korál byly uloženy do sbírky Jihočeského muzea.

Dokumentována byla poloha nálezů halštatského či laténského bronzového kroužku (průměru 39
mm), který kolem r. 2010 našel František Duda z Čížové na okraji lesa 500 m severozápadně od
okraje Nové Vsi. Uložen je ve sbírce Jihočeského muzea.

PÍSEK

V průběhu roku došlo v purkratické rybníční soustavě k odstranění sedimentů z pěti rybníků a při
té příležitosti byly povrchovým sběrem získány archeologické nálezy, převážně zlomky nádob. Vět-
šina pravěké keramiky má dlouhodobým působením vody poškozený povrch. Zahloubené objekty
nebyly zjištěny. Současně bylo dokumentováno dřevěné výpustné potrubí vyjmuté z hrází rybníků.
Rybník Žálesný: Na severním okraji rybníka (původně na levém břehu potoka) byl nalezen soubor

Obr. 1 | Výběr nálezů z rybníků purkratické rybníční soustavy u Písku. 1: Zálesný rybník, mladší doba bronzová, 2: Nádvorný rybník, doba laténská, 3–9: Prostřední rybník, sklonek 13. až první polovina 14. století. Kresba autor

zlomků keramiky (326 ks) ze sídliště z mladšího úseku mladší doby bronzové, případně z počátku pozdní doby bronzové. Nálezy jsou uloženy ve sbírce Prácheňského muzea pod přír. č. 222/2021. *Rybník Prostřední:* V západní části rybníka byly získány nálezy z několika období. Nejstarší je zlomek patinované čepelky z mladého paleolitu, nalezený 60 m od hráze. Keramické zlomky z blíže neurčeného pravěku (64 ks) byly sbírány cca 80–120 m od hráze při potoce z Kamenitého rybníka a zlomky nádob ze sklonku 13. století až po 15. století (107 ks) ležely 40–100 m od hráze. Středověké osídlení případně mohlo zaniknout v souvislosti se stavbou rybníka. Keramika je uložena v Prácheňském muzeu pod přír. č. 223/2021, paleolitický artefakt je ve sbírce Národního muzea v Praze evidovaný pod přír. č. 13/2021.

Rybník Nádvorný: V západním výběžku rybníka, kolem přítoku z Lučního rybníka, bylo zjištěno laténské sídliště. Keramické zlomky (celkem 73 ks; 7 % tuhových) jsou v Prácheňském muzeu zapřesány pod přír. č. 224/2021. V privátní numismatické sbírce byl z lokality dokumentován fenik se čtyřhrázem pasovského biskupství, ražený v Pasově někdy v letech 1260 až 1350.² Nepřímá souvislost mince s obchodem po Zlaté stezce, vedoucí z Pasova přes Šumavu, je pravděpodobná.

Rybník Rákosník: Z bahna rybníka vyzvedli detektoráři novověké předměty, zejména drobné military armády rakousko-uherské, československé a ojediněle i wehrmachtu. Souvisejí s vojenským využitím sousedního dvora.

Jižně od dvora Purkratice (původně Kračice), prvně zmiňovaného roku 1394, se uskutečnil na obou březích potoka povrchový průzkum polí č. parc. 602/3 a 606/1.³ Nalezené zlomky nádob a nádobkových kachlů z pozdního středověku a raného novověku jsou odpadem vyvezeným

Obr. 2 | Části dřevěného výpustného potrubí z hráze Nádvorného rybníka v Purkraticích u Písku. Foto autor

s hnojem 70–300 m od dvora. Ojedinělé keramické fragmenty z 13. století dokládají osídlení prostoru 70–100 m od dvora. Nálezy jsou uloženy ve sbírce Prácheňského muzea pod přír. č. 225/2021.

ROHOZOV

Posouzeny byly keramické zlomky, které z různých zemních zásahů v čp. 2 a 3 shromáždil jejich majitel ing. Jaromír Vrána. Nejstarší jsou ojedinělé fragmenty z počátku 14. století, zastoupena je též keramika z 15. století a podstatná část souboru pochází z 16. až 20. století. K nejmladším nálezům patří hlavička porcelánové dýmky s motivem lešetínského kováře z počátku 20. století. První písemné zmínky o Rohozově jsou až z konce 14. století. V roce 1383 zde hospodařil Budilov z Rohozova a v roce 1390 Čáslav z Rohozova.⁴ Na místě nic nenasvědčuje tomu, že by zde stála tvrz.

TOPĚLEC

Na mírném svahu v lese Kocovice 1200 m SSZ od kaple v Topělci byla zjištěna 90 m dlouhá řada nedatovaných šachet na zlato severojižního směru. Na návrší 400 m ZJZ od ní jsou další stopy blíže neurčené těžby.

Obr. 3 | Kamenný snos na Klatovském vrchu u Vráže dokládá, že zde kdysi bylo pole. Foto autor

VRÁŽ

V privátní numismatické sbírce byl registrován denár Břetislava I. (průměr 16,5 mm, hmotnost 0,83 g), nalezený asi před 10 lety na okraji lesa 950 m ZJZ od železniční stanice Vráž u Písku. Jde o denár malého střížku Cachova typu 324, ražený po mincovní reformě uskutečněné r. 1050.⁵

Při vizuálním průzkumu zalesněného návrší Klatovy západně od obce byly fotograficky dokumentovány novověké kamenné snosy, někde připojené k vystupujícím balvanům. Do Pamětní knihy obce Vráže zapsal v roce 1924 kronikář a vrážský řídící učitel Jan Jindra, že podle vyprávění místních obyvatel byly na Klatovském vrchu nalezeny archeologické nálezy, zejména bronzové náramky, uložené potom ve vrážském zámku a údajně v Národním muzeu.⁶ Případně se nabízí možná souvislost se sedmi bronzovými náramky a sekerkou, vykopanými v lesích u Vráže a koncem 19. století darovanými Františkem Kadlecem prostřednictvím chlaponického rolníka Josefa Marouška do píseckého muzea.⁷ V evidenci muzea tento dar není zapsán, ale nelze vyloučit, že jde o předměty uložené ve staré sbírce bez lokality.

VRCOVICE

Na pravém břehu Otavy, uprostřed příkrého svahu jižně od skály Sekyrka, byl nalezen v druhotné poloze zlomek stěny pravěké nádoby, který je ve sbírce Prácheňského muzea zapsaný pod přír. č. 226/2021. Ze sousední skály pochází nádoba z rané střední doby bronzové.⁸

Obr. 4 | Depot kovadlinky a zlomku náramku z doby bronzové v lese na katastru Zlivic. Foto autor

Registrovány byly železné předměty nalezené ing. Václavem Sulkem na povrchu obvalů u středověkých šachet na zlato v Zádušním lese,⁹ v prostoru mezi železniční tratí a silnicí. Jde o fragment podkovy a botku kopí (?) délky 99 mm.

ZLIVICE

Ve spolupráci s O. Chvojkou a J. Michálkem byla v lese 800 m východně od Novoveské myslivny objevena skupina dosud neznámých mohyl. Současně bylo zaměřeno místo nálezu náhrdelníku s bronzovými srdcovitými závěsky ze střední doby bronzové v jedné z nich, který je uložen ve sbírce Jihočeského muzea.

Ve spolupráci s Ondřejem Chvojkou bylo zaměřeno místo depotu bronzové kovadlinky a fragmentu náramku z konce střední doby bronzové v lese 750 m jihozápadně od vrážského zámku, vyzvednutého asi před deseti lety Františkem Dudou. Na ZM 22-23-22 jde o koordináty 426:150. Depot je uložený ve sbírce Jihočeského muzea.¹⁰

POZNÁMKY

1 Blíže k lokalitě s literaturou viz Jiří FRÖHLICH, *Zaniklé středověké vesnice v okrese Písek. Shrnutí poznatků*, Archeologie ve středních Čechách 21, 2017, s. 410–411.
2 Jiří FRÖHLICH – Jiří MILITKÝ, *Nález feniku pasovského biskupství z Písku (okr. Písek)*, Numismatický sborník 34/2, 2020, s. 283–285.
3 Jiří FRÖHLICH, *Dvůr Kračice (Purkratice) u Písku a okolní rybníky*, Výběr 58, 2021, s. 135, obr. 5.
4 Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny*, d. III. Praha 1951, s. 575–576.
5 Jiří FRÖHLICH, *Varia z jihočeského raného středověku*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 34, 2021, s. 270.
6 *Pamětní kniha obce Vrážce, 1924–1937*, SOKA Písek, sig. IA/1, s. 34.
7 Otavan 19, 4. 9. 1897, č. 36, s. 3.
8 Jiří FRÖHLICH, *Nález nádoby „ve skále“ u Martínka nedaleko Písku*, Výběr 49, 2012, s. 149–151.
9 Blíže k lokalitě s literaturou viz Jiří FRÖHLICH, *Zlatodoly v Píseckých horách. Přehled současného stavu archeologického poznání*, Archeologie ve středních Čechách 23, 2019, s. 624.
10 Ondřej CHVOJKA – Jiří FRÖHLICH – Jan JOHN, *Bronzová kovadlinka ze střední doby bronzové ze Žlívic, okr. Písek*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 35, 2022, v tisku.

PRÁCHEŇSKÉ MUZEUM V PÍSKU V ROCE 2021

Výsledky 45. kroužkovací akce Acrocephalus v národní přírodní památce Řežabinec

JIŘÍ ŠEBESTIAN

Ano, čtete dobře – tedy ti, kteří si všimli změny v nadpisu oproti minulým letům. Národní přírodní rezervace (dále jen NPR) Řežabinec a Řežabinecké tůň byla přeměněna jen na národní přírodní památku (dále jen NPP) Řežabinec. Na MŽP se totiž prosadil, domnívám se, nepřilíš šťastný přístup, že rezervace má být jediné zcela bezzásahové území a rybníky se obhospodařují a udržují, a tudíž toto kritérium nesplňují. Proto všechny rybníční NPR byly přeměněny jen na NPP s jedinou výjimkou – NPR Velký Tisý. Tisý je totiž již teď velmi poznamenán nevstřícným postojem treboňských rybářů k ochraně přírody a MŽP se zřejmě obává, že pokud by otevřelo jakékoliv jednání o změnách ochrany této rezervace, znamenalo by to konflikt s rybáři s nepředvídatelnými výsledky.

Hlavní rozdíl mezi NPR a NPP spočívá v tom, že v NPR platí řada ochranných omezení ze zákona o ochraně přírody. V NPP neurčuje ochranu zákon, ale pouze vyhláška MŽP. V případě Řežabince se v jeho ochraně prozatím nic nezměnilo, protože do vyhlášky NPP Řežabinec, bylo důsledně převedeno vše potřebné. Jen malý červíček praví, že změnit zákon může jen parlament, změnit svou vyhlášku může kdykoliv ministerstvo.

Ale pojďme raději k letošní odchytové kroužkovací akci v mezinárodně významné ornitologické rezervaci NPP Řežabinec. Uskutecnila se ve dnech 25. 7. až 3. 8. 2021. V táboře na tradičním místě se letos vystřídalo 87 přímých účastníků a navštívilo nás 1 711 zájemců o ptáky v rezervaci i mimo ni. Budete-li mít zájem, jste všichni opět srdečně zváni i v dalších letech – teď například od 24. 7. do 2. 8. 2022 – přesné datum konání další akce se můžete dozvědět vždy už rok předem od muzejního zoologa a před akcí samozřejmě na muzejním webu.

Podmínky vědeckého výzkumu musí být neměnné, a proto i v roce 2021 jsme chytali do 222 metrů nárazových sítí na třinácti stejných stanovištích, kontrolovali je od 6:00 do 21:30 pravidelně po hodině, a za méně příznivého počasí i častěji. Detaily organizace práce najdete ve zprávě za rok 2008.¹

A teď k letošním tristním výsledkům. Jak ukazuje Graf 1, ustavili jsme letos nový rekord – absolutní minimum v počtu ptáků okroužkovaných během akce. Tedy – podíváte-li se důkladně, zjistíte, že v prvních třech letech odchytů (1977–1979) bylo okroužkováno méně ptáků než letos, ale v té době probíhal odchyt do menšího počtu sítí (1977: 54 m, 1978–79: 72 m) než tomu bylo v dalších letech, protože v té době ornitologické sítě prostě nebyly k sehnání. Pokud ale vezmeme v úvahu pouze odchty do srovnatelného množství sítí, okroužkovali jsme letos nejméně ptáků za celou historii odchytů na Řežabinci.

Obr. 1 | Ranní sčítání odchycených ptáků.

Při analýze příčin se ukázalo, že 61,3 % úbytku oproti průměru způsobil úbytek pouhých tří druhů. Jsou to ale druhy, které bývají vždy mezi pěti nejčastěji kroužkovanými ptáky v rámci našich odchytů. O 15 % ubylo letos rákosníků zpěvných a o 13 % budníčků menších. Největší úbytek zaznamenal dlouhodobě nejčastěji chytaný druh rákosník obecný. I letos zůstal nejčastěji kroužkovaným ptákem, ale jeho odchyty zaznamenaly 33 % úbytek, což je suverénně úbytek největší. Navíc se při analýze dat ukázal nezvykle vysoký podíl dospělých jedinců mezi odchycenými rákosníky obecnými. Jiné roky bývá 33 % dospělých, letos jich bylo 71 %. To znamená, že příčinou musí být nezvykle malá úspěšnost hnízdění. Nebudu zde zdržovat výčtem všech jevů, které jsme analyzovali, a rovnou uvedu, že s velkou pravděpodobností až jistotou za vše může jediná noc z 29. na 30. června 2021. V ten den řádila nejen na Řežabinci mohutná tlaková níže spojená s vichřicí. Maximální náraz větru naměřený na meteostanici na řežabinecké pozorovací věži byl 29. 6. 2021 v 19:01 hodin a dosáhl rychlosti 23,4 m/s (tj. 86,8 km/hod). Vichřice trvala jen od 19:30 do 21:10, ale rychlost větru v ní neklesla pod 10 m/s. Takový vítr jistě musel ohýbat rákosí až k hladině a většina mláďat a vajíček v hnízdech rákosníků to zjevně nepřežila.

Ještě bych chtěl upozornit na fakt, který z Tabulky 1 na první pohled nevyčtete. Ale všimněte si, že z ní zcela vymizeli zvonek zelený a pěnkava obecná – oba druhy jsou v posledních 10 letech nejvíce napadány novou nemocí trichomonózou pěnkav, způsobenou parazitem bičenkou drubeží. Podrobněji o této nemoci se dozvíte třeba na webu ornitologické společnosti nebo v Protivínských listech².

Celkové pořadí	Druh	Dospělí ptáci	Letošní mláďata	Celkem	t.j. %	Loňské pořadí	Roční průměr za 45 let	Odchylka od průměru
1.	Rákosník obecný	69	90	159	31,7	1.	287,0	-128,0
2.	Pěnice černohlavá	10	43	53	10,6	4.	44,7	8,3
3.	Rákosník proužkovaný	12	36	48	9,6	3.	65,3	-17,3
4.	Budníček menší	20	13	33	6,6	2.	81,1	-48,1
	Špaček obecný	0	33	33	6,6	23.	5,2	27,8
6.	Kos černý	6	10	16	3,2	15.	9,6	6,4
7.	Sýkora koňadra	4	10	14	2,8	9.	24,3	-10,3
	Vlaštovka obecná	4	10	14	2,8	14.	35,2	-21,2
9.	Červenka obecná	5	8	13	2,6	6.	14,6	-1,6
	Sýkora modřínka	1	12	13	2,6	7.	31,5	-18,5
11.	Pěnice slavíková	4	8	12	2,4	10.	35,2	-23,2
12.	Rákosník velký	4	5	9	1,8	11.	14,3	-5,3
	Rákosník zpěvný	2	7	9	1,8	5.	68,5	-59,5
	Střízlík obecný	1	8	9	1,8	20.	2,3	6,7
15.	Budníček větší	2	5	7	1,4	13.	27,8	-20,8
	Cvrčilka slavíková	1	6	7	1,4	20.	5,1	1,9
17.	Drozd zpěvný	1	5	6	1,2	19.	5,2	0,8
18.	Pěnice hnědokřídlá	1	4	5	1,0	16.	5,1	-0,1
	Brhlík lesní	1	4	5	1,0	21.	3,5	1,5
20.	Strnad rákosní	2	2	4	0,8	8.	12,0	-8,0
	Slavík modráček	2	2	4	0,8	18.	3,0	1,0
	Mlynařík dlouhoocasý	1	3	4	0,8	18.	3,9	0,1
23.	Ťuhýk obecný	3	0	3	0,6	12.	5,1	-2,1
	Konipas bílý	1	2	3	0,6	22.	2,6	0,4
	Slavík obecný	0	3	3	0,6	20.	1,2	1,8
26.	Pěvuška modrá	2	0	2	0,4	24.	2,9	-0,9
	Strakapoud velký	0	2	2	0,4	23.	1,7	0,3
	Šoupálek dlouhoprstý	0	2	2	0,4	23.	1,0	1,0
	Ledňáček říční	0	2	2	0,4	24.	1,7	0,3
30.	Strnad obecný	1	0	1	0,2	18.	9,2	-8,2
	Cvrčilka říční	1	0	1	0,2	23.	1,2	-0,2
	Slípka zelenonohá	1	0	1	0,2	24.	0,1	0,9
	Chřástal kropenatý	1	0	1	0,2	24.	0,2	0,8
	Moudřiláček lužní	1	0	1	0,2	24.	11,5	-10,5
	Sýkora babka	0	1	1	0,2	22.	1,6	-0,6
	Lejsek bělokrký	0	1	1	0,2	23.	0,3	0,7
	Krutíhlav obecný	0	1	1	0,2	24.	0,3	0,7
Celkem okroužkováno při akci ACROCEPHALUS 2021:		164	338	502	100	roční průměry	889	-387
		37 druhů				42 druhů	-5	

Tab. 1. | Přehled ptáků nově okroužkovaných při 45. akci *Acrocephalus* v Národní přírodní památce Řežabinec, Řežabinecké tůně ve dnech 25.7. až 4.8.2021 (Vzácnější a méně často chytané druhy jsou zytštěny tučně.)

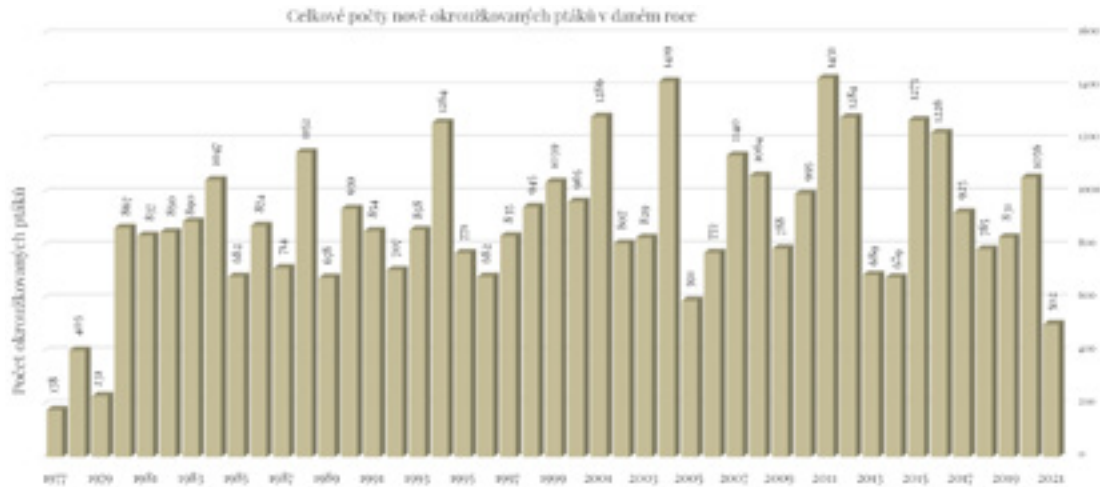
Pořadí	Druh	Místo původního okroužkování:												Celkem
		Řežabinec v roce:										Jinde v ČR	Mimo ČR	
		2021		2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013			
		v hnízdní době	po hnízdni době											
1.	Rákosník obecný	20	45	23	5	4	3	1			1	9		111
2.	Rákosník proužkovaný	3	7	1		1								12
3.	Červenka obecná		5	3	1	2								11
	Pěnice černohlavá	1	7	2	1									11
5.	Sýkora modřinka	2	2	1								1		6
6.	Budníček menší			3	1	1								5
7.	Sýkora koňadra			2	1							1		4
	Slavík modráček	3	1											4
9.	Kos černý		2			1								3
10.	Střízlík obecný		2											2
	Sýkora babka			2										2
	Budníček větší	1	1											2
13.	Strnad rákosní			1										1
	Strakapoud velký		1											1
	Sýkora lužní											1		1
	Cvrčilka slavíková		1											1
	Mlynařík dlouhoocasý				1									1
	Ledňáček říční		1											1
	Pěnice hnědokřídla											1		1
	Moudřiláček lužní		1											1
	Pěvuška modrá		1											1
Šoupálek dlouhoprstý		1											1	
Celkem zkontrolováno:		30	78	38	10	9	3	1			1	13	0	183

Tab. 2 | Přehled již dříve okroužkovaných ptáků, kteří byli kontrolováni při 45. akci *Acrocephalus* v NPP Řežabinec, Řežabinecké tůňě ve dnech 25. 7. až 4. 8. 2021 (*Vzácnější a méně často chytané druhy jsou vytištěny tučně.*)

Nekonal se ani návrat ledňáčků, po dlouhodobém jarním suchu v roce 2020, o kterém jsem na tomto místě psal vloni³, se zatím vrátili hnízdit rákosníci velcí, i když ne v dřívějších počtech, ale nevrátili se dosud hnízdit ani bukači ani bukáčci ani chřástali malí ani sýkořice vousaté a mohl bych takto pokračovat ještě dlouho. Nezbyvá než doufat v jejich návrat v pozdějších letech.

Na závěr jsem si ale přece jen nechal pár pozitivních událostí. Při letošní 45. akci *Acrocephalus* jsme poprvé pozorovali na Řežabinci volavku rusohlavou, zalétla k nám patrně z Českobudějovicka, kde byla pozorována častěji již v minulých letech. A jistě potěší i odchyt devítiletého rákosníka obecného (viz Tabulka 2.). Není to absolutní rekord v dlouhověkosti, ale mezi 10 nejstarších patří.

Na závěr chci ještě tradičně poděkovat všem, kteří přispívají ke zdárnému průběhu akcí *Acrocephalus*: Záchrané stanici Makov za zapůjčení stanu, Jihočeskému kraji za možnost bezplat-

Graf 1. | Přehled celkových počtů nově okroužkovaných ptáků za 45 let na všech dosavadních akcích *Acrocephalus*. (Pozn.: první 3 roky (1977–1979) probíhal odchyt do menšího počtu sítí).

ného a bezproblémového táboření na jeho louce, kterou pro něj spravuje protivínské rybářství. Děkujeme za vstřícnost okolním obecním úřadům v Ražicích, Kestřanech a Putimi a také Policii ČR – obvodnímu oddělení Protivín. Velice nám ve všech směrech vychází vstříc pan Šmitmajer. Všem jmenovaným patří velký dík nejen ode mne jako organizátora akce, ale i od všech ostatních účastníků. A naopak můj osobní dík patří všem účastníkům tábora, kteří kromě obvyklých nástrah počasí a všech ostatních obvyklých problémů skvěle zvládají i návštěvnické (a zejména dětské) „nájezdy“. Všichni výše jmenovaní přispěli k získání cenných podkladů důležitých nejen pro budoucí hospodaření rybářů i ochranářů a povinné hodnocení vývoje v Ptačí oblasti Natura 2000, ale i pro zvýšení úrovně poznání o jednotlivých druzích ptáků a také o jejich funkci v rámci celého ptačího společenství. Děkuji proto všem, ať už se osobně zúčastnili nebo jen napomohli zorganizování akce. A tradičně největší dík posíláme dr. Karlu Peclovi, bez kterého by naše výzkumy na Řežabinci ani nezačaly.

POZNÁMKY

- 1 Více Jiří ŠEBESTIAN, *Výsledky 32. kroužkovací akce „Acrocephalus“ v Národní přírodní rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůňě“*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008, s. 75–77 <https://www.prachenskemuzeum.cz/files/zyrocni-zprava-2008.pdf>
- 2 Jiří ŠEBESTIAN, *Výsledky 44. kroužkovací akce „Acrocephalus“ v Národní přírodní rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůňě“*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020, s. 239–244 <https://www.prachenskemuzeum.cz/files/prachenske-muzeum-v-pisku-2020-web-ul.pdf>
- 3 Jiří ŠEBESTIAN, *Zvonek zelený – pták roku 2022*, Protivínské listy XXXI/2022, č. 2, únor 2022, s. 8 <https://www.birdlife.cz>

Kabinetky z fotoateliéru Kamilly Asboth s příběhem romantického tajemna v podsbírce historické fotografie Prácheňského muzea v Písku

JAN KOTALÍK

Sbírkové fondy muzeí – zvláště takových, které existují již delší čas – skrývají mnohá překvapení. Starší sbírkové kolekce z dob, kdy se příliš neřešily otázky vhodnosti přijetí některých předmětů kvůli jejich charakteru, přinášejí i dnes neobvyklé unikáty. Okřídleným příkladem, uváděným spíše v úsměvném duchu při úvodu do studia muzeologie, bývá soubor pštrosích vajec dávno darovaný do regionálního muzea anonymním cestovatelem z exotických krajin. Zda takový sbírkový předmět (sbírkové předměty) uchovávat do budoucnosti je potom „Nerudovskou otázkou“. Situaci, kdy lze dochované předměty bez souvislosti s přísným sbírkotvorným záměrem instituce pokládat za přínosný doplněk příslušné podsbírky, ilustruje následující příklad. V podsbírce HF (historická fotografie) jsou zapsány fotografie kabinetního formátu, které díky kusým a neúplným (a možná i nepřesným) informacím ve staré evidenci pravděpodobně z první poloviny 30. let 20. století nemají pro sbírkový fond regionálního muzea zdánlivě hodnotu.

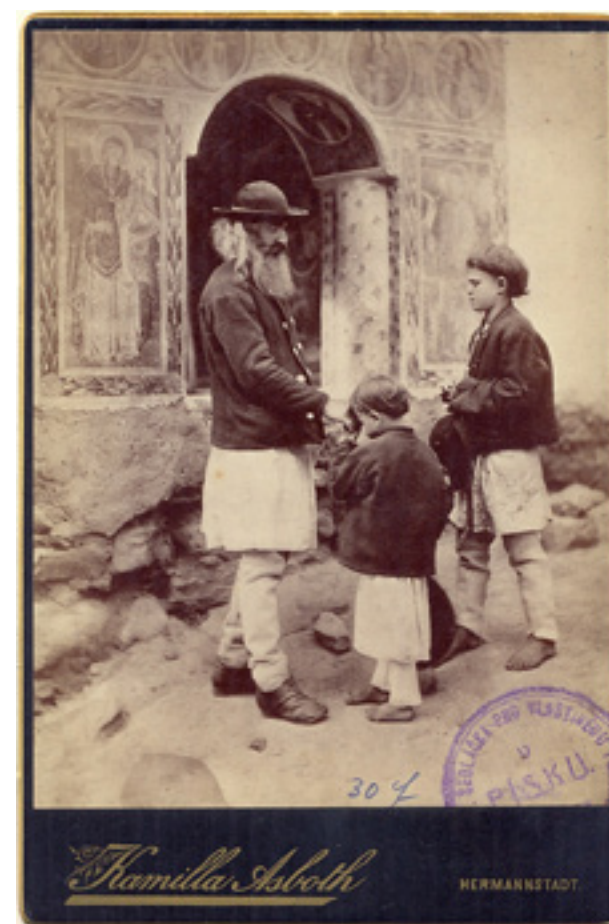
V našem případě se jedná o 12 kusů kabinetek¹ pravděpodobně z 80. let 19. století s autorským označením „*Kamilla Asboth (též Camilla Asboth, Kamilla Asbóth či Ásbóth) Hermannstadt.*“ Ve starých muzejních záznamech je zapsáno pouze: „*12 fotografií: Typy rumun. sedláků a cikánů ze Sedmihradska. fot. K. Asboth v Košicích. Kabinetní formáty.*“ Dlouhodobý muzealizační proces zahrnující jak stáří fotografií, tak i jejich v současnosti stále více ceněný obsah společně s formou, kvalifikoval tento soubor jako raritu, která fond historické fotografie, odkazující především na doklady fotografování v Písku a v bývalém Prácheňsku, zhodnocuje do vyšších tříd s možností interakce s oblastí historie fotografie ve světovém měřítku. Fotografa Kamilla Asboth se narodila v roce 1838 v Maďarsku a zemřela v rumunském městě Sibiu (Hermannstadt) roku 1908. Tato autorka bývá někdy označována jako první (či jedna z prvních) samostatných fotografek v Transylvánii. Její tvůrčí činnost se začala rozvíjet po roce 1873, kdy převzala ateliér po svém strýci Theodoru Glatzovi,² malíři a fotografovi (nar. 1918 ve Vídni a zemř. 1871 v Sibiu). Fotoateliér Theodora Glatze (a společníka Carla Kollera,³ bývalého Glatzova studenta, jenž si po jeho smrti určitou dobu udržoval dominantní postavení v původní firmě T. Glatz & Carl Koller) byl známý a několikrát oceněný, proto měla jeho neter při provozování své činnosti výhodu a měla na co navázat. Vhod jí prý přišly již pořízené snímky svého strýce, jež později autorizovala svým jménem. Dochované fotografie – pořizované přímo ve venkovním přirozeném prostředí i v kulisách fotoateliéru – jsou významným dokumentem života v Sedmihradsku (Transylvánii). Jde o cenné informace zvláště pro etnografy a v neposlední řadě jsou také hledanými přírůstky sběratelů fotografií z celého světa. Snímky zachycují obyvatele v jejich přirozeném prostředí. Místy inscenovaný obsah poutavě nastiňuje atmosféru běžného života.

Obr. 1 | Inv. č. HF12583.

V souvislosti s těmito působivými exteriérovými či interiérovými snímky je nutné uvést i jejich využití pro knižní tvorbu. Folklor z Transylvánie zaujal skotskou spisovatelku Emily Gerardovou (nar. 1849 v Chesters, Skotsko a zemř. 1905 ve Vídni),⁴ která ve své knize „Země za lesem“⁵ využila fotografie Kamilly Asboth. Zmíněná publikace a dále Gerardové esej „Transylvánské pověry“⁶ údajně dokonce inspirovaly známého spisovatele Brama Stokera⁷ k jeho hororu „Drákula“.⁸

Rozvíjením a větvením dalších poznatků o fotografické tvorbě Kamilly Asboth tak získáváme povtařinou přidanou hodnotu souboru 12 kusů kabinetek v podsбірce HF: kontext s vývojem evropské fotografie 2. poloviny 19. století a zároveň i její vliv na dokumentární knižní tvorbu o rumunském legendárním romantickém regionu se závanem tajemna.

Obr. 2 | Inv. č. HF12578.

Již dlouho se diskutuje o smyslu existence paměťových institucí. Rozebírají se vhodné či méně vhodné profily sbírkových okruhů a díky prudkému rozvoji technologií se uvažuje, zda vůbec fyzické sbírkové předměty uchovávat, když lákavý virtuální svět může zpřístupnit téměř cokoliv. Navíc není důvod budovat nákladně vybavené depozitáře... Lze jen doufat, že podobné úvahy skončí rozumným kompromisem, kdy se i nadále budou doplňovat sbírkové okruhy originálními předměty a stále dokonalejší technika bude nápomocná s jejich dokumentací i k šetrnému zpřístupnění badatelům a široké veřejnosti.

POZNÁMKY

1 Evidováno pod inv.č. HF12578–HF12589.
2 Dostupné na internetu: https://de.wikipedia.org/wiki/Theodor_Glatz.
3 Dostupné na internetu: [https://de.wikipedia.org/wiki/Károly_Koller_\(Fotograf\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Károly_Koller_(Fotograf)).
4 Dostupné na internetu: https://en.wikipedia.org/wiki/Emily_Gerard.
5 Srov. pův. *The Land Beyond the Forest: Facts, Figures, and Fancies from Transylvania*, New York: Harper & Brothers, 1888.
6 Srov. pův. *Transylvanian Superstitions. The Nineteenth Century* Vol.18, 1885.
7 Bram Stoker (1847–1912), irský spisovatel, divadelní kritik.
8 Dracula (Drákula), slavný román B. Stokera, v němž je zpracována legenda o upírovi, 1. vydání: Archibald Constable and Company, 1897.

Prácheň pohledem archeologie

MARTIN PTÁK

V prostorách chodby muzea byla v květnu a červnu 2021 prezentována výstava, jejíž posláním bylo seznámit návštěvníky s hradištěm Prácheň i jeho zázemím pohledem archeologických výzkumů¹.

Hradiště je situováno na výrazné terénní dominantě v ohbí řeky Otavy naproti Horažďovicím. Sporné doklady osídlení pocházejí ze závěru doby bronzové, v okolí je doložena i střední doba kamenná a doba železná. Ve středohradištním období (9. a 10. století – Velká Morava, počátky českého státu) je Prácheň, zřejmě vzhledem ke své poloze nad Otavou, nejspíše využívána jako strážní bod. Není jisté, zda v té době byla již opevněna. Rozmach nastává podle současných poznatků na přelomu tisíciletí, kdy dochází ze strany Přemyslovců k územní a mocenské expanzi do periferních oblastí. Hradiště Prácheň je dvoudílné, skládá se z akropole a předhradí, ke kterému se přimykala směrem k dnešním Horažďovicím podhradní osada. Ve vrcholném středověku vznikl na akropoli rozsáhlý hrad Prácheň, na předhradí byl vystaven, respektive upraven kostelík sv. Klimenta a podhradní osada se transformovala do běžné vrcholné středověké vesnice, která byla v novověku nahrazena dodnes fungujícím hospodářským dvorem Prácheň.

Práchni nebyla, na rozdíl např. od středočeských raně středověkých hradišť, věnována soustavná pozornost. Od přelomu 19. a 20. století do 70. let 20. století zde proběhlo pouze několik drobnějších výkopových a sběrových akcí místních nadšenců, dále archeologů J. V. Želízka, B. Dubského, E. Šimka i A. Beneše. K těmto registracím se sice zachovala část nalezeného materiálu, podrobnější popisy a lokalizace těchto akcí bohužel vesměs absentují. V roce 1972 došlo k výraznému narušení předhradí při úpravách přístupové cesty a prostranství před hřbitovem a v roce 1974 došlo k naorání sídlištních objektů mladohradištního stáří na podhradí. Tyto skutečnosti vyvolaly několik záchranných výzkumů, které provedli R. Květoň, J. Klápště a P. Braun. Následovaly povrchové sběry kolem přelomu tisíciletí a výzkum během pokládky kabelu nízkého napětí v roce 2011. Autor výstavy se lokalitou intenzivně zabývá poslední desetiletí, během kterého provedl řadu sběrových akcí na hradišti, v podhradí i jeho zázemí. V roce 2016 a 2018 provedl záchranné odkryvy na předhradí (zkoumány sídlištní vrstvy a objekty mladohradištního stáří a torzo o něco mladšího pohřebiště) a v letech 2016 a 2020 provedl záchranné odkryvy naoráných situací na podhradí.

Na deseti panelech, které graficky zpracoval P. Kolář z Horažďovic, byla prezentována dílčí témata související s Práchní, konkrétně pravěké nálezy z Práchně a okolí, raně středověká hradiště v jižních Čechách, archeologický výzkum Práchně, opevnění Hradiště, Sv. Kliment a pohřbívání, prácheňská aglomerace v raném středověku, zázemí hradiště, výpověď archeologických nálezů, středověký hrad Prácheň, vznik města Horažďovice.

Obr. 1 a 2 | Plakát k výstavě / Raně středověké nádoby z Prácheň a jejího podhradí — Foto M. Pták

Vystavené archeologické nálezy byly zapůjčeny z Městského muzea v Horažďovicích, Západočeského muzea v Plzni a Archeologického ústavu Jihočeské univerzity (dočasné uložení výzkumů z let 2016–2020). Nálezy z výkopů B. Dubského jsou uloženy v Prácheňském muzeu v Písku. V sedmi vitrínách byly prezentovány nálezy ze všech etap výzkumu hradiště Prácheň i jeho okolí. Z pravěkých nálezů byla k vidění například pozdně paleolitická až mezolitická štípaná industrie a pozdněbronzová keramika z Prácheň a jejích svahů, prezentován byl též hromadný nález obdobně starých seker a srpů od Malého Boru z roku 1902. Z raně středověkých nálezů byla představena rekonstruovaná torza běžných hrnců, zásobních nádob i méně častých lahví, pánví a miniaturních nádobek. Pozornost byla věnována i nekeramickým nálezům jako jsou železné nože, ocílka k rozdělování ohně, podkovy, bronzové a stříbrné šperky (záušnice, prsteny), skleněné kroužky (šperk, platidlo?). Prezentovány byly strusky – doklad zpracování kovů na lokalitě a též denáry získané během archeologických výzkumů a průzkumů. Na jihočeské poměry jsou na lokalitě velmi dobře zachované zvířecí kosti, doloženy jsou chované i lovené druhy. Unikátní jsou nálezy rybích kostí a šupin, které byly získány promýváním výplní zahloubených archeologických objektů. Na první pohled nezajímavý spečený kus vápence z valu vypovídá o požáru a destrukci opevnění.

Část výstavy byla zaměřena na dějiny výzkumu, prezentovány byly originály terénní dokumentace, korespondence z výzkumů i ukázka podkladů celkového geodetického plánu lokality ze sedmdesátých let. Součástí výstavy byla i instalace diorámy odkryvu kostrového hrobu roku 2016 na předhradí. Vystaven byl též zdařilý model hradu Prácheň, který vyrobil Adam Hanus, historik horažďovického muzea. Výstava byla doprovázena audiovizuálním programem s leteckými záběry hradiště a hradu Prácheň od Jakuba Boučka.

Obr. 3 | Autor výstavy během instalace.

Vystavené artefakty byly doplněny obrazy Prácheň ze sbírek Městského muzea v Horažďovicích a Prácheňského muzea v Písku od Jana Jáchyma (Prácheň od Ostrova a Prácheň od Otavy z roku 1905) a od Aloise Moravce² (*Na Otavě pod Práchní* z roku 1974 a *Archeologický výzkum na Práchni* z roku 1976). Vystaven byl též nenápadný originál akvarelu Prácheň z konce 19. století od Karla Liebschera.

Doufáme, že v dalších desetiletích se podaří poznání o hradišti výrazněji posunout a případné nové nálezy prezentovat ať už na další krátkodobé výstavě nebo trvalou formou v nedalekých Horažďovicích.

Obr. 4 | Dokumentace a korespondence k výzkumům ze 70. let 20. století — Foto M. Pták

Obr. 4 | Hradiště Prácheň letecký pohled od SV, v popředí výzkum na podhradí v roce 2020 — Foto T. Hiltcher

POZNÁMKY

- 1 Výstava byla v rozšířené podobě prezentována v roce 2020 v Městském muzeu v Horažďovicích. Za ochotu při přípravě děkuji horažďovickým i píseckým kolegům. Bádání o Práchni bylo posunuto i díky podpoře GA UK, Raně středověké hradiště Prácheň, č. 251116.
- 2 Práchni a tvorbě Aloise Moravce je věnován další drobný příspěvek v této ročence.

PRÁCHEŇSKÉ MUZEUM V PÍSKU V ROCE 2021

Robert Vano – Memories: výstava bez návštěvníků

JAN KOTALÍK

Výstavní sezónu roku 2021 v Prácheňském muzeu v Písku měla slavnostně otevřít i prezentace díla světoznámého fotografa Roberta Vana v galerijních prostorách. Protože autor zde vystavoval již v roce 2010, tak nově připravovaný soubor fotografií byl trochu odlišný a především početnější. Muzejní pracovníci přivezli v profesionálních přepravních boxech sestavenou kolekci s názvem „*Memories*“. Šlo tedy spíše o průřez celoživotním dílem, pro nějž kurátor využil také uvolněnou přilehlou chodbu vedle galerie. Na výstavních plochách stěn se tak povedlo zavěsit přes 210 kusů zarámovaných fotografií ze všech tvůrčích období Roberta Vana. Proslulá platinová kolekce se prostřídala i s pracemi barevnými. Vzácně se objevily snímky s absencí lidských postav – např. zátiší, pražské motivy a jiné. Instalace se proporčně vydařila a nezbývalo, než se těšit na zástupy návštěvníků. Všechny naděje a doufání v otevření atraktivní výstavy ale nakonec radikálně zhatila nepříznivá epidemiologická situace. Plánovaná vernisáž s osobní přítomností autora se tedy pochopitelně neuskutečnila. On sám natočil ve spolupráci s muzeem pro internetovou prezentaci trailer, jenž osobitě milým způsobem motivoval k návštěvě výstavy. Pořádající instituce připravila plakáty, posílala různá avíza a plánovala též besedu v přednáškové síni muzea. Kurátorovi výstavy a jeho spolupracovníkům ale nezbylo nic jiného, než vytvořit krátký komentovaný videodokument, který byl zpřístupněn na internetu. Původní termín 2. března až 5. dubna roku 2021 v Galerii PM určený pro pracně nainstalovaný rozsáhlý výběr fotografických prací tak přišel vničeč.

Obr. 1 a 2 (na další straně) | Robert Vano — Memories v galerijních prostorech Prácheňského muzea.

Druhý břeh

MARTINA MĚŘIČKOVÁ

Dovolím si v tomto svém příspěvku vzpomenout výtvarníky spolupracující s Prácheňským muzeem, a to na ty, kteří v roce 2021 odešli na věčnost.

TOMÁŠ LIŠKA

** 20. listopadu 1991*

Tomáš Liška zakončil svoje životní putování 14. února roku 2021 po dlouhé nemoci v pouhých třiceti letech. Byl absolventem magisterského studia ostravské Fakulty umění v oboru kresby. Vysokoškolským studiím předcházela léta strávená v jeho rodném Písku na Soukromé střední výtvarné škole. Už zde na sebe Tomáš strhával pozornost svým neobvyklým způsobem jednání a dodnes zůstal v živé paměti píseckých učitelů a ani v Ostravě jaksí nezapadl do všedního koloritu studentů.

Kurátorka Malé galerie Sladovny Linda Hampl Mezrová připravila ve spolupráci v Prácheňským muzeem výstavu prací Tomáše Lišky a při té příležitosti oslovila vedoucího ateliéru kresby na ostravské Fakultě umění doc. Mgr. Josefa Daňka, zda by se podělil o své vzpomínky. Ten zas oslovil Tomášovo bývalé spolužáky, aby i oni vzpomenu na svého kolegu z ateliéru. Dovolím si zde úryvky těchto vzpomínek citovat.

Doc. Mgr. Josef Daněk: „*Jako veliké dítě na pohled bezvadně přestrojené za dospělého muže, dokázal Tomáš pokaždé znovu překvapit zvláštním způsobem myšlení a nahlížení světa, který vždy nečekaně kombinoval přímočarý a prostý přístup ke skutečnosti s osobitým a konvencí nezatíženým výkladem. Jeho nečekané nápady, barvité příhody, které ho potkávaly, jeho bezvýhradná oddanost těm, které měl rád, ale také nekompromisní a často překotná negace toho, co vyhodnotil jako špatné, to všechno vyvolávalo pozornost, přitahovalo, udivovalo a bavilo, ale také někdy vedlo ke konfrontacím. Trvalo několik let, než se Tomovi podařilo najít vlastní místo v ateliérovém společenství, a hlavně zpočátku to občas vypadalo, že se tam snad ani »nevejde«, ale když se to pak konečně podařilo, bylo to jeho místo důležité a pevné. V kontextu umělecké tvorby se ovšem Tomášovo »nepřesně–přesné« osobní vnímání reality stalo výhodou nepochybnou. Přinášelo mu možnost vytvářet kresby a obrazy, které na vnímavého diváka působí jako živé důkazy o magicky neuchopitelné povaze našeho světa. Legendární byla Tomova mimořádná pareidolická schopnost. Obrazy spatřované v pozorovaných strukturách, skvrnách na vlhké zdi, fotografiích krajin či přírodnin se v Tomášově podání vyznačovaly neuvěřitelnou úplností a realistickou přesností. Byly to hlavně divoké kachny, které se zaujetím hraničícím až s utkvělostí spatřoval všude kolem sebe. Přírodní inspirace byla pro Tomášovu tvorbu natolik příznačná, že zmínku o ní nevynechal žádný z vyzvaných přátel.*“

Ondřej Uherek: „Na Tomáše jsem narazil na chodbě školní budovy fakulty umění. Kromě přátelství nás spojovala právě záliba ve výtvarném umění. Tomáš velmi citlivě vytvářel své vlastní, originální umění. Vždy jsem z něj cítil zápal pro tvorbu. Myslím, že on sám tomuto konání přikládal velký význam. Do obrazů se promítlo mnoho z jeho charakterových rysů, které byly vzdálenějšímu okolí skryty. Tvorbu mi vždy předkládal s naprostou otevřeností a upřímností. Radostí. Jsem vděčný, že jsem měl možnost společně s ním pomalovat lučistnický terč, kupky sena nebo třeba myslivecký posed. Tyto vzpomínky a mnohé další mi utkvěly hluboko v paměti.“

Jakub Černý: „Tomáše jsem potkal hned po nástupu na ostravskou Fakultu umění. Ubytoval jsem se tehdy na kolejkách 7. Opletala a když jsem zjistil, že bude mým spolubydlicím spolužák z ateliéru, měl jsem velikou radost. Když jsem dorazil na pokoj, otevřela se přede mnou místnost ověšená lebkami lesní zvěře, zpoza kterých se vynořil kluk, který se mi představil jako Tomáš Liška. V tu chvíli mi bylo jasné, že spolubydlení s Tomášem bude jeden velký zážitek. Vzpomínka, která se mi do paměti zapala asi nejvíce, se odehrála na začátku února, kdy Tomáš na týden zmizel do ostravské »divočiny«. Tehdy jsem ještě nevěděl, kam se Tomáš vydal, ale když se vrátil, byl umazaný od hlíny a z jeho oblečení byla cítit zvěřina. Když mi začal vyprávět o exkurzi do lesa, na které spal v krmítku pro srny a sdílel s nimi i potravu, začal přitom z ruksaku vytahovat své úlovky – kaštiny, klacky, lebký, slámu a zbytek jablka. Nakonec k našemu překvapení ze dna batohu vytáhl mrtvolu bažanta a schoval ji do mrazničky. K naší smůle už v ní nezbylo žádné místo a všechny naše mražené potraviny, byly vykážány se slovy: »Priority jsou přeci jasné.«“

Tomáš Teper: „Charakteristickou vlastností Tomáše bylo hledání divokých zvířat ve skvrnách všeho druhu, kdy jednoduchým obtažením skvrny poukázal „že tam opravdu ta kachna je“. Po celé škole jsou dodnes důkazy jeho nimrodského pozorování. Myslím si, že ten pravý svět, který Tomáše nejvíce zajímal a který obklopoval jeho mysl, byl a je český les, klidný, magický, bez zbytečných lidských problémů a to z Tomáše dělalo opravdovou ryzí osobnost.“

Sama kurátorka Malé galerie Sladovny Linda Hampl Mezrová k výstavě napsala:

Celkový dojem z Tomášovy výstavy s názvem Panenka Marie? Ž knihy návštěv je zřejmé, že z Tomášových maleb stále sálá jeho osobitost, humor a hluboký vztah k přírodě. Při přípravách Tomášovy výstavy jsem měla neopakovatelnou možnost hledat a sestavovat kousek po kousku obraz jeho osobnosti a tvorby. Od útržků papíru, letmých tahů tužkou, pár slov na ubrousku, až po fotografii kusu zdi připomínající zvěř, to všechno byly důležité dílky velké skládačky umělcovy duše. Někdy mne z té blízkosti až mrazilo. Ž jeho obrazů jsem četla o lidskosti, jasnosti a samozřejmosti, se kterou tento svět přijímal. Čisté barvy, pravdivé tahy štětcem, uhlem, tužkou či pastelem, jasné oko při práci s rydlem. Smyslů-plný výraz jeho expresionistických maleb, jednoduchost barev a jistá nadsázka a humor byly pevné rysy, co doprovázely celou Tomášovu tvorbu. Zjevná láska k přírodě, všemu živému a mnohdy

až romantický vztah k pravdě a všemu, co s ní přichází – navodí pocit, že jste součástí příběhu, který je od pradávna vyprávěn... »Jsem ten člověk, který by rád uchopil svojí podstatu.«“

JIŘÍ PRACHAŘ

* 22. dubna 1936

Sochař Jiří Prachař zemřel 17. srpna 2021 v pětadesáti letech. Den posledního rozloučení v kostele Nejsvětější Trojice připadl shodou okolností na stejný den, kdy končila jeho společná výstava s Jiřím Řeřichou v Prácheňském muzeu. Návštěvníci Galerie měli možnost shlédnout především tvorbu z posledních let, a to i poslední nedokončenou sochu znázorňující dvojici hledící si do očí. Dokud mu to nemoc umožňovala, tak kreslil a sochal. Skulptury menších rozměrů pak byly ukázkou celoživotního vytríbeného uměleckého názoru vycházejícího z tvarosloví evropské meziválečné moderny a bravurně zvládnutého řemesla. K výstavě byl vydán drobný katalog se soupisem veřejných realizací. Jeho sochy bychom našly rozestry po celých jižních Čechách. Jenom v Písku se nachází jedenáct jeho prací, z původních patnácti. Sochy Váhy, Dialog, Existence a proměny života a dispoziční úpravy a detaily prodejny na Havlíčkovo náměstí se nedochovaly. Bohužel i sochy, které zůstávají na místech svého původního osazení, podléhají zubu času. Fenomémem současnosti se naopak stává propagace a ochrana umělecky hodnotné architektury a umění ve veřejném prostoru z doby předrevoluční. Nic nového, minimálně stejné umělecké úrovně, v místním veřejném prostoru nevzniká a tak zachování a ochrana toho co máme, by měla být samozřejmostí. Jiří Prachař byl mistrem ve svém oboru a jeho tvorba si právem zaslouží naši pozornost.

OLDŘICH HAMERA

* 13 března 1944

Na podzim 15. listopadu 2021, nedlouho po skončení společné výstavy s Evou Čapkovou v Malých výstavních síních, odešel na věčnost i vynikající grafik, ilustrátor a mág Oldřich Hamera.

Zásadní pro Hamerovu tvorbu bylo seznámení s Vladimírem Boudníkem v roce 1964 ve státním závodě ČKD Trakce, kde oba pracovali. Ve stejném roce poznal i Bohumila Hrabala, který ho uvedl do společnosti neoficiálních a polooficiálních umělců, teoretiků a spisovatelů šedesátých let. V sedmdesátých letech založil samizdatové nakladatelství Explosionalismus, kde vedle textů Hrabalových, Klímových a bibliofilii věnovaných především Vladimíru Boudníkovi vydal Intimní deník Karla Hynka Máchy, za nějž dostal v roce 1976 Cenu Jiřího Koláře za literaturu. Oldřich Hamera je autorem několika grafických značek, výzdoby reprezentačních místností TV Nova a dalších. Svými grafickými pracemi je zastoupen ve sbírkách Národní galerie v Praze, ve sbírkách Pražské plynárenské, Vlastivědného muzeu v Nymburce, v Galerii Benedikta Rejta v Lounech, v Pratt Graphics Centru v New Yorku a v mnoha dalších.

Na výstavě v Prácheňském muzeu vystavil koláže a strukturální monotypy, ve kterých vzdal hold Boudníkovi a Hrabalovi. Dále představil soubor monotypů k Máchovu Máji, jež byl vydán v roce 2010 v nakladatelství Triáda. Jako tisková matrice posloužil Hamerovi zcela všední umakart vylámaný do nepravidelného tvaru tak, aby svojí strukturou v tisku imitoval kámen. Právě nerosty byly jeho celoživotní vášní a neutuchající inspirací. Podobně jako Tomáš Liška i Oldřich Hamera nacházel v tvarech a barvách hornin a minerálů podoby zvířat, krajiny i lidské tváře. Jeho umělecký názor formovaly mimo jiné i texty francouzského filosofa Rogera Caillois a jeho Zobečnění estetika.

VÁCLAV BLÁHA

* 16. dubna 1922

Před koncem roku, 25. listopadu 2021, zemřel v úctyhodném věku nedožitých sta let typograf, grafik, ilustrátor a malíř Václav Bláha starší. V roce 2018 se konala jeho poslední samostatná výstava v Malých výstavních síních Prácheňského muzea s názvem Jezero duše (*viz text v Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018*). Naplánovaná výstava na rok 2022 se tak uskuteční in memoriam ve spolupráci se synem Václavem Bláhou mladším.

Autor žil celý život víceméně v ústraní na Svaté Anně a jeho práce prostupuje onen klid zapadlé vesnice obklopené třpytící se hladinou jezera a meditativním pozorováním vnějšího světa. Jako by se ve své tvorbě pohyboval mezi dvěma světy. Tím nad hladinou a tím pod hladinou, které jsou rozděleny zrcadlem – to co je nahoře, je i dole. Sluncem zalitá či stříbřitým měsíčním svitem prostoupená krajina odrážející se na chvějící se vodní hladině a pod ní chladná hluboká voda se zatopenými vesnicemi a stromy v jejichž větvích plují černá rybí těla a z bahna vyrůstají úponky rostlin. Někdy se ona jasná hranice ztratí a ryby plují po nebi a slunce plave v jezeře. Podněty pro svojí výtvarnou práci však čerpal i z literatury především pak z poezie, kterou začal v 70. letech i vydávat formou samizdatu. Edice nesla název Hoštění, z názvu bylo z důvodu nepříznivé politické situace vypuštěna předpona „Vy“, tedy přesněji (Vy)Hoštěný. Vydání byla v nákladu 40 kusů a autor je bohatě doprovázel svými ilustracemi.

Václav Bláha byl ale znám především pro svojí typografickou tvorbu, za kterou získal mnohá ocenění doma i v zahraničí. Významně pozvedl knižní kulturu a jeho práce patří k vrcholům české i slovenské typografie.

Bylo mi velkou ctí mít možnost seznámit se s díly těchto výtvarníků. Setkání s nimi pro mne byla velkým obohacením. Jsem velmi ráda, že jsou jejich díla zastoupena ve sbírkách Prácheňského muzea, kde budou uchována i pro další generace.

Paměti starého muzejníka I. Jak mne potkaly ryby

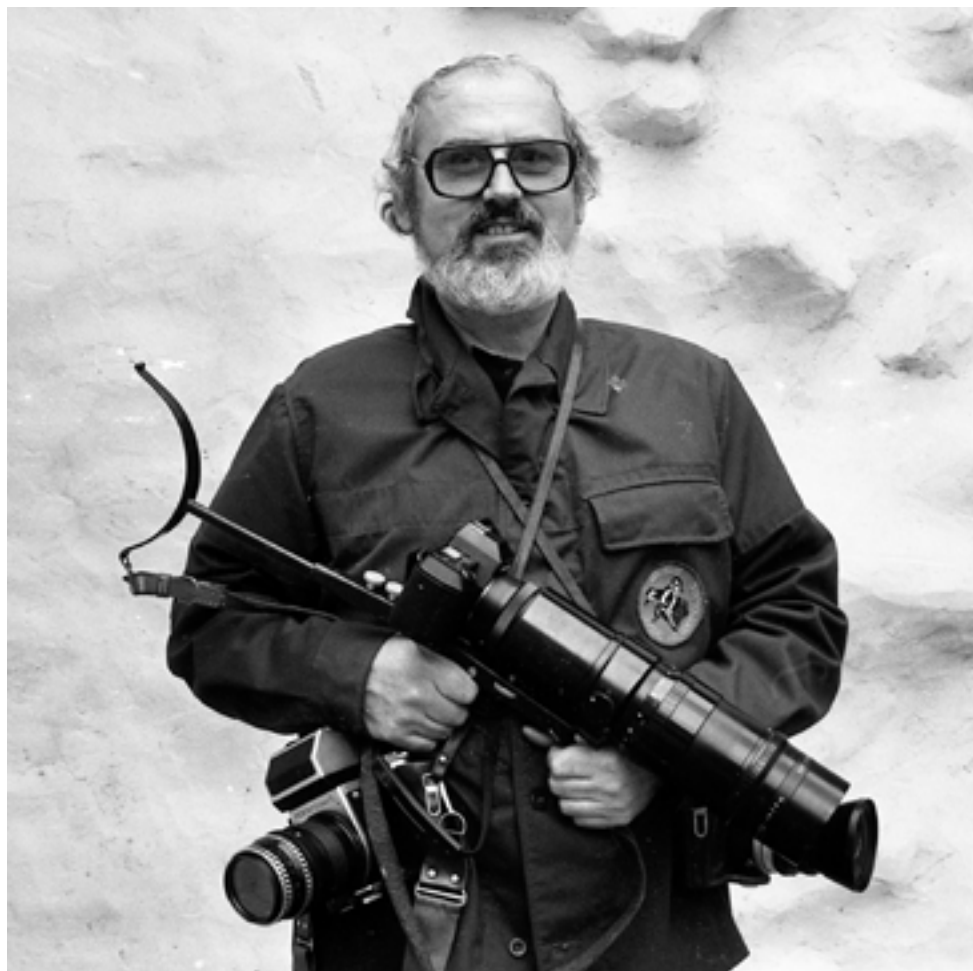
KAREL PECL

Byl jsem v píseckém muzeu zaměstnán 38 let. V dubnu 2008 jsem odešel do důchodu, ale spolupráci s Prácheňským muzeem jsem nepřerušil. Protože jsem překročil tři čtvrtě století věku, jsem považován za pamětníka. Paradox je v tom, že člověk se stává pamětníkem v době, kdy si už skoro nic nepamatuje. Proto jsem dlouho odolával výzvám historika novodobých dějin, kolegy Dudy, abych o své práci muzejního zoologa napsal. Vůbec se mi do toho nechtělo, protože jsem chtěl v důchodu dělat jen věci, které mne baví a méně, jen víceméně z donucení, věci, které jsou potřebné. Ovšem jak se ve stáří člověk obrací ke vzpomínkám, tak jsem si uvědomil, k jak obrovským změnám během mého profesního života došlo. A to po všech stránkách. A padla na mne tíha zodpovědnosti, že když ty změny nezaznamenám já, nikdo už se nedozví, jak to tenkrát po roce 1970 v píseckém muzeu chodilo. Generace současných muzejních kolegů se v tom roce ještě ani nenarodila a tak to budou nejspíš číst jako pohádku. Životní tempo se neustále zrychluje, úroveň poznání se zvětšuje tak rychle, že ji nestíháme poznávat a technizace života nás pomalu ale jistě vzdaluje od naší přirozenosti.

V roce 1970, kdy jsem byl přijat do píseckého muzea, působil ve všech jihočeských muzeích jediný zoolog se specializací na obratlovce, Pavel Trpák. Ten ovšem nebyl do soběslavského muzea přijat jako zoolog, ale do funkce ředitele. Když jsem, po návratu z vojny, poznával v terénu přírodní podmínky jihočeského kraje, bylo mi divné, že tak přírodně zachovalý kraj bez větší devastace průmyslem, nemá zájem o muzejní zoology, kteří jako jediní, vzhledem k mnohostrannému zaměření, mohli v rámci své profese zdokumentovat a zhodnotit přírodní poměry svěřeného území.

Jak jsem později pochopil, tak důvodem bylo tehdejší chápání účelu muzeí, jako instituce historické. Proto funkci ředitelů v tehdejší době zastávali převážně historikové. Ti samozřejmě, při obsazování uvolněných nebo i nových míst, přijímali přednostně absolventy oborů spojených s historií, například etnografy nebo archeology. Ani já, jako druhý muzejní zoolog jihočeského kraje v roce 1970 jsem nebyl přijat pro základní výzkum a dokladování fauny kraje, ale kvůli speciálnímu úkolu. Jak se to tehdy stalo?

V roce 1969 jsem úspěšně ukončil studium systematické zoologie na Přírodovědecké fakultě University Karlovy v Praze. Mou hlavní specializací byly ryby a druhou byli ptáci. V tehdejší době byly přírodovědcům po ukončení studia udělovány tituly RNDr. jen ve skutečně výjimečných případech v závislosti na postojích jednotlivých vedoucích kateder. Ten na Katedře systematické zoologie byl předsedou stranické organizace a žádnému studentovi doktorský titul za kvalitní

Autor článku, Karel Pecl, v „plné fotografické polní“ v roce 1994 — Archiv Prácheňského muzea

diplomku nedal. Proto jsem skončil jako promováný biolog, ale bylo mi umožněno dvouleté doktorandské studium spojené s odkladem vojny. K mému překvapení jsem v listopadu 1969 obdržel povolávací rozkaz s nástupem 1. září 1970 k tankistům do Benešova. Okamžitě jsem dojel na pražskou vojenskou správu, abych jim vysvětlil jejich omyl. Ale neuspěl jsem, naopak oni mne poučili, že studenti, kteří aktivně vystupovali proti přátelské pomoci vojsk Varšavské smlouvy, si studium na vysokých školách nezaslouží. Pochopil jsem, že mne nečeká doktorát, ale nutnost najít si ještě před vojnou zaměstnání. Když jsem byl jedné zimní neděle 1969 popotávat práci v Písku, potkal jsem na schodišti píseckého muzea v mezipatře pána s rozevlátými vlasy v modrém plášti. Domníval jsem se, že je to údržbář a tak jsem po něm chtěl kontakt na

pana ředitele. Dostalo se mi překvapivé informace, že s ním právě mluvím, ihned jsem spustil nacvičený proud informací o tom, co jsem studoval a co všechno znám a dovedu, který jsem již předtím přednášel na různých místech ve Strakonících, Vodňanech i v Písku v pionýráku (muzea, pionýrské domy, výzkumáky). Jediné, co ho zaujalo, byla má specializace na ryby. Ihned se zeptal, jestli jsem nějaké ryby choval. I na tuto otázku jsem dokázal uspokojivě odpovědět. Protože jednou ze zkoušek mé specializace byla zkouška z akvaristiky a navíc jsem byl aktivním akvaristou (i teraristou). Mohl jsem se pochlubit třeba tím, že jsem poprvé u nás odchovával africkou cichlidu *Tilapia mossambica*. Její potěr jsem pak poskytl trvalé akvaristické výstavě v Brně, vedené kamarádem, Jaroslavem Eliášem. Při vlastním akvarijním chovu jsem se snažil, aby akvárium nebylo jen chovnou nádrží, ale současně estetickou dekorací napodobující přirozené prostředí chovaných ryb. V 60. letech se už objevovaly snahy o biotopová akvária, ale ta nebyla z mého hlediska dotažená, protože neměla plastické pozadí, to nahrazovaly fotografie nebo malovaná pozadí, přilepená zvenku na zadní sklo. Díky svému kutilství jsem vyráběl pozadí z polystyrenu, který jsem mechanicky a tepelně tvaroval jako skálu. Ožehem zpevněný povrch polystyrenu jsem potíral epoxidovou pryskyřicí a poté posypal pískem. Estetický dojem tvrdého pískového povrchu jsem ještě zvýšil postříkem barevnými spreji. Popsané zpracování polystyrenu se dalo využít i v teraristice. Protože akvaristika a teraristika byla v době mých studií v Československu populárním koníčkem, byl jsem zván do různých akvaristických a teraristických spolků, kde jsem propagoval svou metodu výroby zadních akvarijních stěn. Jednou jsem o této metodě přednášel i na Slovensku v Nitře.

Když jsem pana ředitele s výše popsanými aktivitami seznámil, na chvíli se zamyslel a poté mi položil překvapivou otázku: „*Byl byste ochoten a schopen udělat u nás expozici živých ryb našich vod?*“ Bez rozmýšlení jsem na to přikývl. Slíbil bych mu cokoli, jen aby mne vzal. Důvod byl jednoduchý. Byl jsem totiž ženatý a navíc otec půlročního syna. A moje stipendium končilo, takže i bez prostředků. Zřejmě jsem pana Freye přesvědčil, že jsem pro jeho neobvyklý záměr vybudovat v Písku první muzejní expozici živých ryb, právě já tím pravým.

Proto mne požádal, abych se na vybrané prostory budoucí expozice šel s ním podívat. Zavedl mne do klenutých sklepních chodeb. Ty se mi pro chov studenomilných ryb našich vod zdály jako vhodné. Překvapením však bylo, že jsem do těch chodeb mohl jen nahlédnout a to ještě shrbený, protože byly zpola zasypané stavební sutí. Ale protože jsem to místo potřeboval a teď už možná i chtěl, tak mne to nemohlo odradit. Dohoda byla uzavřena, ale pro můj nástup bylo nutné splnit určité formální podmínky. Já o přijetí do zaměstnání musím písemně požádat a musím přiložit příslušné doklady o požadované kvalifikaci a pan ředitel se pokusí u nadřízených získat podporu pro tuto netradiční rybí expozici. Podpora nadřízených zahrnovala také schválení mého nástupu do muzea, včetně zajištění financí pro můj plat.

Obr. 1 | Budování expozice ryb v dubnu 1972. — Archiv Prácheňského muzea

Díky projevenému zájmu pana Freye už byly potřebné oficiality pro mne jen prkotinami a tak jsem radostně odjel do Strakonice, abych rodině Štastných a manželce Marii tu šťastnou zprávu zvěstoval. Následující den ráno jsem odjížděl do Prahy na fakultu a už ve vlaku jsem přemýšlel o scénáři expozice. Se svou představou jsem v dopisech seznamoval pana Freye a on mne na oplátku zase o jeho úspěšných jednáních kvůli mému zaměstnání. Povedlo se a já obdržel oficiální pozvání k nástupu do Oblastního muzea v Písku od 1. června 1970. Měl jsem z toho velkou radost, protože jsem během hledání zaměstnání pochopil, že profese zoologa není v době normalizačního budování socialismu zrovna perspektivním oborem. A to jsem ani netušil, že pro moje přijetí neměli v muzeu tabulkové místo a tak pan Frey přesvědčil o mých kvalitách a budoucím přínosu pro rozvoj muzea vedoucí pracovníky odboru kultury ONV a ti mne, provizorně do odchodu ke

Obr. 2 | Budování expozice ryb v dubnu 1972. — Archiv Prácheňského muzea

splnění povinnosti v Základní vojenské službě, platili z prozatím neobsazené kolonky pro kněze. Překvapivá pro mne byla skutečnost, že v Písku nikomu nevadilo, že jsem byl v Praze politicky nespolehlivým elementem. Po svém nástupu jsem se nejdříve seznamoval se svými kolegy. Kromě absolventa Filosofické fakulty UK, Jiřího Freye (ředitel muzea od roku 1967) se jednalo o osm odborných pracovníků. Magda Lebedová měla na starost provoz, Marie Smrtová byla sekretářkou a měla na starost kroniku, Libor Křivánek byl historikem, Zdeněk Jíša se zabýval kulturně politickou činností, Miroslav Pechánek byl výtvarníkem, Jaryna Freyová knihovnicí, Eva Koppová se věnovala archeologii, Alena Havránková byla fotografka a jediným přírodovědecky zaměřeným kolegou byl geolog, Jiří Machart. V muzeu pracovali také dozorcí expozic, uklízečka, údržbář a prodavač vstupenek (pokladní?). Omlouvám se, ale jejich jména si už nepamatuji.

S panem ředitelem jsem se důvěrně seznámil poměrně brzy díky tomu, že osobně pomáhal s kolečkem při vyvážení suti ze sklepů a to i o víkendech. To svědčilo o jeho nasazení pro budoucí expozici. Když jsem nevyklízel navážku, věnoval jsem se projektu expozice. Jeho vypracování pro mne nebylo až tak obtížné. Rozměřil jsem chodby a do nich umístil nádrže. Ty musely být dostatečně velké a přitom v pohledové výšce návštěvníků. Přitom jsem narazil na první problém. Chodba byla klenutá a nádrže musely být u jedné stěny. Při rozměru nádrží v první chodbě, která byla určena pro ryby menších velikostí, se do chodby vešlo sedm nádrží o objemu 2000 l vody (1 × 1 × 2 m). Horní hrana nádrží byla v místě, kde začínala klenba a nad nádržemi musela být ještě světla. Tím se značně omezil přístup pro instalaci interiérů, ale především pro údržbu nádrží. To byla věc daná a s tím se nedalo nic dělat. V druhé užší chodbě mohly být jen dvě nádrže na koncích o objemu 2 500 litrů, ty mohly být hlubší, protože byly pod klenbou a tak se do nich dalo lépe dostat.

Nutným požadavkem pro expozici ryb je čistá voda. V tehdejší době byl největším akvarijním filtrem Eheim o objemu 10 litrů. To by stačilo i pro velké bytové akvárium, ale pro celkový objem devatenáct tisíc litrů našich nádrží to nestačilo. Protože jsem v nabídce dostupných výrobků v republice nenašel žádný jiný filtr, který by našim požadavkům vyhovoval, vyzvídal jsem tedy u rybářů, zda oni ve svých hospodářských provozech nemusejí také používat filtry a zda by se nedaly využít i pro naši expozici. Uspěl jsem ve Výzkumném ústavu rybářském a hydrobiologickém ve Vodňanech. Tam mne Ing. Jan Kouřil informoval, že se u pstružích líhní využívá centrální biologická filtrace patentovaná ing. Ladislavem Mikšem. Pak už stačilo navštívit Národní knihovnu v Klementinu a prohlédnout si v prohlížeči kinofilmových negativů podklady k patentu Ing. Mikše. Princip jeho filtru byl jednoduchý. Do válce odhadem 3 m vysokého byla nahoru čerpána voda ze sádek. V jedné třetině výšky byla příruba se sítím, pod kterým byla cca 50 cm vysoká vrstva polystyrenových kuliček. Přes ně se voda filtrovala a čistá voda pod sítím ode dna filtračního válce vytékala samospádem do sádek.

Líbilo se mi, jak je to jednoduché. Problém byl v tom, že filtr na sádkách stál na břehu, takže hladina v nádržích byla pod úrovní dna filtru. Ale naše nádrže by měly hladinu na úrovni cca 2/3 výšky filtru. Takže sice jednoduché, ale pro nás nepoužitelné. Zprvu jsem se domníval, že jsem ve slepé uličce. Přesto mi to nedalo, abych nehledal řešení na míru. Napadlo mne udělat z otevřeného válce, válec uzavřený a proud vody obrátit. Z hladiny nádrží poteče voda samospádem do vany zapuštěné v podlaze u filtru. Z ní bude čerpadlo tlačit vodu uzavřeným válcem přes filtrační vrstvu pod sítím do horní části, kde bude výtok nad úrovní hladin v nádržích, takže vyčištěná voda bude samospádem rozvedena do nádrží. Filtrace byla tedy vyřešena. Ještě jsem vymyslel periodické čištění filtru tím, že jeho dno bude cca 50 cm nad zemí a ve dně bude široká výpust s ventilem. Když se vyčištěná voda z horní části vypustí přes síto a pod ním přes vrstvu polystyrenových kuliček jednou měsíčně tak proud vody strhne kal ke dnu filtru a ten odteče do kanalizace. Proud vody

navíc filtrační vrstvu provzdušní, což podpoří nárůsty bakterií, které napomáhají mechanickému čištění vody složkou biologickou. Na vzduchování bude použit kompresor a k osvětlení zářivková tělesa. Tím jsem měl vyřešené všechny technické náležitosti. Vše jsem podrobně popsal a doplnil nákresy a tak jsem mohl začít shánět podnik, který mé stavební plány zrealizuje. S podklady jsem se vydal do stavebních podniků, o kterých jsem se domníval, že by expozici mohly po technické stránce vybudovat tzv. na klíč. Já bych se pak postaral o zařízení interiérů a osazení rybami. Ale ouha. V tomto bodě jsem narazil. Žádný ze socialistických podniků, které v Písku přicházely v úvahu, se do této riskantní akce neodvážil pustit. Všude mne jednoduše odbyli s tím, že s takto specializovanou „stavbou“ nemají žádné zkušenosti a že mají dost své práce s běžnými stavbami a proto tuto zakázku nepřijímají. Rozčarován a s obavami jsem s tím přišel za panem Freyem. Ten byl sice také zklamán, ale přesto se svého záměru nehodlal vzdát. Rozhodl tedy, že se to bude dělat postupně s jednotlivými řemeslníky jako melouchy (brigádníky). Tento způsob stavbu komplikoval ve dvou směrech. Jednak ji nebylo možné uhradit z peněz investičních, které by poskytl odbor kultury, ale pouze z peněz rozpočtových, protože šlo o smlouvy o dílo. To komplikovalo situaci ještě víc, protože částka, kterou bylo možné pro tento záměr uvolnit, byla známá až po vyúčtování všeho, co muzeum v daném roce nezbytně potřebovalo. Takže laicky řečeno, budovat se mohlo až za to, co zbylo a to bylo známo až na konci roku, tj. v prosinci. A to bych už měl být na vojně, takže by se pracovalo beze mne. Ukázalo se, že jako první se musí udělat rozvody odpadní a filtrační vody v podlahách. A také přívody napouštěcí vody do nádrží. Důležitou skutečností pro provoz expozice byl nejen chlad sklepních prostor, ale i vlastní zdroj vody – studna v podlaze postranní chodby, která byla určena jako obslužné zázemí. Díky tomu nebude do nádrží přiváděna voda chlorovaná, která by narušovala slizovou ochranu kůže ryb. Bonusem navíc bylo i to že tuto vodu nemusíme brát z řádu, takže bude zadarmo. Tyto podlahové rozvody se měly dělat koncem roku 1970. Kdyby se podařilo získat mimořádné peníze, tak by se mohlo ve stavbě pokračovat i během roku 1971. To znamená v době, kdy bych v muzeu nebyl, protože jsem měl od 1. září 1970 nastoupit jako absolvent na roční základní vojenskou službu. Vojáci usoudili, že se přírodovědci nejlépe hodí pro tank a tak jsme byli během vysokoškolských studií cvičeni na tankisty. V mém povolávacím rozkaze byl uveden nástup k tankistům do Benešova. To se panu řediteli nehodilo, protože měl představu, že bych mohl i během vojny na stavbu expozice dohlížet. A protože i v Písku byli tankisté, podnikl patřičné kroky, abych sloužil v Písku. Sice jsem nechápal, jak se mu to, jako nestraníkovi, povedlo, ale rozhodně jsem to uvítal. Už jen proto, že jsem to měl blíž domů k rodině manželky do Strakonice, kde jsme tehdy s malým synem bydleli.

Od 1. září jsem jako absolvent VŠ nastoupil do přijímače v Týně nad Vltavou a po třech týdnech jsem byl v Písku ustaven do funkce velitele první čtyř výcvikového tankového praporu. To, že jsem sloužil u výcvikového praporu, trochu hatilo představy pana ředitele, protože jsem byl častěji než v kasárnách na cvičeních ve vojenském prostoru Boletice (a jednou dokonce na Moravě ve VP

Obr. 3 | Expozice na konci roku 1981 — Archiv Prácheňského muzea

Libavá). Protože práce šly pomalu, tak je má častá nepřítomnost v Písku nebrzdila. Více vycházek a tím i času pro muzeum jsem měl od června roku 1971, kdy jsem byl povýšen na podporučíka. Ale to už zase práce vázly. Když jsem koncem srpna 1971 odešel do civilu, byl jsem jedním z nejlépe vycvičených vojáků Varšavské smlouvy, ale to pracem na budování expozice ryb nebylo nic platné. Během mé vojny se, kromě uvedených přítoků a odtoků vody v podlahách, začalo ještě se stavbou soklů pod akvária.

Po vojně jsem nastoupil do muzea již obohaceného o dalšího mladého muzejníka, konzervátora Jiřího Kloboučnicka. Od té chvíle jsem se mohl aktivněji podílet nejen na výstavbě expozice ryb, ale mohl jsem se také věnovat činnostem odpovídajícím náplni muzejního zoologa. V první řadě se

Obr. 4 | Expozice Rybářství na začátku května 1982. — Archiv Prácheňského muzea

jednalo o poznávání přírody sběrné oblasti a živočichů v ní žijících. Vzhledem k budování expozice ryb jsem se snažil poznat a zdokumentovat rybí faunu místních přírodních vod, řek a potoků. Brzy jsem však zjistil, že v rámci rybářského obhospodařování jednotlivých revírů je původní fauna zásadně ovlivněna vysazováním rybářsky ceněných druhů, takže původní druhové složení se mohlo zachovat jen v malých potocích. Jednalo se o drobné druhy jako je hrouzek, sekavec, piskoř, mihule nebo střevle. Výskyt sekavce, piskoře nebo mihule jsem nezaznamenal, hrouzek byl v tehdejší době hojným druhem a střevle druhem vzácným na severu okresu, na Chyšecku. Podrobnější výzkumy rybí fauny by si vyžádaly speciální vybavení jakým je elektrický agregát, speciální terénní oblečení (gumové rybářské kalhoty – tzv. prsačky) a součinnost dalšího pracovníka v dalších prsačkách, nebyl takový výzkum pro muzejního zoologa tehdejší doby reálný a z mého hlediska ani potřebný.

Když se vrátím k terénnímu vybavení zoologa, tak to bylo tabulkově určeno. Jednalo se o boty s podrážkou Vibram, kalhoty pařené a gumové rukavice. Pro práci v muzeu jsme měli ještě kance-lářský plášť a látkové rukavice. Nikde jsem nezjistil, co jsou kalhoty pařené (nevím to dodnes), tak jsem se vybavil montérkami. Ty se hodily jak do terénu, tak na instalace výstav a později v rámci totální rekonstrukce muzea velmi „oblíbenou“ činnost stěhováka. Nadějnější se ukázala moje další specializace – ornitologie. Samozřejmě jsem se přednostně zaměřil na lokality z ptačího hlediska významné. Ornitologicky nejvýznamnějším místem byla v té době na území okresu jediná lokalita – národní přírodní rezervace Řežabinec. Stal se jí 104 ha velký rybník (kú. Kestřany) na kterém bylo od roku 1949 chráněno unikátní rostlinné společenství a také hnízdiště racka chechtavého. Když jsem tento rybník několikrát navštívil v hnízdní sezóně roku 1972, bylo mi jasné, že rozsáhlé rákosiny a různorodé prostředí ochranného pásma poskytují dobré podmínky nejen pro hnízdění racka, ale i mnohých dalších druhů ptáků. Pátral jsem také po pramenech, ve kterých bych našel nějaké konkrétní údaje o ptácích pozorovaných na Řežabinci v minulosti a v předchozích letech. To by mi pomohlo v praxi, protože bych věděl na jaké druhy se zaměřit a také možná zachytit vývojové trendy místního ptačího společenstva.

S podklady z ne tak dávné minulosti mi pomohli dva kamarádi z písecké lesnické školy, ornitologové – Milan Hirt, hajný z Nového Dvora a Ing. Jiří Andreska, pracovník Muzea lesnictví, myslivosti a rybářství na Ohradě u Hluboké nad Vltavou, kteří mně poskytli svoje údaje o pozorování ptáků na Řežabinci z dob jejich lesnických studií. Jejich podklady a moje následná nepravdělná pozorování mne utvrdila v přesvědčení, že Řežabinec je nejcennější ornitologická lokalita okresu Písek. Rozhodl jsem se proto, že se na výzkum rezervace na Řežabinci při své budoucí práci, zaměřím podrobněji a systematictěji.

Ale to už je jiná kapitola, mým hlavním aktuálním úkolem bylo vybudování expozice ryb. Protože stavební práce probíhaly periodicky a většinou koncem roku, věnoval jsem se tomu, na čem jsem se mohl osobně podílet. Rozměry nádrží byly dané, tak se také mohly začít vyrábět. Tehdy nebyly technologie, které by umožňovaly vyrobit nádrže z jiného materiálu než ze železa. I běžná domácí akvária byla tehdy rámová se skleněnými stěnami utěsněnými sklenářským tmelem. Já jsem zvolil rám ze silných úhelníků, do kterých byly kromě přední stěny, navařeny silné plechy. Protože by hotové nádrže neprošly dveřmi, musely se svařovat na místě. Nejvíce se o zámečnické práce zasloužil Alois Svatek. Ten si vždy sehnal nějakého pomocníka, a když nebyl nikdo schopnější, tak jsem mu dělal učně já. Samozřejmě toho nejloupějšího, protože jsem mnohdy nevěděl, co že mu to mám podat, a nebo co a kde mám držet. Byla to tak trochu schizofrenie, protože jednak jsem mu poroučel, co má udělat a zároveň jsem ho musel poslouchat. Ale spolupráce byla dobrá. Praktickou zkušenost s mnoha zadávanými úkoly neměli řemeslníci, ale ani já. Proto jsem nechal nejdříve vyrobit jednu nádrž na zkoušku. Když už v roce 1972 měli zedníci hrubou stavbu soklů, umístili jsme na jedno místo zkušební nádrž.

Tím jsme získali pokusný objekt, pomocí kterého jsme si mohli udělat představu, jestli velikost nádrží a jejich výškové umístění bude vyhovovat požadavkům provozním, tak i návštěvníkům. Umístěním první nádrže jsme získali výškovou úroveň přívodů a odtoků vody z filtru. To umožnilo přikročit k výrobě filtru. Protože jsem si nebyl jistý, že můj nápad úpravy filtru bude fungovat, obrátil jsem se na pracovníka JIVAKu, kamaráda s akvaristickou zkušeností, Jardu Saláta. Protože i podle něj to řešení obráceného provozu filtru vypadalo nadějně, pustil jsem se, i s jeho pomocí, do realizace. Nejdříve jsem musel sehnat vhodnou nádobu. Tenkrát se na Písecku stavěl plynovod. Když jsem viděl roury, které se na to používaly, tak se mi zdály jako využitelné. Po dokončení jednoho úseku plynovodu se dva kusy roury objevily ve sběrných surovinách na Smrkovické výpadoce. Muzeum je zakoupilo a zámečníci z nich vyrobili filtr podle mého nákresu. Pak podle požadavků Jardy Saláta přivařili k filtru vstupní a výstupní trubky. Když byl filtr hotový, svařili zámečníci na místě ostatní akvarijní nádrže a Jarda se mohl ujmout práce na rozvodech přítokové vody z filtru, odtokové vody z jednotlivých nádrží do sběrné vany u filtru a také instalace výpustí vody ze dna nádrží.

Po rozvodech vody jsme mohli začít řešit osvětlení nádrží. Počítal jsem s osvětlením zářivkami s běžným napětím 220 V. Protože zářivková tělesa měla být umístěna nad hladinou, tak jsem chtěl objednat uzavřená tělesa. Má práce byla docela podrobně sledována odborem kultury ONV. Oni samozřejmě věděli, že výstavbu nehlídá žádný stavební dozor a tak se občas zajímali o podrobnosti a mnohé mé nápady nechali posuzovat různými odborníky. To se stalo i v případě osvětlení nádrží a prosvětlování informačních textů, které měly být na panelech mezi nádržemi. Moje návrhy byly okamžitě zamítnuty s tím, že izolace byt uzavřených zářivkových těles je nedostatečná, protože provozní pracovník se bude muset například při čistění nádrží máchat ve vodě (někdy do konce ponořen do půli těla) a přitom se může dotknout tělesa a mohl by být proudem zraněn nebo dokonce usmrcen.

Moje návrhy osvětlení byly tudíž smeteny se stolu a jediným řešením mělo být osvětlení o příkonu 24 V. To byl pro mne šok a neřešitelná situace, V době, kdy nebylo možné mnohdy sehnat obyčejné hřebíky, tak já měl za úkol sehnat čtyřřadvaceti voltové osvětlení, které by dostatečně prosvítlo metr hluboký sloupec vody. Nechtěl jsem na tento příkaz přistoupit, protože jsem byl přesvědčen, že mimo naši expozici určitě existují u nás ještě jiné mokré provozy, kde se svítí. Dnes by si člověk na internetu potřebné zboží vygoogloval a výrobce by ho rád dodal, ať by byl odkudkoli. Ale tenkrát jsem musel zmobilizovat všechny známé jak na vysoké škole, tak mezi akvaristy a rybáři. Telefonoval jsem a psal, až jsem nakonec potřebné vybavení sehnal. Ale nebylo vyráběno u nás, nýbrž v Německu. A ještě k tomu v tom zlém, kapitalistickém. Zde je třeba říci, že když už si tento požadavek Okresní úřad vymyslel, tak na jeho řešení také sehnal peníze. Tedy v tomto případě devizy. A protože tyto finance byly jednorázové, musely se nakoupit jak tělesa, tak i trubice do

zásoby. Šance, že každý rok budeme za devízy kupovat speciální zářivky, byla nulová. Začaly se natahovat kabely a také čas výstavby. Čas běžel a docházely peníze. Rozpočet muzea umíral s koncem každého roku. Peníze, které se neutratily, se nedaly ušetřit a použít příště. Nevýčerpané prostředky se vrátily zřizovateli a ten rozhodl, že když jste všechny přidělené peníze neutratili, tak je nepotřebujete a příští rok dostanete o to méně.

Kontrola odboru kultury ONV neunikla ani zkušební nádrž. K nádrži samotné nebyly připomínky, ale kamenem úrazu se stalo čelní sklo. Zkušební nádrž byla zasklena sklem maximální tloušťky, kterou se mi v dané době podařilo sehnat – 10 mm. Z akvaristických tabulek, které počítaly s délkou nádrže maximálně 150 cm a hloubkou maximálně 80 cm, byla pro takovou nádrž předepsána síla skla 16 mm. Předpokládal jsem, že právě tato síla skla bude možná u nás k sehnání pro možnosti akvaristů. Jenže naše nádrže byly s délkou 200 cm a hloubkou 100 cm mnohem objemnější. Odhadl jsem tedy, potřebnou sílu skla na 20 mm, a počítal jsem s tím, že právě taková skla budu u sklářských firem shánět, případně s odborníky z těchto firem řešit jejich bezpečnost z hlediska našeho využití. Ale ouha. Odbor kultury se obrátil na stavební odborníky a bezpečáky a ti s argumentem, že neukázněné dítě praští do skla hračkou, rozbije ho a vylitím 2000 litrů vody dojde nejen ke katastrofě, ale i k úrazu a následným problémům s pojišťovnami a soudy a tak mně bylo přikázáno použít skla o síle 40 mm. Pro laiky – jde o 4 cm. To jsem si ani nedovedl představit. Jak se ukázalo, bylo to obtížně řešitelné i pro naše výrobce skel. Firma Sklo Union Teplice takové sklo neuměla vyrobit. Ale dostal jsem tip na Sklářskou firmu v Chudeřicích u Bíliny. Ti občas silná skla vyrábějí ve spolupráci s Polskem. Jediným problémem bylo, že naše zakázka byla tak malá, že kvůli ní výrobu takového skla nemohou zařadit ihned. Musíme počkat, až bude zakázka objemnější, čili až budou další zájemci. Takže opět čekání. Protože i tak byl náš postup, využívající jen zbylých peněz z rozpočtu a práce brigádníků, pomalý, nepovažoval jsem čekání na skla za zdržení.

V polovině roku 1973 byl z ředitelské funkce odvolán Mgr. Jiří Frey a na jeho místo nastoupil bývalý starosta, Jaroslav Šindelář. Pan Frey byl ustaven jako ředitel muzea v Milevsku a tak již nemohl realizaci své rybí expozice pomáhat. Předpokládal jsem, že nový, v rámci utužující normalizace lépe politicky situovaný ředitel, získá pro výstavbu akvárií u nadřízených větší podporu. Zvlášť když sám byl akvaristou. Ale zmýlil jsem se. Pokračovalo se i nadále jen v brigádnické práci na konci roku za to, co zbylo v rozpočtu. Nikdy nebylo dost financí, aby se výstavba urychlila. Podílela se na tom i nechuť řemeslníků pracovat v čase předvánočním po odpoledních a víkendech.

Když byly svařeny nádrže, mohl jsem pokračovat v určitých úkonech už i bez řemeslníků. Protože kov ve vodě koroduje, potřeboval jsem najít metodu, jak vnitřní povrch nádrží co nejlépe izolovat, aby vydržel co nejdéle. Tedy vlastně zjistit, čím nádrže natřít. Pátral jsem u prodejců barev a lakýrníků (internet ještě dlouho nebude) a bylo mi doporučeno nádrže dokonale odmastit

benzinem, pak natřít barvami a nakonec povrch barev uzavřít lodním lakem. Protože moje práce byla finančně pokryta platem, a náklady na nákup barev nebyly nijak dramatické, bylo možné přijmout pro tyto pomocné práce brigádníky. Ochotu projevil akvarista Jaroslav Houdek. Díky profesi požárníka pracoval na směny a tak měl dny, kdy mohl pomáhat s expozicí. Občas se na této práci podílel i jeho profesní kolega, Miroslav Jelínek. S nimi jsem natíral odmaštěné nádrže zelenou barvou a po jejím zaschnutí ještě nátěrem lodního laku. Další etapou byla estetická úprava nádrží pomocí plastických zadních stěn. To, spolu se zrcadly na bočních stěnách, vytvářelo iluzi, že se nejedná o jednotlivé nádrže, ale o průběžné akvárium představující vodní tok. Plastické zadní stěny byly výtvarně významné, protože při chovu ryb naší fauny nelze u většiny druhů používat jako dekorační prvek živé vodní rostliny. Kromě mečů si musíme vystačit s využitím kamenů a kořenů. Protože byly scénářem určeny jednotlivé nádrže určitým druhům (kde je to možné, tak dva v jedné nádrži), byly zadní stěny tvarovány tak, aby byly různorodé a v některých případech simulovaly přirozené prostředí chovaných druhů. Například u kaprů a karasů napodobuje zadní stěna kamennou rybníční hráz.

Práce na výstavbě expozice živých ryb ovšem neobnášela jen zařizování sklepních chodeb s akvárii. Do sklepa se vcházelo přes čtvercovou místnost pod vstupní halou. Přemýšlel jsem tedy o jejím využití, které by mělo spojitost s rybami. Každému je myslím, jasné o co v jihočeském kraji může jít? V kraji typickém rybníky? Jen na území okresu Písek jich je na 300 a většina je využívána k chovu ryb. A protože jsme muzeum a rybníkářství je obor prastarý, jistě se najde mnoho historického nářadí a pomůcek, které bude možné lidem ukázat. Získat dokladové předměty bude jistě snadné, protože jde o řemeslo, které ctí tradice a dlouhodobě je udržuje. Takže plán byl jasný. Rozjedu se po rybářských podnicích Prácheňska a pokusím se shromáždit vybavení, které by lidem tento obor představilo a stalo se jakýmsi úvodem k následnému představení objektů chovu, tj. různých druhů ryb. To byla teorie. Ale jak je známo, praxe je vždy o něco složitější. To mi bylo záhy potvrzeno. Ať jsem přijel kamkoli, kdykoli jsem přednesl své přání, dozvěděl jsem, že všechno už si odvezl v úvodu jmenovaný inženýr Jiří Andreska do Muzea rybářství a myslivosti na Hluboké. Nenapadlo mne nic jiného, než za Ing. Andreskou zajet a poradit se s ním. Byl jsem přijat velice vstřícně, ne jako muzejní kandrdas, ale jako kolega. Vylil jsem si své srdce a dostalo se mi nejen užitečné rady, ale později i odborné pomoci, bez které bych část expozice věnovanou historii rybníkářství nikdy nezrealizoval. Zásadní dobré rady ohledně rybářského náčiní byly dvě. Jedna mne nasměrovala na sádky do Starých Kestřan a druhá do štičí líhně v Táboře. V Kestřanech se totiž Ing. Andreskovi nepodařilo nic získat a v Táboře měli jen to, co už Ing. Andreska měl a tudíž nepotřeboval. Zamířil jsem tedy nejdříve do Kestřan. Tam jsem dlouho přesvědčoval sádeckého, Václava Průchu, že by mi měl dovolit, abych prošmejdil všechny prostory, kde by se mohlo něco ukrývat. Dlouho všichni zaměstnanci svorně tvrdili, že nic nikde nemají, až si kdosi vzpomněl, že nějaké haraburdí je na půdě skladu vedle ubytovny pro personál. Byl jsem tak natěšený, že navzdory pro zašpinění nevhod-

Obr. 5 | Přestavba expozice ryb v roce 1994. — Archiv Prácheňského muzea

němu oblečení, jsem se tam ihned vypravil. Na první pohled nebylo v šeru půdy nic vidět. Kromě starého sena, pavučin, beden a pytlů nebylo na půdě nic. Ale když jsem se zanořil pod povrch, byl jsem okamžitě nadšen. První co jsem objevil, byl provazový nevod s dřevěnými plováky. Dnes se na výlovu při zátahu používá silonový nevod, který nesaje vodu a proto je lehký. Ale dřív se rybáři nadřeli mnohem víc, když museli tahat síť ztěžklou vodou. Získání této sítě bylo přesně to, co jsem potřeboval. Hned jsem věděl, kam nevod umístím. Bude viset od stropu až k zemi na kamenné zdi proti vstupu. Stejně jako visí při výlovu – od hladiny ke dnu. Návštěvníci ho uvidí podobně, jako ho vnímají ryby, když jsou při výlovu lapeny a taženy do loviště. Když se mi, s pomocí několika rybářů, podařilo síť vymotat a odhrabat vrstvy zatuchlého sena, objevily se další poklady. Bylo to až neuvěřitelné, jaké bohatství se zde léta skrývalo. Kde by mne napadlo, že při paběrkování po Ing. Andreskovi získám tak velké a navíc vzácné kusy rybářského nářadí, jako je schwarzenberská váha do loviště z 19. století, a to včetně závaží a měděného vážního džberu. A taky kesery a cejchy na označování nářadí a další drobnosti. Mimo jiné jsem zde objevil i podivný modro-bíle pruhovaný dřevěný válec s kusem plátěné hadice, o kterém nikdo z přítomných nevěděl, k čemu by mohl být. Když jsem to všechno vyhrabal a nakupil na jedno místo, připadal jsem si jako největší boháč. Blahořečil jsem nepořádnosti a možná i lenosti kestránských rybářů, kteří půdu doposud neuklidili a věci nespálili nebo neodvezli do sběru. Současně mne však přepadly obavy. Do dneška nikdo nevěděl, jaké poklady se zde skrývají. Teď jsem jim je objevil a zhodnotil. Co když se stane, že si někdo z vedení uvědomí, jakou mají ty předměty cenu, a bude je chtít výhodně zpeněžit a já

Obr. 6 | Přestavba expozice ryb. — Archiv Prácheňského muzea

nebudu mít do expozice zase nic. Opět se ukázalo, že bohatství nepřináší radost, jen starosti. Pro jistotu jsem vše nalezené sepsal a dohodl s rybáři i odvoz. Když jsem pro věci přijel, nejen, že nic nebylo, ale naopak přibylo. Když rybáři viděli, o jaké harampádí mám zájem, sehnali ještě další historické pomůcky a nářadí jako byly váhy do trhu, měřičky na plůdek, lubovou přebírku a další věci, které si už ani nepamatují. Jejich ochota a vstřícnost byla nesporně projevem hrlosti k historické tradici jejich práce a určitě i patriotismu. Byli pyšní na to, že jejich nářadí bude součástí nové muzejní expozice. Od Ing. Oldřicha Pechy ze Štičí líhně Tábor jsem dovezl dřevěnou lejtou a dřevěnou kád a tím byl základ pro historickou část expozice připraven. Další drobnější předměty jsem získal jednotlivě od rybářů a rybníkářů. A protože jihočeské vody oplývaly zlatem, ale i zoologickou vzácností – perlami a protože jsme perly měli ve sbírkách našeho muzea, využil jsem tento prostor i k představení perlorodek a říčních perel. Z Ing. Andresky, zpočátku konkurenta ve sběru muzejních předmětů, se stal nezištný spolupracovník. Bez jeho odborné i praktické pomoci bych historickou expozici nejspíš nedokončil. Díky společné práci a i pro společný zájem o ornitologii se z Jirky Andresky stal pro mne doživotní přítel a, pro svou odbornou mnohostrannost a vynikající schopnost popularizace zoologie a historie, i nedostižný vzor.

Jsem si vědom toho, že jsem čtenářům zůstal dlužen informací, zda a jak se podařil objasnit účel toho modrobílého dřevěného válce. Takže ano, dopátrali jsme se, ale to vám neprozradím. Nechci vás připravit o tu radost z poznání, až ten tajuplný předmět sami objevíte v expozici a poznáte jeho účel.

Obr. 7 | Stavba nových nádrží v roce 1994. — Archiv Prácheňského muzea

Historickou část expozice jsem chtěl, kromě rybářského nářadí, ještě doplnit sérií fotografií z novodobého výlovu rybníka. To by návštěvníků umožnilo porovnat staré a nové, tedy jak se vybavení rybníkářů v průběhu času změnilo. A i tady mi pomohl Jirka Andreska. Seznámil mne s tehdy již proslulým fotografem přírody, Janem Rysem. Ten poskytl nejen potřebné fotografie, ale také on se, díky této spolupráci, stal mým životním přítelem. Spolupracoval jsem s ním i v následujících letech na problematice fotografování ryb. On poskytl znalosti týkající technického vybavení pro fotografování ryb v akváriích (pracoval jako technik vývojář ve Filmových ateliérech Barrandov) a já poskytl znalosti ohledně odpovídajících typů prostředí a biologie ryb. Díky jím vyvinuté speciální aparatuře, jsem pak fotografoval nejen ryby v muzejních akváriích. Podnikli jsme spolu dvě expedice na Slovensko, kde jsme u Čalova lovili a v přivezeném velkém akváriu i fotili dunajské ryby. Jedné z těchto výprav se s námi zúčastnil i známý spisovatel přírody, Jaromír Tomeček. Jak se nakonec ukázalo, nebyla realizace historické části expozice až tak problematická, jak to zpočátku vypadalo. Naštěstí, protože s částí věnovanou chovu živých ryb, byly problémy neustále a také mnohem větší. V roce 1979 odešel ředitel Šindelář do důchodu a na jeho místo nastoupil JUDr. Petr Šrámek. Ten si dlouhodobě rozestavěnou expozici prohlédl, seznámil se s historií výstavby a poté chtěl jasné vyjádření, jestli jsem schopen expozici dokončit. Na to jsem odpověděl, že ano, ale jedině za podmínky, že na to dostanu peníze, když je budu potřebovat a ne jen koncem roku, když zbydou. Slíbil to, a co slíbil, také splnil. Od té doby jsem už věřil, že se vše podaří.

Obr. 8 | Slavnostní otevření expozice ryb 3. května 1994, na snímku autor článku. — Archiv Prácheňského muzea

Už jsem zmiňoval, že jsem vyvinul technologii výroby dekorací zadních stěn akvárií. Bylo logické, že jsem počítal s jejím využitím i pro naše výstavní nádrže. Chtěl jsem, aby každá nádrž vypadala jinak a aby alespoň zhruba odpovídala typu prostředí těch druhů, s kterými jsem v nádrži počítal. K tomu, abych sladil tvar a povrch polystyrénových stěn s dalšími zařizovacími prvky nádrží, bylo potřebné, abych je měl na výběr. Proto jsem využil času, kdy zrovna v rybách nepracovali řemeslníci, abych pracoval aspoň já. Důležitou součástí pro dekoraci akvárií jsou dlouhodobě ve vodě vymáčené kořeny a větve. Pro akvaristiku se vhodné kořeny získávaly nejčastěji z rašeliníšť, ale já potřeboval kořeny, kmeny a větve mnohem větší. Nejbližším vhodným zdrojem byla Orlická přehrada. Domluvil jsem se na pomoci se Správou povodí na Zvíkově. Ti poskytli motorovou loď a kapitána a s ním jsem se jeden červnový pátek roku 1981 vydal sbírat dřeva pro dekoraci. Zvolil jsem dobu, kdy byl nižší stav vody, a tak jsme na holých březích nacházeli pařezy ze zatopených stromů a v zátočinách vyplavené kmeny a větve. Trvalo to celý den, než se mi podařilo vydobýt ty nejkratší a nejdekorativnější kořeny a kmeny. Když jsem je vytahoval na Štědróníně na břeh, téměř jsem se s každým mazlil. Už jsem přesně věděl, kam který samorost umístím. Ta plochá mříž ze silných kořenů, která kdysi rostla mezi skalními vrstvami, bude dělat pozadí u sumce. A tenhle rozvětvený kořen bude zase výbornou skrýš pro štika. Už jsem měl před očima, jak bude která nádrž vypadat, a byl jsem celý natěšený. Kořeny byly na hromadě a počkají tu na odvoz. V pondělí jsem zavolał na ČSAD, ale auto bylo volné až ve středu. Když jsem přijel s řidičem Roburu na místo, bylo tam jen vypálené kolo s hromadou popela. Nevěřil jsem vlastním očím. Kdo tohle mohl udělat,

Obr. 9 | Jindřich Kurz při vyhodnocování výtvarné soutěže — Archiv Prácheňského muzea

kdo mohl tak barbarsky zničit takový poklad? Pátral jsem mezi rybáři a dozvěděl jsem se, že si tu s kamarády udělal vatru místní chalupář, herec Bohumil Bezouška. Šel jsem si to s ním na jeho chalupu vyřídit. Měl štěstí, že tam nebyl. Znal jsem ho jako čerta z filmu „*Kam čert nemůže*“. Tohle byla od něj opravdová čertovina. Když jsem se vyvztekal a po následné depresi zase nahromadil potřebnou energii, vyjednal jsem se Správou další jízdu za kořeny. To nejlepší jsem ale vybral předtím, takže to bylo už jen paběrkování a dřina. Přesto jsem něco vhodného ještě našel. Když byla nová hromada na břehu, pojistil jsem si její hlídání u pracovníka Rybářského svazu.

Tentokrát se povedlo kořeny dopravit na nádvoří Ekonomky. Tím ovšem moje práce se dřevem nekončila. Věděl jsem, že pokud se kořeny nevyvaří ve slané vodě, dochází u nich, díky organickým látkám a vzduchu v jejich pórech, k hnití a tím ke zkažení vody v akváriu. Kořen do akvária si uvaříte v hrnci, ale kořeny do nádrží $2 \times 1 \times 1$ metr se do hrnce nevejdou. Proto jsem si už v předstihu nechal při výrobě akvárií od zámečnicků svařit kovovou vanu na 2 tisíce litrů vody. Ta stála připravená na soklech z betonových cihel na dvoře ekonomky. Do ní jsem naskládal všechna dřeva z přehrady, napustil vodu a nasypal 50 kg kuchyňské soli. Pak jsem jedno ráno pod kotlem zatopil dřevem od píseckých lesáků a až do rána druhého dne jsem přikládal a vařil kořeny. Po této desinfekci už byly kořeny použitelné pro instalaci do interiérů. Pro výrobu zadních stěn jsem měl velké polystyrénové desky o síle 5 cm (silnější u nás tenkrát nebyly). Ty jsem podle potřeby poslepoval, abych mohl někde udělat vyšší výstupky. Povrch desek jsem nejdřív opracoval me-

Obr. 10 | První návštěvníci v nově otevřené expozici v květnu roku 1994. Archiv Prácheňského muzea

chanicky a pak jsem ho plamenem natavil. Tím jsem si vytvořil povrchový reliéf odpovídající mým představám. U některých stěn jsem povrch polepil pískem, u jiných jsem ho natřel olejovými barvami a u dalších jsem zkombinoval obě úpravy. Tu a tam jsem ještě do povrchu vlepil nějaký kořen nebo kámen. Co nádrž, to jiná zadní stěna. Hotové stěny jsem pak násilím vtlačil do rámu zadní stěny. Tím jsem zajistil, že se lehký polystyrén neuvolní a nevyplave na hladinu. Protože mezitím už bylo do muzea dodáno i sklo, bylo možné takto upravené nádrže zasklít. Udělali jsme to klasicky pomocí sklenářského kytu. Jakmile byla v nádržích voda, mohli jsme vyjmout z vody se solí velké vyvařené kořeny a rozmístit je do nádrží. Dna nádrží jsme pokryli říčním štěrkem, který jsme přivezli z Otavy pod Lhotou u Kestřan, a na dvoře Ekonomky vyprali. V tu dobu již se mnou na akváriích spolupracovali dva akvaristi Jaroslav Houdek a Míra Jelínek. Počítali jsme s nimi i do budoucna při vlastní provozu expozice. Ale nakonec to nevyšlo. Míra Jelínek musel s prací skončit a nahradil ho další požárník a akvarista, Ivan Hofmann. Po čase skončil i Jaroslav Houdek a tak mi zůstal jen Ivan Hofmann, který se mnou spolupracoval až do uzavření expozice před rekonstrukcí muzea. Ale to už trochu předbímám.

Když jsme postupně čerstvě zařízené nádrže napustili vodou, byl jsem spokojený. Interiéry byly zatím bez ryb, ale i prázdné vypadaly dobře. Spokojenost skončila, když jsem vypouštěl první nádrž. Jakmile třetina vody vytekla, poklesl vnitřní tlak na sklo a to od rámu odskočilo. Nádrž začala okamžitě téci kolem skla. Bylo jasné, že takto to nemůže zůstat, protože se nádrže budou muset kvůli čištění

pravidelně vypouštět. Hledal jsem někoho, kdo by pomohl a našel jsem ho ve sklenářství v panu Vaníčkovi. Ten navrhl zasklení s pomocí kytu a dubových lišt s tím, že skla budou přitlačena k přednímu rámu zezadu ještě posuvnými úhelníkovými lištami. A tak jsme museli všechny nádrže zase vysklít a zámečníci navařili do spodního a horního rámu přední stěny šrouby pro uchycení úhlových želez. Když bylo vše hotovo, zasklili jsme, s panem Vaníčkem, nádrže znovu. Po několika dnech, kdy si skla tlakem vody na rám sedla, jsme dotáhli lišty ke sklům a zkusili nádrže vypustit a znovu napustit. Vše dopadlo dobře, nádrže netekly. Po několikerém napuštění a zase vypuštění, které mělo posloužit vylouhování všech nevhodných látek z nátěrů a lepidel, jsme začali nádrže osazovat rybami. Díky studni, která se při stavebních úpravách našla v pomocné chodbě sklepení, jsme měli pro ryby čistou vodu bez chlóru. Od jara roku 1982 jsme začali se zkušebním provozem. Na zajištění ryb pro akvária se podílelo několik organizací. Byli to především oficiální patroni expozice Výzkumný ústav rybářský a hydrobiologický ve Vodňanech a Školní rybářství Vodňany se sídlem v Protivíně. Ti kromě ryb obstarali i krmení a léčiva. Pomohli i další. Prvního sumce jsme přivezli ze Štíčí líhně v Táboře, některé ryby jsme dostali i od rybářů z Českého rybářského svazu v Písku. Zdálo se, že teď už bude vše v pořádku, ale nebylo. Prvotní nadšení z prvních zážitků s rybami v nádržích po několika dnech opadlo. Na rybách se začaly objevovat chomáčky plísni a někde ještě bílá krupice. Plísně byly důsledkem porušení ochranného povrchového slizu při lovu, přepravě a vypouštění ryb do nádrží. Krupice byli kožní paraziti. Zajel jsem do Vodňan za ředitelem výzkumáku, Ing. Janem Kouřilem. Ten poradil razantní desinfekci všech nádrží a poskytl i desinfekční prostředky. Desinfekci jsme nalili do nádrží a přišli jsme o candáty. Ostatní druhy to vydržely. Od té doby jsme desinfikovali všechny nové ryby, jen u candátů jsme museli volit nižší koncentrace. Někdy to u nich vyšlo a někdy ne.

Během roku jsme na nádrže montovali masky z novodurových desek polepených samolepicí tapetou imitující dřevo. Také jsme vyráběli síta pro zakrytí nádrží. Přesto, že nám se nádrže zdály překrásné, některé ryby naše nadšení zřejmě nesdílely a snažily se z nich vyskočit. Během času jsme se naučili jak, čím a kdy ryby krmit, jak nádrže čistit, jak ryby šetrně lovit, jak nové ryby před vypuštěním do výstavních nádrží ošetřovat v karanténě aj. Mým záměrem bylo mít v každé nádrži dva druhy ryb. Ale sumec ani štika to nechtěli respektovat. Ať jsme k nim přidali sebevětší rybu, vždy se časem ukázalo, že se dá sežrat. Dokonce, i když jsme dali k sobě dvě stejně velké štiky, nakonec se ukázalo, že jedna byla menší. Ta větší ji v poloze na boku na dně polykala několik dní.

Tak jsme se, vyučení metodou pokusu a omylu, propracovali k tomu, že jsme našli odvahu expozici 1. května 1983 otevřít pro veřejnost. Do konce toho roku ji navštívilo více než 35 tisíc spokojených návštěvníků. Občas jsem se nenápadně vtrousil mezi návštěvníky, abych si poslechl jejich reakce. Kromě toho, že jsem se dozvídal mnohé neslychané kuriozity ze života ryb, jsem slyšel jen chválu. To bylo pro mne, po těch letech snažení, zadostiučiněním. Překvapen jsem byl naopak reakcí ze strany našeho tehdy metodicky nadřízeného Jihočeského muzea. Když jsme přijeli na první

školení po otevření expozice do Českých Budějovic, očekával jsem minimálně uznané poklepání po rameni. Místo toho jsem se při projevu jihočeského ředitele, soudruha Evžena Schneidera, dozvěděl, že jsem se zpronevěřil oboru muzejnictví a z píseckého muzea udělal zoologickou zahradu. Stejný názor naštěstí nesdíleli ostatní muzejníci a tak jsem to překousl a při následujícím školení jsem vystoupil s referátem na svou obhajobu. Možná by za tu opoziční drzost následoval trest, ale případným sankcím jsem se vyhnul tím, že expozice ryb, byla, spolu s celým muzeem uzavřena. Důvodem byla generální rekonstrukce muzejní budovy. Po dobu téměř deset let trvající rekonstrukce byly nádrže bez ryb, ale napuštěné. Ryby jsem vrátil do Otavy. Kdybych vypustil i vodu z nádrží došlo by k vysušení kořenů a zadních stěn a to by vedlo k jejich deformacím a pak bych musel vše dělat znovu. Také by vyschlo zasklení a to by se také muselo dělat znovu. Dalším důvodem snahy o uchování podmínek pro znovuotevření expozice byl fakt, že se nevědělo, jak dlouho rekonstrukce potrvá. Když se pak v roce 1992 začaly v zrekonstruované budově stavět nové expozice, začal jsem expozici ryb pro otevření připravovat také.

Nové expozice byly v kompletně zrekonstruovaném muzeu otevřeny na Světový den muzeí 18. května 1993. Ale expozice Ryby a rybářství s nimi otevřena nebyla. Už při výstavbě nových moderně pojatých expozic bylo zřejmé, že stará, víceméně na koleně stavěná expozice, by ve srovnání s ostatními vypadala jako ušmudlaná popelka. Kovové nádrže zrezivěly, opotřebení se projevilo i na pozinkovaných trubkách rozvodů vody a také na svítidlech a elektrických kabelech. Změna politického systému navíc změnila technické možnosti i normy. Proto bylo rozhodnuto o velké inovaci. Ta byla podpořena i tím, že i přes dokončené stavební práce v budově, se ve sklepích ještě dokončovaly rozvody inženýrských sítí. A tak jsem, přes všechna předešlá opatření pro její zachování, musel expozici stejně dělat znovu. Ale musím přiznat, že to bylo ku prospěchu.

Díky odkladu znovuotevření ryb jsem mohl využít možnosti získat pro expozici finanční prostředky z grantu Ministerstva kultury. Povedlo se a grant jsem získal. Vzpomněl jsem si na soudruha Schneidera, který mne za ryby plísnil, a teď tuto expozici ocenilo a podpořilo Ministerstvo kultury. Měl jsem z toho dobrý pocit, ale přineslo to další práci navíc.

Nádrže se musely vysklít, zadní stěny vyjmout, plechové části očistit od rzi. Pak byly vnitřky nádrží vylaminovány. Vyrobili a nainstalovali jsme nové polystyrénové zadní stěny a objednali nová přední skla. Protože se jednalo o dvouvrstvá bezpečnostní skla, postačila tloušťka 14 mm. Už jsme na ně nečekali roky. Za pár týdnů jsme je z Chudeřic u Bíliny měli. Jarda Salát natáhl plastové trubky pro rozvody vody, elektrikáři zase nové rozvody a svítidla. Nádrže jsme zasklili pomocí silikonového lepidla Lukoprenu. Díky tomu už nehrozilo odskočení skel při vypouštění. Moderní kabát expozici poskytlo, podle návrhu Ing. arch. Vladimíra Boučka, Park Centrum České Budějovice, stejná firma, která se předtím podílela na všech muzejních expozicích. Výstavní ryby poskytli jednak stejné

organizace jako kdysi na začátku, ale obstaral je i nově přijatý technik a ošetřovatel ryb, Jindra Kurz, který je aktivním rybářem.

Velké nádrže se hodí pro chov velkých ryb. Zkoušeli jsme do nich nasadit i menší druhy, ale ty se vždy dokázaly tak mistrně ukrývat, že z nich návštěvníci nic neměli. Tak jsem je představil aspoň na fotkách na zdi druhé sklepní chodby. Autorem těchto fotek je můj kolega ze studií, RNDr. Miloslav Zacharda z Českých Budějovic. Je to ten, kterého, stejně jako mě, místo doktorandského studia poslali v roce 1970 na vojnu. Kruh se uzavřel.

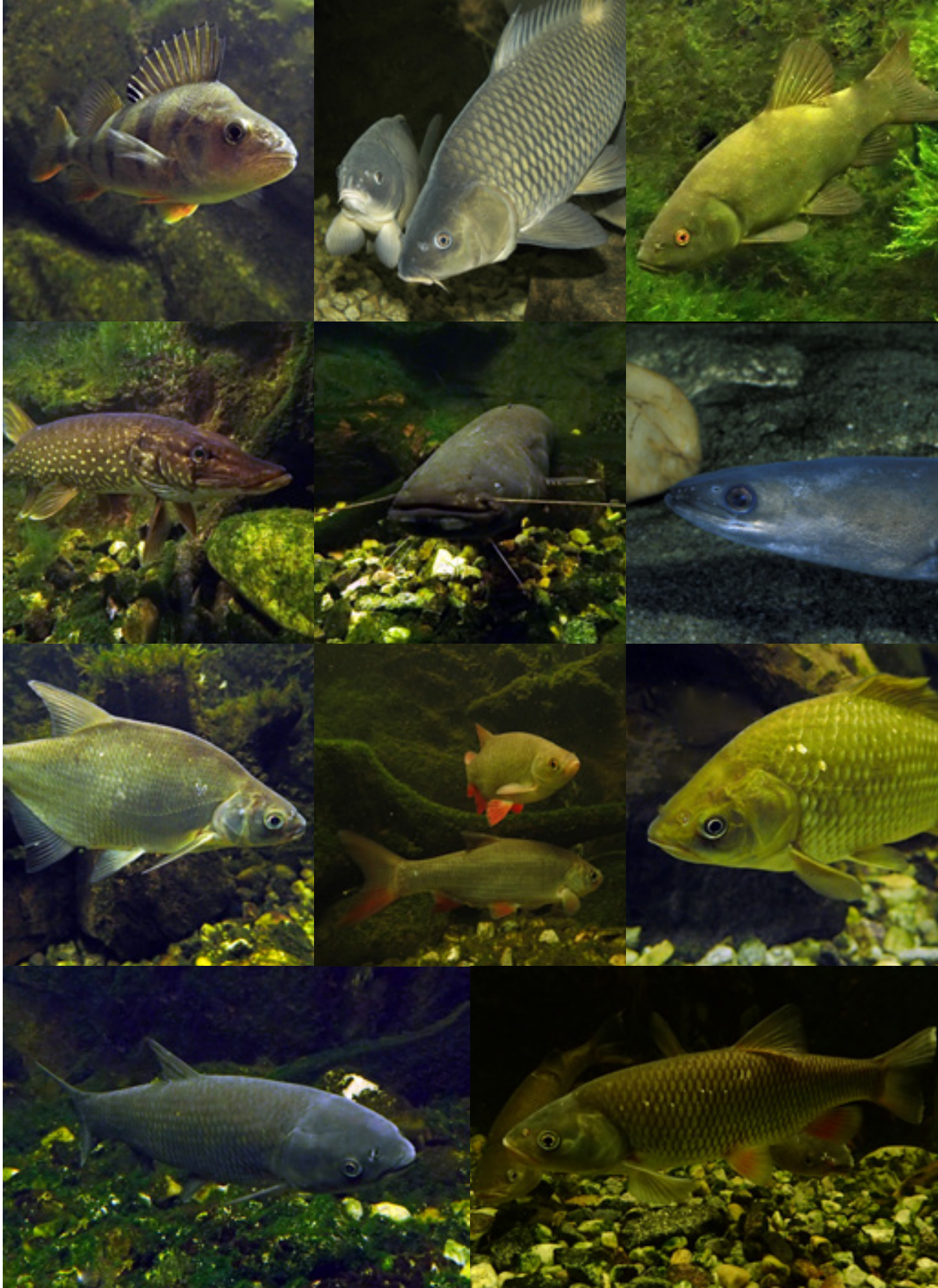
Díky úsilí všech zmíněných lidí, ale i mnoha nejmenovaných, byla expozice znovu otevřena 3. května 1994. Expozice si po léta udržela svou úroveň až do mého odchodu do důchodu v roce 2008. A zásluhou obětavé práce a odborných znalostí kolegy Jindry Kurze funguje dodnes. Svůj podíl na tom mají samozřejmě i dva poslední ředitelé, které jsem dosud nezmínil. Byl to Václav Bartoš (1986—2006), za kterého byla expozice inovována, a po něm i PhDr. Jiří Prášek, který až doposud zajišťuje její provoz. Až dodneška se o ryby stará i Jindra Kurz, kterému patří můj dík za pomoc před znovuootevřením i za neustálou péči o provoz. Ryby by mu jistě také poděkovaly, ale protože jsou němé, musím to udělat i za ně.

Já už se na ryby chodím jen dívat, občas se s nimi chlubím vnoučatům nebo návštěvám a vždy při tom cítím vděčnost vůči všem, kteří mi při realizaci této expozice jakkoli pomohli. Ale největší zásluhu na tom má stejně pan Frey, který na ten šílený nápad přišel. A taky moje mládí a naivita. Protože, kdyby se mě někdo dneska zeptal, jestli bych neudělal expozici našich ryb v akváriích, tak bych ho poslal ještě dál, než si myslíte. Ale kdybych byl mladý? Kdoví.

Na závěr bych se chtěl omluvit Otovi Pavlovi, že jsem si upravil jeho název knihy. Doufám, že mi to, pro lásku k rybám, promine.

Obr. 11 | Koláž autorových snímků ryb z expozice Prácheňského muzea.

1. řada — okoun říční, kapr obecný, lín obecný
2. řada — štika obecná, sumec velký, úhoř říční
3. řada — cejn velký, perlín ostrobřichý, karas stříbřitý
4. řada — amur bílý, plotice obecná

Obsah

ZPRÁVA O ČINNOSTI	
Úvodní slovo ředitele	7
Akvizice roku	14
Akce Prácheňského muzea	15
Návštěvnost Prácheňského muzea	17
Centrální evidence sbírek	19
Oddělení společenskovědné	24
Archeologické oddělení	32
Knihovna a studovna	39
Oddělení přírodních věd	41
Ekonomické oddělení	46
Technické oddělení	49
Sekretariát, prezentace	51

HISTORIE	
Pravobřežní předmostí píseckého Kamenného mostu v době kolem roku 1500 z hlediska městské fortifikace. Poznámky k novému rekonstrukčnímu modelu pro muzejní expozici Jan Adámek	55
Gemina turrium in altum consurgens. Písecký městský znak jako obraz i vzor ctností v dedikaci k tisku univerzitních tezí Leopolda Kameníčka z roku 1727 Jan Adámek	77
Pověsti a zprávy o nadpřirozených úkazech v pamětech písecké měšťanky Marie Axamitové Jiří Pešta	89

ARCHEOLOGIE	
Pravěký žárový hrob od Burkováku Erika Průchová & Tomáš Hiltcher	135
Archeologové na Práchni. Malíř Alois Moravec a výzkum na hradišti Prácheň v roce 1976 Martin Pták	143
Několik archeologických lokalit na Písecku z roku 2021 Jiří Fröhlich	149

PŘÍRODOVĚDA	
Výsledky 45. kroužkovací akce Acrocephalus v národní přírodní památce Řežabinec Jiří Šebestian	155

SBÍRKY	
Kabinetky z fotoateliéru Kamilly Asboth s příběhem romantického tajemna v podsбірce historické fotografie Prácheňského muzea v Písku Jan Kotalík	161

MUZEJNÍ AKCE	
Prácheň pohledem archeologie Martin Pták	165
Robert Vano – Memories: výstava bez návštěvníků Jan Kotalík	169

PERSONALIA	
Druhý břeh Martina Měřičková	171
Paměti starého muzejníka I. Jak mne potkaly ryby Karel Pecl	175

PRÁCHEŇSKÉ MUZEUM V PÍSKU V ROCE 2021

Předseda redakční rady: PhDr. Jiří Prášek

Editor: Mgr. Jan Adámek

Redakční rada: Mgr. Jan Adámek; Mgr. Jaroslav Jířík, Ph. D.; Mgr. Jan Kotalík

Fotografie, není-li uvedeno jinak: Ing. Tomáš Droppa

Za obsah příspěvků odpovídají jejich autoři.

Grafický návrh ročenky: Tiptop studio

Sazba a grafická úprava: Ing. Tomáš Droppa

Tisk a technická realizace: RAIN tiskárna s.r.o.

Vydalo Prácheňské muzeum v Písku v roce 2022 v nákladu 300 výtisků.

ISBN: 978-80-86193-78-6